

VILNIAUS UNIVERSITETAS

FILOLOGIJOS FAKULTETAS

GEDVILĖ DIRŽIŪTĖ

TAIKOMOSIOS KALBOTYROS STUDIJŲ PROGRAMA

Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika

Magistro darbas

Darbo vadovė prof. dr. Meilutė Ramonienė

Vilnius

2025

Gedvilė Diržiūtė, *Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika*. Magistro darbas, vadovė prof. dr. Meilutė Ramonienė, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2025, 152 p.

Raktažodžiai: gestų kalba, kalbų politika, šeimos kalbų politika, bimodali komunikacija, kurčiųjų bendruomenė.

ANOTACIJA

Šiame darbe analizuojama kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika. Ši tema yra nauja, anksčiau visai netyrinėta Lietuvoje ir nedaug tirta kitose šalyse. Šeimos kalbų politika daro didelę įtaką kurčiojo vaiko vystymuisi, tad šiame darbe keliamas tikslas – išsiaiškinti, kokie išoriniai ir vidiniai veiksniai skatina informantus pasirinkti tam tikrą kalbų politiką šeimoje ir kodėl, palyginti girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimų kalbų politiką.

Taikytas kokybinis pusiau struktūruoto interviu metodas. Paimta 20 interviu iš 5 kurčiųjų ir 5 girdinčiųjų šeimų, iš jų 10 kurčiųjų ir 10 girdinčiųjų informantų. Kiekvienos šeimos informantai buvo apklausiami individualiai. Išanalizavus interviu kokybinės turinio analizės metodu nustatyti reikšmingi šeimų kalbų politikos skirtumai kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimose. Analizės rezultatai parodė, kad kurčiųjų šeimos į kalbinę praktiką buvo linkusios įtraukti gestų kalbą, o girdintieji tyrimo dalyviai rinkosi komunikuoti lietuvių kalba arba dviem kalbomis – gestų ir žodine kalba. Viena neprigirdinti informantė rinkosi komunikuoti abiem minėtomis kalbomis.

Atliktas tyrimas naudingas visuomenės nariams, tėvams, auginantiems kurčiuosius ir neprigirdinčiuosius vaikus, specialistams, besidomintiems šeimų kalbų politika. Jis gali būti naudingas ir medikams, pedagogams, logopedams, savo darbe susiduriantiems su kurčiuosius vaikus auginančiais tėvais.

TERMINAI

Bimodali komunikacija – tai dvikalbė komunikacija, kai yra komunikuojama skirtingo modalumo kalbomis, t. y. garsine ir vizualine, pavyzdžiui, lietuvių kalba ir lietuvių gestų kalba.

Kalkinė kalba – komunikacijos variantas, kuriame vartojama žodinė kalba, tačiau šalia jų rodomi gestai, remiamasi žodinės kalbos gramatika.

Kalbos deprivacija – prieigos prie visiškai prieinamos kalbos nebuvimas.

KI naudotojai – asmenys, turintys kochlearinius implantus.

Kochlearinis implantas (KI) – elektroninis prietaisas, padedantis kurčiam ar neprigirdinčiam asmeniui girdėti. Jį sudaro išorinė dalis, dedama už ausies, ir procesorius, chirurginiu būdu įdedamas po oda.

Kurčiojo identitetas – priklausymo kurčiųjų bendruomenei jausmas; asmenys, save identifikuojantys kurčiaisiais, paprastai vartoja gestų kalbą.

Kurčiųjų bendruomenė – kalbinė ir kultūrinė bendruomenė, kurios nariai vienas su kitu komunikuoja gestų kalba; priklausymas šiai bendruomenei charakterizuojamas per socialinį, kurtumo, kalbinį aspektus.

Kurtumas – tai klausos nebuvimas. Kurtumas gali būti įvairaus laipsnio ir tipo – skiriami kurtieji, neprigirdintieji ir apkurtę asmenys.

Kurtystė – konceptas, pabrėžiantis kurčiųjų tapatybę ir kultūrinę patirtį, kontrastuojantis su medicininio požiūriu, kurtumą pirmiausia vertinančiu kaip trūkumą.

Lietuvių gestų kalba (LGK) – Lietuvos kurčiųjų bendruomenės narių vartojama kalba.

Neprigirdintis – asmuo, šiek tiek girdintis aplinkos garsus. Klausos praradimas gali svyruoti nuo labai lengvo iki sunkaus.

Totalioji komunikacija – komunikacijos metodas, kai bendraujant su kurčiu vaiku naudojami bet kokios įmanomi būdai – gestų kalba, žodinė kalba, kalkinė kalba, gestų kalbos abėcėlė, paveikslėliai, kitos vaizdinės priemonės.

SANTRUMPOS

ANSD – klausos neuropatijos spektro sutrikimas

ASL – amerikiečių gestų kalba

CODA – girdintis kurčių tėvų vaikas

KI – kochlearinis implantas

LGK – lietuvių gestų kalba

ÖGS – austrų gestų kalba

OPOL – „one person – one language“ komunikacijos metodas

TURINYS

IVADAS.....	5
1. KALBŲ POLITIKA.....	7
1. 1. Kalbų politikos samprata.....	7
1. 2. Šeimos kalbų politikos tyrimai.....	9
2. KURČIŲJŲ BENDRUOMENĖS KULTŪRINIAI KOMPONENTAI.....	10
2. 1. Kurčiųjų identiteto ypatybės.....	10
2. 2. Kurtystė ir etniškumas.....	12
3. KURČIUOSIUS VAIKUS AUGINANČIŲ ŠEIMŲ KALBŲ POLITIKA.....	13
3. 1. Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politikos tyrimai.....	13
3. 2. Kurčias vaikas ir ankstyvoji prieiga prie kalbos.....	15
3. 3. Kalbos deprivacija.....	17
3. 4. Šeimų kalbinės nuostatos.....	19
3. 5. Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų pasirinkimai.....	22
4. KOKYBINIS KURČIUOSIUS VAIKUS AUGINANČIŲ ŠEIMŲ KALBŲ POLITIKOS TYRIMAS	
4. 1. Tyrimo metodai.....	25
4. 2. Tyrėjos identitetas ir galimas poveikis tyrimui.....	28
4. 3. Tyrimo eiga.....	29
4. 4. Analizės rezultatai.....	30
4. 4. 1. Komunikacija lietuvių kalba.....	30
4. 4. 2. Komunikacija gestų kalba.....	40
4. 4. 3. Bimodali komunikacija.....	61
4. 4. 4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	84
4. 4. 5. Tyrimo ribotumai.....	85
IŠVADOS.....	86
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	88
SANTRAUKA.....	100
SUMMARY.....	101
PRIEDAI.....	102

IVADAS

Šeimos kalbų politika – tai kalbinių praktikų, įsitikinimų, nuostatų, turinčių įtakos šeimos narių kalbiniam elgesiui, kalbų vadybos visuma (Spolsky, 2004). Visos šeimos kalbinę praktiką bei įsitikinimus valdo ne tik išoriniai, bet ir vidiniai veiksniai – tėvai, broliai ir seserys, seneliai dažniausiai taiko skirtingas kalbines praktikas ir turi „skirtingus įsitikinimus apie bendruomenės sociolingvistinę ekologiją sudarančių atmainų vertybes ir kiekvienas gali bandyti valdyti ar daryti įtaką kitų kalbinei praktikai ir įsitikinimams“¹ (Spolsky, 2012, p. 5). Kalbiniai įsitikinimai, ideologijos bei išoriniai veiksniai (sociokultūriniai, sociolingvistiniai, politiniai, ekonominiai veiksniai) turi įtakos ir vaiko kalbos įsisavinimui.

Darbo aktualumas ir naujumas. Šiame darbe analizuojama kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika Lietuvoje. Pastaraisiais metais labai plečiasi šeimos kalbų politikos tyrimų laukas. Ši sritis aktuali šeimoms, susiduriančioms su ypatingais poreikiais ar iššūkiais. Aptariant užsienio tyrimus, vertėtų paminėti Harry’io Knoors (2015), Bobbie Jo Kite (2017, 2020), Rachel McKee ir Kirsten Smiler (2017), Matthew Hall ir kitų autorių (2019) darbus. Pasak Kite (2020), medikai, pedagogai bei kiti specialistai turi įtakos šeimų požiūriui į kurtumą. Tokia įtaka paveikia ir šeimų kalbos politiką – kalbos (-ų) pasirinkimus, požiūrį į komunikaciją su kurčiuoju vaiku, į kurčiųjų bendruomenę. Tai dar mažai ištirta, o Lietuvoje visai netirta, todėl labai nauja ir aktualu tiek mokslui, tiek ir norint suteikti akademinės informacijos ir pagalbos pačioms tokioms šeimoms.

Darbo problema. Šeimos, auginančios kurčiuosius vaikus, yra kitokios, negu auginančios girdinčiuosius. Dauguma jų iki gimstant kurčiam vaikui niekada nėra susidūrusios nei su kurtumu (kaip žinoma, apie 95 proc. kurčių vaikų gimsta girdinčiųjų šeimose), nei su visai kitokio tipo kalba (vizualia gestų kalba). Tėvams tenka priimti sprendimus, kokiomis kalbomis bendrauti su vaiku, kokią ugdymo įstaigą pasirinkti ir pan. Kurtieji tėvai šiuo atveju gali iškart pradėti su kurčiu vaiku bendrauti gestų kalba, nes jie patys yra gestų kalbos vartotojai. Pastarieji taip pat yra kurčiųjų bendruomenės nariai, išmano kultūrinius niuansus, gestų kalbos svarbą kurčio vaiko kalbos raidai. Šeimos kalbų politika daro didelę įtaką kurčiojo vaiko vystymuisi – jo kalbų įsisavinimui ir išmokimui, identitetui, kognityviniams bei socialiniams įgūdžiams. Tad tokių šeimų kalbų politikos formavimas yra ypatingas, patiriantis labai daug išorinių ir vidinių veiksnių įtakos, įvairių įtampų. Šios srities tyrimų dar nedaug ir nelabai aišku, kas nulemia kalbų politiką tokiose šeimose.

Darbo objektas – kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų namuose ir tarp šeimos narių planavimas ir vartojimas. **Tikslas** – išsiaiškinti, kokie išoriniai ir vidiniai veiksniai skatina

¹ Čia ir kitur vertimas yra darbo autorės.

informantus pasirinkti tam tikrą kalbų politiką šeimoje ir kodėl, palyginti girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimų kalbų politiką.

Uždaviniai:

1. Parengti kokybinio pusiau struktūruoto interviu scenarijų.
2. Įrašyti pusiau struktūruotus kokybinius interviu iš kurčiųuosius vaikus auginančių girdinčiųjų ir kurčiųjų informantų ir juos apdoroti – iššifruoti, parengti analizei.
3. Išanalizuoti informantų naratyvus ir išnagrinėti pastebėtus kurčiųuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politikos dėsningumus.
4. Atlikti lyginamąją kurčiųuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politikos girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimose analizę.

Metodai. Pasitelkiant kokybinį pusiau struktūruoto interviu metodą paimta 20 interviu iš 5 kurčiųjų ir 5 girdinčiųjų šeimų, iš jų 10 kurčiųjų ir 10 girdinčiųjų informantų. Buvo imami interviu iš abiejų kiekvienos šeimos informantų. Paminėtina, kad kai kuriose atrinktose šeimose interviu sutiko duoti tik vienas iš tėvų. Naratyvai analizuoti kokybinės turinio analizės metodu. Interviu buvo įrašyti vaizdo pokalbių metu, kadangi jie buvo imti lietuvių gestų kalba. Su girdinčiais informantais interviu metu bendrauta per lietuvių gestų kalbos vertėjus. Aiškinamasi, kokia yra šeimų kalbos (-ų) politika – šeimos vartojamos kalbos, jų pasirinkimai, komunikacinė aplinka, kurčiojo vaiko (-ų) vartojamos kalbos.

Darbo struktūra. Darbą sudaro teorinė ir tiriamosios dalys. Teorinėje dalyje aptariama kalbų politikos samprata, ankstesni šeimų kalbų politikos tyrimai, kurčiųjų bendruomenės kultūriniai komponentai, kurčiųuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politikos ypatumai. Tiriamojoje dalyje pateikiama tyrimo rinkimo ir pateikimo darbo specifika, pateikiama informantų charakteristika, reflektuojamas tyrėjos identitetas ir galimas poveikis tyrimui, atliekama informantų naratyvų analizė, pateikiamas analizės rezultatų apibendrinimas, tyrimo ribotumai. Pabaigoje pateiktos išvados, 137 pozicijų literatūros sąrašas. Prieduose pateikiami kokybinio interviu scenarijus ir informantų naratyvai.

Atliktas tyrimas naudingas visuomenės nariams, tėvams, auginantiems kurčiųuosius ir neprigirdinčiuosius vaikus, specialistams, besidomintiems šeimų kalbų politika. Jis gali būti naudingas ir medikams, pedagogams, logopedams, savo darbe susiduriantiems su kurčiųuosius vaikus auginančiais tėvais.

1. KALBŲ POLITIKA

1. 1. Kalbų politikos samprata

Darbe nagrinėjama kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika, tad siekiant geriau įsigilinti į kalbų politikos terminą, šiame skyrelyje bus pristatoma kalbos politikos samprata. Kalbų politikos terminas atsirado po Antrojo pasaulinio karo, kadangi buvo poreikis vykdyti kalbos planavimą nepriklausomybę atkūrusiose valstybėse ir lingvistai turėjo svarbų vaidmenį šiame procese (Spolsky, 2012). Norint gilintis į kalbų politikos apibrėžimą, reikėtų žvilgtelėti į šios srities istoriją.

Kalbų politikos tyrimai pradėti vykdyti pokariu, nuo 1950 m. Tuo metu buvo kreipiamas dėmesys į kalbų planavimą valstybiniu ar nacionaliniu lygmeniu (Jernudd, Nekvapil, 2012). Thomas Ricento (2000, p. 197) išskiria tris pagrindinius šio laikotarpio tyrinėjimų elementus: dekolonizaciją ir valstybės formavimą; struktūralizmo dominavimą socialiniuose moksluose; kalbų planavimą. Joan Rubin, Björnas H. Jernuddas, Joshua Fishmanas ir kiti tyrinėjo kalbų planavimo problemas.

Vėliau, aštuntajame–devintajame dešimtmetyje, pamažu imta koncentruotis į socialinius, ekonominius ir politinius kalbų kontaktų padarinius; minimi Dell'io Hymes, Nessos Wolfson ir Joan'o Manes, James'o W. Tollefsono, Thomas'o Paikeday, Allano Luke'o, Aleco McHoulo ir Jacobo Mey tyrimai (Ricento, 2000). Minimas laikotarpis reikšmingas tuo, kad vis labiau suprastas neigiamas kalbų planavimo modelių poveikis vietinėms kalboms bei dvikalbystei ir daugiakalbystei (ten pat, 2000).

Paskutinis kalbų politikos tyrimų etapas apima laikotarpį nuo aštuntojo dešimtmečio vidurio iki šių dienų. Viena iš pagrindinių tyrimų sričių buvo mažumų kalbų nykimas, kalbinio imperializmo įtaka pastarosioms kalboms (ten pat, 2000). Fishmano 1990 m. iškelta teorija – atvirkštinis kalbos pakeitimo modelis (*Reversing Language Shift*) pripažįsta, jog egzistuoja jėgos, veikiančios prieš valstybių spaudimą siekti kalbinio homogeniškumo, siekiama išlaikyti mažumų kalbines teises (Spolsky, 2012).

Bernardas Spolsky pateikia šiuos tarpusavyje glaudžiai susijusius kalbų politikos komponentus: kalbines praktikas, kalbinę ideologiją, kalbų vadybą (Spolsky, 2012). Tyrinėjant kurį nors kalbų politikos komponentą turėtų būti atkreipiamas dėmesys ir į kitus kalbų politikos elementus, siekiant platesnio konteksto suvokimo (Spolsky, 2004). Toliau šie minimi kalbų politikos komponentai aptariami plačiau.

Kalbinės praktikos apibūdinamos kaip kalbinių bendruomenių kalbų atmainų pasirinkimai, sudarantys jų kalbinius repertuarus (ten pat, p. 5). Spolsky'io teigimu, analizuojant tam tikros bendruomenės diskursą, galima nustatyti ne tik prasmę, bet ir kalbos pasirinkimus, susijusius su

amžiumi, lytimi, socialiniu sluoksniu, tikėtiną gimimo ir mokymosi vietą, išsilavinimo lygį ir pan. (ten pat, p. 9).

Asmens kalbinis repertuaras priklauso nuo jo kalbinės aplinkos, o kalbiniai įsitikinimai ar ideologijos – nuo individo požiūrio į aplinkinių kalbą (Spolsky, 2021). Pavyzdžiui, kurtiesiems vaikams prieinamiausia kalba – gestų kalba (suvokiama ne per klausą, o vizualiai) ir ji yra vienas iš kurčiųjų tapatybės elementų. Kai su kurčiais vaikais šeimoje bendraujama gestų kalba, ši kalba jiems tampa gimtoji, o lietuvių kalba kaip antroji kalba susijusi su mokymosi sėkme bei sklandesne integracija į girdinčiųjų visuomenę.

Antras Spolsky'io išskiriamas kalbų politikos komponentas – kalbiniai įsitikinimai ir ideologijos (Spolsky, 2004). Kiekvienoje valstybėje tarp daugelio kalbų ideologijų dažniausiai dominuoja viena ideologija (ten pat, p. 14). Pasak Steve'o Fullerio, šiuolaikinė socialinė teorija pabrėžia, jog socialinis pasaulis (taip pat ir ideologijos bei individų tapatybės) nėra fiksuotas, bet yra kuriamas per diskursą (Fuller, 2018). Kalbos ideologijos jungia kalbas su tapatybėmis, institucijomis ir vertybėmis visose visuomenėse, tad minimos ideologijos nuolat tarpininkauja kuriant kalbines formas bei turi įtaką socialiniams procesams (Woolard, 2020). Pasak Spolsky'io (2009), individų įsitikinimai apie kalbas ir jų atmainas, nuomonė apie kalbų vartojimą ir vartotojus svarbūs kalbų vadybos sprendimams. Vienu iš kalbų vadybos pavyzdžių galėtų būti tėvų sprendimas, kokią kalbą (-as) vartoti namuose.

Taigi Spolsky kalbų vadybą laiko tiesioginiu kalbos situacijų valdymu. Kalbos vadybos įrankiais gali būti ir teisės aktai bei įstatymai, pvz., tam tikros valstybės konstitucija, gestų kalbų statuso įtvirtinimas valstybių įstatymuose (Spolsky, 2004). Pasak Spolsky'io (2009), kalbų vadyba būna individuali (savęs taisymas tam tikrame diskurse) arba organizuota, pvz., pastabos dėl mokinių kalbos pamokų metu arba valdžios vykdoma kalbos vadyba (Spolsky, 2009, p. 12). Spolsky taip pat pastebi, jog tėvai ir globėjai dažniausiai neabejoja savo teise rūpintis, valdyti savo vaiko kalbą (ten pat, p. 16). Vadybos problemų iškyla tuomet, kai išsiskiria tėvų ir vaikų kalbos – abu tėvai kalba viena kalba, o siekiama, kad vaikas kalbėtų kita kalba. Pavyzdžiui, gimus kurčiam vaikui ir jo tėvams jau mokant gestų kalbą, atsiveria didesnės kalbos (-ų) pasirinkimo galimybės. Anot Spolsky'io, namų kalbos (-ų) pasirinkimui įtaką turi sociolingvistinė ekologija namuose ir kitose aplinkose, taip pat tėvų įsitikinimai dėl geriausios strategijos. Vienas iš trukdžių gali būti vyresnio amžiaus šeimo nario buvimas namų aplinkoje, pastebimi jo sunkumai išmokyti naujos kalbos (Spolsky, 2009, p. 18).

Spolsky ir Robertas L. Cooperis (1991) pateikia sąlygines šeimų kalbų politikos taisykles, viena iš jų – pasirinkti kalbą, kurią moka tėvai. Jeigu pastarieji nemoka tam tikros kalbos (pavyzdžiui, gestų kalbos), tuomet, norint rinktis gestų kalbą, reikėtų mokytis jos kaip antrosios kalbos ir įtraukti šią kalbą į šeimos kalbų politiką. Tiesa, pasak Spolsky'io, šeima nėra uždaras sociolingvistinis vienetas, jos kalbų praktikos ir įsitikinimai persidengia su bendraamžių, mokyklos, aplinkos ir kitomis

išorinėmis jėgomis (2009, p. 29). Augant vaikams jų įsitikinimai kinta pradėjus bendrauti su žmonėmis už šeimos ribų ir tai daro įtaką šeimų kalbų politikai, pvz., gali būti atmetama tėvų kalba ir labiau norima bendrauti gestų kalba.

Cooperio požiūriu, tie patys kalbos politikos procesai vyksta ir mikrolygmeniu, ir makrolygmeniu (Cooper, 1989). Plėtojant šią mintį, reikėtų pažymėti, jog kalbų politika vykdoma tam tikruose domenuose – ne tik valstybės lygmeniu, bet ir socialinėse grupėse. Spolsky (2004) išskiria šiuos domenus – šeimas, ugdymo įstaigas, religines organizacijas, darbo vietas, vietines valdžias, valstybių sąjungas, tautas ir valstybes. Kiekviename iš minėtų domenų vykdoma kalbų politika – kalba yra planuojama, organizuojama, priimami sprendimai dėl tam tikros kalbos (-ų) vartojimo. Šiame darbe dėmesys sutelkiamas į šeimos domeną. Toliau bus aptariami šeimos kalbų politikos sritys tyrimai.

1. 2. Šeimos kalbų politikos tyrimai

Šeimos kalbų politika – svarbi tyrimų sritis, kadangi būtent šeimoje vaikas įgyja savo pirmąją – gimtąją – kalbą. Nuo tėvų sprendimų priklauso vaiko kalbų įsisavinimas, gebėjimas išmokyti antrosios, trečiosios ir daugiau kalbų. Šiame skyriuje bus apžvelgiami anksčiau vykdyti šios sritys tyrimai ir šeimos kalbų politikos tyrimų lauko metodologiniai iššūkiai.

Kendall A. King ir Lynn Wright Fogle teigimu, šeimos kalbų politikos tyrimų pradžia buvo 1913 metais vykdytas tyrimas. Mokslininkas Ronjat stebėjo savo sūnaus prancūzų ir vokiečių kalbos gebėjimų raidą nuo gimimo iki ketverių metų (King, Fogle, 2017). Dvikalbio vaiko raida taip pat buvo tyrinėta Wernerio F. Leopoldo darbe 1939–1949 metais – tai buvo ilgalaikis tyrimas, kurio metu tirtas ir aprašytas paties tyrėjo dukters Hildegard vokiečių ir anglų kalbos gebėjimų vystymasis (ten pat). Pirmajame dvikalbystės tyrime akcentuojamas „vienas asmuo–viena kalba“ („one person–one language“ – OPOL) principas. O antrojo tyrimo metu atskleista sąsaja tarp vaiko dvikalbystės ir daugelio pažintinių savybių – metalingvistinių žinių bei pažinimo lankstumo (ten pat, p. 317). Annick De Houwer 1990 m. nagrinėjo atskiro vystymosi hipotezę, tirdama ankstyvą morfosintaksinį vaiko olandų ir anglų k. vystymąsi. Pasak King ir Fogle, pastarojo tyrimo metu atrastas įdomus faktas – dvikalbė mergaitė, kalbėdama skirtingomis kalbomis, gebėjo taikyti kiekvienos kalbos morfosintaksines žinias ir atskyrė abiejų kalbų sistemas, jos nebuvo maišomos (King, Fogle, 2017). Elizabeth Lanza 1992 m. taip pat padarė reikšmingų atradimų dvikalbystės tyrimuose – tirdama vaiko kalbos raidą kalbinės socializacijos ir diskurso analizės požiūriu atrado, kad jau dvejų metų vaikai geba keisti kodus sekdami tėvų kalbos pasirinkimo strategijomis pokalbių metu, tad prieita prie

išvados, jog „kalbų maišymas pirmiausia yra sociolingvistinis, o ne psicholingvistinis reiškiny“ (ten pat, p. 317).

Šiais laikais šeimos kalbos politika apima platesnį spektrą problemų, tokių kaip mažumų kalbų, netradicinių šeimų kalbų politiką – atkreipiamas dėmesys į socialinį, kultūrinį bei politinį kontekstą ir jo įtaką šeimos kalbiniams pasirinkimams (ten pat, p. 321). Pasak minėtų autorių, į šeimą taip pat pradedama žvelgti kaip į dinamišką sistemą, kurioje akcentuojamas „vaiko atstovavimas ir tapatybės pasirinkimai, įgyjami per kalbą“ (ten pat, p. 322). Jau tyrinėjami ir aspektai, susiję su trikalbyste bei daugiakalbyste.

Vykdamas šeimos kalbos politikos srities tyrimus, kyla nemažai iššūkių. King ir Fogle teigimu, norint išsiaiškinti platesnį tam tikros šeimos kalbų politikos vaizdą, svarbu rinkti bei apdoroti bent trijų tipų duomenis – bendruomenių, jų konteksto aprašymus; etnografinio stebėjimo užrašus (stebint komunikaciją tarp šeimos narių); vaiko kalbų mokymąsi ar kompetencijas (ten pat, p. 323). Siauras tyrimo kontekstas neleidžia suvokti ir tinkamai išnagrinėti tiriamos šeimos kalbos politikos – pavyzdžiui, neturint kontekstinių duomenų, gali būti sudėtinga atrasti priežastinius ryšius tarp šeimos kalbų pasirinkimų ir kalbų politikos ugdymo įstaigoje. Dar yra itin reikšmingi duomenys apie valstybės ir vietinės bendruomenės kalbos politikos įtaką komunikacijai šeimoje (ten pat, p. 324). Tarp mūsų gyvena skirtingos bendruomenės. Kurtieji yra atskira kultūrinė ir kalbinė bendruomenė, turinti savo kalbą, vertybes, įsitikinimus, savo istoriją. Tad tolesniame skyriuje bus plačiau aptarti svarbūs kurčiųjų bendruomenės kultūriniai komponentai – kurčiųjų identitetas, kurtystė ir etniškumas.

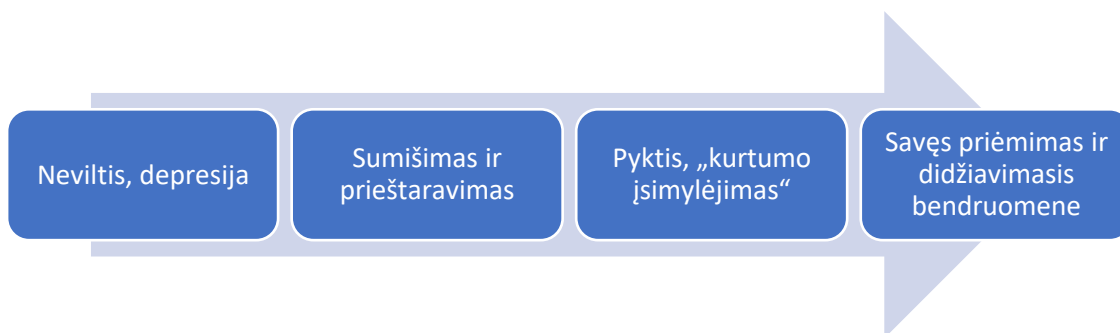
2. KURČIŲJŲ BENDRUOMENĖS KULTŪRINIAI KOMPONENTAI

2. 1. Kurčiųjų identiteto ypatybės

Norint sudaryti aiškesnį kurčiųjų bendruomenės vaizdą, svarbu aptarti pagrindinius kurčiųjų identiteto bruožus. Pasak Irene W. Leigh, „tapatybė yra sudėtingas ir besivystantis pažintinis ir socialinis konstruktas, apimantis daugybę ypatybių arba tapatybės komponentų, jungiančių asmenį su konkrečiomis socialinėmis grupėmis“ (Leigh, 2010). Ši sąvoka apibrėžiama skirtingai, nėra vieno universalaus apibūdinimo. Leigh teigimu, skiriami du pagrindiniai požiūriai: esencialistinis ir konstruktyvistinis. Pirmuoju požiūriu tapatybė suvokiama kaip nekintanti, iš anksto nustatyta, akcentuojamas priklausymo jausmas, bendra istorinė tiesa bei stabilumas (ten pat, p. 4), antruoju priešingai – tapatybė laikoma besiformuojančiu reiškiniu, kintančiu priklausomai nuo aplinkos

veiksnių, ją konstruoja socialinė aplinka (ten pat, p. 5). Taigi tapatybė nėra pastovi, ji kinta per individo gyvenimą.

Tokia pati yra ir kurčiojo tapatybė – ji yra nevienalytė, heterogeniška. Pasak Bryano Eldredge'o (2017), kurčiųjų bendruomenės identiteto sudėtingumas ir įvairovė daro jį įdomų. Kurčiojo-girdinčiojo tapatybių dinamiką atspindėjo Neilas Glickmanas, 1996 metais pristatęs kurčiųjų kultūrinės tapatybės raidos teoriją. Pateikiamos keturios fazės: girdinčiojo, ribinė, panirimo, dvikultūrė (Leigh, 2010). Galima matyti nuoseklų perėjimą tarp savęs suvokimo kaip girdinčiųjų bendruomenės dalies (esama vidinių konfliktų) ir savęs tapatinimo su kurčiaisiais. Tuo pat metu kinta ir emocijos (žr. 1 pav.):

1 pav. Emocijų kaita kurčiojo tapatybės vystymesi. Adaptuota iš „Deaf Identities: Perspectives from Theory and Research“, I. W. Leigh, 2010. In *A Lens on Deaf Identities*.

Kaip galima matyti iš Glickmano pateiktų tapatybės vystymosi etapų, pastebima ryški dichotomija tarp girdinčiųjų ir kurčiųjų pasaulio – neigiamos emocijos esant kurčiam girdinčiųjų pasaulyje, į kurtumą žiūrima kaip į patologiją, o pereinant į kurčiojo tapatybę vidinė būseną kinta, tuo pat metu keičiasi požiūris į kurtumą, kurtieji jau laikomi kultūrine mažuma. Ne visi kurtieji gali būti pasiekę paskutinį tapatybės raidos etapą, tad nereikėtų taikyti per didelio supaprastinimo, kadangi kurčiojo identitetą veikia daugybė faktorių, tokių kaip etninis statusas, klausos lygis ir pan. (Leigh, 2019).

Šią teoriją paneigia Madeleine Chapman, atradusi bendras kurčiųjų patirtis – tyrimo metu giluminio interviu metodu buvo apklausti 7 danai kurtieji, mokyti remiantis dvikalbiu-dvikultūriu požiūriu (Chapman, 2021). Šiame kokybiniame tyrime analizuotas informantų tapatybės turinys ir kontekstas. Pastebėta, kad naratyvuose reflektuojamas savo, kaip kurčiųjų, buvimas girdinčiųjų pasaulyje, analizuojama, kaip jie reprezentuoja savo bendruomenę plačiojoje visuomenėje – jaučiama atsakomybė dėl kurčiųjų bendruomenės įvaizdžio (ten pat, p. 387). Tyrimo dalyviai atskleidė, jog jie visada buvo lyginami su girdinčiaisiais, jautėsi diskriminuojami, jų kurtumas buvo stigmatizuojamas (ten pat, p. 381). Tad informantai pabrėžė gestų kalbos ir kurčiųjų kultūros svarbą priklausymo jausmui ir pozityviems kurčio asmens vaizdiniais (minimas dvikalbio ugdymo kontekstas ir teigiama jo įtaka kurčiajam individui) (ten pat, p. 381). Juos visus siejo bendra patirtis – buvimas

kurčių girdinčiųjų pasaulyje. Šis reiškinys vadinamas kurtyste (angl. *Deafhood*). Kurtystės terminas bei su juo susijęs kurčiųjų etniškumas bus plačiau aprašomas kitame skyrelyje.

2. 2. Kurtystė ir etniškumas

Kurtystės terminą 1990 m. pirmasis apibrėžė Paddy Laddas. Pastarojo teigimu, tai nėra kurtumo apibūdinimas medicininiu požiūriu. Šiuo terminu apibendrinama egzistencinė kurčiųjų „buvimo pasaulyje“ būseną. Kurtystė – tai procesas, kurio metu aktualizuojamas savo kaip kurčiųjų identitetas, tai „kiekvieno kurčio vaiko, kurčiųjų šeimos, kurčio suaugusiojo pastangos sau ir kitiems paaiškinti savo egzistavimą pasaulyje“ (Ladd, 2003, p. 3). P. Laddas ir Harlan Lane lygina kurtystės konceptą su feminizmu – kaip ir pastarojo reiškinio svarba moterims, kurtystės terminas apima pagarbą tradicinėms kurčiųjų kultūros žinioms, išminčiai ir patirčiai (Ladd, Lane, 2013). Pasak Laddo ir Lane, „skirtingos kurčiųjų pasaulio etninės grupės su savo kolektyvine kurtyste, be biologinio kurtumo fakto ir kalbinių bendrumų, turi kažką bendro“, ir tai vis dar tiriama (ten pat, p. 577).

O etniškumas nuo kurtystės skiriasi tuo, kad yra apibūdinamas kaip bendra kurčiųjų patirtis kiekvienoje šalyje, apimanti kalbą, identitetą, kultūrą, istoriją, menus, epistemologiją ir ontologiją (ten pat, p. 576). Kadangi bendruomenė turi visus šiuos požymius, kurtieji yra laikomi etnine grupe (Lane et al, 2011). Kurčiuosius sieja gestų kalba, ji – kurčiųjų identiteto branduolys, pagrindinė bendravimo, saviraiškos priemonė. Kalba glaudžiai susijusi su identitetu – bet kuriame pasaulio taške kurčiasis, pamatęs žmogų, kalbantį gestų kalba, dažniausiai susipažįsta su vienas kitu, bendrauja gestų kalba. Galima pastebėti ryškų priklausymo bendruomenei jausmą. Kurčiųjų bendruomenės nariai išsibarstę po visą planetą, tačiau yra susaistyti nematomomis gijomis – priklausymu kurčiųjų pasauliui kaip etninei grupei. Lane ir kitų autorių teigimu, randama daug kas bendro, pvz., kiekvienoje šalyje yra kurčiųjų bendruomenės telkimosi vietų – kurčiųjų mokyklos, klubai, organizacijas, egzistuoja ir gestų kalbos menai (Lane et al, 2011).

Taip pat svarbu apibrėžti ir etnines ribas, skiriančias kurčiųjų pasaulį nuo girdinčiųjų pasaulio. Kurčiųjų pasauliui priskiriami: gestų kalba, socialinė veikla, gestų kalbos mokymas, politinė veikla, sportas, menas ir laisvalaikis, su girdinčiųjų pasauliu persidengia vertimo paslaugos, religija, prekės ir paslaugos, kurčiųjų istorija, kurčiųjų švietimas, kurčiųjų paslaugų įstaigos (Lane, 2005).

Pastarojo autoriaus teigimu, kurčiųjų bendruomenė neturėtų būti vertinama tik kaip neįgaliųjų grupė, nes kurtieji savęs nelaiko neįgaliaisiais. Tai gana naujas požiūris, keliantis iššūkį medicininei kurtumo perspektyvai – tarp girdinčiųjų vyraujanti nuomonė apie kurtumą kaip negalėjimą girdėti laikoma pasenusia (ten pat, p. 291). Su kurčiųjų bendruomenės samprata susijusi ir kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika. Nuo tėvų požiūrio į kurtumą priklauso bendravimo kalbų pasirinkimas šeimoje. Tolesniame skyriuje apie kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politiką

bus apžvelgti girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimų kalbų pasirinkimai, skirtumai tarp kurčiųjų ir girdinčiųjų tėvų kalbų politikos, girdinčiųjų šeimose patiriama kalbos deprivacija.

3. KURČIUOSIUS VAIKUS AUGINANČIŲ ŠEIMŲ KALBŲ POLITIKA

3. 1. Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politikos tyrimai

Kurtieji vaikai gimsta pasaulyje, kur jų kalbos išmokimas ne visada garantuojamas, kadangi 95 proc. vaikų auga šeimose, kuriose komunikuojama žodine kalba (Mitchell, Karchmer, 2004). Dėl prieinamos kalbos nebuvimo pastarieji vaikai daug vėliau įsisavina kalbas, ir tai turi įtakos jų vystymuisi – pažintiniams, socialiniams ir emociniams įgūdžiams bei akademiniams rezultatams (Hall et al, 2019). Taigi, tyrimuose, susijusiuose su šeimų kalbų politika, dažniausiai orientuojamasi į komunikacijos barjerus tarp girdinčiųjų šeimos narių ir jų kurčiųjų vaikų besimokant gestų kalbos, kalbos pasirinkimus (Li et al, 2003; Meadow-Orlans et al, 2003; Crowe et al, 2014; Knoors, 2015; Scarinci et al, 2018). Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika – dar gana nauja, besivystanti tyrimų sritis, tad kol kas atlikta nedaug būtent šios srities tyrimų. Šiam darbui reikšmingi McKee ir Smiler (2016), McKee ir Vale (2014) ir Kite (2017, 2020) tyrimai. Minėtuose tyrimuose atkreipiamas dėmesys į kalbų politiką kurčius vaikus auginančiose girdinčiųjų bei kurčiųjų šeimose, gestų kalbos paplitimą šiose šeimose, veiksnius, turinčius įtaką kalbų pasirinkimui šeimoje. Kite (2017) savo disertacija siekia atskleisti kalbų politikos procesų dėsningumus girdinčiose kurčius vaikus auginančiose šeimose. Taip pat aptariami veiksniai, turintys įtaką šeimų kalbų politikai bei kurčių vaikų tėvų patiriami iššūkiai sprendžiant, kuriomis kalbomis komunikuoti su savo kurčiu vaiku (Kite, 2020). Pastarieji darbai – svarbus empirinis pagrindas šiam kokybiniam tyrimui, susijusiam su kurčius vaikus auginančių šeimų kalbų politika.

Šeimų, kuriose auga kurčias vaikas, situacija ženkliai skiriasi nuo šeimų, auginančių girdinčiuosius vaikus, kalbų politikos. Šioms šeimoms tenka greitai apsispręsti dėl kalbų vartojimo, pagrindiniu prioritetu tampa kalbos vystymosi užtikrinimas. Didelę įtaką šeimų sprendimams taip pat daro įvairios medicinos, švietimo ir kitos institucijos (McKee, Smiler, 2016).

McKee ir Vale (2014) tyrė naujazelandiečių gestų kalbos (toliau NZSL) paplitimą kurčiuosius vaikus auginančiose girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimose. Interviu ir apklausų metu išsiaiškinta, jog iš 112 apklaustų Naujosios Zelandijos kurčiųjų vaikų tėvų maždaug 25 procentai tėvų su vaikais bendravo gestų kalba (iš jų 19 proc. kaip bendravimo kalbą nurodė NZSL, o kiti vartojo pastarąją kalbą su

žodine). 44 proc. tėvų teigė iš medikų gavę patarimą su kurčiaisiais vaikais bendrauti gestų kalba, o 35 proc. tėvų buvo rekomenduota nevartoti gestų kalbos.

Informantams, pasirinkusiems komunikuoti su vaiku NZSL, trūko praktinės paramos bendraujant šia kalba, jie turėjo ribotas galimybes susisiekti su kitais kurčiaisiais vaikais ar suaugusiais, o žodine kalba bendraujantys tėvai atskleidė turėję kitokią patirtį, nejautė specialistų pagalbos trūkumo. Dauguma vaikų vartojo gestų kalbą namuose, o ne mokykloje, tad beveik pusė apklaustųjų išsakė susirūpinimą dėl gestų kalbos ugdymo įstaigose. Tiriamieji turėjo teigiamas nuostatas apie gestų kalbą – pritarė NZSL kaip mokomojo dalyko įdiegimui į bendrojo lavinimo mokyklų programą. Tyrime apibendrinama, jog šie apklausos rezultatai parodo silpną institucinę paramą dėl komunikacijos gestų kalba šeimoje ir ugdymo šia kalba mokykloje (McKee, Vale, 2014).

Kite 2017 m. pusiau struktūruoto interviu metodu tyrė 8 kurčiuosius vaikus auginančias girdinčias šeimas. Informantų vaikų amžius buvo nuo 14 mėnesių iki 5 metų. Visi tiriamieji teigė jaučiantys sunkumus tinkamai užtikrinti savo kurčiųjų vaikų teisę į gestų kalbą – šeimų kalbų ideologijoms iššūkį meta „tik anglų kalba ir klausa pagrįstos visuomenės hegemonija“ (Kite, 2017, p. 207). Informantai vertino amerikiečių gestų kalbą (toliau ASL) kaip kurčiųjų vaikų teisę. Nors tiriamiesiems buvo sudėtinga išmokyti ASL, jie suvokė, kad svarbu rodyti kalbos modelį savo kurtiesiems vaikams.

Visų 8 apklaustų šeimų teigimu, kurčiuosius vaikus auginantys tėvai turėtų mokytis gestų kalbos. Įdomu tai, kad tiriamieji pripažino vartojantys ASL namuose, tačiau yra pasitaikę atvejų, kuomet pavartota kalkinė kalba arba žodinė kalba. Taigi pačių šeimų kalbų politika nebuvo aiškiai apibrėžta, tačiau informantai palaikė dvikalbystę (ASL ir anglų kalbos mokymąsi) (Kite, 2017, p. 211).

Johnas Luckneris ir Ann Velaski (2004, p. 327) yra pateikę šiuos kurčiųjų vaikų šeimas ir jų kalbų politiką palaikančius veiksniai:

- a) atsidavimas šeimai;
- b) gestų kalbos mokymasis su vaiku;
- c) šeimos, draugų ir bendruomenės narių parama;
švietimo specialistų parama;
- d) dideli lūkesčiai savo kurčiųjų vaikų atžvilgiu.

Taigi, kurčiųjų vaikų šeimų kalbų politika – sudėtinga tyrimų sritis, apimanti daugelį aspektų – komunikaciją šeimoje, kurčių vaikų kalbos raidą, veiksniai, turinčius įtaką šeimų kalbų politikai, iššūkius kalbų pasirinkimo procesuose. Tolesniame skyrelyje bus aprašomos ankstyvosios kurčių vaikų prieigos prie kalbos problemos.

3. 2. Kurčias vaikas ir ankstyvoji prieiga prie kalbos

Prieiga prie kalbos itin svarbi visų vaikų kognityviniam vystymuisi bei jų kalbos įsisavinimui ir raidai. Pasak Erico Lennebergo (1967), egzistuoja kritinis K1 kalbos įsisavinimo periodas – tai susiję su neuroplastiškumu, kuris ilgainiui silpnėja vaikui augant. Kritinio kalbos įsisavinimo periodo trukmė apibrėžiama skirtingai – Lennebergo teigimu, jis apima laikotarpį nuo dvejų metų iki paauglystės, tačiau, anot kitų mokslininkų tyrimų, minimas laikotarpis prasideda daug anksčiau – nuo pat gimimo ar netgi jau gimdoje (Lenneberg, 1967; Johnson ir Newport, 1989; Birnholz ir Benacerraf, 1983, Querleu et al, 1988; Jusczyk ir Bertoncini, 1988; Mehler et al, 1988; Dehaene-Lambertz et al, 2008; Brauer et al, 2013).

Pasak Chomsky'io, kalbos įsisavinimui svarbūs šie du veiksniai: įgimtas, neurologiškai sujungtas mechanizmas (generatyvinė gramatika) ir kalbos įvestis (Chomsky, 1965). Kurčio vaiko kalbos vystymasis panašus į girdinčiojo, kai yra galimybė įsisavinti gestų kalbą, kartkartėmis netgi lenkia girdinčiųjų kalbos raidą, pavyzdžiui, vaiko pirmieji gestai pastebimi 2–3 mėnesiais anksčiau negu žodžiai, pastebėtas atvejis, kai 13 mėnesių vaikas mokėjo daugiau negu 85 gestus (McIntire, 1977; Bonvillian et al, 1994; Tomaszewski, 2001, Lillo-Martin ir Henner, 2021).

Pasak tyrimų, pirmasis žodis dažniausiai ištariamas 10–11 mėn. amžiaus, kuomet pirmasis gestas pasirodo vidutiniškai 8,5 mėn. amžiaus (Lillo-Martin, 2021). Richardo Meier ir Elissos Newport (1990) teigimu, motoriniai įgūdžiai, reikalingi gestų kalbai, išsivysto anksčiau nei šnekamosios kalbos motorika, tad vaikai geba kalbėti gestų kalba ankstesniame amžiuje. Tačiau kūdikiai dažniausiai silpniau valdo smulkiąją motoriką, reikalingą kuriant skirtingas plaštakų formas gestų kalboje. Pastebimas didesnis klaidų kiekis plaštakų formose nei gestų rodymo vietose, o pirmosios plaštakų formos būna šios: 5 (visi pirštai ištiesti ir išskėsti), A (sugniaužta plaštaka), 1 (rodomasis pirštas), B (pirštai ištiesti, bet kartu) ir kūdikių O (rodyklės ir nykštys atlenkti, kiti pirštai sugniaužti) (Meier, 2005; Marentette ir Mayberry, 2000).

Deja, girdinčiųjų šeimose dažnai vyrauja įsitikinimas, jog gestų kalba trukdo kurčiųjų vaikų žodinės kalbos vystymuisi, nors trūksta ši teiginį pagrindžiančių įrodymų (Humpries et al, 2014). Todėl, pasak Rachel Mayberry ir Roberto Kluenderio (2018), dauguma kurčiųjų vaikų išmoksta gestų kalbą ne namų aplinkoje, o mokykloje ar kitoje aplinkoje. Ankstyvosios pagalbos sistemos akcentuojant žodinės kalbos mokymąsi ir atmetant gestų kalbą, rezultatai ne visada būna sėkmingi. Kai neišmokstama kalbėti žodine kalba, pirmas kurčio vaiko susidūrimas su gestų kalba būna pavėluotas, tada praleidžiamas anksčiau minėtas kritinis kalbos įsisavinimo periodas.

Tyrimai rodo, kad gestų kalbos, kaip gimtosios, įsisavinimo amžius turi didelę įtaką kalbos mokėjimui – kurtieji vaikai, anksti įsisavinę gestų kalbą, sklandžiau suvokė plaštakų formas ir jų

lokalizaciją ASL gestuose (skyrė gestų kategorijas ir jų ribas), lyginant su vėliau ASL išmokusiais (pastarųjų amžius buvo nuo 10 iki 18 metų). (Morford et al, 2008). Pasak Jillo Morfordo ir Martinos Carlson (2011), lyginant gimtakalbių kurčiųjų ir K2 girdinčių tiriamųjų gebėjimus atpažinti gestus, jie pasirodė panašiai, tačiau kurtieji, kuriems gestų kalba buvo antroji kalba, prasčiau atliko užduotį. Taigi, pastarųjų tyrėjų teigimu, ankstyva kalbinė įvestis gerina mentalinio leksikono organizavimo gebėjimus. Anksti įgyta gimtoji kalba palengvina antrosios kalbos mokymąsi (Mayberry, Kluender, 2018, p. 894). Pasak Philipo Thierfelderio ir kitų tyrėjų (2024), ankstyva prieiga prie gestų kalbos su žodinės kalbos mokymu skatina vystytis bimodaliai dvikalbei kurčio vaiko raidai. Pastarųjų mokslininkų atlikto tyrimo metu atrasta, jog kurčių tėvų kurtieji vaikai pasižymėjo didesniu tikslumu nei girdinčių tėvų vaikai vartodami gestų k. proformas ir naudodami erdvės elementus. Šios išvados pabrėžia ankstyvo natūralios gestų kalbos pažinimo svarbą skatinant svarbių gestų kalbos gramatinių struktūrų ir kalbinių elementų įgijimą. Gladys Tang ir kitų autorių (2014) teigimu, bimodaliai dvikalbiai vaikai, turintys gerus Hongkongo gestų kalbos įgūdžius, taip pat geriau išmoko tiek šnekamąją, tiek rašytinę kalbą.

Reikėtų paminėti, kad kurčių vaikų gebėjimai suvokti žodinę kalbą yra susiję su prieiga prie garsinės informacijos. Mokslinėje literatūroje minima, kad sėkmingi rezultatai gali būti pasiekiami nuo ankstyvo amžiaus naudojant klausos aparatus, kochlearinius implantus, esant aukštesniam turimam girdėjimo lygiui, lavinant skaitymo iš lūpų įgūdžius (Fitzpatrick et al, 2011; Knoors, 2015).

Kalbėjimo mokymasis kurčiam asmeniui gali būti iššūkis. Pažymėtina, kad kurčių asmenų balsui būdingos šios savybės: įtampa tariant garsus, balso duslumas, šiurkštumas, ritmo nebuvimas, per aukšti ar žemi tonai, netiksli garsų artikuliacija. Šios akcento ypatybės atsiranda dėl galimybės kontroliuoti savo tarimą nebuvimo (Coelho et al, 2015). Taigi minėtų įgūdžių tobulinimas kurčiųjų aplinkoje sudėtingas, šiam mokymosi procesui reikalinga girdinčių specialistų pagalba. Tad rašytinės kalbos gebėjimai suteikia galimybę kurčiajam komunikuoti su nekalbančiais gestų kalba, skaitymo įgūdžiai taip pat turi didelę reikšmę akademinėi sėkmei (Wolbers et al, 2012; Alothman, 2021).

Gestų kalbos nebuvimą namuose kurtieji vaikai dažniausiai kompensuoja susikurdami savuosius namų gestus. Nors tokie gestai turi kai kurių kalboms būdingų savybių, pavyzdžiui, gestų tvarką sakinyje, pastebėta, jog šiuos gestus kuria pats vaikas be jokios kalbinės įvesties. Tačiau namų gestai nėra laikomi lygiaverte kalba kaip gestų kalba ir kurčiam vaikui neatstoja gimtosios kalbos (Goldin-Meadow, 2005; Mayberry, Kluender, 2018).

Kathryn Meadow-Orlans ir kitų kolegų (2004) teigimu, kurčiųjų vaikų ir tėvų santykiams įtaką turi kurčiųjų kultūra, to nėra girdinčiųjų šeimose, auginančiose kurčius vaikus. Girdintiesiems tėvams nemokant gestų kalbos, jų kurčiam vaikui būdinga vėluojanti natūrali kalbos raida, kadangi kurčias vaikas negali girdėti žodinės kalbos, aplinkos garsų. Taigi kalba vystosi esant tinkamam kalbiniam modeliui bei suvokiant suaugusiojo kalbą (Snow, 1984; Petitto, 1988; Pine, 1994; Richards, 1994).

Kurtieji vaikai ne visada turi anksčiau minėtą kalbinį modelį, nes dauguma jų auga girdinčiųjų šeimose. Girdinčių tėvų gestų kalbos lygis dažnu atveju būna pradedančiojo lygio, tad gimtosios kalbos įgijimas šeimoje gali būti problematiškas. Pastebimos šios pasekmės – kai kurie kurtieji vaikai ateina į mokyklą neturėdami tvirtų kalbos pagrindų (Clark et al, 2016; Mayberry, 2007; Mayberry, Chen et al, 2011). Tad tėvams ir pedagogams būtina bendradarbiauti ir aptariant kiekvieną konkrečią situaciją iš kelių kalbos pasirinkimų atrinkti geriausią komunikacijos su kurčiu vaiku būdą (Moeller et al, 2013).

3. 3. Kalbos deprivacija

Kalbos deprivacijos terminu apibrėžiamas prieigos prie visiškai prieinamos kalbos nebuvimas (Hall et al, 2019). Neįsisavinus kalbos iki 5 metų, „kyla rizika neišmokti jokios kalbos kaip gimtosios“ (Humpries et al, 2012, p. 2). Anot Mayberry ir kitų tyrėjų, magnetinio rezonanso tyrimais išsiaiškinta, kad gebėjimas įsisavinti gimtąją kalbą menksta bėgant metams, todėl vaikai, vėliau įsisavinę kalbą, demonstruoja menkesnius kalbos apdorojimo įgūdžius bei vartodami kalbą dažniau daro gramatines klaidas (Mayberry et al, 2011).

Taigi, kurčiasis, iki 5 m. amžiaus neturėjęs galimybės įsisavinti gestų kalbos, jau laikomas patyrusiu kalbos deprivaciją (Gulati, 2019). Kalbant apie kalbos deprivaciją, dažniausiai minimi kurtieji vaikai – girdintieji tai patiria retai, tik esant nepalankioms sąlygoms augti, pavyzdžiui, neturint prieigos prie žmonių kalbos arba tėvams ar aplinkiniams su jais nebendraujant (Humpries et al, 2012). Nagrinėdami šį reiškinį susiduriame su paradoksu – tik kartą per šimtmetį galime sužinoti apie atvejus, kai girdintis vaikas buvo izoliuotas nuo visuomenės, jog neišmoko gimtosios kalbos, tačiau nepakankamas kurčiųjų vaikų kalbos įsisavinimas net nekelia nuostabos, tai yra plačiai paplitusi problema (Gulati, 2019).

Kalbos deprivacija įvyksta dėl įvairių priežasčių: gyvenamosios vietos (atokioje kaimo vietovėje nėra galimybės išmokti gestų kalbos), socialinių paslaugų trūkumo, specialiųjų vaiko poreikių nesuvokimo (Gulati, 2019). Kalbos deprivacija irgi susijusi su neigiamomis nuostatomis gestų kalbos atžvilgiu – nors vyrauja teigiamas požiūris į žodine kalba dar nekalbančių girdinčiųjų kūdikių mokymą gestų kalbos, tačiau komunikacijai su kurčiaisiais vaikais gestų kalba renkama tik nepavykus išmokyti kurčiųjų kalbėti žodine kalba (Humpries et al, 2012).

Kadangi tyrimai rodo, jog kurčiųjų neurostruktūros skirtumai priklauso nuo laiko, kada buvo įgyta kalba, ir kalbos prieigos kokybės (Mayberry et al, 2011; Skotara et al, 2012; Penicaud et al, 2013), kalbos deprivacija paveikia kurčiųjų vaikų kognityvinę raidą, kelia psichosocialinių problemų, taip pat turi neigiamą poveikį psichinei sveikatai.

Glickmanas 2009 m. yra pateikęs asmens, patiriančio/patyrusio kalbos deprivaciją, bruožus: tai kurčias asmuo, dėl klausos negalintis suprasti ir įgyti žodinės kalbos; nėra prieinama gestų kalba, kurią galėtų įsisavinti; prastai moka vėliau išmoktą kalbą (trūkumai – skurdesnis žodynas, neteisinga reikšmė vartojami gestai, gramatinių žinių stoka, dėl kurios sudėtingiau perteikti linijinę įvykių seką, dažniau kalba pavieniais gestais ar frazėmis nei pilnais sakiniais); turi elgesio, socialinių ir emocinių sutrikimų, pastebima, kad trūksta socialinių įgūdžių (Glickman, 2009).

Aptinkama sudėtingų atvejų, kai kurtieji, patyrę aukšto laipsnio kalbos deprivaciją, negeba sklandžiai reikšti minčių savąja gestų kalba (kurią geriausiai moka), turi dar menkesnius antrosios kalbos (rašytinės kalbos) gebėjimus (Glickman, 2007).

Dėl prieinamos komunikacijos su tėvais ir bendraamžiais trūkumo ir kurčiojo vystymosi sunkumų girdinčiųjų pasaulyje kurtieji paaugliai patiria emocinių ir elgesio problemų (van Gent et al, 2011; Anderson et al, 2016). Taip pat teigiama, jog mokymosi sunkumai – irgi kalbos deprivacijos padarinys, kadangi daugumos įgūdžių mokomasi per kalbą arba kalbinėse aplinkose, o esant skurdžiai kalbai sudėtingiau gauti ir apdoroti informaciją. Taigi kalbos deprivacijos sindromas laikomas „tam tikra protinės negalios rūšimi“ (Gulati, 2019, p. 35).

Su kalbos deprivacija susijusi ir psichikos teorija (*Theory of Mind*). Tai gebėjimas suvokti savo ir kitų vidinę patirtį tokių psichinių būsenų, kaip įsitikinimai ir norai, požiūriu bei kitų žmonių idėjų, jausmų ir žinių skirtumų nuo savųjų suvokimas (Gulati, 2014; Meristo, Strid, 2020). Šie įgūdžiai itin svarbūs empatijai – įsijautimui į kito žmogaus emocinę būseną. Ankstyvos prieigos prie gestų kalbos svarba psichikos teorijai įrodyta italų mokslininkų tyrimu, kurio metu buvo ištirtos 3 skirtingos grupės 6–14 m. amžiaus vaikų: girdintys, kurtieji, ugdomi dvikalbiu metodu (italų gestų kalba bei italų kalba) ir kurtieji, besimokantys bendrojo lavinimo mokyklose (nešiojantys kochlearinius implantus ar klausos aparatus, turintys galimybę bendrauti gestų kalba tik su mokytojo asistentu). Pasitelkus šiuos metodus – kalbinių gebėjimų bei mąstymo testus (klaidingų įsitikinimų užduotis)² buvo nustatyta, kad visas užduotis dvikalbiai kurtieji atliko geriau už girdinčiuosius tiriamuosius, o bendrojo lavinimo mokyklose besimokantys kurtieji pasirodė prasčiau už abi grupes. Tad patvirtinta iškelta hipotezė, jog pakankama gestų kalbos įvestis mokymo įstaigose leidžia tobulinti gestų kalbos įgūdžius ir kartu gerinti psichikos teorijos taikymo gebėjimus (Tomasuolo et al, 2013).

Marek Meristo ir Karin Strid tyrė dvi grupes kurčiųjų estų ir švedų vaikų bei vieną girdinčiųjų švedų vaikų grupę. Rezultatai parodė, kad kurčiųjų vaikų, natūraliai įsisavinusių gestų kalbą (kurčiųjų šeimose), gebėjimai nesiskyrė nuo girdinčiųjų vaikų, lyginant su kochlearinių implantų naudotojais.

² Klaidingų įsitikinimų užduotis (angl. *false-belief task*) – tai užduotis, naudojamos psichikos teorijos tyrimuose, kuriomis siekiama įvertinti, ar vaikas geba padaryti išvadą, kad kitas asmuo nežino to, ką jie žino (APA Dictionary of Psychology, 2018).

Pastarieji, neišmokę gestų kalbos, nesugebėjo sėkmingai įveikti klaidingų įsitikinimų užduočių. Remiantis šiais rezultatais teigiama, jog svarbu kuo anksčiau suteikti vaikui galimybę įsisavinti gimtąją kalbą – taip mokomasi atpažinti kitų žmonių būsenas. Kadangi neįmanoma suprasti kitų žmonių vidinių būsenų vien tik juos stebint, kalba čia turi lemiamą vaidmenį, nes ji padeda ugdyti emocinį intelektą (Meristo, Strid, 2020).

Itin svarbi ir tarpasmeninė komunikacija. Kai su kurčiaisiais vaikais šeimoje komunikuojama gestų kalba, pastarieji turi galimybę sužinoti apie kitų žmonių mintis bei jausmus ir mokosi juos perprasti (Lundy, 2002). Ypač svarbi ir komunikacija su kitais šeimos nariais – brolių ir seserų buvimas padeda kurtiesiems vaikams socializuotis, sprendžiant įvairias konfliktines situacijas kurtieji turi galimybę tobulinti mentalizacijos įgūdžius (Peterson, 2000; Woolfe et al, 2003). Pasak Linos Gervinskaitės-Paulaitienės ir Rasos Barkauskienės (2016), mentalizacija yra gebėjimas suvokti savo bei kito žmogaus jausmus, reakcija ne tik į elgesį, bet ir į psichikos būsenas. Šis gebėjimas turi didelę reikšmę sąveikose su kitais ir su pačiu savimi.

Akivaizdu, jog kalbos deprivacija kelia nemažai socioemocinių problemų, yra mokymosi sunkumų priežastis, pastebimas mentalizacijos įgūdžių trūkumas. Taigi, mokslininkų nuomone, būtina kuo anksčiau su kurčiu vaiku pradėti komunikuoti gestų kalba siekiant užkirsti kelią kalbos deprivacijai (Hall, 2017; Hall et al, 2019; Humpries et al, 2016). Pasak Thierfelder ir kitų autorių (2024), didelę reikšmę taip pat turi galimybė kurčiam vaikui mokytis gestų kalba ugdymo įstaigoje. Tai gali padėti įgyti gerus gimtosios kalbos įgūdžius, nepaisant gestų kalbos nebuvimo namuose (Thierfelder et al, 2024). Kaip anksčiau minėta šiame poskyryje, su kalbos deprivacijos reiškiniu neatsiejamoms ir neigiamoms nuostatos apie gestų kalbą. Toliau bus aptariamos šeimų kalbinės nuostatos.

3. 4. Šeimų kalbinės nuostatos

Kalbinės nuostatos – reikšminga kalbų politikos tyrimų dalis. Kalbinės nuostatos apima įvairius sociolingvistinius aspektus – kalbos variantiškumą, naujos kalbos mokymąsi, nuostatas apie mažumų kalbas, kalbų pasirinkimus (Baker, 1992). Tačiau šiuo metu laikomasi platesnio apibrėžimo – kalbinės nuostatos apima ne tik kalbą, bet ir nuomonę apie jos vartotojus (Burns et al, 2010). Kalbinės nuostatos gali būti paremtos stereotipiniu socialiniu tam tikras kalbas vartojančių bendruomenių suvokimu (Hill, 2013).

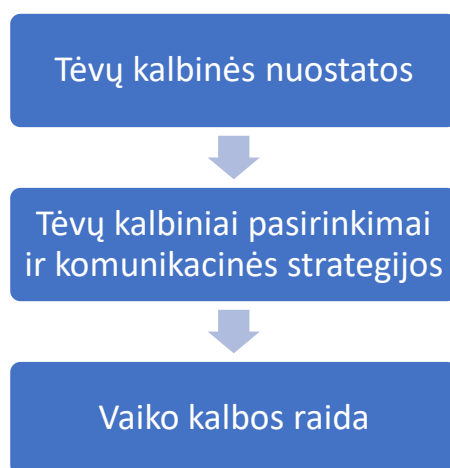
Kalbinės nuostatos apie gestų kalbas kito su laiku. Anksčiau manyta, kad gestų kalbos nėra tikrosios kalbos, patys kurtieji netgi yra manę, jog kalbantys kalkine gestų kalba („žodis-gestas“ principu) yra protingesni už kalbančiuosius gimtąją gestų kalbą (Napier, Leeson, 2016). XX amžiaus 7-ajame dešimtmetyje pradėjus plėtoti gestų kalbos bei kurčiųjų bendruomenės tyrimams, gestų

kalba jau pripažįstama kurčiųjų gimtąja kalba. Tačiau ne visada teigiamai žvelgiama į gestų kalbos vartojimą kurčiųjų ugdymo procese (Ladd, 2003; Napier, Leeson, 2016).

Įdomu tai, kad kalbinės nuostatos apie gestų kalbą dažnai susidaromos iš patirčių su girdinčiaisiais gestakalbiais (Krausneker, 2015). Šios nuostatos neatsiejamos ir nuo kalbos ideologijų. Pasak Josepha Christopherio Hillo, ideologijos susijusios su pagrindine gestų kalbos prigimtimi ir jų tinkamumu vartoti žmonėms – kokiam bendravimo būdai (gestų kalba ar balsu) teikti pirmenybę, ką reiškia negirdėjimas, kokios kurtumo pasekmės visuomenei (Hill, 2015). Skirtingi požiūriai į kurtumą (medicinis ir kultūrinis) turi įtakos kalbinėms nuostatomis apie gestų kalbą (Hill, 2015; Kite, 2020). Girdintiems tėvams, sužinojusiems apie vaiko kurtumą, medikai dažniausiai pateikia dvi galimybes komunikuoti ir ugdyti kurčią vaiką – žodinę kalbą ar gestų kalbą. Tačiau nėra siūlomas bimodalus metodas, kai vienu metu bendraujama gestų kalba ir mokoma žodinės kalbos (Humpries et al, 2012).

Girdinčiųjų tėvų kalbines nuostatas apie gestų kalbą lemia ir psichologinė būsena gimus kurčiam vaikui – pažeidžiamumas, baimė dėl vaiko ateities, jog nekalbės kaip girdintieji, tad gestų kalba imama vertinti kaip prastesnis pasirinkimas ir nėra suvokiama kaip kalba, turinti tokį patį lingvistinį sudėtingumą ir išraiškingumą kaip žodinė kalba. Taip pat baiminamasi, jog vaikas bus stigmatizuojamas visuomenės, jei su juo bus komunikuojama gestų kalba (Meadows-Orlans, 1980; Petito, 1998; Kurtzer-White, Luterman, 2003; Johnston, 2006).

De Houwer pažymi, jog šeimų kalbinėje praktikoje svarbūs šie veiksniai, nurodyti žemiau pateiktame paveikslėlyje:

2 pav. Tėvų kalbinių nuostatų ryšys su vaikų kalbos raida (adaptuota King et al, 2008 (p. 912) iš De Houwer, 1999)

Kaip matyti iš 2 pav., tėvų kalbinės nuostatos pirmausia paveikia kalbinius pasirinkimus ir komunikacines strategijas, jos turi įtakos vaiko kalbos raidai. Tiesa, anksčiau paminėti procesai gali

vykti ne nurodytu eiliškumu – visi jie glaudžiai susiję. Vaikų kalbinis elgesys gali daryti įtaką tėvų kalbinėms nuostatoms. Pavyzdžiui, kurčias vaikas, pradėjęs lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą ima kalbėti gestų kalba – šiuo atveju tėvams, nemokantiems gestų kalbos, būna sudėtingiau patenkinti komunikacinius savo vaikų poreikius. Taip tarsi atsiranda priešiškus gestų kalbai, į šią kalbą imama žvelgti kaip į barjerą, trukdantį tėvų ir vaikų ryšiui. Žinoma, kalbinės nuostatos gali kisti pastebint tam tikros kalbos (šiuo atveju – gestų kalbos) naudą. Merv Hyde ir Renée Punch 2011 m. Australijoje atlikto tyrimo metu atskleista, jog tėvai, iš pradžių turėdami lūkesčių, kad jų kurtiesiems vaikams, kochlearinių implantų naudotojams, neprireiks gestų kalbos, siekė ugdyti vaikus per klausą ir kalbą. Tačiau vėliau 20–30 proc. tėvų ir pedagogų su vaikais ėmė komunikuoti gestų kalba ar kitais ja paremtais komunikacijos būdais. Buvo pastebėta nauda – ankstyva prieiga prie gestų kalbos padėjo vystyti žodinei kalbai po kochlearinės implantacijos, taip pat tėvai į australų gestų kalbą žvelgė kaip į kalbą, padedančią jų kurtiesiems vaikams vystyti ryšius su kitais kurčiaisiais bei kurti kurčiojo identitetą (Hyde, Punch, 2011). Taigi, pastebint teigiamus kurčiųjų vaikų kalbos raidos bei kognityvinio vystymosi pokyčius, keitėsi ir tėvų kalbinės nuostatos.

Teigiamos tėvų kalbinės nuostatos apie gestų kalbą pastebimos ir B. J. Kite tyrime. Buvo tirtos 8 girdinčiųjų šeimos, auginančios dvikalbius kurčiuosius vaikus (mokančius amerikiečių gestų kalbą bei anglų kalbą). Visi apklaustieji teigė vertinantys amerikiečių gestų kalbą teigiamai (Kite, 2017). Šešios šeimos paminėjo anksčiau nesutikusios kurčiųjų ir prieš susilaukdamos kurčiojo vaiko nežinojo apie gestų kalbą. Visi tiriamieji, išskyrus vieną šeimą, mokėjusią gestų kalbą, mokėsi ASL kaip naujos kalbos. Tai rodo jų teigiamas nuostatas gestų kalbos atžvilgiu – nors jos mokytis patiems tėvams yra iššūkis, jie pripažino šią kalbą kaip natūraliausią ir lengviausiai prieinamą patiems kurtiesiems vaikams. Tiriamųjų taip pat pastebėta, kad ankstyvas ASL išmokimas turi teigiamą poveikį anglų kalbos kaip antrosios išmokimui (ten pat, 2017).

Julie Cantrell Mitchiner tyrimas (2015), kurio metu tirtos 17 Šiaurės Amerikoje gyvenančių kurčiųjų šeimų, auginančių kochlearinius implantus nešiojančius vaikus, nuostatos, įsitikinimai ir patirtys apie bimodalų bilingvizmą (amerikiečių gestų kalbos ir anglų kalbos vartojimą) parodė, jog pagrindinis kochlearinės implantacijos tikslas buvo kurčiųjų vaikų anglų kalbos įgūdžių tobulinimas. Tikimasi, kad tai padės lengviau integruotis į girdinčiųjų visuomenę. Tiesa, tuo pat metu nenuvertinama amerikiečių gestų kalba (ASL) – šeimos pabrėžia, kad ši kalba yra svarbus pagrindas mokytis anglų kalbos kaip antrosios kalbos.

Yuelin Li, Lisos Bain ir Annie Steinberg 2003 m. atlikto tyrimo metu pastebėta, jog girdintieji tėvai išsakė kitokią poziciją, kaip pagrindinė komunikacijos kalba dažniau pasirenkama anglų kalba, nes tikimasi, kad kurčias vaikas galės kalbėti žodine kalba (Li et al, 2003). Tad galima teigti, kad pastarųjų tėvų požiūriu, gestų kalba nėra laikoma naudinga kurčiajam. Kita grupė – kurtieji tiriamieji – yra įsitikinę, jog ASL turi įtaką antrosios kalbos mokymuisi: kurtieji vaikai, turėję prieigą prie gestų

kalbos, antrąją kalbą (anglų k.), išmoko daug greičiau ir lengviau negu neturėję galimybės išmolti gimtosios kalbos. Informantų teigimu, ASL – reikšmingas kurčiojo vaiko identiteto formavimosi pagrindas. Tai svarbi didžiavimosi esant kurčiuoju asmeniu dalis (Mitchiner, 2015; Padden, Ramsey, 2000).

Anksčiau minėtame Mitchiner tyrime taip pat pabrėžiami šeimų patiriami iššūkiai stengiantis palaikyti kurčiųjų vaikų bimodalią dvikalbę raidą. Pasak Lily Wong Fillmore (2000), sudėtinga laviruoti tarp namuose vartojamos kalbos ir visuomenėje vyraujančios kalbos – dažniausiai reikalaujama laisvai išmolti anglų kalbą šalia savo gimtosios kalbos. Apklaustieji teigė iš medicinos ir švietimo bendruomenių jaučiantys spaudimą apriboti gestų kalbos vartojimą ir stengtis dažniau vartoti žodinę kalbą. Jų patirtys atskleidžia didelę specialistų įtaką šeimų kalbinėms nuostatoms bei sprendimams dėl kalbų vartojimo namuose (Mitchiner, 2015).

Pastebėta, kad kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbines nuostatas bei įsitikinimus apie gestų kalbą dažnai stengiasi paveikti audiologai, kiti medikai (Mitchiner, 2015; Kite, 2017). Pasak vieno Kite tyrime dalyvavusio tiriamojo, sutikti medikai neprieštaravo gestų kalbos vartojimui namuose, tačiau nerekomenduodavo dažnai vartoti šios kalbos, kadangi tai paveiks kalbėjimą žodine kalba: „*Žinoma, audiologai, ausų, nosies, gerklės specialistai, tie specialistai, kurie yra susiję su klausos sutrikimais, visi minėjo, kad gal būtų gerai vartoti šiek tiek gestų, bet ne per daug, nes tai gali trukdyti jos kalbėjimo žodine kalba įgūdžiams.* <...>“ (Kite, 2017, p. 119). Iš minėtų specialistų gaunama neobjektyvi arba ribota informacija apie kalbos pasirinkimus (Young, 2002; Young, Tattersall, 2007). Kitame skyrelyje bus aptariami kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų pasirinkimų iššūkiai ir juos veikiantys faktoriai.

3. 5. Kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų pasirinkimai

Akivaizdu, šeimų kalbos pasirinkimai turi įtakos kurčiojo vaiko identiteto vystymuisi, jo galimybėms bendrauti gestų kalba, savęs suvokimui kaip kurčiam asmeniui. Pasak Lucknerio ir Velaski, pasirinkimus veikia šie faktoriai – šeimos įsipareigojimai, gestų kalbos mokymasis su vaiku, šeimos, draugų ir aplinkinių palaikymas, švietimo specialistų parama, dideli lūkesčiai kurčio vaiko atžvilgiu (Luckner, Velaski, 2004). Kathryn Crowe ir kitų autorių teigimu, kalbos pasirinkimui įtaką taip pat turi tėvų išsilavinimas. Be to, dažnu atveju girdintieji tėvai nebūna susidūrę su kurčiaisiais, tad šie tėvai nemoka gestų kalbos (Crowe et al, 2014).

Amy R. Lederberg, Brenda Shick ir Patricia E. Spencer pateikia tris kurčiųjų prieigos prie kalbos būdus – gestų kalbą, kalkinę kalbą (kuomet gestai vartojami pažodžiui artikuliuojant žodžius) ir žodinę kalbą (Lederberg et al, 2013). Pastarųjų autorių teigimu, jų pasirinkimas priklauso nuo tėvų bei vaikų klausos lygio. Pastebima, jog dažniausiai renkamasi bendrauti savo gimtąja kalba:

girdintieji tėvai teikia prioritetą žodinei kalbai, tuo tarpu kurtieji tėvai – gestų kalbai ar dvikalbei komunikacijai (ten pat).

Taip pat gali būti pasirenkama totalioji komunikacija. Ja laikomi įvairaus spektro komunikaciniai modeliai – šnekamoji kalba, rašytinė kalba, gestų kalba, skaitymas iš lūpų, gestų k. abėcėlė, komunikacija raštu ir kitos priemonės, padedančios susikalbėti su kurčiuoju asmeniu (Mayer, 2015; Kite, 2017). Šis metodas skiriamas nuo komunikacijos kalkine kalba, kuomet vienu metu yra vartojamos gestų ir žodinė kalba. Pasak Meadow-Orlans ir kitų autorių, kai tėvai nėra išmokę gestų kalbos arba moka tik pastarosios kalbos pagrindus, jie dažniausiai renkasi visus įmanomus komunikacijos būdus, tarp jų ir namų gestus (Meadow-Orlans et al, 2003).

Didelę reikšmę turi ir šeimų apsisprendimas dėl kochlearinės implantacijos. Hyde ir Punch tyrime (2011) atskleista, jog didžiausią įtaką sprendimams darė kochlearinio implantavimo programos ir audiologai. Pagal 247 šeimų apklausą, 60 proc. respondentų per mažiau nei 3 mėnesius priėmė sprendimą implantuoti vaikus (Hyde, Punch, 2011). Galima kelti prielaidą, jog sprendimai dėl kalbos pasirinkimo priimami skubotai ir nėra pateikiami kiti pasirinkimai, tokie kaip dvikalbė komunikacija (gestų kalba su žodine kalba) ar gestų kalba. Pasak Lederberg ir kitų autorių, nepaisant KI naudojimo, vis dar didelis skaičius kurčiųjų vaikų savo žodinės kalbos įgūdžiais atsilieka nuo girdinčių vaikų (Lederberg et al, 2013). Tyrėjų teigimu, su KI garsiniai signalai būna elektriniais impulsais perduodami į klausos nervą, tad reikalingas ilgalaikis mokymosi procesas, siekiant sėkmingai interpretuoti šiuos perduodamus garsus. Reikėtų pažymėti, kad KI sėkmė nėra garantuota, pasiekiami rezultatai individualūs, todėl ne kiekvienas KI naudotojas gali sėkmingai išmokti kalbą (Humpries et al, 2012; Humpries et al, 2015; Mauldin, 2012).

Pasak Corinos Goodwin ir Diane Lillo-Martin (2023), kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų vaikų, nešiojančių klausos aparatus, žodinės kalbos raidą gali nulemti žodinės kalbos įvesties laikas, kokybė bei kiekvienos iš dviejų kalbų (gestų ir žodinės kalbos) įvesties kiekis. Kathryn Davidson ir kitų tyrėjų teigimu, užtikrinus prieigą prie gestų kalbos prieš kochlearinę implantaciją, ir vėliau bendraujant pastarąja kalba ir žodine kalba, kurčio vaiko žodinės kalbos raida būtų panaši į girdinčiojo (Davidson et al, 2014).

Lederberg ir kitų tyrėjų teigimu, kurčiųjų tėvų vaikai šiuo atveju turi didesnes galimybes – kalbos raida fonologiniu, leksiniu, sintaksiniu požiūriu nesiskiria nuo girdinčiųjų vaikų (Lederberg et al, 2013). Kurčiųjų tėvų kurtieji vaikai, gavę ankstyvą prieigą prie kalbos, nepatirdavo kalbos deprivacijos (Knoors, 2015, p. 5).

Šeimų kalbos pasirinkimams įtaką gali turėti daugelis išorinių ir vidinių veiksnių. Plačiau juos apibūdina Xiao Lan Curdt-Christiansen ir Jing Huang (2020). Vidiniai veiksniai dar skirstomi į šiuos: emocinius veiksnius, identitetą, tėvų įsitikinimus, šeimos kultūrą ir tradicijas, vaiko dalyvavimą

sprendžiant dėl šeimos kalbų politikos, o išoriniai – į sociokultūrinius, sociolingvistinius, politinius, ekonominius veiksnius (ten pat).

Vidiniai veiksniai apima visas situacijas, susijusias su šeimos santykiais. Namuose vartojama kalba (-os) turi didelę reikšmę stiprinant ryšius tarp šeimos narių. Jeigu vaikas nekalba savo tėvų gimtąja kalba, tai irgi paveikia komunikaciją tarp tėvų ir vaikų (De Houwer, 2015; Wong Fillmore, 2000). Taip pat ypač svarbūs ir identiteto bei kultūrinis faktoriai.

Curdt-Christiansen ir Huang teigimu, identiteto veiksnys „yra susijęs su individo, kaip šeimos nario, suvokimu“ (Curdt-Christiansen ir Huang, 2020, p. 177), tad gimtoji kalba šeimoms yra svarbi, leidžia išreikšti jų kultūrinį savitumą, šaknis, todėl tėvai dažnai tikisi, jog vaikai išmoks jų gimtąją kalbą bei perims tėvų kultūrinės vertybes ir tradicijas (Curdt-Cristiansen, 2016; Little, 2020).

Anot De Houwer (1999), tėvų įsitikinimai apie vaikų gebėjimą mokytis namų kalbos dažnai nulemia šeimų kalbų politikos sprendimus ir turi įtakos kalbinei namų aplinkai. Curdt-Christiansen teigimu (2009), įsitikinimus dažniausiai formuoja ankstesnė tėvų mokymosi patirtis, kultūrinė tapatybė, žinios, kaip auginti dvikalbį vaiką, tad šis veiksnys laikomas vienu iš svarbiausių, kadangi turi tiesioginę sąsają su tėvų įsitraukimu į vaiko kalbos mokymąsi. Pasak Stepheno Caldas (2012), didžiausią reikšmę formuojant šeimų kalbų politiką dažniausiai turi asmeninė tėvų patirtis. Valerie Borum (2012) atlikto tyrimo metu atskleista, kad afroamerikiečių bendruomenei priklausančios girdintieji tėvai teikė pirmenybę žodinei kalbai, siekė, kad jų kurtieji vaikai įsiliėtų į jų kultūrą.

Vaiko dalyvavimas šeimų kalbų politikos sprendimuose taip pat yra vienas iš vidinių veiksmų, nulemiančių šeimų kalbų politiką. Sabine Little (2020) pastebi, kad, nors tėvai laiko savo gimtąją kalbą esminiu tapatybės aspektu, vaikams būna sudėtinga suprasti tėvus, su jais susitapatinti. Šiuo atveju svarbios abipusės derybos dėl kalbų vartojimo – diskusijos su vaikais dėl tėvų sprendimų bei aiškūs tėvų sprendimai (Curdt-Christiansen ir Huang, 2020).

Ir vidiniai, ir išoriniai veiksniai yra glaudžiai susiję, vidiniai veiksniai visada būna veikiami išorinių veiksmų – sociolingvistinių, socioekonominių bei politinių veiksmų (Spolsky, 2004, 2012). Reikėtų pabrėžti, kad šeimų kalbų politikai įtakos dažnai turi tėvų nerimas dėl vaikų išsilavinimo valstybine kalba (Curdt-Christiansen ir Huang, 2020). Tai susiję su vartojamos kalbos (-ų) statusu. Curdt-Cristiansen ir Weihong Wang teigimu (2018), aukštas mažumos kalbos statusas gali motyvuoti tėvus įtraukti tą kalbą į šeimų kalbų politiką, savo ruožtu žemas statusas tampa priežastimi pasirinkti kitą aukštesnio statuso kalbą. Pasak Tomo Humpries ir kitų autorių (2017), gestų kalbos nėra rašytinės kalbos, tad jos gali būti laikomos nevertingomis ir mažstoma, jog gestų kalba yra paskutinė išeitis nepavykus kurčio vaiko išmokyti žodinės kalbos. Statuso skirtumus tarp gestų ir žodinės kalbos iliustruoja Kite pateiktas pavyzdys (Kite, 2017, p. 68) – amerikiečių gestų kalbą (ASL) vartoja apie 250 tūkst. asmenų (kurtieji, girdintys kurčių tėvų vaikai bei K2 vartotojai), kalba laikoma

besivystančia. Lyginant šią kalbą su anglų kalba, pastaroji kalba – tarptautinė, yra daug plačiau vartojama, tad gestų kalbos įtraukimas į kurčių vaikų kasdienį gyvenimą gali būti iššūkis (Kite, 2017).

Pasak Curdt-Cristiansen ir Huang (2020), iš tiesų nėra aiškos skirties tarp vidinių ir išorinių veiksnių, pavyzdžiui, kalbos politika švietime bei vaiko dalyvavimas gali būti susiję su išoriniais ir vidiniais veiksniais.

Galima pastebėti, jog priklausomai nuo kurčių vaikų tėvų pasirinktos kalbos, skiriasi jų pasirinkimams įtaką turėję veiksniai. Crowe ir kitų tyrėjų (2014) apklausa parodė, kad žodinę kalbą pasirinkę tėvai nurodė šiuos veiksnius: jų pačių kalbą, norą, kad vaikas bendrautų su šeimos nariais bei draugais, o gestų kalbą pasirinkę tėvai teigė norintys, kad jų kurčias vaikas būtų kurčiųjų bendruomenės nariu, gebėtų ateityje užmegzti draugystes, taip pat pabrėžė būsimą vaiko raštingumą ir akademinę sėkmę (Crowe et al, 2014). Tyrėjai pabrėžia informavimo svarbą tėvų sprendimų priėmimo procese, dalyvaujant specialistams. Pastarųjų pateikiama informacija apie galimybes pasirinkti komunikuoti žodine ir / ar gestų kalba turi svarbią įtaką (Decker et al, 2012). Pasak Spencer ir Harris (2005), girdinčių tėvų reakcijos į vaiko kurtumą būna skirtingos: vieni tėvai nusprendžia rinktis žodinę kalbą, o kiti į šeimos kalbinę praktiką įtraukia gestų kalbą. Tad svarbu kuo greičiau gauti informaciją, konsultacijas iš specialistų – tuomet kurčias vaikas dažniau turi galimybę ugdytis kognityvinius gebėjimus, įgyti kalbą negu augantis šeimoje, negavusioje tokios pagalbos (Kite, 2020). Kaip anksčiau aptarta, minėti veiksniai turi didelę reikšmę renkantis tam tikrą šeimos kalbų politiką.

4. KOKYBINIS KURČIUOSIUS VAIKUS AUGINANČIŲ ŠEIMŲ KALBŲ POLITIKOS TYRIMAS

4. 1. Tyrimo metodai

Šiame darbe taikomas kokybinės turinio – asmeninio naratyvo – analizės metodas. Jis pasirinktas, nes toks metodas leidžia interpretuoti kurčiuosius vaikus auginančių šeimų patirtį gimus kurčiajam vaikui, jį auginant, sprendžiant, kokias kalbas vartoti šeimoje, šiems sprendimams įtaką turėjusius veiksnius, išnagrinėti informantų šeimų kalbų politikos dėsningumus. Šis tyrimo metodas padeda paaiškinti, kaip, kodėl ir kada priimti tam tikri kalbų politikos sprendimai.

Kokybinio tyrimo metu iš informantų buvo imami interviu, kurį sudarė atviro tipo klausimai, siekiant gauti išsamius atsakymus (žr. priedą nr. 1). Interviu metu norėta išsiaiškinti tyrimo dalyvių demografinę informaciją, kokiomis kalbomis bendraujama šeimoje, jų vaikų kalbos raidos procesus, kalbų politikai įtaką turėjusius veiksnius, kalbines nuostatas apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą. Buvo tikimasi, kad šie klausimai leis surinkti daugiau informacijos apie tyrimo dalyvių šeimų kalbų

politiką, padės atrasti reikšmingų sąsajų tarp kalbų politikos ir informantų identiteto, jų vartojamų kalbų, kurčio vaiko kalbos raidos, kalbinių nuostatų lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos atžvilgiu, požiūrio į dvikalbystę. Interviu metu, atsižvelgiant į pokalbio eigą, buvo užduodami ir kiti klausimai, susiję su tyrimo klausimais, kadangi norėta giliau panagrinėti kalbų pasirinkimo priežastis, šeimų situaciją. Kokybinių interviu metu duomenys buvo fiksuojami vaizdo įrašais.

Tyrime dalyvavo 20 informantų: 5 kurčiųjų (10 tyrimo dalyvių) ir 5 girdinčiųjų šeimos (10 tyrimo dalyvių), auginančios kurčius vaikus. Norėta tirti ir girdinčiųjų, ir kurčiųjų šeimų kalbų politiką, siekiant išanalizuoti veiksnius, turinčius įtaką jų šeimų kalbų politikai bei atlikti gretinamąją šeimų kalbų politikos girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimose analizę. Ieškant tyrimo dalyvių, buvo siunčiamas tekstinis laiškas lietuvių kalba bei vaizdo žinutės LGK el. paštu, per „Facebook“ socialinį tinklą. Taip pat buvo pasitelkta kurčiųjų pedagogų, bendrijos „Pagava“ (ši organizacija buria Lietuvos šeimas, auginančias kurčius ir neprigirdinčius vaikus) pagalba siekiant išplatinti kvietimą dalyvauti kokybiniame tyrime platesniam potencialių informantų ratui. Atrenkant informantus buvo taikoma tikslinė atranka pagal šiuos kriterijus: dalyviai turėjo būti kurtieji ar girdintieji, auginantys bent vieną kurčią vaiką iki 18 metų; buvo atrenkami Lietuvoje gyvenantys informantai. Taip buvo atrinkti girdintieji ir kurtieji informantai, turintys kurčius vaikus, bendraujantys su jais lietuvių gestų kalba, lietuvių kalba, kalkine kalba arba bimodaliai (žr. 1 lentelę). Informantų kurčiųjų vaikų amžius – nuo 4 iki 16 metų.

Kiekvienos šeimos tėvai (vienas iš informantų buvo girdintis kurčios sesers globėjas) buvo kalbinami atskirai, siekiant kiekvieno iš tėvų naratyvų autentiškumo.

Vertėtų paminėti, jog tyrimo metu, esant poreikiui, buvo užtikrinamos LGK vertimo paslaugos. LGK vertėjų paslaugomis buvo naudotasi įrašinėjant interviu su girdinčiaisiais informantais. Informacija buvo verčiama iš lietuvių gestų kalbos į lietuvių kalbą ir *vice versa*. Visų kurčiųjų informantų gimtoji kalba buvo lietuvių gestų kalba, tad pokalbių su jais metu nebuvo poreikio naudotis vertimo paslaugomis.

Surinkti interviu vaizdo įrašai šio darbo autorės buvo išversti iš LGK į rašytinę lietuvių kalbą. Vertimo metu buvo stengiamasi išversti tyrimo dalyvių naratyvus kuo tiksliau, siekiant neiškraipyti informantų teiginių.

Žemiau pateiktoje lentelėje nurodyta tyrimo dalyvių charakteristika: jų lytis, amžius, klausia, informantų kurčio vaiko (-ų) lytis, amžius, šeimoje vartojamos kalbos.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika.

Informantų kodai	Lytis	Amžius	Kurčio vaiko (-ų) lytis, amžius	Informantų klausos būklė	Šeimoje vartojama (-os) kalba (-os)
Š1-1 ³	M	33	V, 8	Girdinti	Lietuvių
Š1-2	V	31		Girdintis	
Š2-1	M	33	M, 6	Girdintis	LGK, lietuvių ir rusų
Š2-2	M	34		Girdinti	
Š3-1	M	46	M, 13	Girdinti	LGK ir lietuvių
Š4-1	M	47	M, 16	Girdinti	Lietuvių, vokiečių ir austrų gestų kalba
Š5-1	M	42	M, 15	Girdinti	LGK ir lietuvių
Š5-2	V	42		Girdintis	Lietuvių ir gestikuliacija (namų gestai)
Š6-1	M	30	M, 16	Girdintis	Lietuvių
Š6-2	M	27		Girdinti	Lietuvių ir LGK (kalkinė kalba)
Š7-1	M	46	M, 16	Kurčia	LGK
Š7-2	V	48	V, 10	Kurčias	
Š8-1	M	44	M, 8	Kurčia	LGK
Š8-2	M	38		Kurčia	LGK
Š9-1	M	36	M, 8; V, 4	Kurčia	LGK
Š9-2	V	41		Kurčias	LGK ir šiek tiek rusų GK
Š10-1	M	46	V, 12; V, 8	Kurčia	LGK
Š10-2	V	45		Neprigirdintis	LGK
Š11-1	M	46	M, 15; V, 11	Neprigirdinti	LGK ir lietuvių
Š11-2	V	44		Kurčias	LGK

³ Š – šeima, M – moteris, V – vyras. Kiekvienos šeimos informantui yra priskirtas kodas.

4. 2. Tyrėjos identitetas ir galimas poveikis tyrimui

Svarbu atskleisti savo, tyrėjos, identitetą, nes ši informacija gali turėti įtakos mano šališkumui ir šio tyrimo prielaidoms.

Esu gimusi girdinčiųjų šeimoje, tad mano pirmoji išmokta kalba buvo lietuvių kalba. LGK išmokau 7 metų amžiaus pradėjusi lankyti kurčiųjų mokyklą ir nuo to laiko įsiliejusi į kurčiųjų bendruomenę. Mano šeimos nariai – mano mama, tėtis ir du jaunesni broliai. Baigusi kurčiųjų mokyklą įstojau į Lietuvos edukologijos universitetą studijuoti lietuvių filologijos ir dalyko pedagogiką – siekiau įgyti pedagoginį išsilavinimą, jog galėčiau pati kurtiesiems perteikti savo gerus lietuvių kalbos įgūdžius taikant dvikalbius metodus. Vėliau įstojau į Vilniaus universitetą studijuoti taikomosios kalbotyros. Mokykliniais metais bendraudama su kurčiaisiais draugais, dalyvaudama kurčiųjų bendruomenės veiklose bei atlikdama pedagogines praktikas kurčiųjų mokykloje pastebėjau, jog kurtieji asmenys, augę girdinčiųjų šeimose, dažnai būna patyrę kalbos deprivaciją ir turi sunkumų reikšdami savo mintis lietuvių gestų kalba bei demonstruoja silpnesnius lietuvių kalbos įgūdžius. Pastebima tendencija, kad girdintieji kurčių vaikų tėvai Lietuvoje su savo vaikais renkasi bendrauti lietuvių kalba, gestikuliacija arba kalkine kalba, o komunikuoti gestų kalba pasirenka tik maža dalis tokių šeimų.

Kadangi esu kurčiųjų bendruomenės atstovė ir didžiąją dalį gyvenimo – su kurčiaisiais draugais, darbo aplinkoje ir kitur bendrauju lietuvių gestų kalba, buvo svarbu įgyti girdinčiųjų informantų pasitikėjimą detaliai argumentuojant šio tyrimo svarbą, nes kurčiųjų ir girdinčiųjų bendruomenės itin skiriasi savo kultūra, kalbinėmis nuostatomis, pasaulėžiūra. Pastaroji bendruomenė yra dominuojanti, turinti prieigą prie žodinės kalbos ir dažnai primetanti tokį mąstymą savo kurtiesiems vaikams. Esu dvikalbė – užaugau tarp girdinčiųjų ir kurčiųjų pasaulių, ir mano patirtis sustiprino mano įsitikinimą, kad kurčias vaikas nuo pat gimimo turi turėti galimybę įsisavinti gestų kalbą.

Man yra žinoma, kad mano požiūris ir įsitikinimai, auklėjimas, kultūrinė aplinka, žinios apie gestų kalbą gali turėti įtakos mano tyrimui, tad pačių interviu metu buvo stengiamasi būti kuo neutraliam, nevertinti tyrimo dalyvio. Pasak Ingos Gaižauskaitės ir Natalijos Valavičienės, negali būti daroma įtaka gaunamiems duomenims (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016), tačiau svarbu taip pat valdyti interviu, užduoti klausimus, susijusius su tyrimo tematika.

Taigi apibendrinant anksčiau išsakytus teiginius, mano kaip kurčios tyrėjos identitetas ir žinios apie kurčiųjų kultūrą gali padėti giliau suvokti tyrimo problematiką ir išnagrinėti šeimų kalbų politikos situaciją ne tik iš medicininės, bet ir iš sociokultūrinės perspektyvos, atkreipiant dėmesį į kurčiųjų bendruomenę. Darbo autorės asmeninė patirtis turi potencialo papildyti šį tyrimą, susijusį su komunikacija kurčius vaikus auginančiose šeimose.

4. 3. Tyrimo eiga

Ieškant informantų, kurie sutiktų dalyvauti tyrime, buvo siunčiami tekstiniai laišakai (girdintiesiems ir kurtiesiems) bei LGK vaizdo įrašai (tik kurtiesiems) su kvietimu dalyvauti tyrime. Kvietimuose buvo paaiškintas tyrimo tikslas, aptariamose temos ir tyrimo apimtis. Taip pat buvo aptarta susitikimo forma ir sutarta dėl interviu kalbos. Visi girdintieji informantai neprieštaravo LGK vertėjo dalyvavimui interviu metu. Du girdintieji informantai vidutiniškai mokėjo LGK, tačiau jų kalbos žinių nebūtų pakakę interviu davimui. Pokalbiai vyko nuotoliniu būdu, naudojant „Zoom“ platformą bei „Messenger“ programėlę. Interviu buvo imami individualiai, kalbinant kiekvienos šeimos informantus atskirai. Buvo įrašyti nuo 22 iki 35 min. trukmės interviu vaizdo įrašai. Informantai, kurių gimtoji kalba buvo ne lietuvių gestų kalba, apklausti pasitelkiant LGK vertėjus. Minimi vertėjai buvo tik tarpininkai, atlikę vertimą iš lietuvių gestų kalbos į lietuvių kalbą ir atvirkščiai. Pažymėtina, kad gestų kalbos vertėjų statusas – neutralus, jie neturėjo jokios asmeninės įtakos tyrimo metu vykusių interviu eigai. Darbo autorė atliko visus kokybinius interviu, kurių metu 20 informantų (iš 5 kurčiųjų ir 5 girdinčiųjų šeimų) buvo prašomi papasakoti apie jų kurčią vaiką (-us), kalbų planavimą šeimoje, šeimos kalbų politikai įtaką turėjusius veiksniai, atskleisti savo kalbines nuostatas apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą, dvikalbystę. Išanalizuota visa surinkta medžiaga, o šiam darbui aktualūs ir daugiausiai informacijos apie šeimų kalbų politiką atskleidžiantys teiginiai buvo tyrėjos išversti į rašytinę lietuvių kalbą. Duomenys buvo renkami 2022 m. lapkričio – 2023 m. kovo mėn.

Atlikta kokybinė duomenų analizė. Šeimos atskleidė savo patirtį nuosekliai, nuo vaiko gimimo iki interviu momento. Pokalbių metu buvo užduoti papildomi klausimai, susiję su atliekamo tyrimo tematika, siekiant susidaryti aiškesnį informantų šeimos kalbų politikos vaizdą. Informantų naratyvai buvo analizuojami ir grindžiant juos surinktų interviu citatomis suskirstomi į šias grupes pagal šeimų kalbų politiką: komunikacija lietuvių kalba, komunikacija lietuvių gestų kalba ir bimodali komunikacija (lietuvių ir lietuvių gestų kalba). Šios grupės buvo išanalizuotos dar detaliau: a) vaiko kalbos raida; b) komunikacija su kurčiu vaiku; c) veiksniai, darę įtaką šeimų kalbų politikai; d) kalbinės nuostatos lietuvių gestų kalbos ir lietuvių kalbos atžvilgiu. Vėliau tyrimo rezultatai buvo apibendrinti ir pateiktos išvados.

4. 4. Analizės rezultatai

Šiame tyrime remiantis teorine prieiga buvo sudarytos grupės, suskirstant pagal komunikacijos būdus. Toliau šios grupės nagrinėjamos paėiliui:

- 1) Komunikacija lietuvių kalba
- 2) Komunikacija lietuvių gestų kalba
- 3) Bimodali komunikacija (lietuvių ir lietuvių gestų kalba)

4. 4. 1. Komunikacija lietuvių kalba

Tyrimė dalyvavo 3 girdintieji informantai (du asmenys iš vienos šeimos ir vienas asmuo iš kitos šeimos), su kurčiu vaiku komunikuojantys lietuvių kalba. Pasirinktām komunikacijos būdui didelę įtaką gali daryti ir vaiko klausa – neprigirdėjimas, kurtumas, ar kochlearinio implanto operacija. Informantai dažniausiai rinkosi žodinę kalbą dėl pakankamos vaiko klausos. Toliau bus aptariama šiā kalbinę praktikā pasirinkusių informantų vaikų kalbos raida.

Vaiko kalbos raida. Vaikas įsisavina jam prieinamā kalbā (-as) savaime, specialiai nesimokydamas. Šiame skyrelyje bus aptariama, kaip komunikacijā lietuvių kalba pasirinkusiose šeimose vystėsi kurčių vaikų kalbos raida.

Tyrimo metu Š1-1 informantė atskleidė, jog medikai teigė, kad tėvai turėtų pasirūpinti klausos aparatais, mokyti vaikā kalbėti žodine kalba, gestų kalbā pradėta mokytis tik vėliau, pradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigā (žr. 1 pvz.). Iš šio pateikto pavyzdžio galima pastebėti, jog medikai nėra pakankamai kompetentingi ankstyvosios intervencijos klausimais. Matomas žinių trūkumas, nėra detaliau konsultuojama, kokia kita pagalba, neskaitant klausos aparatų bei žodinės kalbos, galėtų būti teikiama kurčiam vaikui.

1. Š1-1: <...> mums pasakė, kad turėtume įsigyti klausos aparatus, kažką daryti. <...> Kai vaikas pradėjo lankyti kurčiųjų darželį, ten ir pradėjo mokytis gestų kalbos, jam buvo treji.

Taip pat teigiama, kad buvo pastebėti adaptacijos ikimokyklinėje įstaigoje sunkumai. Remiantis šiais Š1-1 informantės teiginiais galima suprasti, kad adaptacija kurčiųjų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bei kurčiųjų mokykloje dėl LGK pagrindų trūkumo buvusi sudėtingesnė, dar negebėta sklandžiai komunikuoti su bendraamžiais gestų kalba. Š1-1 informantės vaiko pirmoji kalba buvo lietuvių kalba, tačiau šia kalba nėra galimybės savęs laisvai išreikšti. Taigi

šiuo atveju vaiko raida gerokai pavėluota, ypač gestų kalbos, kadangi šios kalbos pradėta mokytis tik ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (2 pvz.).

2. **Š1-1:** *Jis jau buvo pradėjęs kalbėti žodine kalba, mes, tėvai, gestų kalbos nemokam, tad iš pradžių darželyje sūnui nebuvo lengva. <...> Jis ir dabar neblogai kalba žodine kalba, tačiau dar ne visus garsus aiškiai taria, jam dar reikia vaikščioti į individualias pamokėles. <...> Mano sūnus parengiamojoje klasėje ėmė sklandžiau kalbėti. <...> Na, iš pradžių jam buvo sunku prisitaikyti, bet vėliau jam sekėsi gerai.*

Pripažįstama, kad, nors vaikas ir geba kalbėti žodine kalba, pastebimas netaisyklingas kai kurių garsų tarimas. Š1-2 informantas pastebi, kad dėl vaiko neprigirdėjimo klausa yra kitokia negu girdinčiojo vaiko ir sudėtingiau įsisavinti žodinę kalbą (3 pvz.). Tuomet kyla ir sunkumų išmokti taisyklingai tarti garsus. Nors pastarojo informanto teigimu, yra nešiojami klausos aparatai, vien naudojant šias technologijas vaikas netampa girdinčiuoju.

3. **Š1-2:** *<...> jis jau kalbėjo, tačiau daug ką ne taip ištardavo, dažnai klysdavo. Pavyzdžiui, neskirdavo garsų, juos painiodavo. Tad teko ir toliau jį vesti pas logopedą, jog išmokytų aiškiai tarti garsus. <...>*

Iš Š1-2 informanto pateikto 4 pavyzdžio galima daryti prielaidą, jog komunikacija su girdinčiaisiais žodine kalba nėra pilnavertė, patiriami komunikacijos barjerai. Vaikui reikalinga tėvų pagalba, padrašinimas bendraujant su nepažįstamaisiais. Galima pastebėti, kad žodinės kalbos įgūdžiai nėra pakankami sklandžiai komunikacijai su girdinčiaisiais.

4. **Š1-2:** *<...> buvo toks atvejis kavinėje, kai vaikas bandė užsisakyti sulčių ir dar kažko, tačiau žodžius ištarė netaisyklingai, neaiškiai, tuomet padavėjas žvilgtelėjo į mus, o mes padėjome sūnui teisingai ištartį prašymą, pataisėme jo kalbą. Ugdome jo savarankiškumą, drąsą.*

Š6-1 informantas, kurčios sesers globėjas, nuo gimimo su ja komunikavo gestikuliuodamas, vadinamaisiais namų gestais. Tyrimo dalyvis pažymi, jog žodine kalba pradėta bendrauti tik po kochlearinio implanto operacijos (5 pvz.). Galima pastebėti, jog informantės globotinė neturėjo prieigos prie gestų kalbos prieš KI operaciją, nebuvo bendraujama žodine kalba, nes vaikas tuo metu dar negalėjo girdėti garsų. Informanto teigimu, vaikas pradėjo nešioti implantą tik nuo 3 metų amžiaus.

5. **Š6-1:** *Prieš implantaciją po truputį kalbėjome gestais, bet tai buvo ne gestų kalba, o tiesiog ženklai, kūdikių gestai, pvz., aš, tu, ir panašiai. O kai implantavome, jau pradėjome bendrauti žodine kalba, iš pradžių mokėme pažinti aplinkos garsus, o vėliau mokėme jungti skiemenis į žodžius, tada žodžius į sakinius, tokia buvo pradžia. <...>*

Š6-1 tyrimo dalyvio interviu metu paminėta apie patiriamus sunkumus socializuojantis girdinčiųjų aplinkoje. Informanto teigimu, būna klystama greitai kalbant, žodžiai ištariami netaisyklingai (6 pvz.). Nemokant kurčio vaiko gimtosios kalbos, jo kalba gali būti skurdesnė nei bendraamžių, vėlyva nei įprasta kurčio vaiko kalbos raida. Kochleariniai implantai ir kitos klausos technologijos ne visada garantuoja sėkmingą integraciją į girdinčiųjų visuomenę, tad ištis naudinga su žodine kalba mokytis ir gestų kalbos.

6. **Š6-1:** *Tiesa, sesė dažniau laukia, kol kažkas prie jos prieis, pati nelabai drįsta pradėti pokalbį. Mokykloje problemų dėl bendravimo kaip ir nėra... Na, tarkim, kai būna daug emocijų pokalbio metu, pati greitai kalba ir tuomet dažnai klysta, ne taip ištaria žodžius. O kitų problemų nėra. <...> Taip pat kalbantis žodine kalba pasitaiko sunkesnių žodžių, ne visus juos supranta, nežino, ką jie reiškia, tad šiek tiek nedrąsiai bendrauja.*

Peržvelgiant Š1-1, Š1-2 ir Š6-1 informantų teiginius galima daryti išvadą, kad šių informantų vaikų kalbos raida yra gerokai vėluojanti, neatitinka įprastų raidos etapų. Š1-1, Š1-2 tyrimo dalyviai mini, kad vaikas išmoko gestų kalbą tik ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, patirti sunkumai adaptuojantis kurčiųjų aplinkoje. Š6-1 informanto globotinė pradėjo mokytis žodinės kalbos 3 metų amžiaus. Pastebimas skurdus vaiko žodynas, sudėtingiau socializuotis girdinčiųjų visuomenėje. Visi informantai pažymi, kad jų kurčių vaikų kalbėjimas nėra taisyklingas, reikalingi užsiėmimai kalbai tobulinti.

Kritiniu kalbos įsisavinimo periodu neįgijus kalbos, daug sudėtingiau išmokti kurios nors kalbos kaip gimtosios (Humpries et al, 2015). Į šeimą orientuotos ankstyvosios pagalbos (angl. *family-centered practice*) svarba neginčijama, esant poreikiui anksti priimti sprendimus dėl kalbos (-ų) pasirinkimo – ar bus renkamasi komunikuoti dvikalbiu būdu, gestų kalba ir žodine kalba, ar bus mokoma žodinės kalbos, taip pat dėl klausos priemonių pasirinkimo (kochlearinis implantas ar klausos aparatas) (Ingber, Dromi, 2010; Stewart et al, 2021).

Anot tyrėjų, kuo anksčiau implantuojama (iki 2 metų), tuo geresni rezultatai būna pasiekiami, kadangi kalba pradeda vystytis po kochlearinės implantacijos (Dettman, Dowell, 2010; Spencer et al, 2011). Tad kuo vėlesnė implantacija, tuomet vėluoja ir kalbos raida (nesant gestų kalbos įvesties). Dauguma tėvų bei medikų laikosi nuomonės, jog kochleariniai implantai padės kurtiems vaikams

girdėti ir normaliai vystyti kalbą bei išmokyti kalbėti, tačiau vertėtų pabrėžti, kad kochleariniai implantai neprilygsta normaliai klausai (Humpries et al, 2015). Siekiant išmokyti žodinės kalbos reikalingas papildomas kurčiojo mokymas, aktyvus tėvų/globėjų įsitraukimas (Niparko et al, 2010; Lillo-Martin, Henner, 2021).

Pasak Nittrouer (2010), kurčiųjų vaikų žodinė kalba dažnai būna sunkiai suprantama aplinkiniams ir pastarieji supranta mažiau nei pusę jų tariamų žodžių. Taigi daugelio ikimokyklinio amžiaus kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų vaikų sunkumai artikuliuojant garsus gali sudaryti kliūčių komunikuojant su girdinčiais asmenimis (Nittrouer, 2010; Tobey, Geers et al, 2003).

Komunikacija su kurčiu vaiku. Kaip teigta teorinėje dalyje, komunikacijai su kurčiu vaiku renkamosi iš šių trijų būdų – gestų kalbos, kalkinės kalbos ar žodinės kalbos. Minimi komunikacijos būdai paprastai koreliuoja su tėvų klausa bei kurčių vaikų klausos lygiu. Tyrime dalyvavę Š1-1 ir Š1-2 informantai atsakė, kad gana greitai buvo nuspręsta, kaip komunikuoti su savo sūnumi (7 pvz.). Galima pastebėti, kad šiuo atveju šeimos kalbos politiką nulemia tėvų kalbinė tapatybė – jų žodinė kalba perduodama kurčiam vaikui. Šiuose pateiktuose pavyzdžiuose pastebimas informantų noras turėti galimybę su vaiku komunikuoti ta pačia kalba, kuri jiems yra gimtoji.

7. **Š1-1:** <...> *Ne, kažkaip nebuvo diskusijų, kuria kalba bendrauti su vaiku. <...> Tiesiog taip gavosi savaime, visada kalbėjom ir iki dabar kalbam su sūnumi žodine kalba.*

Informantės pateiktame 8 pavyzdyje galima pastebėti išsakomą lūkestį, jog bus galimybė su vaiku bendrauti žodine kalba. Š1-1 informantės minimi surdopedagogės užsiėmimai suvokiami kaip pagalba kurčiajam, siekiama, jog jis išmokytų kalbėti žodine kalba. Galimybė kalbėti žodine kalba laikoma didesne privilegija nei gestų kalba, šiuo atveju pastaroji kalba net nebuvo aptarta kaip galimas pasirinkimas.

8. **Š1-1:** <...> *Tad pasirinkome ugdymo įstaigą, kurioje buvo galimybė jam padėti – kurčiųjų mokykloje lankė surdopedagogės užsiėmimus. Taigi, bendraujame sklandžiai, kadangi su sūnumi galime bendrauti žodine kalba.*

Š1-2 informanto teigimu, kadangi vaikas yra neprigirdintis, su juo bendraujama žodine kalba, nepatirta komunikacijos barjerų. Tačiau pastebimas tyrimo dalyvio sūnaus išreiškiamas noras, jog tėvai nors šiek tiek kalbėtų su juo gestų kalba (9 pvz.) Tad galima numanyti, kad pasirinkta šeimos kalbos politika ne visiškai patenkina komunikacinius sūnaus poreikius, nes nėra galimybės su tėvais komunikuoti ne tik žodine kalba, bet ir gestų kalba.

9. **Š1-2:** *Kai sūnus bando išmokyti gestų kalba pasakyti kokį sakinį, stengiuosi išmokti, o šiaip kalbu daugiausiai žodine kalba. <...> Žinoma, visi bendraujame žodine kalba, nes mums tai sekasi geriau nei gestų kalba. Susikalbame su vaiku. <..> Sūnus viską supranta, ką mes sakome. Jis yra neprisigirdintis, gali girdėti garsus, kalbėti žodine kalba, jokių keblumų dėl to nėra.*

Š6-1 informantas taip pat teigė su savo globotine seserimi bendraujantis lietuvių kalba. Informanto minėtose situacijose buvimas be kochlearinių implantų, didelis triukšmas, neaiškiai artikuliuojami žodžiai gerokai sumažina iš lūpų skaitomos žodinės kalbos suvokimo galimybes (10 pvz.). Tyrimo dalyvio užsimenama, jog kai kuriais atvejais (emocingų pokalbių metu) komunikuojama raštu, tad galima teigti, kad ne visada užtikrinama sklandi komunikacija, net ir kurčiam vaikui nešiojant kochlearinius implantus. Š6-1 informanto nupasakota situacija apie bendravimą su girdinčiaisiais rodo, kad integracija į girdinčiųjų visuomenę vis dėlto nėra itin sėkminga, dėl riboto žodyno patiriami sunkumai dalyvaujant pokalbiuose (10 pvz.).

10. **Š6-1:** *Mano sesė supranta iš lūpų, ką sakau, bendraudama žiūri į akis ir supranta. Kartais, kai pokalbiuose daug emocijų ir sunkiau suprasti, ką kalbame, tiesiog užrašau ant lapelio. O šiaip sesė, kadangi implantuota, gali girdėti, girdi, ką sakome žodine kalba.<...> Dažniausiai kalbam žodine kalba, nes pats gestų kalbos nemoku. Prieš miegą nusiima implantą, tad kai atsibunda ryte, tuomet ji skaito mano žodžius iš lūpų.*

Apibendrinant komunikaciją lietuvių kalba pasirinkusių informantų teiginius, galima pastebėti, kad bendravimas žodine kalba patenkina ne visus informantų vaikų komunikacinius poreikius. Š1-2 tyrimo dalyvio teiginiuose pastebimas vaiko poreikis komunikuoti gestų kalba, tačiau vis dėlto teigiama, kad jis neprisigirdintis, girdi garsus, tad neįkyla kliūčių suprasti vienas kito kalbą.

Š6-1 informantas atskleidžia kitokį atvejį. Tyrimo dalyvis pažymi, kad jo globotinei sudėtingiau suprasti žodinę kalbą, kuomet yra didelis triukšmas, tada bendraujama rašytine kalba. Kai nesinaudojama KI, informanto globotinei tenka skaityti žodžius iš lūpų. Ši komunikacinė situacija parodo, kad LGK mokėjimas būtų naudingas ir palengvintų tarpusavio komunikaciją.

Anot Ching ir kitų tyrėjų (2018), vaiko klausos praradimo pobūdis turi nemažai įtakos tėvams priimant sprendimus dėl komunikacijos būdo. Tiesa, pastebėta, jog kurtieji vaikai turi skurdesnį šnekamosios kalbos žodyną nei jų girdintieji bendraamžiai (Moeller, Hoover et al, 2007), taip pat nustatyta, kad anglų, vokiečių, olandų kalbų besimokančių kochlearinius implantus nešiojančių kurčių vaikų vidutinis pasakymo ilgis (Mean Length of Utterance) didėja lėčiau, lyginant su

girdinčiais vaikais (Schauwers et al, 2005). Todėl, esant pavėluotai žodinės kalbos raidai ir nesuteikiant prieigos prie alternatyvių modelių, kurtieji vaikai patiria sunkumus lavinti kalbos įgūdžius, reikalingus sklandžiai komunikacijai (Lederberg et al, 2013).

Veiksniai, darę įtaką šeimų kalbų politikai. Vidiniai ir išoriniai veiksniai itin susiję su šeimų kalbų politikos sprendimais. Jie gali nulemti didžiąją dalį sprendimų, kuria kalba (-omis) komunikuoti su savo kurčiu vaiku. Trijų apklaustųjų (Š1-1, Š1-2 ir Š6-1) interviu metu pastebėta, jog jų šeimų kalbų politikai įtakos turėjo šie veiksniai – medikų, pedagogų nuomonė, vaiko klausos lygis, jų pačių kalbinės nuostatos, pagalbos pasiekiamumas.

Šie Š1-1 tyrimo dalyvės teiginiai rodo, jog vaiko neprigirdėjimas nulemia žodinės kalbos įtraukimą į šeimos kalbos politiką (11 pvz.). Žodinė kalba tampa prioritetiniu pasirinkimu, kadangi vaikas turi klausos likučių ir siekiama, kad kalbėtų kaip girdintieji. Pastebima ir pedagogų įtaka – į kurčiųjų ugdymo įstaigą žvelgiama kaip į pagalbą vaikui, norima lavinti jo žodinę kalbą. Kurčiųjų ugdymo įstaigose dirbantys surdopedagogai dažniausiai kreipia dėmesį į kurčio ugdytinio žodinę kalbą, jos lygį.

11. Š1-1: Mano vaikas nėra kurčias, jis neprigirdintis. Girdi, ką sakau, tačiau turi kitų raidos sutrikimų – vėlai pradėjo kalbėti.

Š1-2 informanto pateiktoje situacijoje (12 pvz.) galima pastebėti, kad besąlygiškai laikomasi medikų patarimų dėl komunikacijos su vaiku. Informacijos stoka ir mokymosi medžiagos trūkumas veda šeimas prie abejonių dėl kurčio vaiko perspektyvų. Tyrimo dalyvio taip pat pažymima, jog medikai teigė, kad su vaiku reikėtų bendrauti žodine kalba. Taigi galima teigti, kad patiriamas spaudimas rinktis vienintelį komunikacijos būdą, nėra aptariami šeimos lūkesčiai, įsitikinimai ir nėra svarstomi kiti galimi pasirinkimai.

12. Š1-2: Kai sužinojom apie vaiko klausos sutrikimą, daktarai išdėstė, ką turėtume daryti toliau. Abu ir laikėmės jų nurodymų. <...> Be abejo, buvo daug abejonių, nežinios dėl vaiko ateities. <...> Kiek pamenu, mums teigė, jog su sūnumi reikėtų bendrauti žodine kalba, bet svarbu kalbėti aiškiai, suprantamai, neskubėti, iš lėto artikuliuoti žodžius.

Š6-1 informanto teigimu, minėto gydytojo konsultacija paskatino rinktis kochlearinę implantaciją dėl socialinės integracijos į girdinčiųjų visuomenę galimybės (13 pvz.). Galima pastebėti nuostatą, kad renkantis gestų kalbą gali būti sumažintos galimybės sėkmingai integruotis į girdinčiųjų visuomenę. Į žodinę kalbą yra žvelgiama kaip į suteikiančią geresnes ateities perspektyvas.

13. Š6-1: Implantą mums pasiūlė Santariškėse, gydytojas chirurgas L. Jis pats ir operavo. <...> Argumentavo, kad bus lengviau, galės girdėti ir panašiai, kad bus lengviau integruotis į visuomenę.

Š6-1 tyrimo dalyvis pažymi, kad medikų buvo siūloma bimodali komunikacija (14 pvz.). Pastebima, kad nebuvo suteikta platesnė informacija apie LGK, todėl buvo apsispręsta rinktis žodinę kalbą.

14. Š6-1: Na, medikai irgi minėjo gestų kalbą, su kochlearine implantacija siūlė ir gestų k. mokytis. Jie neteigė, jog reiktų rinktis tikrai implantaciją ar tik gestų kalbą, pasiūlė abu pagalbos variantus.

Kaip galima pastebėti, išsamios informacijos apie gestų kalbos mokymosi galimybes nebuvimas sudaro kliūčių apsispręsti rinktis bimodalią dvikalbystę. Kaip viena iš priežasčių, paskatinusių rinktis žodinę kalbą, taip pat yra minimi sunkumai rasti informaciją apie kurčiųjų bendruomenės veiklas (15 pvz.). Pažymėtina, kad ši situacija, žinių apie socialinės ir švietimo pagalbos galimybes nebuvimas, galėjo paskatinti Š6-1 informantą rinktis su vaiku komunikuoti žodine kalba po kochlearinės implantacijos.

15. Š6-1: Bent jau man kažkaip trūksta informacijos, kur galima eiti, ką veikti, man trūksta tos informacijos, tad daugiau dalyvauja Pagavos veikloje. Vyksta įvairios stovyklos, renginiai. Stovyklos daugiau mažiem vaikam, taip pat vyksta konsultacijos, stovyklos, seminarai tėvams, stengiuosi juose dalyvauti. Kiek pastebėjau, trūksta lengvai pasiekiamos informacijos, neaišku, kur kreiptis, kokios veiklos vyksta.

Iš Š1-1, Š1-2 ir Š6-1 informantų išsakytų teiginių matyti, kad sprendimus dėl šeimų kalbinės praktikos didelę įtaką turėjo išoriniai veiksniai – medikų ir pedagogų nuomonė, pagalbos pasiekiamumas, taip pat ir vaikų klausos lygis bei kalbinės nuostatos.

Š1-1 ir Š1-2 tyrimo dalyviai atskleidžia palankesnę požiūrį į žodinę kalbą, rodomas siekis, kad vaikas kalbėtų pastarąja kalba. Šį sprendimą galėjo nulemti ir tai, kad vaikas yra neprigirdintis, tad siek tiek girdi. Š6-1 informantas akcentuoja, kad buvo teikiamas prioritetas žodinei kalbai, nes siekiama integracijos į girdinčiųjų pasaulį. Taip pat teigiama, kad itin trūko informacijos apie galimybę įsilieti į kurčiųjų bendruomenę, tad rinktasi tapti bendrijos „Pagava“ nariais ir dalyvauti

šios organizacijos veiklose. Medikų teikiamos informacijos pobūdis turi ryškios įtakos minėto tyrimo dalyvio šeimos kalbos politikai, nors ir buvo siūloma mokytis gestų kalbos.

Pasak Kalli Decker ir kitų tyrėjų (2012), daugelis kalbos pasirinkimų bei sprendimų vyksta iškart po kurtumo diagnozės, kuomet turima informacija, susijusi su kurčiaisiais vaikais, gana ribota ir patiriamas spaudimas kuo greičiau apsispręsti dėl kalbų politikos šeimoje. Šeimos nuostata, kad kurtumą galima ir reikia ištaisyti, taip pat troškimas, kad vaikas kalbėtų žodine kalba, yra vieni iš dažniausių veiksnių, turinčių įtakos žodinės kalbos pasirinkimui (Li et al, 2003). Humpries ir kitų autorių teigimu (2012), dėl medikų žinių apie kurčiųjų epistemiologiją trūkumo kurčių vaikų tėvams dažnai teikiama įrodymais nepagrįsta informacija apie žodinės kalbos ir gestų kalbos vartojimą. Taigi, kurčiojo konsultanto skyrimas šeimai padėtų išsigryninti kalbų politiką ir priimti sprendimus, labiau orientuotus į kurčią vaiką (Larwood & LaGrande, 2004; Kite, 2020).

Taip pat reiktų pažymėti, jog bendrijos „Pagava“ veikla yra pasiekusi didesnę žinomumą negu kitos Lietuvoje veikiančios organizacijos, pavyzdžiui, Lietuvos kurčiųjų draugija. Kaip vienas iš „Pagavos“ organizacijos tikslų yra nurodoma: „<...> bendradarbiauti su įvairiomis valstybinėmis institucijomis sprendžiant kurčių vaikų problemas: diagnostikos, gydymo, protezavimo, ugdymo, mokymo, integravimo, poilsio, profesinio lavinimo.“⁴ Šiame teiginyje pastebimas šališkumas kurtumo požiūriu, minimas jo gydymas, kurčių vaikų integracija į visuomenę. Egzistuoja du pagrindiniai požiūriai į kurtumą – audiologinis ir kultūrinis (Holcomb, 2013). Daugiau informacijos apie kurčiųjų bendruomenę, orientuotos ne vien į medicininę, bet kultūrinę perspektyvą, galimybes mokytis gestų kalbos tenka ieškoti savarankiškai (Mataitytė-Diržienė et al, 2018). Pastarųjų tyrėjų teigimu, Lietuvoje nėra vienos institucijos, atsakingos už ankstyvosios pagalbos suteikimą kurčią (-ius) vaikus auginančioms šeimoms (ten pat, p. 145).

Kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą. Žmonių kalbinės nuostatos apie skirtingas kalbas būna gana įvairios. Dažnai skiriasi ir jų įsitikinimai apie garsines ir vizualines kalbas. Šiuo atveju aptariamos nuostatos apie gestų kalbą ir lietuvių kalbą. Girdintys asmenys gestų kalbą dažniausiai vertina kitaip nei kurčiųjų bendruomenės nariai. Tyrime dalyvavę Š1-1, Š1-2 ir Š6-1 informantai atskleidė kalbines nuostatas apie minėtas kalbas, o jų nuostatos turėjo panašumų į vieni kitų.

Š1-1 informantės nuomone, gestų kalba nesudaro kliūčių kurčio vaiko kalbos raidai, tačiau šeimoje nėra bendraujama gestų kalba. Šiuo metu su vaiku didžiąją dalį laiko komunikuojama lietuvių kalba (16 pvz.). Tiesa, pabrėžiama, kad nėra priešiško nusiteikimo prieš gestų kalbą, informantui svarbi sūnaus teigiama socioemocinė savijauta. Minima, kad vaikas ugdymo įstaigoje turi galimybę

⁴ <https://www.pagava.lt/apie-mus/>

bendrauti dviem kalbomis – lietuvių gestų ir lietuvių k. Taigi, atskleidžiamas pozityvus požiūris į kurčio vaiko identitetą ir komunikacinius įgūdžius, palaikoma vaiko dvikalbystė. Tiesa, pačios tyrimo dalyvės vengiama pradėti nuosekliai mokytis gestų kalbos, pastebima baimė dėl galimų sunkumų.

16. Š1-1: Nemanau, kad gestų kalba trukdo vaiko kalbos raidai, galvojame, jog sūnui gestų kalba bus naudinga ateityje. Mes bandom mokytis šios kalbos, bet mums, suaugusiems, sunku išmokyti šią naują kalbą, o sūnui jos mokėjimas duoda daug galimybių. Juk nežinai, kas nutiks ateityje. Tad gestų kalbos mokėjimas išties naudingas. Nesu nusiteikusi prieš gestų kalbą, man svarbu, kad vaikas jaustųsi gerai, galėtų bendrauti su savo klasiokais. Iš pradžių jam buvo sunku prisitaikyti, bet vėliau sūnui sekėsi gerai. Yra ir neprigirdinčių vaikų, su kuriais sūnus bendrauja žodine kalba. <...>

Iš 17 pavyzdžio galima kelti prielaidą, kad baiminamasi gimtakalbių kritikos jų kalbos atžvilgiu, manoma, kad negebės jiems prilygti, bus per sudėtinga pasiekti gimtakalbių kalbos mokėjimo lygį. Gestų kalbos mokymasis gali pareikalauti daug pastangų ir laiko, tad jaučiamas nesaugumas ir diskomforto jausmas trukdo pradėti mokytis gestų kalbos. Ši kalba yra visiškai kitokia komunikacijos forma nei žodinė kalba. Teiginys apie bendravimą su kurčiaisiais rodo, kad kurčiųjų bendruomenė tyrimo dalyviui jau pažįstama, gestų kalba dažnai matoma. Pastebimas teigiamas požiūris į pačius kurčiuosius, nėra vengiama kontaktų su šios bendruomenės nariais.

17. Š1-1: Manau, kad reikia rimtai pradėti mokytis gestų kalbos, tačiau darbai, užimtumas trukdo. <...> Mes kartu švenčiame gimtadienius, bendraujame su keletu kurčiųjų, na, nežinau, stengiamės pabendrauti su kurčiųjų bendruomenės nariais... Nebijome pažindintis su įvairiais žmonėmis. <...>

Toliau Š1-1 informantės pasakojama apie kurčiųjų kalbą (18 pvz.). Kurčiųjų LGK vertinama kaip dinamiška, greita, tad nespėjama suprasti šia kalba išsakomų minčių. Akcentuojama, jog kyla sunkumų suprasti kurčiųjų kalbą. Tiesa, pažymima, jog turima šiek tiek LGK įgūdžių ir gebama susikalbėti. Š1-2 tyrimo dalyvio taip pat teigiama, kad LGK mokymasis yra per sudėtingas. Moka tik šios kalbos pagrindus (19 pvz.). Kalbos mokymosi sunkumai gali būti viena iš motyvacijos mokytis gestų kalbos trūkumo priežasčių.

18. Š1-1: <..> taip, aš apie kurčiuosius galvoju... jie taip greitai kalba gestais, kaip mes girdintieji, šnekam greitakalbe, net nespėju akimis sugaudyti gestų, kurtieji taip laisvai

bendrauja, man sunku suprasti šią kalbą <...> Mes stengiamės, nėra taip, kad visai nemokam gestų, galime pasakyti keletą gestų.

19. Š1-2: *Šeimoje nėra vienas gestų kalbos nemokame. Gal tik kelis gestus: labas, ačiū, mama, tėtis, namas, eglutė... Pats sūnus mūsų šeimą pamoko gestų. Bet, prisipažinsiu, man nėra lengva mokytis gestų, tai ne mano jėgoms, su vaiku bendrauju žodine kalba.*

Š6-1 teiginiuose galima pastebėti teigiamą požiūrį į gestų kalbą, išreiškiamas apgailestavimas, kad nebuvo mokytasi šios kalbos (20 pvz.).

20. Š6-1: *Mano mergina studijavo mediciną, Utenos kolegijoje baigė kineziterapiją, o ten kaip laisvai pasirenkamas dalykas buvo lietuvių gestų kalba, tad turėjo galimybę mokytis. Man irgi reikėtų mokytis, bet... Gailiuosi, kad nepasirinkau mokytis šio dalyko. <..> Žinoma, kad noriu mokytis, tai būtų naudinga ne tik bendraujant su sese, bet ir man pačiam. Dabar darbe siūlo rinktis įvairius kursus darbo metu, tad planuoju kitąmet vasarą, kai sumažės darbo, lankyti pradinio lygio gestų kalbos kursus.*

Teigiama, jog esama motyvacijos mokytis gestų kalbos, suvokiama abipusė nauda, kalba būtų naudinga ne tik komunikacijai su globotine, bet ir pačiam tyrimo dalyviui. Įdomu tai, kad gestų kalbos mokytis paskatino atvejis, kai treniruotės metu buvo pamiršta nusiimti KI (21 pvz.). Pabrėžiama, kad gestų kalba naudinga siekiant užmegzti kontaktus, susikalbėti su kurčiaisiais. Minėta situacija apie neveikiantį kochlearinį implantą parodo, jog gestų kalbos nemokėjimas gali sudaryti kliūčių sėkmingai komunikacijai, nesant galimybės naudotis tam tikromis klausos technologijomis. Negirdint garsų bendravimas žodine kalba buvo gana sudėtingas, kadangi teko skaityti iš lūpų, pasitelkti rašytinę kalbą. Tačiau Š6-1 informanto apibūdinamas atvejis leidžia manyti, kad vis dėlto būtų naudinga bimodali komunikacija, kai mokomasi gestų ir žodinės kalbos, taip būtų sudaromos galimybės komunikuoti aukščiau minėtu atveju, taip pat su kurčiųjų bendruomenės nariais.

21. Š6-1: *Buvo kartą išokusi į baseiną nenusiėmusi implanto. Tai po to 3 dienas bandė bendrauti gestų kalba, bet nesisekė, jai teko skaityti iš lūpų, bendrauti raštu ir panašiai, kadangi tuo metu implantas neveikė. Tada supratome, kad visgi gestų kalba reikalinga <..> Šiaip manau, kad įdomu ir verta mokėti gestų kalbą. <...> Kalba padeda susipažinti ir bendrauti su naujais žmonėmis. O kai gestų kalbos nemoki, negali bendrauti... Tarkim, jei aš mokėčiau gestų kalbą, galėčiau tiesiogiai pasišnekėti su jumis, bet nemoku šios kalbos... Taigi manau, kad reikia mokėti.*

Apibendrinant Š1-1, Š1-2 ir Š6-1 informantų teiginius, galima teigti, kad kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą skiriasi vienos nuo kitų. Lietuvių kalba vertinama palankiau, kaip teikianti didesnes galimybes, leidžianti integruotis į girdinčiųjų visuomenę. Nors pastebimos ir teigiamos kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą, šios kalbos nėra mokomasi dėl įvairių kliūčių – laiko, motyvacijos stokos, psichologinių barjerų. Š1-1 ir Š1-2 informantai vaiko dvikalbystę vertina teigiamai, pabrėžiama, jog vaikas, mokėdamas abi minėtas kalbas, turi daugiau galimybių komunikuoti, ugdymo įstaigoje bendraujama dviem kalbomis. Š6-1 tyrimo dalyvio pateikta situacija turėjo įtakos kalbinių nuostatų kaitai, į gestų kalbą pradėta žvelgti kaip visiems naudingą kalbą, padedančią susikalbėti įvairiais atvejais, taip pat ir su kurčiais asmenimis.

De Houwer (1999) yra atskleidusi sąsajas tarp kalbinių nuostatų, šeimos kalbos pasirinkimų ir vaikų kalbos raidos. Tad kalbinės nuostatos turi svarbią rolę šeimos kalbų politikos procesuose (Kite, 2017). Amy Lieberman ir kitų autorių teigimu, girdintieji tėvai dažnu atveju būna atkalbami nuo ASL mokymosi, kadangi jiems bus per sudėtinga mokytis šios kalbos. Tyrimo metu buvo atskleista, kad daugelis patiria iššūkių, tokių kaip palaikymo trūkumas, riboti ASL ištekliai savarankiškam mokymuisi, laiko ir piniginių lėšų trūkumas (Lieberman et al, 2022). Tai rodo, kad kalbinės nuostatos apie gestų kalbą yra labiau teigiamos nei neigiamos, tad minėtos kliūtys gali turėti įtakos sprendžiant, kuria kalba (-omis) komunikuoti su kurčiu vaiku.

Galima prieiti prie išvados, kad palankus požiūris į lietuvių gestų kalbą nebūtinai koreliuoja su motyvacija mokytis šios kalbos, kadangi su vaikais pasirinkta bendrauti lietuvių kalba.

4. 4. 2. Komunikacija gestų kalba

Šiame poskyryje analizuojama šeimų, padariusių kitokius sprendimus dėl šeimų kalbų politikos, kalbinė praktika. 9 tyrimo dalyviai teigė, kad jie apsisprendė su savo kurčiu vaiku komunikuoti gestų kalba. Šie informantai identifikavo save kaip kurčiuosius ir pabrėžė, kad lietuvių gestų kalba yra jų gimtoji kalba. Paminėtina, kad viena informantė, Š8-1, gestų kalbą išmoko tik būdama suaugusi, todėl jos teigimu, jos tapatybė – dvikultūre dėl gebėjimo komunikuoti ir kurčiųjų, ir girdinčiųjų pasauliuose, nors pirmoji išmokta kalba buvo žodinė (šiuo atveju – kroatų kalba).

Vaiko kalbos raida. Kaip jau minėta, kurčiųjų šeimose augantys vaikai daug anksčiau įgyja gimtąją kalbą nei girdinčiųjų šeimose ir pastebimi tie patys kalbos raidos etapai. Minėti 9 informantai buvo kurtieji, tad jų klausa ir identitetas turi įtakos komunikacijai šeimoje – pasirinkta lietuvių gestų kalba.

Š7-1 informantės teigimu, jos dukra pirmiausia pradėjo bendrauti žodine kalba, tik vėliau – gestų kalba (22 pvz.). Kadangi vaikas yra neprisigirdintis, tai galėjo turėti įtakos jo kalbos raidai – girdėdamas aplinkos garsus (įjungtas televizorius, muzika) pradėjo kalbėti žodine kalba. Galima pastebėti, kad bendravimo žodine kalba trūkumą dukra kompensuodavo pokalbiais su savimi žaidimų metu, dainavimu. Iš anksčiau pateiktų teiginių matoma, kad informantei svarbi dukros abiejų kalbų raida – teikiama reikšmė ne tik gestų kalbai, bet ir žodinei kalbai, kadangi stengiamasi pasitelkti dirbtinius garso šaltinius siekiant lavinti dukros klausą bei žodinę kalbą. Kalbant apie neprisigirdinčius vaikus, abiejų tyrimo dalyvių (Š7-1 ir Š7-2) minima, kad pirmą kartą iš pradžių kalbėjo ne gestų kalba, o žodine kalba, daugiau bendravo pastarąja kalba. Buvo manoma, kad dukra girdinti (23 pvz.). Tačiau vėlesniame amžiuje ėmė vyrauti gestų kalba.

22. Š7-1: Kiek pamenu, dukros pirmoji kalba buvo žodinė, pirmasis ištartas žodis buvo MAMA. Buvau be galo nustebusi. Tik vėliau tai atkartoję gestų kalba. Paskui netgi 4 Informan viena ėmė dainuoti balsu, vyras yra nufilmavęs tuos epizodus. Nutarėme palikti televizorių su įjungta muzika, kad galėtų klausytis dainelių. <...> Dukra ir žaisdama kalbėdavosi su savimi, pati kurdavo dialogus, juos įsivaizduodavo.

23. Š7-2: Mums iš pradžių atrodė, kad dukra girdinti – reagavo į aplinkos garsus, truputį bandė artikuliuoti garsus, čiauškėjo, bet vėliau girdinčiųjų darželio auklėtoja pastebėjo, kad dukra nelabai girdi, tad nuvežėme pas gydytojus patikrai ir patvirtino neprisigirdėjimą <...>

Minima, kad antrąjį sūnų yra kurčias, pabrėžiami kalbos raidos skirtumai nuo pirmojo vaiko. Teigiama, kad kurčio sūnaus pirmoji kalba buvo gestų kalba, ją pradėjo kalbėti gana anksti. Yra pastebimi ryškūs skirtumai tarp abiejų vaikų, besimokančių skirtingose mokyklose. Sūnus kurčiųjų mokykloje pramoko daugiau gestų, nei jo sesuo, gestų kalba bendraujanti tik su šeimos nariais (24 pvz.). Galima teigti, kad ugdymo aplinkų skirtumai nulemia gimtosios kalbos akcentą, jam įtaką daro ir kalba, kuria bendraujama už šeimos ribų. Bendrojo lavinimo mokyklose Lietuvoje nėra galimybės mokytis lietuvių gestų kalba, tad tokioje ugdymo aplinkoje vyrauja žodinė kalba. Nesant galimybės komunikuoti su bendraamžiais, kurčio vaiko gestų kalbos raida vystosi tik namų aplinkoje.

24. Š7-2: Sūnus ir dukra vienas su kitu laisvai bendrauja, bet kadangi sūnus jau mokosi mokykloje ir jo LGK gerokai patobulėjo, išmoko sunkesnių gestų, ir dabar bendrauja laisviau negu dukra. Ji mokosi girdinčiųjų mokykloje, LGK bendrauja tik šeimoje, tad jos gestų kalbos žodynas siauresnis nei sūnaus, kalba kitaip nei kurčias brolis. Dukra kartais

gali nesuprasti tų kurčiųjų, su kuriais rečiau susitinka, kalbos, pasitaiko, kad nežino kai kurių naujų gestų.

Meier ir Newport teigimu (1990), smulkiosios motorikos įgūdžiai išsivysto anksčiau negu šnekamosios kalbos motorika, todėl kurtieji vaikai pradeda kalbėti anksčiau negu girdintieji bendraamžiai. Tai pastebima toliau pateikiamuose informantų teiginiuose. Pasak Š8-2 informantės, dukros pirmasis gestas buvo „lempa“, kalbėti pradėjo būdama 1 metų amžiaus (25 pvz.). Š9-1 tyrimo dalyvė taip pat mini, jog jos vyresnėlės dukros pirmasis gestas irgi buvo „lempa“ (26 pvz.). Galima pastebėti, jog daugumos kurčių vaikų pirmasis gestas būna „lempa“, kadangi tai būna vienas iš pirmųjų objektų, į kurį tėvų rodoma pirštu ir gesto darybos motyvacija aiški – įjungiamo šviesa (žr. gestą LGK žodyne)⁵.

25. Š8-2: Pirmasis dukros gestas buvo LEMPA. Negaliu pasakyti, kada tiksliai, bet ji tikrai buvo metukų, kai pasakė pirmąjį gestą. Iš pradžių daugiausia rodomuoju pirštu rode į aplinkoje esančius objektus, tik tada pasakė pirmąjį gestą. <...>

26. Š9-1: Pirmasis gestas buvo „lempa“, nes man kalbant gestais ir rodant į objektus, dukra sekdamas juos akimis ir taip įvardijo virš jos kabančią lempą. Jai buvo maždaug 8 mėnesiai. Po kurio laiko jau pradėjo sakyti daug gestų, išreiškdamas, ko nori. Vis užsirašinėčiau ir suėjus metams buvau užrašiusi virš 30 gestų! Vėliau jų atsirado dar daugiau ir jau nebepajėgiau užsirašinėti.

Š10-1 teigimu, abu kurtieji vaikai pradėjo kalbėti 5 mėnesių amžiaus, pirmasis abiejų vaikų gestas buvo „valgyti“, vėliau – „tėtis“. Pastarosios informantės vaikų kalbos raida išsiskiria gana ankstyva kalbėjimo pradžia (27 pvz.).

27. Š10-1: Ir pirmasis, ir antrasis pradėjo kalbėti to paties amžiaus, 5 mėnesių. Kai išalkę verkdamas, visada gestais klausdavau, ar nori valgyti. Taip susiedavo tą gestą su valgymu ir ėmė jį atkartoti. Rodydamas šį gestą ne viena ranka, o sunėrus abi plaštakas. <...> Dar gestą „tėtis“ rodė tik smiliumi ant kaktos, nors turėtų rodyti suglaustais smiliumi ir didžiuoju pirštu priliečiant kaktą ir smakrą, panašiai kaip su girdinčių vaikų žodžių artikuliacija. Vieni iš pirmųjų gestų buvo „valgyti“ ir „tėtis“.

⁵ <https://lgkz.lt/component/signs/12009-lempa>

Tiesa, abiejų informančių (Š9-1 ir Š10-1) pastebėta, jog pirmieji gestai buvo nepilni (27 ir 28 pvz.). Pavyzdžiui, Š9-1 informantė pažymi, kad gestai „geltonas“ ir „lėktuvas“ vaikų buvo rodomi kitaip nei įprasta (žr. gestus LGK žodyne)⁶. Esant ne visiškai išsivysčiusiai smulkiajai motorikai, gestai nėra taisyklingai atkartojami, tik vėliau pradedami naudoti kiti rankų pirštai (Meier, 2005; Marentette ir Mayberry, 2000). Šiuos kurčių vaikų kalbos raidos ypatumus galima palyginti su girdinčių vaikų, kuomet neištariami kai kurie garsai.

28. Š9-1: *Pastebima, kad kurčias vaikas iš pradžių kalbėdamas naudoja tik pirmuosius tris rankos pirštus, dar nevaldo bevardžio ir mažojo pirštų. Gestą „geltonas“ rodydavo ne mažuoju, o rodomuoju pirštuku, „lėktuvas“ V forma. Pasitaikė gramatinių klaidų, erdvinių neatitikimų.*

Š7-1 tyrimo dalyvės minima, jog vaikas, būdamas 19 mėnesių amžiaus, gebėjo sudaryti sakinius iš trijų gestų, pateikia pavyzdį (29 pvz.). Kaip galima suprasti iš informantės paminėtų aplinkinių reakcijų, tokie kalbos įgūdžiai nėra įprasti minėto amžiaus kurčiam vaikui, teigiama, kad dažniausiai pastebimi vieno gesto pasakymai. Ilgesniais sakiniiais paprastai pradedama kalbėti vėlesnio amžiaus.

29. Š7-1: *<...> sūnus, būdamas 1 m. 7 mėn. amžiaus, jau mokėjo pasakyti sakinius iš trijų gestų. <...> Oi, kalbėti pradėjo labai anksti, pirmąjį gestą pastebėjome vos 8–9 mėnesių! Negaliu pamiršti vieno epizodo iš jo vaikystės – buvome prie ežero ir mano kurtieji draugai klausė jo, o kur mama? Kurtieji vaikučiai dažniausiai atsako vienu gestu „maudosi“, o jis atsakė, kad „mama išėjo maudytis“. Visi buvo labai nustebę, kad jis jau geba dėti tokio ilgumo sakinius.*

Š8-2 informantės teigimu, dukra jau būdama 3 metų pradėjo kalbėti sakiniiais. Ji gebėjo nuosekliai kurti pasakojimus, reikšti savo jausmus, nepasitenkinimą. Bendrauta LGK nuo pat gimimo, tad kalbos raida greitai pažengė – iš pradžių rodyta pirštuku į aplink esančius daiktus, o nuo 1 metų amžiaus pradėta kalbėti (30 pvz.).

30. Š8-2: *Ji jau trejų metų ėmė kalbėti rišliais sakiniiais. Pasipasakodavo, ką veikia, kaip jaučiasi, išreiškėdavo nusiskundimus ir pan. Dabar dukra laisvai bendrauja LGK.*

⁶ <https://lgkz.lt/component/signs/17656-lektuvas>; <https://lgkz.lt/component/signs/9845-geltonas-1>

Š9-1 tyrimo dalyvės pastebėjimais, jos dukra, būdama 1,5 metų amžiaus pasakydavo sakinius iš 2–3 gestų, taip pat jau turėjo LGK gramatikos taisyklių taikymo įgūdžius (31 pvz.). Pažymėtina, kad esant ankstyvai gestų kalbos įvesčiai, kurčias vaikas turi galimybę iš tėvų perimti LGK žodyną bei gramatinės struktūros principus, taip pat imama mąstyti gestų kalba.

31. Š9-1: Na, virš metukų, pusantrų metų jau gebėjo pasakyti sakinius iš 2–3 gestų... Mane nustebino tai, kad dukra mokėjo taikyti LGK gramatikos taisykles. Jai kažkaip savaime gavosi. Tarkim, prisimenu vieną jos sakinį – ŠITAS-BATAS-MOČIUTĖ-TAVO, išvertus būtų „Tai močiutės batai“. Kaip matome, lietuvių k. ir gestų k. sakinių struktūra skiriasi, bet dukra jau mąstė gimtąja kalba.

Įdomus atvejis pastebimas Š8-1 teiginiuose, pažymima, kad lietuvių gestų kalbos mokytasi kartu su vaiku (32 pvz.). Tyrimo dalyvė – kroatė, gyvenanti Lietuvoje jau 7 metus. Informantės teigimu, dukros gimtosios kalbos sėkmei svarbu tai, kad ji turi prieigą prie gestų kalbos nuo mažens – auga kurčiųjų šeimoje bei lanko kurčiųjų mokyklą. Ugdymo įstaigoje yra bendraujama lietuvių gestų kalba. Minima, kad girdinčiųjų mokykloje informantei nebuvo galimybės ugdytis gestų kalba, neturėta gestų kalbos vertėjų (32 pvz.). Dėstymas vykdavo vien žodine kalba, visa mokymosi medžiaga būdavo kartojama po pamokų su mokytoja. Tyrimo dalyvės teigimu, lyginant Lietuvos ir Kroatijos kurčiųjų švietimo sistemas, Lietuvoje augantiems kurtiesiems vaikams sudarytos geresnės sąlygos bilingviniam ugdymui.

32. Š8-1: Kai atsikrausčiau į Lietuvą, su dukra iškart bendravau lietuvių gestų kalba. Taip sutapo, kad man jau gyvenant Lietuvoje dukra kaip tik pradėjo kalbėti, tad mudvi kartu mokėmės kalbos. <...> Mano požiūriu, mano dukrai labai pasisekė, kad auga kurčiųjų šeimoje ir lanko kurčiųjų mokyklą, kai pažvelgiu į save praeityje, kuomet teko mokytis girdinčiųjų mokykloje. <...> Būtinai bendras tėvų ir mokytojų darbas vardan vaiko tobulėjimo.

Š7-1 ir Š8-1 bei Š8-2 tyrimo dalyvės akcentavo žodinės kalbos reikšmę kurčio / neprigirdinčio vaiko raidai. Š7-1 informantės teigimu, nustačius neprigirdėjimą, buvo pradėta nešioti klausos aparatus, lavinti dukros klausą pas surdologopedę. Pabrėžiama, kad modernesnė klausos technika turėjo teigiamą poveikį dukros žodinei kalbai, ji išmoko tarti daugiau garsų bei žodžių. Išsakytas pastebėjimas, kad žodinės kalbos mokymo kokybė geresnė girdinčiųjų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (33 pvz.). Galima daryti prielaidą, kad dedant pastangas, jog dukra mokėtų kalbėti žodine kalba, siekta suteikti galimybę vaikui toliau ugdytis bendrojo lavinimo mokykloje, tuo pat metu

šeimoje su dukra komunikuojant lietuvių gestų kalba. Užtikrinama galimybė neprigirdinčiam vaikui mokytis abiejų kalbų – LGK ir žodinės lietuvių kalbos.

33. Š7-1: <...> *pastebėjau, kad dviejų užsiėmimų per savaitę – mažoka, pažanga tarp kurčiųjų bendraamžių buvo lėtesnė, tad pakalbėjusi su darželio direktore nusprendžiau perkelti dukrą į kitą ikimokyklinio ugdymo įstaigą prie namų, kurioje dirbo profesionali logopedė. Ten užsiėmimus galėjo lankyti kasdien. <...> Paėmėm pabandymui tuos modernesnius ir gana greitai pasimatė pažanga, išmoko tarti S ir Š, tad nusprendėme šiuos aparatus su kompensacija. Džiugu, kad ėmus naudoti naujus aparatus (palyginus su valstybės išduodamais nemokamais prietaisais) dukros žodinė kalba labai pažengė, ėmė tarti vis daugiau žodžių.*

Pastebėtas įdomus atvejis, kai kurčias vaikas parodo iniciatyvą mokytis kalbėti žodine kalba. Š8-1 ir Š8-2 informančių teigimu, dukra yra itin motyvuota mokytis kalbėti žodine kalba, jog mokėtų bendrauti abiem kalbomis. Vaiko motyvacijai galėjo turėti įtakos tai, kad matė savo kroatę mamą, su girdinčiais šeimos nariais bendraujančią žodine kroatų kalba (34 ir 35 pvz.). Šis matytas pavyzdys paskatino mokytis kalbėti. Panašu, kad vaikas stengiasi tapatintis su mama, gebančia komunikuoti ir gestų, ir žodine kalba. Taip pat nešiojami klausos aparatai, siekiant tobulinti žodinę kalbą ir lavinti klausą. Galima teigti, kad šis žingsnis padėjo informantės dukrai geriau pramokti abi kalbas, mokymosi procesas vyksta sėkmingai. Informančių aiškiai atskiriama, kurią kalbą kada mokytis, bendrauti – gestų kalba komunikuojama tarp šeimos narių, o su girdinčiais asmenimis žodine kalba, tad dukra jau suvokia abiejų kalbų skirtumus, jų vartojimo pobūdį.

34. Š8-1: *Mano dukra, stebėdama mano ir mamos pokalbį (žodine kalba) vis klausia, apie ką mes kalbamės, prašo išversti. Matau jos norą ir motyvaciją mokytis kalbėti žodine kalba. Aš jos visai neverčiu. Ji taip pat savo noru nešioja klausos aparatus ir iki dabar nešioja, pradėjo šešerių.*

35. Š8-2: *Kai dukrai sukako treji, ji pamatė, kaip mano žmona bendrauja su savo šeimos nariais ir paklausė, kaip ji išmoko kalbėti. Tada ir išreiškė norą mokytis kalbėti žodine kalba. <...> Logopedė girdinti, visiškai nemoka gestų kalbos, specialiai nuvedėm pas ją, nes norėjome, jog dukra patirtų, ką reiškia bendrauti su girdinčiu žmogumi, kadangi mokykloje ir namuose bei su draugais visą laiką bendrauja gestų kalba.*

Kelių informantų (Š7-1, Š9-1, Š10-1, Š10-2) pastebėta, jog jų kurtiesiems vaikams kyla sunkumų skaitant tekstus lietuvių kalba. Š7-1 teiginiais, nors džiaugiamasi kurčio sūnaus lietuvių k. įgūdžiais, išreiškiamas apgailestavimas dėl skaitymo sunkumų. Teigiama, jog geba perskaityti tik pavienius žodžius, bet ne sakinius (36 pvz.).

36. Š7-1: *Dabar sūnus laisvai bendrauja gestų kalba, yra tikras lyderis. Lietuvių kalbą taip pat gerai moka. <...> Aš suprantu, ką perskaitau, o sūnus ne – jis perskaito tekstą, suvokia žodžių reikšmes, tačiau nesujungia jų į visumą, negeba kurti teksto vaizdinių galvoje. <...> Gal jam per anksti kaip kurčiam vaikui, nežinau...*

Iš Š9-1 informanto pateikto pavyzdžio galima pastebėti panašias problemas – yra perskaitomi tik žodžiai, tačiau jie skaitant nėra jungiami į nuoseklų pasakojimą, reikalinga tėvų pagalba (37 pvz.).

37. Š9-1: *Na, skaitant reikia mokėti persiorientuoti, versti žodžius į gestų kalbą. Mano vaikai dar nelabai geba sklandžiai skaityti dėl kalbų skirtumų. Jie moka išversti pavienius žodžius į LGK, tačiau jiems dar sunku pasakyti pagrindinę teksto mintį. Kuomet aš jiems perskaitau gestų kalba, vaikai pagaliau supranta teksto turinį. Būtina nuolat skaityti knygas.*

Š10-1 ir Š10-2 tyrimo dalyvių teigimu, tik mokykloje jų vaikai ėmė suprasti lietuvių k. ir LGK skirtumus, jiems nėra lengva įdiegti įprotį skaityti knygas. Pastarųjų informantų manymu, skaitymas turi reikšmės lietuvių kalbos tobulinimui. Skaityti mokomasi per lietuvių gestų kalbą (38 ir 39 pvz.). Reikėtų paminėti, kad kurčiam vaikui skaitant tenka mintyse versti tekstą iš lietuvių kalbos į LGK, todėl vaikams būna sudėtinga skaityti dėl kalbų skirtumų. Lietuvių kalbos mokomasi per gestų kalbą, kitaip nėra suvokiama pagrindinė tekstų mintis. Pažymėtina, jog minimų tyrimo dalyvių kurtieji vaikai nesinaudoja klausą kompensuojančia technika – klausos aparatais ar kochleariniais implantais, tad yra mokomi tik rašytinės lietuvių kalbos – suvokti ir kurti rašytinį tekstą (žr. kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų lietuvių kalbos mokymo metodines rekomendacijas)⁷.

38. Š10-1: *Bet vaikas iki šiol dar nėra pamėgęs skaityti knygų, jam nelengva... <...> Kartais būna, kad perskaito kalkine kalba, aš taisau persakydama tą patį tekstuką gimtąja gestų kalba ir vaikas pagaliau supranta, kaip turėtų būti skaitoma. <...> Tik nuo pirmos klasės jau ėmė suprasti kalbų skirtumus ir reguliariai skaityti knygas, anksčiau vaikams skaityti buvo sunku, tad iki mokyklos jiems skaičiau gestų kalba ir mokiau žodžių, kad juos įsimintų.*

⁷ https://www.deafcenter.lt/wp-content/uploads/2015/04/MR_kurtiesiems.pdf

39. Š10-2: *Manyčiau, kad abiem vaikam padeda reguliarus knygų skaitymas. Reikia kuo dažniau skaityti, daktiliuoti perskaitytus žodžius, po to juos versti į gestų kalbą, taip suvoks abiejų kalbų skirtumus ir lengviau išmoks lietuvių kalbą.*

Kaip matoma iš tyrimo dalyvių išsakytų teiginių, kurčiam vaikui nuo pat gimimo suteikiama prieiga prie gestų kalbos naudinga kurčio vaiko kalbos raidai. Kadangi visi informantai su vaikais komunikavo gestų kalba, pastebima ankstyva vaikų kalbos pažanga. Tiesa, reikėtų pažymėti, jog išmokus gimtąją kalbą gali kilti sunkumų skaitant tekstus, kadangi gestų kalba ir žodinė kalba skiriasi raiškos būdu – viena yra vizuali, kita – garsinė / rašytinė. Š8-1 ir Š8-2 informančių minima, kad dukra yra pareiškusi norą mokytis kalbėti žodine kalba ir šiuo metu lankomi užsiėmimai. Galima daryti prielaidą, jog pamokos turi teigiamą poveikį vaiko lietuvių kalbos įgūdžiams, nes minima, kad jau gebama savarankiškai rašyti sakinius, versti tekstą iš lietuvių k. į LGK. O kiti likusieji informantai teikia reikšmę rašytinės lietuvių kalbos mokymuisi, tačiau kyla sunkumų skaitant tekstus, reikalingas reguliarus jų skaitymas siekiant tobulinti lietuvių kalbą.

Lederberg et al (2013) teigimu, kurtieji vaikai, kurių pagrindinė bendravimo kalba yra gestų kalba, mokosi skaityti kalba, kitokia nei kasdienėje komunikacijoje. Pasak Ann Geers ir Heather Hayes (2011), prieiga prie rašytinės kalbos fonologinės sistemos vaikui gali suteikti reikšmingą pranašumą. Tačiau teigiama, kad kurčiųjų šeimų, kuriose komunikuojama gestų kalba, vaikai geba ištobulinti skaitymo įgūdžius, taigi vienos kalbos mokėjimas nesudaro trukdžių kitos kalbos gebėjimams (Harris ir Moreno, 2006; Tomasuolo et al, 2019).

Gestų kalbos mokėjimas gali padėti vaikui tobulinti skaitymo įgūdžius (Holmer et al, 2017), tad teigiama, jog pedagogai turėtų pasitelkti kurčių vaikų gestų kalbos žinias mokydami rašytinės kalbos, lyginant pastarąją su gimtąja kalba (Hermans et al, 2010; Cummins, 2006).

Tolesniame skyrelyje bus aptariama šeimų, pasirinkusių komunikuoti lietuvių gestų kalba, komunikacija su kurčiu vaiku.

Komunikacija su kurčiu vaiku. Pastebima, kad tėvai, save identifikuojantys kaip kurčiuosius, į kalbinę praktiką įtraukia lietuvių gestų kalbą ir ją komunikuoja su savo kurčiais vaikais. Darbo autorės tyrimo metu taip pat pastebėta, jog kurtieji tyrimo dalyviai su kurčiais vaikais rinkosi komunikuoti lietuvių gestų kalba.

Š7-1 informantės teigimu, komunikacija su dukra vyko artikuliuojant žodžius, o vėliau pereita į LGK. Buvo stengiamasi tobulinti abiejų kalbų žodyną (40 pvz.). Š7-2 papildė, kad manyta, jog dukra girdinti, tad šeimoje iš pradžių komunikuota gestų kalba artikuliuojant žodžius (41 pvz.). Dukra neprigirdinti, tad ją galima laikyti iš dalies CODA (kurčių tėvų girdinčiu vaiku). Kurtieji tėvai su CODA vaikais būna linkę artikuliuoti žodžius, kad mokytųsi abiejų kalbų, ir žodinės, ir gestų. Galima

kelti prielaidą, kad manyta, jog tokia komunikacija bus efektyvesnė. Tiesa, vėliau, sužinojus, kad vaikas yra neprigirdintis, pradėta bendrauti tik gestų kalba.

40. Š7-1: Namuose vartojome gestų kalbą kartu tardami žodžius, pvz., sakydami GĖLĖ gestų kalba vienu metu tardavome „gėlė“ ir taip plėtėsi dukros LGK ir lietuvių k. žodynas.

41. Š7-2: Bet su dukra iš pradžių gestų kalba bendravome kartu artikuliuodami, o vėliau vien gestais.

Kaip teigia informantė, šeimoje nepatiriama jokių komunikacijos barjerų, šeimos nariams nekyla problemų suprasti vienas kito kalbą (42 pvz.).

42. Š7-1: Dukra laisvai bendrauja abiem kalbom, puikiai supranta mano kalbą, net jei pasitaiko klaidų, vadinamųjų „tongue slips“, net nereikia galvoti, kaip aiškiau pasakyti, paaiškinti. Mudvi laisvai bendraujame, klausydamasi mūsų su vyru pokalbių viską supranta.

Žodinės kalbos įtaka labiau išryškėja Š11-2 tyrimo dalyvio nusakytose situacijose – pasakojama, kad vaikai tarpusavyje šnekasi žodine kalba, nors informantas su vaikais bendrauja gestų kalba. Minima, kad abu vaikai už šeimos ribų daugiausiai bendrauja lietuvių kalba (43 pvz.). Tai gali turėti įtakos komunikacijai šeimoje, sudėtingiau keisti kalbas, jos yra maišomos, dukra kalba gestais vienu metu tardama žodžius. Tiesa, Š11-2 informantas pažymi, kad nekyla kliūčių šeimos komunikacijoje, išlaikoma pagarba kiekvienam šeimos nariui, stengiamasi, jog nė vienas nesijaustų atstumtas.

43. Š11-2: Kiek pamenu, su dukra visada bendravau gestų kalba. <...> Šiuo metu ji daugiau bendrauja žodine kalba, o su kurčiais šeimos nariais gestų kalba, bendrauti sekasi sklandžiai, jokių bėdų dėl to nėra. Tiesa, pastebiu žodinės kalbos įtaką, ji kalba kalkine kalba, gestais su lietuvių k., dukrai nelengva persiorientuoti, kai pagrinde bendrauja lietuviškai. Stengiamės prisitaikyti prie vienas kito, lygiavertiškai bendrauti, jog visi galėtų suprasti kas ką sako. <...> Abu vaikai bendrauja gestų kalba, bet būtinai artikuliuoja žodžius, kitaip nemoka. Kai manes nėra šalia, sūnus su mama bendrauja žodine kalba, prasprūsta keli gestai, bet daugiausiai vyrauja žodinė kalba.

Kiti tyrimo dalyviai, Š8-1, Š8-2, Š9-1, Š9-2, Š10-1, Š10-2, su savo vaikais taip pat komunikuoja vien gestų kalba. Š8-1 ir Š8-2 informančių minima, kad šeimoje bendraujama lietuvių gestų kalba, nors viena iš motinų yra ne lietuvė, kilusi iš Kroatijos. Š8-1 informantės teigimu, šeimoje turėtų būti komunikuojama tos šalies, kurioje yra gyvenama, kalba (44 pvz.). Nors dažnai manoma, kad abu tėvai, kilę iš skirtingų šalių, su vaiku turėtų kalbėti kiekvienas savo gimtąja kalba, tačiau šie teiginiai atskleidžia kitokią situaciją – dukra lanko kurčiųjų mokyklą, kurioje yra bendraujama lietuvių gestų kalba, tad nuspręsta pasirinkti pastarąją kalbą. Š8-2 tyrimo dalyvė pasakoja, jog nenorėtų maišyti skirtingų gestų kalbų, manoma, kad šeimoje turėtų vyrauti tik viena kalba – šiuo atveju lietuvių gestų kalba (45 pvz.).

44. Š8-1: Kai atsikrausčiau į Lietuvą, su dukra iškart bendravau lietuvių gestų kalba. <...> Na, žinoma, bendravau tik lietuvių gestų kalba, mano nuomone, kai gyveni Lietuvoje, turi ir kalbėti tos šalies gestų kalba. <..> Mes šeimoje visą laiką bendraujame LGK.

45. Š8-2: Šeimoje mes bendraujame vien gestų kalba. Žinoma, lietuvių gestų kalba. Mano žmona, atvykusi iš užsienio, iš karto ėmė mokytis LGK. Supratome, kad taip bus geriau dukrai – norėjome bendrauti viena gestų kalba, t. y. LGK, o ne skirtingomis kalbomis.

Panašus atvejis pastebimas ir iš Š9-2 išsakytų teiginių, kuriuose atskleidžiama, kad stengiamasi bendrauti Lietuvoje gyvenančių kurčiųjų kalba – lietuvių gestų kalba, tiesa, bendraujant būna ir rusų gestų (46 pvz.). Paminėtina, kad kurtiesiems imigrantams, besimokantiems kitos šalies gestų kalbos, būdinga kodų kaita, kai kalbant viena gestų kalba pavartojama kitos šalies gestų kalba. Reikėtų pažymėti, kad minimi informantai (Š8-1 ir Š9-2) gyvena Lietuvoje daugiau nei 5 metus ir yra pramokę lietuvių gestų kalbos, tad komunikacijai tarp šeimos narių buvo pasirinkta pastaroji kalba.

46. Š9-2: <...> rusų gestų pasitaiko, galima sakyti, tik kokie 10 proc., kadangi gyvenu Lietuvoje. <...> Su vaikais bendrauju daugiausiai lietuvių gestų kalba, nėra jokių problemų. Netgi močiutė, mano mama, stengiasi su vaikais bendrauti lietuvių gestų kalba, po truputį mokosi šios kalbos. Man kažkaip natūraliai išeina, kadangi gyvename Lietuvoje. Jeigu gyventume Rusijoje, žinoma, mes visi turėtume mokytis tos šalies gestų kalbos.

Š9-1 informantė mini, jog su pirmagime kalbėti pradėjo gana anksti, kalba buvo lavinama pasitelkiant vaizdines mokymo priemones ir gestų kalba apibūdinant aplinkoje esančius objektus (47 pvz.). Bendraujant būna įterpiama ir rusų gestų, lietuvių ir rusų gestų kalbos nėra griežtai atskiriamos. Tyrimo dalyvė pažymi, kad su vaikais komunikuojama įprasta kalba, nesistengiama

supaprastinti kalbos, tačiau teigiama, jog vaikų tėvas bendrauja stengdamasis prisitaikyti prie vaikų. Nesant kurio nors atitikmens lietuvių gestų kalboje, kai kurie žodžiai būna daktiliuojami⁸ (47 pvz.).

47. Š9-1: *Na, kalbėti su pirmagime pradėjau dar tada, kai jau ėmė aiškiai matyti, maždaug po mėnesio. Dar iki galo neišsivysčius jos regai, naudoju juodai baltas korteles, gestų kalba pasakodavau, kas jose pavaizduota. <...> Būna, šeimoje pavartoju keletą rusų gestų. Mums tai išeina savaime, nėra kažkokių ribų, kur LGK, kur rusų GK. <...> Su vaikais bendrauju įprasta kalba, nenusileidžiu iki jų lygio, o vyras elgiasi kitaip – bendrauja vaikiška kalba... Vaikai tada nesupranta, ką jiems nori pasakyti. Tad iš tiesų nereikia taikytis prie vaikų kalbos, geriau bendrauti su jais natūraliai. <...> Jei nėra gesto, daktiliuju žodžius, pvz., KIVI, KAIP, KAVA. <...>*

Š10-1 informantės teigimu, buvo stengiamasi kalbėti taisyklinga LGK, nebuvo specialiai koreguojama vaikų kalba. Kaip ir Š9-1 tyrimo dalyvė, su vaikais komunikuojama ir pavartojant sudėtingesnius gestus, esant poreikiui, jų reikšmė yra paaiškinama (48 pvz.). Reikėtų pažymėti, kad kurčiam vaikui augant aplinkoje, kurioje vyrauja gestų kalba, tobulėja jo gimtosios kalbos įgūdžiai.

48. Š10-1: *<...> kai pasakoju vartodama sunkesnius gestus, jis viską supranta, kas kalbama. Aš nesistengiu aiškinti vartodama paprastus gestus, kalbu kaip su suaugusiuoju, nesvarbu, jei kurių gestų nežino, juk mokosi iš manęs ir pats pradės vartoti. Taip pat jis mėgsta stebėti mane kalbančią su kitais žmonėmis. Pirmagimis irgi buvo toks pats, nuolat stebėdavo mūsų pokalbius, pasiteiraudavo, jei ko nesuprasdavo, pvz., apie politiką. Kantriai jam paaiškindavau.*

Aptariant visus anksčiau išsakytus teiginius, galima daryti išvadą, kad kurtieji tyrimo dalyviai su savo kurčiais vaikais komunikuoja lietuvių gestų kalba. Teigiama, kad taip bendravimas vyksta sklandžiai, nėra kilę problemų suprasti vienas kito kalbą. Pasak Š11-2 informanto, neprigirdintys vaikai pavartoja žodinę kalbą, su tėvais komunikodami gestų kalba. Pastebima, kad komunikacija gestų kalba turi teigiamą poveikį kurčių vaikų kalbos raidai. Kalbinė įvestis nuo ankstyvo amžiaus leidžia plėsti kurčio vaiko LGK žodyną, tobulinti kognityvinius, socializacijos įgūdžius, taip pat suteikia galimybę vystyti emocinį ryšį su vaiku.

Kaip rodo ir kitų tyrėjų tyrimai, kurtieji tėvai daug dažniau renkasi vizualų komunikacijos būdą (Beatrijs et al, 2019). Tiriant ankstyvąją tėvų ir vaikų komunikaciją, pastebėta, kad kurčios mamos daug dažniau pasitelkė prisilietimus ir vizualinę komunikaciją. Liečiamaisiais signalais atkreipiamas

⁸ Tai žodžių perteikimas LGK pirštų abėcėle.

vaiko dėmesys, pirštu rodoma į aplink vaiką esančius objektus ir jie įvardijami gestais (Meadow-Orlans et al, 2004; Bailes et al, 2009).

Kai pasirenkama kurtiems vaikams suteikti galimybę įsisavinti ir gestų, ir žodinę kalbą, jie tampa bimodaliais dvikalbiais. Pastarieji vaikai savo komunikacijoje dažnai taiko kodų maišymą (angl. *code-blending*), kai vienu metu kalbama gestų ir žodine kalbomis (Baker et al, 2016).

Pasak P. E. Spencer ir Margaret Harris (2005), pastebėta, kad kurčios mamos komunikuodamos su vaikais iki 3 metų amžiaus retai vartoja sudėtingas sintaksines struktūras, kalbėdamos atkreipia vaiko dėmesį. Pokalbiuose su vyresniais vaikais pradedami naudoti ilgesni, sudėtingesnės gramatinės struktūros pasakymai. Kitaip nei komunikaciją lietuvių kalba pasirinkusiose šeimose, vaikai turi galimybę stebėti aplinkinius, kalbančius gestų kalba. Siekiant sėkmingo kalbos įsisavinimo, reikalingi aplinkoje esantys kalbiniai modeliai, jie turi didelę reikšmę vaiko komunikaciniams įgūdžiams ir kalbos raidai (Caselli et al, 2021).

Pastebėta, kad visi kurtieji informantai neabejojo savo pasirinkimu į kalbinę praktiką įtraukti lietuvių gestų kalbą. Tolesniame skyrelyje bus aiškinamasi, kokie vidiniai ir išoriniai veiksniai darė įtaką pastarųjų tyrimo dalyvių šeimų kalbų politikai.

Veiksniai, darę įtaką šeimų kalbų politikai. Kurčiųjų tėvų, auginančių kurčius vaikus, šeimų kalbų politikai įtaką gali turėti kitokie veiksniai nei tų šeimų, pasirinkusių komunikuoti lietuvių kalba.

Š7-1 ir Š7-2 informantai atskleidžia, kad rinktis lietuvių gestų kalbą paskatino noras kurti artimesnį ryšį su vaikais, išvengti komunikacijos barjerų šeimoje. Minimos ir vaikystės patirtys, kuomet su tyrimo dalyviais buvo bendraujama žodine kalba, patirta daug sunkumų komunikuojant su girdinčiais šeimos nariais (49 pvz.). Taip pat siekiama, kad abu vaikai užaugę galėtų tarpusavyje susikalbėti be tarpininkų. Įdomu tai, kad džiaugiamasi ir dukros noru vertėjauti iš žodinės kalbos į gestų kalbą giminių susibūrimuose. Teigiama, kad rašytinė lietuvių kalba naudinga kurčiam sūnui, jog jis galėtų integruotis į girdinčiųjų visuomenę komunikuodamas su jais rašytine kalba (49 pvz.).

49. Š7-1: <...> *negalėjome bendrauti kitaip nei gestų kalba – norėjome kurti ryšį su vaiku, turėti galimybę laisvai bendrauti. Pati užaugau įvairiose situacijose patirdama komunikacijos barjerus, buvo sunkumų susikalbėti su šeimos nariais, tad nenorėjau to patirti ir su dukra. <...> Norėjome, kad abu vaikai galėtų ir užaugę bendrauti vienas su kitu ir tada, kai mūsų nebus gyvųjų tarpe. Toks buvo mūsų tikslas. Dar norėčiau paminėti – kai išvažiuojame kur nors, tarkim, pas gimines, dukra mielai išverčia, ką jie sako ir tuo džiaugiuosi. <...> skatinu jį mokytis lietuvių kalbos, taip galės bendrauti su girdinčiaisiais raštu <...>*

Š7-2 tyrimo dalyvis pabrėžia gestų kalbos svarbą žodinės kalbos mokymuisi, būtent komunikuojant gestų kalba pastebimas greitesnis kurčio vaiko tobulėjimas, tai palengvina lietuvių kalbos mokymosi procesą. Gestų kalba kurčiam vaikui yra visiškai suprantama, kitaip nei žodinė kalba (50 pvz.). Kaip matyti iš informantų teiginių, komunikacija vien žodine kalba neužtikrina informacijos prieinamumo, kadangi nesuprantant pašnekovo žodžių, nėra įsisavinama informacija ir mokymosi procesas tampa sudėtingesnis.

50. Š7-2: Palyginus mano ir kurčio vaiko tobulėjimą, bendraujant su vaiku gestų kalba jis daug greičiau tobulėja, o mama su manimi kalbėdavo žodine kalba ir daug ko nesuprasdavau, patirdavau daugybę komunikacijos barjerų ir daug vėliau išmokau lietuvių kalbą.

Taip pat atskleidžiamas vienas iš komunikacijos su kurčiais asmenimis ypatumų. Š10-2 tyrimo dalyvis mini, jog žodinę kalbą vaikams būtų neįmanoma suprasti, nes vaikai nenešioja klausos aparatų, tad negebėtų išgirsti, perskaityti žodžių iš lūpų (51 pvz.). Taigi, vaikui esant visiškai kurčiam, nėra įmanoma prieiga prie žodinės kalbos, todėl, pasak Š10-2 informanto, nuspręsta, kad gestų kalba bus tinkamiausia kalba komunikacijai su kurčiais vaikais.

51. Š10-2: Kai sužinojome, kad abu vaikai kurtieji, iškart pradėjome su jais bendrauti gestų kalba. Mums gestų kalba – geriausias komunikacijos būdas su vaikais, juk žodinė kalba jiems būtų nesuprantama.

Š11-2 informanto teigimu, jis nesuprastų, ką vaikai nori pasakyti žodine kalba, nes pats yra kurčias, rinkęsi gestų kalbą nepaisant vaikų klausos lygio (52 pvz.). Kaip matyti iš Š11-2 tyrimo dalyvio teiginio, vaiko klausos būklė neturėtų įtakos jo bendravimo kalbos pasirinkimui. Tai rodo tvirtą apsisprendimą komunikacijai rinktis savo gimtąją kalbą – lietuvių gestų kalbą.

52. Š11-2: <...> Na, jei būtų gimęs girdintis, vis tiek bendračiau gestais, juk nesuprasčiau, ką šneka žodine kalba.<...>

Š8-1 teiginiuose pastebima, kad nėra prieštaraujama dukros siekiui mokytis kalbėti žodine kalba, nes tai naudinga lietuvių kalbos įgūdžių tobulinimui. Tyrimo dalyvės nuomone, tam būtina komunikacija su girdinčiais asmenimis (53 pvz.). Kai kurčias asmuo bendrauja su girdinčiais žodine kalba, pokalbių metu mąstoma apie sakinių struktūrą, leksiką. Ši komunikacinė praktika teikia naudos, yra tobulinami antrosios kalbos įgūdžiai – pasyvusis, aktyvusis žodynas, gebėjimai kurti sakinį tekstą. Teigiama, kad mokėjimas kalbėti žodine kalba padės lengviau integruotis į girdinčiųjų

visuomenę. LGK pasirinkta, nes dukra lanko kurčiųjų mokyklą Lietuvoje, o šioje ugdymo įstaigoje komunikacija vyksta vien LGK. Dar reikėtų paminėti, kad visi šeimos nariai yra kurtieji – abi mamos ir močiutė yra kurčios, jų gimtoji kalba yra LGK. Tai taip pat paskatino rinktis komunikaciją lietuvių gestų kalba.

53. Š8-1: *Dukra nori mokėti bendrauti abiem kalbomis – žodine lietuvių ir lietuvių gestų kalba. Mano asmenine nuomone, tai puiku, nes taip galės išstbulinti ir lietuvių kalbos įgūdžius. O tai vyksta per kontaktą su girdinčiuoju asmeniu. <...> Ateityje lengviau bendraus su girdinčiais, kaip ir aš – galės skaityti iš lūpų, suvokti sakinių struktūrą, gramatiką. <...> Jos gimtoji kalba – lietuvių gestų kalba, auga tarp kurčiųjų šeimos narių, tad visą laiką bendrauja LGK <..>*

Kiti informantai (Š9-1, Š9-2, Š10-1) irgi akcentuoja, jog jų šeimos nariai yra kurtieji, tad šeimų kalbų politikoje vyrauja LGK (54–56 pvz.).

54. Š9-1: *Mano pagrindinė bendravimo kalba – lietuvių gestų kalba. <...> Mes jau žinojome, kad gims kurtieji vaikai, tai mūsų šeimoje genetiškai nulemta, todėl būtume labai nustebę, jei gimtų girdintysis.*

Pasak Š9-2 informanto, kurčiųjų šeimoje kiltų sunkumų mokytis kalbėti žodine kalba, kadangi nėra girdinčių šeimos narių, galinčių prisidėti prie mokymosi kalbėti žodine kalba. Minimas kurčiojo akcentas, kurtieji neturi galimybės girdėti savo artikuliuojamų žodžių (55 pvz.). Tad kurčio vaiko mokymuisi kalbėti žodine kalba reikalingi dideli laiko resursai bei individualūs klausos ir tarties lavinimo užsiėmimai, taip pat papildomas darbas namų aplinkoje.

55. Š9-2: *Visi šeimoje kurtieji, žmonos brolis, pusbrolis, teta, kiti giminės... <...> kurčiojo balsas kitoks – jei prakalbės, girdintiesiems bus keista girdėti tokį akcentą ir jo nesupras. Manai, kad tari teisingai, tačiau tavęs negali suprasti. Juk savo balso tai negirdi... <..> Manau, kalbėjimo įgūdžiai priklauso nuo to, kokiomis kalbomis bendrauji šeimoje, kokioje šeimoje augi. Jei girdinčiųjų – yra galimybė koreguoti tartį, ją tobulinti. O kaip kurčiųjų šeimoje???*

56. Š10-1: *Mes jau žinojom, kad mums gims kurtieji vaikai, kadangi daugelis giminių iš mano pusės – kurtieji. <...> Abu vaikai kurtieji ir jie nenešioja klausos aparatų.*

Š8-2 ir Š9-1 tyrimo dalyvės, prieš gimstant kurtiems vaikams, nagrinėjo informaciją apie kurčių vaikų kalbos raidą, skaitė šaltinius, buvo domėtasi jų ugdymu. Rasta informacija paskatino su vaikais kuo anksčiau pradėti kalbėti gestų kalba (57 ir 58 pvz.). Galima kelti prielaidą, kad jeigu minėtos tyrimo dalyvės nebūtų domėjusios kurčių vaikų kalbos raidos ypatumais, būtų kur kas vėliau pradėta komunikuoti su savo vaikais. Nors abi informantės yra kurčios, galima pastebėti, jog jos nebuvo įsitikinusios dėl bendravimo su vaikais. Informacijos šaltiniai pagelbėjo apsisprendžiant, kuriuo metu pradėti su vaikais kalbėti gimtąja kalba.

57. Š8-2: Pati augindama vaiką domiuosi ugdymo metodais, žinau, kad jau nuo pat gimimo reikia suteikti kurčiam vaikui prieigą prie gestų kalbos.

58. Š9-1: Teko skaityti užsienio šaltinius, rinkti informaciją, domėtis. Ir aktyviai bendravau su dukra.

Š9-1 informantės teigimu, lietuvių kalbą privalu mokėti, bet jos mokymasis sudėtingas, nes šeimoje bendraujama kita kalba nei už jos ribų. Šeimoje tai nėra pagrindinė komunikacijos kalba (59 pvz.). Tyrimo dalyvės žodžiais, lietuvių kalbos mokomasi, kadangi tai yra valstybinė kalba ir ji reikalinga integracijai į girdinčiųjų visuomenę – tobulinami gebėjimai perskaityti ir kurti tekstus rašytine lietuvių kalba, sėkmingai komunikuoti su girdinčiais asmenimis.

59. Š9-1: Pati neturėjau tikslo intensyviai mokyti lietuvių kalbos, daugiau kreipiau dėmesį į raidžių pažinimą, pavienių žodžių skaitymą, kadangi lietuvių kalba mus supa kasdien. Tačiau šios kalbos mokytis nėra lengva, ypač mūsų kurtiesiems vaikams, nes šeimoje bendraujame gestų kalba, ji yra mūsų gimtoji.

Š10-1 informantė pateikia pavyzdį, iliustruojantį, kodėl mokoma lietuvių kalbos (60 pvz.). Iš tyrimo dalyvės teiginio galima suprasti, kad rašytinė lietuvių kalba padėtų susikalbėti su girdinčiais asmenimis, nesant galimybės pasinaudoti LGK vertimo paslaugomis. Š10-2 tyrimo dalyvis taip pat teigia, kad lietuvių kalba reikalinga sėkmingam įsiliejimui į darbo rinką, komunikacijai su girdinčiais (61 pvz.). Kaip pastebima iš informantų teiginių, lietuvių kalba laikoma įrankiu, naudinga komunikacijai su girdinčiųjų bendruomene. Taip pat pažymima, kad vienas iš pagrindinių rašytinės kalbos mokymosi tikslų – galimybė perskaityti rašytinius tekstus, gebėti reikšti mintis raštu.

60. Š10-1: Dar sūnaus klausiau, jeigu jam reikėtų gultis į ligoninę, o šalia nebus mamos, kaip raštu susikalbės su gydytojais? Ir jis sutriko, nežinojo, ką atsakyti. Žino, kad yra nuotolinės

vertimo paslaugos, bet aš jam sakau, kad ateityje jos gali būti mokamos, ką jis tuomet darys? Reikia mokėti perskaityti nors trumpus paprastus tekstus.

61. Š10-2: *Manau, lietuvių kalbą mokėti naudinga, ją mokant bus lengviau rasti darbą, komunikuoti su girdinčiaisiais, susirašinėti ir panašiai.*

Apibendrinant informantų išsakytus teiginius, matoma, kad veiksniai, turėję įtakos šeimų kalbų politikai, yra įvairūs. Išryškėja šie vidiniai veiksniai: emocinis ryšys su vaiku, kalbinė tapatybė, žinios apie kurčio vaiko kalbos raidą. Išskiriami ir išoriniai veiksniai: galimybė integruotis į visuomenę, ugdymosi aplinka. Pastebimas tyrimo dalyvių išsakomas rūpestis jų kurčių vaikų ateitimi, siekis, kad jie išmoktų ir valstybinę kalbą – lietuvių kalbą. Visi informantai akcentavo, kad geri lietuvių kalbos įgūdžiai gali būti sėkmingos integracijos į girdinčiųjų visuomenę pagrindas.

Andreos Lynn Ford ir kitų autorių teigimu, svarbūs faktoriai, prisidedantys prie vaiko galimybių tobulinti savo gimtosios kalbos įgūdžius, yra tėvų žinios, nuostatos, elgesys, prieiga prie informacinių išteklių (Ford et al, 2020).

Kitame skyrelyje bus aptariamos šeimų, pasirinkusių į kalbos politiką įtraukti lietuvių gestų kalbą, kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą.

Kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą. Kaip minėta ankstesniame skyriuje, girdinčių asmenų kalbinės nuostatos apie gestų kalbą dažnu atveju skiriasi nuo kurčiųjų. Priklausomai nuo informantų patirčių, kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą gali skirtis. Dauguma kalbintų tyrimo dalyvių, pasirinkusių lietuvių gestų kalbą komunikacijai šeimoje, atskleidė gana panašias kalbines nuostatas.

Š7-1 informantės teigimu, pedagogų buvo bandyta keisti jos nuomonę, rekomenduota su dukra bendrauti žodine kalba, bet toliau laikytasi savo nuostatos šeimoje vartoti LGK. Medikai taip pat bandė įtikinėti atlikti KI operaciją. Patirta neigiamų emocijų, liko nesuprastas medikų siekis atlikti operaciją, nors buvo žinoma, kad tėvai kurtieji ir bus sudėtinga reabilitaciniu laikotarpiu užtikrinti nuoseklų kurčio vaiko mokymąsi kalbėti. Papasakotas įdomus atvejis apie vieną medikę, suvokusią šeimos situaciją ir nerekomendavusiai KI operacijos (62 pvz.). Dažniausiai pastebima, kad medikai kurtiesiems vaikams aktyviai rekomenduoja naudoti klausos reabilitacijos techniką (klausos aparatus ar kochlearinius implantus), tad šią apibūdintą situaciją galima laikyti retai pasitaikančia. Panašu, kad minėta medikė turėjo šiek tiek žinių apie kurčiųjų bendruomenę ir jos vartojamą kalbą.

62. Š7-1: *Tiesa, darželio pedagogai rekomendavo namuose su dukra bendrauti žodine kalba, tačiau negalėjome bendrauti kitaip nei gestų kalba <...> Sūnui gydytojai siūlė daryti*

kochlearinio implanto operaciją, tačiau aš ir vyras griežtai nesutikome. <...> viena gydytoja Kaune manęs paklausė, ar visi šeimoje bendrauja gestų kalba, atsakiau, kad taip, tada daktarė paaiškino, jog nereikia daryti kochlearinio implanto operacijos, kadangi po jos reikalingas didelis darbas su vaiko kalba – klausos lavinimo pratybos, logopedo užsiėmimai ir papildomas darbas namuose <..>

Teikiama svarba gestų kalbai atskleidžiama ir teiginiu, kad sūnui suėjus metams buvo nuvesta pas mokytoją, jog tobulintų savo gimtąją kalbą. Įdomu tai, kad tyrimo dalyvė išsakė turėjusi lūkestį, kad sūnus klausos ir tarties lavinimo pamokėlėse mokysis skaityti iš lūpų, tačiau buvo mokoma tik rašytinės lietuvių k. Manoma, kad skaitymo iš lūpų įgūdžiai turės naudos bendraujant su girdinčiais asmenimis. Iš žemiau pateiktos citatos matyti, kad informantei svarbūs ne tik LGK įgūdžiai, bet ir šiek tiek žodinės kalbos gebėjimų, šiuo atveju – skaitymas iš lūpų (63 pvz.). Galima teigti, kad tyrimo dalyvė atskleidžia teigiamą požiūrį į kurčiųjų mokymąsi kalbėti žodine kalba, išreiškiamas apgailestavimas, kad jos sūnui nėra galimybės mokytis šių įgūdžių.

63. Š7-1: *Sūnui buvo metai, kai nuvedėme pas logopedę, kadangi norėjome, jog tobulintų savo kalbą. Ir šis žingsnis pasiteisino <...> norėčiau, jog sūnus tų užsiėmimų metu mokytųsi skaityti iš lūpų, tuomet gal lengviau susikalbėtų su girdinčiaisiais, o to net nėra mokoma, duodamos tik lietuvių k. skaitymo ir rašymo užduotys.*

Š8-1 tyrimo dalyvė pastebi skirtingą požiūrį į kurčiuosius, mokančius kalbėti žodine kalba Kroatijoje ir Lietuvoje. Pastarojoje šalyje minėti kurtieji laikomi neprigirdinčiais, o Kroatijoje daugelis kurčiųjų yra pramokę kalbėti žodine kalba. Šioje šalyje neprigirdintieji susikalba telefono skambučiais. Pastaroji informantė neabejoja kurčiųjų gebėjimais kalbėti žodine kalba. Tiesa, akcentuoja, jog tam reikalinga pačių kurčiųjų motyvacija mokytis minėtų įgūdžių (64 pvz.).

64. Š8-1: *Lietuvoje kitoks požiūris į kurčiuosius, galinčius kalbėti žodine kalba – yra nusistatymas, kad tokie žmonės net ne kurtieji, o neprigirdintys. O Kroatijoje yra kitaip – daug kurčiųjų gali bendrauti žodine kalba, neprigirdinčiaisiais čia laikomi tie, kurie gali kalbėti telefonu, <...> Mano nuomone, kurtieji tikrai gali kalbėti žodine kalba, jei tik to norėtų, bet dauguma čia to nedaro. Manau, gal taip yra dėl to, kad dauguma kilę iš kurčiųjų šeimų ir čia kurtieji gimsta karta iš kartos, tad jie neturi poreikio kalbėti žodine kalba.*

Š8-1 informantės teigimu, logopedai neturi su vaiku kalbėti lietuvių gestų kalba, nes kurčiam vaikui reikia adaptuotis prie kitokios komunikacijos (65 pvz.). Teigiama, kad tai palengvins

komunikaciją su girdinčiais kaip jai pačiai. Galima pastebėti, kad tiriamoji akcentuoja savąją patirtį, ji turi įtakos auginant kurčią vaiką – skatinama kalbėti ir žodine kalba. Tyrimo dalyvė pažymi, kad kurčiam vaikui reikėtų suteikti prieigą prie LGK, žodinės ir rašytinės lietuvių kalbos. Iš Š8-1 informantės teiginių matyti, kad jos pačios asmeninė patirtis turi įtakos jos kalbinėms nuostatoms – pastebima teigiama nuomonė apie kurčiųjų mokymą kalbėti žodine kalba, kadangi informantė yra augusi aplinkoje, kurioje buvo matyta kurčiųjų, bendraujančių ir žodine kalba.

Pasak Š8-2 tyrimo dalyvės, buvo vedama pas LGK nekalbančią logopedę, nes siekta, jog dukra įgytų komunikacijos su girdinčiu asmeniu patirties, visose kitose vietose bendraujama gestų kalba (66 pvz.). Tyrimo dalyvė gali būti perėmusi kalbines nuostatas iš girdinčių šeimos narių ir aplinkinių ir tai turi įtakos jos šeimos kalbų politikai.

65. Š8-1: *Dukra nori mokėti bendrauti abiem kalbomis - žodine lietuvių ir lietuvių gestų kalba.*

Mano asmenine nuomone, tai puiku, nes taip galės išstbulinti ir lietuvių kalbos įgūdžius. O tai vyksta per kontaktą su girdinčiuoju asmeniu. <...> Ateityje lengviau bendraus su girdinčiais, kaip ir aš – galės skaityti iš lūpų, suvokti sakinių struktūrą, gramatiką. <...> Jos gimtoji kalba – lietuvių gestų kalba, auga tarp kurčiųjų šeimos narių, tad visą laiką bendrauja LGK <..>

66. Š8-2: *Logopedė girdinti, visiškai nemoka gestų kalbos, specialiai nuvedėm pas ją, nes norėjome, jog dukra patirtų, ką reiškia bendrauti su girdinčiu žmogumi, kadangi mokykloje ir namuose bei su draugais visą laiką bendrauja gestų kalba.*

Š8-2 ir Š9-1 tyrimo dalyvės mini jų kurčių giminačių nuostatas apie ankstyvą komunikaciją LGK su kurčiu vaiku. Jie nesuvokė, kodėl reikia nuo gimimo bendrauti su vaiku, jų manymu, kurčias vaikas dar nesupranta tėvų gestų kalbos (67 pvz.). Tai rodo, kad ankstesnei kartai trūko žinių apie kurčio vaiko kalbos raidą, komunikaciją su kurčiu vaiku. Išryškėja kartų skirtumai – anksčiau nebuvo tiek bendraujama su vaikais kaip šiais laikais. Pasak Š9-1 informantės, bendravimas gestų kalba nekelia problemų, tai gimtoji kalba, nėra neigiamo požiūrio į vaikų kurtumą. Nesutinkama su nuomone, kad nereikia nuo ankstyvo amžiaus su vaikais kalbėti LGK, raida gretinama su girdinčiais. Kaip ir girdintieji, kurtieji vaikai kalbą perima iš tėvų (68 pvz.). Taip pat išreiškiamas apgailestavimas, kad Lietuvoje nėra atlikta tyrimų, susijusių su kurčio vaiko kalbos raida. Analizuojant kalbines nuostatas iš istorinės kurčiųjų švietimo perspektyvos, galima teigti, kad vyresnė kurčiųjų karta neturėjo galimybės gilinti žinių apie savo gimtąją kalbą, kadangi ji nebuvo dėstoma mokykloje. Gestų kalba nebuvo laikoma kurčiųjų gimtąja kalba. Ši patirtis turi įtakos jų nuostatoms apie gestų kalbos mokymą nuo gimimo – kaip anksčiau minėta, galvojama, kad tai nebus

naudinga kurtiems vaikams, klaidingai manoma, jog ji išmokstama savaime, trūksta žinių apie kalbinės įvesties įtaką vaiko raidai.

67. Š8-2: *Mano mamos teigimu, dukros kalbos raida daug labiau pažengusi negu mano, kai buvau maža. Anais laikais nebuvo tiek informacijos, manyta, kad normalu viską palikti savieigai, mano mama pati manė, kad išmoksiu savaime. <...> mano mama sakydavo, kam to reikia, juk ji dar nesupranta, aš aiškindavau savo mamai, kad dukra mus supranta, vėliau tikrai pradės gestais reikšti savo mintis.*

68. Š9-1: *<...> vėliau, kai bendraudavau su dukra, mano mama, netgi kurčia, bei ir kiti giminės sakydavo man – kodėl kalbu su dukra, juk ji nieko nesupranta? Man tokios replikos atrodė keistos, juk su girdinčiaisiais vaikais galima kalbėti žodine kalba, jie klausosi ausimis ir taip mokosi kalbos, o kurtieji to negali akimis? <...> Kada gi kurtiesiems išmokti gestų kalbą? Tad būtina su jais komunikuoti nuo pat gimimo.*

Š9-1 tyrimo dalyvės teigimu, ikimokyklinio amžiaus kurti vaikai neturi mokytis lietuvių kalbos, teikiamas prioritetas gimtosios kalbos įsisavinimui. Mokymosi nauda juntama tuomet, kai atsiranda poreikis taikyti kalbos žinias praktikoje (69 pvz.). Aptariama švietimo sistema ir joje vyraujančios nuostatos apie gestų ir žodinę kalbą. Pati informantė apie dvikalbystę ir daugiakalbystę yra teigiamos nuomonės (70 pvz.).

69. Š9-1: *Taigi vaikas, didžiąją dalį laiko bendraujantis gestų kalba, taip ir neišmoksta lietuvių kalbos ankstyvame amžiuje. Manychiau, vertėtų pradėti mokytis jau mokykloje, kai suvokia rašytinės lietuvių kalbos svarbą. <...> Pastebiu vieną problemą – kurčiųjų darželio pedagogai turi nusistatę tokį tikslą, kad kurtieji vaikai iki mokyklos mokėtų apie 100 lietuvių k. žodžių! <...> Jeigu būtų numatytas tikslas girdintiesiems išmokti 100 gestų, kaip tai atrodytų? Pedagogai tiesiog užsideda sau pliusiuką ir tiek.*

70. Š9-1: *Daugiakalbystė visada naudinga. Tai didelis privalumas komunikuojant, poliglotams lengviau gyvenime, yra daugiau galimybių, galės skaityti įvairiom kalbom. Manau, kurtiesiems svarbu mokėti ne tik gimtąją kalbą, bet ir lietuvių kalbą. Pastarosios kalbos mokėjimas leidžia kurtiesiems būti savarankiškiems – gebės skaityti, rašyti.*

Š9-2 informantas taip pat teikia didesnę reikšmę gimtajai kalbai, antrosios kalbos reikėtų mokyti vėlesniame amžiuje, kai gimtoji kalba yra visiškai įsisavinama. Tačiau yra minima, kad abi kalbos lygiavertės, nė viena nėra blogesnė už kitą, būtina tobulinti abiejų kalbų žodyną (71 pvz.).

71. Š9-2: Esu už lietuvių kalbos mokymąsi. Kurtieji pirmiausia turi išmokti gimtąją kalbą, vėliau mokytis lietuvių kalbos. Svarbiausia gebėti bendrauti rašytine kalba. Kaip kurčiasis be jos gyvens? Būtina turtinti abiejų kalbų žodyną. Man abi kalbos – lietuvių gestų kalba ir lietuvių kalba – yra lygiavertės.

Pasak Š10-1 informantės, jai svarbūs geri jos vaikų rašymo ir skaitymo įgūdžiai. Pastebimas nerimas dėl vis sudėtingėjančių kurčiųjų ugdymo programų. Išsakyta įdomus pastebėjimas, jog lietuvių kalbą kurtieji laiko užsienio kalba (72 pvz.). Tokia nuostata kyla dėl siauresnio žodinės kalbos žodyno negu gimtosios kalbos. Nors su abiem kurčiais vaikais bendraujama LGK, galima pastebėti, kad labiau kreipiamas dėmesys į žodinės kalbos mokymąsi, kadangi minima, jog vaikų gimtosios kalbos įgūdžiai yra geri.

72. Š10-1: <...> lietuvių kalba jam kaip užsienio kalba, dar daug žodžių nesupranta. Manau, kad tikrai reikia labiau raginti skaityti, juk girdinčiųjų ir kurčiųjų ugdymo programos jau suvienodintos, krūviai palaipsniui vis didėja ir mokymosi turinys sudėtingėja. Tad stengiamės kiekvieną dieną kartu paskaityti, imame knygas iš bibliotekos. <...> Kai aš augau, mano pačios gestų kalba nebuvo tokia gera kaip mano vaikų, nes mano mama nelabai bendraujanti, mažai kalbėdavo, mokykloje vaikai irgi nelabai mokėjo gestų kalbą <...>.

Š10-2 informanto nuomone, nors šeimoje yra bendraujama LGK, lietuvių kalbos įgūdžiai būtini. Atskleidžiama teigiama nuomonė apie dvikalbystę, jo manymu, abi kalbos vienodai svarbios, kadangi kurtieji yra mažuma, ir vien gimtosios kalbos įgūdžiai nepakankami, yra poreikis mokėti ir kitas kalbas, kad būtų įmanoma susikalbėti ir su kitų kalbinių bendruomenių nariais (73 pvz.).

73. Š10-2: Esu už dvikalbystę, man abi kalbos vienodai svarbios. Vien gestų kalbą mokėti neužtenka, juk pasaulyje gyvena daug daugiau girdinčiųjų nei kurčiųjų, mes esame mažuma, tad būtina mokėti laviruoti tarp dviejų kalbų.

Š11-2 tyrimo dalyvio teigimu, ir lietuvių kalba, ir LGK yra lygiavertės kalbos (74 pvz.). Galima teigti, kad kalbinės nuostatos apie abi kalbas yra teigiamos, nėra teikiama pirmenybė kuriai iš abiejų kalbų.

74. Š11-2: *Manau, kad abi kalbos vienodai svarbios, ir lietuvių ir lietuvių gestų kalba.*

Peržvelgiant visus išsakytus informantų teiginius, pastebima, kad tyrimo dalyviai ir lietuvių gestų kalbą, ir lietuvių kalbą laiko svarbiomis, pabrėžiami kurčiųjų dvikalbystės privalumai. Reikėtų išskirti Š8-1 informantės teiginius – juose galima pastebėti kalbinių nuostatų skirtumus Lietuvoje ir Kroatijoje. Joms įtakos galėjo turėti skirtingos kurčiųjų ugdymo sistemos minėtose valstybėse (žr. ankstesniame skyrelyje apie vaiko kalbos raidą). Įdomu tai, kad Š8-2 ir Š9-1 informančių kalbinės nuostatos skyrėsi nuo jų giminaičių, nors jie irgi yra kurtieji. Pastarųjų kalbinės nuostatos galėjo būti paveiktos kurčiųjų švietimo sistemos sovietiniu laikotarpiu. Reikėtų pažymėti, kad Š8-2 ir Š9-1 informančių šeimos nariai augo ir mokėsi kurčiųjų mokyklose sovietmečiu. Visos sovietų epochos metu į kurčiųjų švietimo sistemą buvo įtrauktas išimtinai žodinės kalbos mokymas, gestų kalba buvo nustumta į šalį, į jos mokymą pradėta palankiau žvelgti tik vėlyvuoju laikotarpiu, prieš pat valstybės griūtį (Shaw, 2017).

Paminėtina, kad visų informantų išsakytos kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą teigiamos, tiesa, pagrindinė jų komunikacijos kalba yra lietuvių gestų kalba, o lietuvių kalba laikoma įrankiu komunikuoti už kurčiųjų bendruomenės ribų. Knoors (2015) pabrėžia, jog tėvai dažniausiai natūraliai pradeda su savo vaikais komunikuoti savo gimtąja kalba. Todėl kurtieji tėvai ir kiti kurti giminaičiai su vaikais bendrauja lietuvių gestų kalba.

Pasak François Grosjean (2024), į dvikalbių kurčiųjų asmenų žodinės kalbos suvokimo gebėjimus įeina klausymasis ir skaitymas iš lūpų. Tačiau, kaip minėta ankstesniame poskyryje, tai gali būti sudėtinga dėl kurtumo, bet yra kurčiųjų tėvų, kurie norėtų, jog jų kurtieji vaikai atrastų ir kurčiųjų, ir girdinčiųjų pasaulius, tad skatinama išmokti abiejų bendruomenių kalbas (Searls, Johnston, 1996).

Tolesniame poskyryje bus nagrinėjama šeimų, apsisprendusių rinktis mišrią komunikaciją – lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą – kalbų politika.

4. 4. 3. Bimodali komunikacija

Šiame poskyryje nagrinėjama tyrimo dalyvių, pasirinkusių bimodalią komunikaciją, kalbų politika. Minėti informantai rinkosi su kurčiais vaikais komunikuoti abiem skirtingo modalumo kalbomis. Šią kalbinę praktiką rinkosi Š11-1, Š2-1, Š2-2, Š3-1, Š4-1, Š5-1, Š5-2 ir Š6-2 informantai. Toliau bus aptariamos šių šeimų kurčiųjų vaikų kalbos raidos ypatybės.

Vaiko kalbos raida. Kaip anksčiau minėta, bimodali komunikacija suteikia prieigą prie gestų ir žodinės kalbos. Kurtieji asmenys dažniausiai būna dvikalbiai, kadangi įsisavinant gestų kalbą kartu būna mokomasi ir žodinės kalbos.

Š11 šeima – kurčiųjų, joje auga du kurtieji vaikai. Tiesa, pastebima, kad Š11-1 informantė labiau akcentuoja žodinės kalbos raidą negu gestų kalbos, kadangi nupasakojamas tik žodinės kalbos vystymasis. Kaip matyti iš 75 pvz., vaikas neturi kurčiųjų akcento, kalba kaip girdintysis. Galima daryti prielaidą, jog tai padėjo sėkmingiau įsilieti į girdinčiųjų bendruomenę. Minima, kad dukra yra dvikalbė, tačiau neidentifikuoja savęs nei kaip kurčios, nei kaip girdinčios. Tyrimo dalyvės dukra yra neprigirdinti, tad gali atrodyti, jog labiau linksta prie kurčiųjų bendruomenės, tačiau nėra pasirinkusi vienos bendruomenės, ji turi galimybę bendrauti ir su kurčiųjų, ir su girdinčiųjų pasauliu, nes geba bendrauti dviem kalbomis.

Tiesa, pastebima, kad klausos skirtumai turi įtakos vaikų kalbai – dukra kalba kalkine kalba, o sūnus bendrauja kitaip – arba gestų k., arba žodine k. atskirai. Pirmoji skaito iš lūpų, o sūnus geba suprasti pašnekovą vien iš klausos (76 pvz.). Abiejų vaikų kalbinė įvestis buvo skirtinga – su sūnumi buvo daugiau bendraujama OPOL principu (angl. *one person – one language*), o su dukra bimodaliai.

Kaip galima pastebėti iš informantės išsakytų teiginių, galima teigti, kad dėl skirtingos vaikų klausos skiriasi ir jų žodinės kalbos suvokimo ir produkavimo gebėjimai. LGK raidai įtakos taip pat turi klausos lygis – kai turima prieiga prie garsinės informacijos, į ją gali būti atkreipiamas didesnis dėmesys nei į vizualinę kalbą.

75. Š11-1: Dukra pradėjo lankyti girdinčiųjų darželį 1 m. 10 mėn. <...> Trejų metų ji ištarė pirmą žodį „mama“. Kai dukra augo, ji kalbėjo aiškiai, ji neturėjo kurtiesiems būdingo duslaus balso, tarė žodžius be akcento. <...> Panašu, kad jos identitetas – kaip neprigirdinčiojo. Ji nesijaučia nei kurčia, nei girdinti. <...> Na, sakyčiau, kad ji 100 proc. dvikalbė, gyvena girdinčiųjų ir kurčiųjų pasaulyuose.

76. Š11-1: Sūnui lengviau persiorientuoti į gestų kalbą ar žodinę kalbą. Jis ne taip gerai moka gestų kalbą, tačiau sūnus kalba gestų kalba be balso, o dukra būtinai kartu taria žodžius.

Sūnus kalba gerai, girdi daug geriau nei jo sesė. Jo klausia pranoksta mano pačios. Būna, kad išgirsta koki garsą, o aš negirdžiu. <...> Sūnui nereikia skaityti iš pašnekovo lūpų, o dukrai reikia matyti pašnekovą, štai tokius skirtumus pastebėjome...

Š2-1 informantė interviu metu atskleidė neįprastą savo vaiko situaciją. Pasakojama, jog dukra turi klausos neuropatijos spektro sutrikimą (ANSD). Todėl pažymima, kad vaikas ne visada girdi aplinkos garsus. Tai turi įtakos kalbos raidai. Minima, kad dukra gerai moka gestų kalbą, ja bendraudama geba išreikšti emocijas, pasitelkia veido mimikas. Tyrimo dalyvė akcentuoja, jog dukra kai kuriais atvejais su mama komunikuoja ir žodine kalba, šeimoje vyraujanti kalba yra lietuvių, bet pastebimas ir kodų maišymas, pavartojama rusų kalba (77 pvz.). Kaip matyti iš informantės teiginių, dėl reto sutrikimo klausos lygis nėra tolygus, tad su dukra komunikuojama ir gestų kalba. Pastebima, jog vaikas yra daugiakalbis, geba bendrauti dar dviem žodinėmis kalbomis – lietuvių ir rusų k. Š2-2 informanto žodžiais, dukra moka tris kalbas – lietuvių, LGK ir rusų k. Įdomu tai, kad minima, jog vaikui LGK ir lietuvių kalbų ribos nėra aiškios, jos suvokiamos kaip viena kalba (78 pvz.). Galima manyti, kad ribų neskyrimas yra dvikalbės komunikacijos rezultatas.

77. Š2-1: *Kaip ir anksčiau maniau, dukra išties turėjo klausos sutrikimą – klausos neuropatiją. <...> Būna, girdi tik nuo 60 decibelų, pasitaiko ir atvejų, kai 25 decibelų neišgirsta. Jos klausia nepastovi, banguoja. Sulaukę tyrimo rezultatų iškart pradėjome klausos reabilitaciją, dukra ėmė nešioti klausos klausos aparatus <...> dukra išties puikiai išreiškia emocijas kalbėdama gestų kalba, geba pasitelkti veido mimikas <...> dukra kartais bendrauja ir žodine kalba, lietuvių kalba, bet įmaišo ir rusiškų žodžių, tarkim, vietoj „tėtis“ pasako „papa“, <...> bet bendraujant žodine kalba dominuoja lietuvių kalba.*

78. Š2-2: *Na, maždaug taip, dukra geba suprasti tris kalbas – lietuvių, gestų ir rusų. <...> Negalėčiau pasakyti, kuri kalba labiausiai patinka dukrai. Manau, ji nelaiko lietuvių ir gestų kalbų atskiromis, kažkaip jos susiliejusios į vieną <...>*

Kitoks atvejis atskleidžiamas Š3-1 tyrimo dalyvės išsakytuose teiginiuose. Informantės teigimu, vaikas gimė kurčias, tad nuspręsta atlikti KI operaciją 1,5 m. amžiaus, dar vėliau įvyko antroji operacija. Nuspręsta vesti į surdopedagogo, muzikos terapijos užsiėmimus, jog būtų lavinama kalba ir klausos, mokoma skirti garsus (79 pvz.). Informantė pažymi, kad dukra negirdi taip gerai, tad skaito iš lūpų, yra išmokusi LGK. Minima, kad ji bendrauja su įvairiais žmonėmis – su vienu renkasi komunikuoti žodine kalba, su kitais LGK. Pasakojama, kad kurčiųjų darželyje socializuodamasi su

kitais vaikais pramoko LGK. Jai ši kalba prieinamesnė, teikia didesnes saviraiškos galimybes. Pasak informantės, dukra geba bendrauti žodine kalba, tačiau pastebima paprastesnė sakinių struktūra, vartojami ne tokie sudėtingi žodžiai (80 pvz.). Kaip matoma iš 80 pvz., nors vaikas yra dvikalbis, turi gebėjimus komunikuoti ir LGK, ir lietuvių kalba, vis dėlto pripažįstama, kad jos LGK įgūdžiai stipresni nei žodinės kalbos, dukra teikia pirmenybę vizualiai komunikacijai.

79. Š3-1: *<...> kai dukrai buvo 1 m. 6 mėn., atlikome jai kochlearinio implanto operaciją. <...> Po 3 mėnesių buvo atlikta antrojo kochlearinio implanto operacija. Ir toliau vedėme dukrą pas surdopedagogą, ji lankė ir muzikos terapiją, mokėsi skirti garsus, lavino klausą.*

80. Š3-1: *Tiesa, dukros klausia nėra puiki, ji skaitydavo iš lūpų, taip pat moka gestų kalbą. Dukra turi draugę, su kuria kasdien bendrauja vaizdo skambučiais per skaiptą. <...> gali bendrauti su visais – su vienais vaikais žodine kalba, su kitais – gestų kalba. Taip pat geba skaityti iš lūpų. Jai pačiai buvo lengviau save išreikšti gestų kalba. Manau, po kurio laiko pati suprato, kad gestų kalba jai geriau sekasi nei žodinė kalba. Stebėdama kurčius vaikus šiek tiek išmoko gestų kalbos. <...> Gali save išreikšti žodine kalba, tik žodžiai, sakinių struktūra būna paprastesni.*

Š4-1 informantė aptaria savo kurčios dukros, gimusios Lince (Austrijoje), situaciją. Vaikas pradėjo nešioti aparatus būdamas 2 mėn. 3 sav. amžiaus. 15 mėn. buvo atlikta vienos ausies KI operacija, po 6 mėn. – antros ausies. Tuomet jau pradėta lavinti jos klausą, mokyti kalbėti žodine kalba. Pažymima, kad pirmoji kalba buvo lietuvių k. (81 pvz.).

81. Š4-1: *<...> pradėjo nešioti aparatus gal kokių 2 mėnesių 3 savaitių. Viską darėm greitai. <...> 15 mėn. Vaikui uždėjom pirmąjį kochlearinį implantą (ant silpnės ausies). Vėliau po pusmečio jau nešiojo ant antros ausies. Mes nusprendėm atlikti operacijas ne vienu metu <...> Po truputį dukra mokėsi klausytis, kalbėti žodine kalba. Gestų kalbos tuo metu dar nesimokėme. <...> Dukros pirmoji kalba buvo lietuvių. <...> Kai vaikui buvo 9 mėnesiai, ji maždaug 70 proc. laiko kalbėjo lietuviškai.*

Tiesa, informantės vėliau pastebėta, jog dukrai pradėjus lankyti darželį jau kyla sunkumų komunikuoti žodine kalba, linkstama prie austrų gestų kalbos. Gestų kalba buvo išmoka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, pats vaikas inicijavo komunikaciją gestų kalba namų aplinkoje (82 pvz.). Taigi, yra pastebimas vaiko poreikis komunikuoti ir gestų kalba.

82. Š4-1: <...> *kai dukra pradėjo lankyti darželį, pastebėjome, kad jai sunku sklandžiai kalbėti žodine kalba. Ji lankė integruotą įstaigą, darželyje su girdinčiais buvo ir neprigirdinčių, ir negirdinčių vaikų. Tai būdavo įdomu stebėti, kaip mergaitė grįžusi namo bendrauja gestais, rodydavo man, ką išmoko.*

Š5-1 informantės teigimu, dukra negirdi nuo 1,5 metų amžiaus, yra apkurtusi nuo vaistų. Atskleidžiama, kad ilgai neįtarta, jog vaikas yra negirdintis, žodžiai būdavo perskaitomi iš pašnekovo lūpų, čiauškėjo. Tik vėliau sužinota apie mergaitės kurtumą (2,8 m. amžiaus). Dukros žodinėje kalboje pastebimi trūkumai, žodynas nėra turtingas, vartojami paprasti žodžiai. Išsakytas įdomus pastebėjimas, kad dukros akcentas yra kaip lietuvių kalbos besimokančio užsieniečio (83 pvz.). Teigiama, kad dukra susikalba su girdinčiaisiais paprastais žodžiais, gestikuliacija. Š5-2 informantas papildoma teiginius, pažymi, kad dukros LGK įgūdžiai puikūs, o lietuvių kalba jai bendrauti sunkiau, minimi gramatikos trūkumai, sudėtingiau reikšti mintis. Dukra išmoko gestų kalbą pradėjus lankyti kurčiųjų mokyklą (84 pvz.). Galima teigti, kad dėl vėlyvo gestų kalbos išmokymo mergaitė buvo sunku išmokti žodinę kalbą, tam įtakos taip pat turi vaiko klausa – trūkstant prieigos prie garsinės informacijos, sudėtinga tobulinti žodinės kalbos įgūdžius.

83. Š5-1: *Kai visa šeima nežinojome, kad dukra negirdi, atrodo, vaikas iš lūpų perskaitydavo mūsų žodžius, suprasdavo, ką sakome. <...> Todėl ilgokai nesupratome, jog ji kurčia. <...> Tie vaistai, kuriuos lašinom į ausį susirgus laringitu, galėjo pakenkti klausos nervui. <..>, tad nuo 1 m. 6 mėn. ėmė nebegirdėti. <...> Jos balsas švelnus, akcentas panašus į užsieniečio, atvykusio gyventi į Lietuvą, pvz., žodį „ežys“ kitaip ištaria. <...> Nėra jos žodynas turtingas, bet geba susikalbėti paprastais žodžiais gestikuliudama.*

84. Š5-2: *Dėl kalbėjimo, tai ji žodžiais pilnai neišreiškia savo minčių. Na, ji kalba su akcentu, įdomiai. <...> Mano supratimu, dukra puikiai bendrauja gestais, nekyla problemų, o lietuvių kalba sekasi vidutiniškai. <...> Ji gestų kalbą jau moka, o žodinę kalbą reikia taisyti.*

Pasak Š6-2 informantės, globotinė žodine kalba bendrauja sklandžiai, tik pastebima, kad žodynas skurdesnis. Teigiama, kad jai sunkiau išgirsti aplinkinių žodžius, kai yra didelis triukšmas. Tai rodo, kad KI neatkuria visos klausos, neatkartoja garsų, kuriuos girdi girdintieji asmenys (85 pvz.).

85. Š6-2: *Ji žodine kalba bendrauja sklandžiai, tik būna, kad nežino žodžių, žodyne yra spragų.*

<...> Kartais kai būna daug žmonių, ir didelis triukšmas, jai sunkiau pilnai išgirsti, kas sakoma, o šiaip iš esmės ji nepatiria kliūčių bendraudama su girdinčiais.

Apibendrinant šį skyrelį, galima teigti, kad informantų, pasirinkusių su kurčiais vaikais komunikuoti ir lietuvių gestų kalba, ir lietuvių kalba, vaikų kalbos raida savo ypatybėmis itin skiriasi viena nuo kitos. Pastebima, kad vaikų kalbos raidos etapams poveikį turi pasirinkta šeimų kalbų politika.

Š11-1 informantės teigimu, jos vaikai teikia prioritetą žodinei kalbai. Jos pastebėjimais, sūnus geriau geba atskirti abi kalbas – LGK ir žodinę negu dukra, bendraujanti kalkine kalba. Apklausti girdintieji tėvai (Š2-1 ir Š2-2) teigė, kad atsižvelgia į dukros klausos lygį, tad su ja yra komunikuojama lietuvių gestų kalba, taip pat žodine kalba. Dukra yra daugiakalbė. Taigi galima pastebėti, kad ANSD, naudojantis klausos aparatais, tai nesudaro kliūčių įsisavinti daugiau nei vieną kalbą. Tam pritaria ir kiti tyrėjai. Pasak Kai Uus, Alys Young ir Marianne Day (2015), šeimos patiria dilemas dėl pagalbos vaikams, turintiems ANSD, susiduriama su specifiniais iššūkiais. Taip pat pastebėta, kad kai kuriems minėtą sutrikimą turintiems vaikams galėtų padėti kalkinė kalba, nes tai leistų įsisavinti ir žodinės kalbos gramatiką (Spencer ir Marschark, 2010).

Š3-1 informantė pripažįsta, kad dukrai geriau sekasi komunikuoti LGK, bendravimas žodine kalba jai kelia daugiau iššūkių, tenka skaityti iš lūpų. Taip pat pastebima kitokia nei girdinčiųjų sakinių struktūra, žodynas. Kita informantė, Š4-1, taip pat teigia, kad nors su dukra buvo bendraujama žodine kalba, pastebėta, kad jai prieinamesnė gestų kalba.

Š5-1 ir Š5-2 informantai pažymi, kad dukra yra silpniau išmokusi žodinę kalbą negu LGK. Tiesa, minima, kad vaikas geba susikalbėti su girdinčiais asmenimis žodinę kalbą papildydamas gestikuliacija. Š6-2 tyrimo dalyvės teigimu, globotinė komunikuoja žodine kalba, tačiau nėra pilnai išgirstama informacija.

Paminėtina, kad, pasak Cormier ir kitų autorių, kurtieji, nesant garsinės prieigos, vis dėlto turi galimybę išmokti rašytinę kalbą, įgyti skaitymo ir rašymo įgūdžius, tačiau gebėjimų lygiai kiekvienu atveju skiriasi. Kurtieji vaikai, kilę iš gestų kalba nekalbančių šeimų, gestų kalbą dažniausiai išmoksta mokykloje (Cormier et al, 2012). Tai pastebėta iš Š3-1, Š4-1 ir Š5-1, Š5-2 tyrimo dalyvių naratyvų. Kitame skyrelyje detaliau nagrinėjamos bimodalią komunikaciją pasirinkusių šeimų komunikacijos su kurčiu vaiku (-ais) ypatybės.

Komunikacija su kurčiu vaiku. Kaip jau minėta, bimodalią komunikaciją pasirinkusios šeimos su savo kurčiais vaikais komunikuoja abiem kalbomis. Priklausomai nuo tėvų gestų ir žodinės

kalbos įgūdžių, skiriasi minėtų kalbų vartojimo proporcijos. Įtakos taip pat gali turėti vaiko klausos lygis, klausos aparatų arba KI naudojimas, asmeninės savybės.

Š11-1 tyrimo dalyvės teigimu, bimodali komunikacija vyko taip – skaitydama dukrai knygas, sakydavo gestus, tada pakartodavo tas pačias sąvokas žodine kalba. Dukra nešiojo klausos aparatus, lankė kalbos ir tarties lavinimo pamokėles (86 pvz.). Tyrimo dalyvės teigimu, abu vaikai tarpusavyje bendrauja žodine kalba. Kai kuriais atvejais būna vartojama LGK (87 pvz.). Sūnus ir dukra yra gerai išmokę žodinę kalbą, laiko save labiau girdinčiais nei kurčiaisiais, tad yra pasirinkę šį komunikacijos būdą.

86. Š11-1: *Stengiausi jos mokyti jai skaitydama knygas, pasakiusi gestą, tą pačią sąvoką pakartodavau ir žodine kalba. Jai buvo iškart uždėti klausos aparatai, lankėme privačias pamokėles pas surdopedagogę. Taip ir vyko tolesnis vaiko ugdymas.*

87. Š11-1: *Abu tarpusavyje šnekasi žodine kalba, bet būna atvejų, kai nori nuslėpti kažką nuo manęs, tarkim, sėdėdami mašinos gale slapta nuo manęs šnabždasi gestų kalba. O šiaip abu vienas su kitu bendrauja žodine kalba.*

Dėl aukštesnio sūnaus klausos lygio buvo nuspręsta bendrauti tokiu būdu: tėvas komunikuoja LGK, o Š11-1 informantė – vien žodine kalba, taigi pasirinktas OPOL komunikacijos principas. Visiems šeimos nariams susibūrus kartu, yra bendraujama LGK. Pati tyrimo dalyvė stengiasi laikytis sutarimo vartoti LGK, kartais pavartojama kalkinė kalba, o dukra bendrauja tik kalkine kalba, jai kyla sunkumų komunikuoti vien LGK (88 pvz.). Kaip pastebima iš Š11-1 informantės pateiktų pavyzdžių, jos vaikai (kurčia dukra ir neprigirdintis sūnus) teikia pirmenybę žodinei kalbai, didžiąją dalį laiko tai būna jų pagrindinė komunikacijos kalba. Taigi, galima teigti, kad Š11-1 tyrimo dalyvės vaikai yra pasirinkę priklausyti girdinčiųjų kultūrai. Tiesa, kaip anksčiau minėta, dukra yra neprigirdinti, tad jai sudėtingiau nuspręsti, kuriai bendruomenei priklausyti, su kurčiaisiais komunikuoja abiem kalbomis kartu. Reikėtų pažymėti, kad kalkinė kalba – neprigirdintiesiems būdingas komunikacijos būdas.

88. Š11-1: *Bet nustebome pamatę audiogramą, klausos lygis buvo daug aukštesnis nei dukros. Tad nusprendėme bendrauti taip – su sūnumi aš kalbu žodine kalba, o vyras su juo bendrauja LGK. <...> Kai visa šeima susėda valgyti prie stalo, visi bendraujam LGK. Vyras pyksta, jei kuris iš mūsų užsimiršę pratariam kokį žodį šnekamąja kalba. Aš stengiuosi kalbėti gestų kalba, kartais „kalkine“ kalba, o dukra visą laiką bendrauja kalkine kalba, kitaip jau negali.*

Š2-1 informantės teigimu, dar prieš klausos neuropatijos spektro sutrikimo diagnozę, dar nežinodama, kad dukra yra kurčia, mokė vaiką LGK pagrindų, taip pat spalvų, gyvūnų, maisto produktų gestų ir pan. Buvo siekiama susikalbėti su vaiku, kadangi kildavo sunkumų komunikuojant žodine kalba (89 pvz.). Kaip matyti iš žemiau pateikto pavyzdžio, tyrimo dalyvės LGK įgūdžiai leidžia perteikti vaikui informaciją LGK, turi vertimo iš žodinės kalbos gebėjimų. Informantė mini, kad buvo 1 metus studijavusi LGK vertimą. Pasak Lederberg et al (2013), nepaisant pilnai neištobulinto gestų k. kalbinio modelio, girdintieji tėvai gali suteikti vaikui gimtąją kalbą.

89. Š2-1: <...> *net nežinodama, kad ji negirdi, mokiau ją gestų kalbos (kai jai buvo 3–4 metukai). Norėjau su dukra susikalbėti, tad mokiau ją gestų k. pagrindų, pvz., „valgyti“, „gerti“, „į tualetą“, „noriu“, „nenoriu“, „duona“ ir kitus paprastus gestus. <...> Jeigu raidos centre neišversdavau jai užduočių į gestų kalbą, jai būdavo sunku jas atlikti. Dukra gebėdavo įveikti užduotis tik tada, jei jos buvo paaiškinamos ir gestų kalba.*

Š2-1 tyrimo dalyvės šeimoje yra komunikuojama 3 kalbomis – lietuvių, rusų ir LGK. Su dukra yra pasirinkta bendrauti lietuvių kalba ir LGK. Informantė laiko vartojamą kalbą kalkine. Kai kuriose situacijose būna komunikuojama ir LGK, jeigu vaikas neišgirsta žodžių. Norint padiskutuoti sudėtingesne tematika, su vaiku bendrauja ne tėvas, o mama. Jeigu dukros gestai būna nesuprantami, vaikas piešiniais pavaizduoja savo mintis (90 pvz.). Tad galima pastebėti, kad nors informantė turi LGK įgūdžių, vaikas patiria nežymius komunikacijos barjerus, sudėtingiau susikalbėti, kuomet yra pavartojami nauji gestai.

90. Š2-1: *Dabar šeimoje pagrindinė kalba lietuvių, po jos eina rusų, gestų – trečia kalba. Su mergaite bendraujame dviem kalbomis – lietuvių ir gestų kalba kartu. Pavadinčiau tai kalkine gestų kalba. Kartais būna ir vien gestų kalba, žiūrint pagal situaciją. Jei dukra girdi, tuomet kalbame gestų kalba kartu tardami žodžius, o jei negirdi, tada vien gestų kalba. <...> Jei norima pasikalbėti kokiomis gilesnėmis temomis, jau reikia manęs, tokiu atveju tėčiui sudėtinga tiksliai išreikšti mintis. Dar būna, kai dukra mokykloje išmoksta naujų gestų ir bando man juos pasakyti, ir aš nesuprantu, tada ji man nupiešia, ką nori pasakyti.*

Informantės teigimu, pirmoji bendravimo kalba buvo lenkų, vėliau pereita į kitą žodinę kalbą, tam įtakos turėjo vaiko klausa. Šeimos kalbų politikoje vyrauja kelios kalbos, nes šeimos narių gimtosios kalbos skirtingos – mamos gimtoji kalba yra lenkų, o tėvo – rusų kalba (91 pvz.).

91. Š2-1: *Pirmoji kalba buvo lenkų kalba, tiesa, dabar jos nevartojame. <..> o kai sužinojome apie Majos sutrikimus, tada perėjome prie lietuvių ir rusų (su gestų kalba). <...> Na, matot, mano vyras supranta lenkiškai, tačiau pats nekalba. Supranta ir bendrauja rusų kalba, pats dirba karinėje srityje ir baigęs lietuvių mokyklą, tačiau jam lengviau bendrauti rusiškai, kadangi augo rusakalbėje šeimoje. Mano namuose vyravo lenkų kalba. Tad gebu bendrauti abiem minėtom kalbom.*

Š2-2 informantas, komunikuodamas su dukra, vartoja savo sugalvotus gestus, gestikuliuoja, tada gestais išsakytas mintis papildo žodine kalba. Prisipažįsta, jog taip sunkiau diskutuoti gilesnėmis temomis, bet tuomet būna naudojamosi vaizdinėmis priemonėmis (92 pvz.). Stengiamasi pasitelkti visus įmanomus metodus, padedančius komunikuoti, pokalbių metu taip pat būna mokomasi gestų kalbos, naudojantis LGK žodynu.

92. Š2-2: *Aš daugiau vartoju savo sugalvotus gestus, gestikuliuoju, po to bandau paaiškinti žodine kalba, papildau. Pavyzdžiui, dukra sėdėdama ant sofos valgo sausainius ir palieka trupinius ant grindų. Tada aš parodau tokius gestus (pavaizduoja interviu metu), taip pabarų ją ir dukra supranta. <...> Taip, gilesnėmis temomis pašnekėti gali būti sunkiau, bet tuomet naudojuosi vaizdinėmis priemonėmis – Google, paveikslėliais, dar kartais pasižiūriu gestų kalbos žodyną, ir kažkaip paaiškinu, pvz., kur važiuosime, ką ten veiksime ir panašiai.*

Š2-2 tyrimo dalyvio teigimu, brolis ir sesuo tarpusavyje komunikuoja 3 kalbomis – lietuvių, rusų ir šiek tiek gestų, sėkmingai susikalba. Brolis taip pat vartoja namų gestus. Giminaičiai su vaiku bendrauja žodine kalba, esant reikalui gestikuliuoja. Tiesa, vaikas dažniausiai vartoja žodinę kalbą komunikuodamas su tėvais, pažymima, jog šia kalba mažiau sunkumų komunikuoti šeimoje, bet dukros lietuvių kalba nėra aiški, taisyklinga. Tad tuo atveju, jeigu šeimos nariams kyla sunkumų suprasti jos kalbą, mergaitė pereina prie LGK (93 pvz.). Dvikalbiai vaikai turi gebėjimą tam tikru momentu aktyvuoti vieną kurią kalbą, kuri bus suprantama klausytojo, atsižvelgiama į tai, ar jis yra kurčias, ar girdintis.

93. Š2-2: *Mūsų giminaičiai su vaiku bendrauja žodine kalba. Jei ko nors nesupranta, bando gestikuliuoti. <..> Gal keletą gestų moka – labas, padėti, atsiprašau, noriu, važiuoti namo, užtenka. <...> atrodo, kad jai lengviau komunikuoti lietuvių kalba, nes namuose visi kalbame žodine kalba, <...> Dukra iš pradžių dažniausiai atsako žodine kalba, bet jos*

lietuvių kalba laužyta. Mes kartais juokiamės, kad ji kalba tarsi kinų kalba. Jei jos nesupranta, tada dukra pereina prie gestų kalbos.

Š3-1 informantė atskleidžia, kad šeimoje visi komunikuoja lietuvių kalba, tačiau šeimos nariai moka LGK abėcėlę. Pati informantė pažymi, kad geriau už kitus moka LGK, tad ji pavartojama, jei dukrai nepavyksta suprasti kokio nors žodžio ar sakinio. Taigi galima teigti, kad yra atsižvelgiama į situaciją. Taip pat panaudojama vizualinė medžiaga (94 pvz.). Šis komunikacijos būdas papildo žodine kalba išsakomas mintis. Tikinama, jog komunikacija vyksta sėkmingai, nepatiriama nesusikalbėjimo epizodų, minima, kad dukra turi ir skaitymo iš lūpų įgūdžius, jie pasitelkiami, kai nesinaudojama klausos aparatais.

94. Š3-1: *Visi bendraujame žodine kalba, tačiau šeimos nariai moka LGK abėcėlę <...> kadangi aš geriau už kitus moku gestų kalbą. Bet atsižvelgiu pagal situaciją. Kai dukra kokioj nors situacijoje nesupranta sakinio ar žodžio, kiek galiu, stengiuosi pasakyti gestų kalba, šiaip daugiausiai pasitelkiu vizualinę medžiagą – nuotraukas, youtube klipus ir pan. <...> tad dukra mane supranta iš pusės žodžio, veido mimikų, netgi tuo metu kai būna be aparatų. Gali skaityti ir iš lūpų. Tad susikalbėti visai paprasta.*

Š4-1 tyrimo dalyvės šeima taip pat daugiakalbė, kaip ir Š2-1 ir Š2-2 informantų. Šeimoje vartojamos 3 kalbos: lietuvių, vokiečių kalba, taip pat ir austrų gestų kalba (ÖGS). Šeimos kalbinėje praktikoje vyrauja vokiečių kalba. Iš pradžių, prieš dukrai lankant darželį, buvo komunikuojama savo sugalvotais gestais, vėliau buvo mokomasi gestų kalbos. Šeimos rytinių susibūrimų metu visų yra komunikuojama ÖGS. Tiesa, informantė, būdama viena su dukromis, bendrauja lietuvių k. (šeimoje auga ir girdinti jaunesnė dukra). Reikėtų pažymėti, kad gestų kalba vartojama atsižvelgiant į dukros poreikius, tuomet, kai nėra galimybės nešioti kochlearinius implantus. Kalbos yra maišomos, tačiau, kai prireikia, pavartojama ÖGS. Įdomu tai, kad kurčia dukra su savo seserimi bendrauja gestų kalba (95 pvz.). Pastebėta, kad broliai ar seserys, augantys su kurčiais šeimos nariais, su jais bendraudami arba kartu lankydami ikimokyklinio ugdymo įstaigą ir socializuodamiesi su kurčiais vaikais dažniausiai išmoka gestų kalbą.

95. Š4-1: *Žinoma, mes patys namuose su vaiku jau bendravome gestais – gestikuliuojome, kalbėjome pačių sugalvotais gestais. <...> Tarkim, kai ryte susėdame prie stalo, visi bendraujame gestų kalba, kad dukra jaustųsi gerai, jog galėtų dalyvauti pokalbyje. Taip pat būna, ateina svečių, su kuriais bendraujame gestų k. Namuose vartojame 3 kalbas. Daugiausia lietuvių ir vokiečių, bet taip pat kalbame ir gestų kalba. <...> O būdama viena*

su abiem dukromis kalbu lietuviškai. <...> pavyzdžiui, baseine bendraujam gestais, arba abi dukros tarpusavyje kalbasi gestų kalba. Jaunėlė sesuo lankė tą patį darželį ir išmoko kalbą.

Š5-1 informantės šeimoje yra stengiamasi kalbėti LGK, nepatiriama komunikacijos barjerų. Kurčia dukra su girdinčia seserimi bendrauja LGK. Kaip anksčiau minėta, broliai / seserys savaime išmoksta gestų kalbą. Prieš lankant ikimokyklinio ugdymo įstaigą, su kurčia dukra šeimoje komunikuota žodine kalba, buvo lavinama dukros klausa. Kartu buvo ir gestikuliuojama (96 pvz.). Tiesa, reikėtų pažymėti, kad kurtieji vaikai, vėliau išmokę gestų kalbą, dažniausiai nebevartoja iš tėvų perimtų namų gestų ir pereina į komunikaciją gestų kalba (Lillo-Martin, Henner, 2021).

96. Š5-1: *Stengiuosi kalbėti gestų kalba, abi susikalbame. Ji turi sesutę, jos abi tarpusavyje šnekasi gestais, kadangi sesė geriau moka gestų kalbą nei aš. <...> nuo mažens su dukra bendravau žodine kalba, dar rodžiau paprastus gestus „valgyti“, „gerti“ ir pan. Sugaldodavau savus gestus – „namų“ gestus. Bet pratinau dukrą prie garsų, lavinau jos klausą kalbėdama žodine kalba, mokydama ją atsakyti.*

Diskutuojant kokiomis nors svarbiomis temomis dedamos pastangos įtraukti LGK, kad būtų aiškiau suprantama, ką norima pasakyti. Taip pat yra vengiama sudėtingų sąvokų. Pabrėžiama, kad vienu metu vartoja visas įmanomas kalbas – žodinę kalbą, LGK, namų gestus (97 pvz.). Nors, Š5-1 informantės teigimu, jos kurčiam vaikui šeimos pasirinkta kalbinė praktika yra tinkama, pastebima, kad gerai nemokant gestų kalbos, patiriami sunkumai bendrauti ne tik buitinėmis temomis, kaip vieni iš pagrindinių komunikacijos tikslų nurodomi taisyklių paaiškinimai, informacijos pateikimas.

97. Š5-1: *Kažkaip nėra gilesnių pokalbių šeimoje, tik svarbiomis temomis stengiuosi su dukra pakalbėti gestų kalba, pavyzdžiui, prašau nerūkyti, nesibastyti vienai vėlai vakare, grįžti namo su palyda ir panašiai. <..> Kalbu lėčiau, paprastais žodžiais su gestais (pavaizduoja pokalbio metu). <..> Manau, kad dukra mane supranta.*

Š5-2 tyrimo dalyvis, komunikuodamas su dukra, sugalvoja savus gestus, jog susikalbėti būtų lengviau. Taip pat į komunikaciją yra įtraukiama žodinė kalba, bendraujama ir raštu, žinutėmis (98 pvz.). Teigiama, kad šeimos kalbų politikoje vyrauja žodinė kalba. Įdomu tai, jog kurčia dukra šeimoje pasirenka kalbą priklausomai nuo to, ar tuo metu yra nešiojami klausos aparatai.

98. Š5-2: Šiuo atveju mudu daugiau bendraujam gestais. Taip pat ir žodiniu susišnekėjimu, kalbėsena irgi. <...> Kuomet visi susėdam kartu vakarienei, visi bendraujam žodine kalba. Kažkaip nėra poreikio kalbėti gestų kalba. <...> Na, manau, kai dukra būna be aparato, daugiau bendrauja gestais, o kai užsideda aparatą, mažiau vartoja gestų.

Š6-2 informantės teigimu, didžiąją dalį laiko šeimoje yra bendraujama lietuvių kalba. Yra bandoma komunikuoti įvairiai. Kadangi tyrimo dalyvė turi šiek tiek LGK įgūdžių, yra mokiusis šios kalbos, ji ir vartojama su globotine, esant poreikiui. Taip pat būna aiškiai artikuliuojami žodžiai arba gestikuliuojama. Minima, kad apskritai nėra patiriama kliūčių komunikuojant su girdinčiais asmenimis (99 pvz.).

99. Š6-2: Daugiausiai bendraujame lietuvių kalba, kadangi globotinė gestų kalbos nemoka. Aš šiek tiek moku gestų pagrindus, bet jau seniai nebendravau šia kalba ir gerokai primiršau. Iš esmės bendraujame visaip, žinot, ji paauglė, bet stengiamės kažkaip bendrauti. <...> Gestų kalbos prireikia, kai vakare ji nusiima implantą, tuomet stengiuosi kalbėti gestais arba aiškiai tarti žodžius, ar gestikuliuoti.

Kaip galima pastebėti iš informantų pateiktų pavyzdžių, bimodalią kalbinę praktiką pasirinkę 7 tyrimo dalyviai naudojo įvairias komunikacijos strategijas. Taip pat pastebima, kad atsižvelgiama į kurčio vaiko poreikius, šeimoje komunikuojama pagal situaciją, stebima, ar kurčias vaikas supranta perduodamą mintį. Yra pasitelkiama ir totalioji komunikacija.

Š11-1 tyrimo dalyvė su sūnumi komunikuoja žodine kalba, tėvas LGK, o su dukra yra bendraujama bimodaliai. Abu vaikai pagrindine komunikacijos kalba laiko lietuvių kalbą, tarpusavyje vienas su kitu komunikuoja žodine kalba. Paminėtina, kad sprendimui dėl priklausymo kuriai nors kultūrai poveikį turi kurtumo tipas ir laipsnis, ugdymo įstaiga, draugų ratas, gestų ir žodinės kalbos gebėjimai, priėmimas į kurčiųjų ar girdinčiųjų pasaulius, kurčiojo asmens tapatybės poreikiai (Grosjean, 2024).

Š3-1 informantės šeimoje vyrauja lietuvių kalba, LGK būna pavartojama esant poreikiui – kai dukrai nepavyksta suprasti žodinės kalbos. Minima, kad ji dažniausiai skaito iš lūpų, taip pat naudojama vizualinė medžiaga. Š4-1 informantės teigimu, į šeimos kalbinę praktiką yra įtrauktos šios kalbos: lietuvių, vokiečių kalba, austrų gestų kalba (ÖGS). Jos visos vartojamos pagal situaciją, taip pat būna ir maišomos. Tyrimo dalyvė pažymi, kad pagrindinė šeimos komunikacijos kalba – vokiečių kalba, esant kurčiai dukrai vartojama ÖGS.

Š2-2 informantas pripažįsta, jog nemoka gestų kalbos, be žodinės kalbos pavartoja ir namų gestus, panaudoja vaizdines priemones, kiti šeimos nariai, išskyrus mamą, su vaiku komunikuoja

žodine kalba arba gestikuliuodami. Š5-1, Š5-2 ir Š6-2 tyrimo dalyviai su kurčiais vaikais bendrauja ne tik LGK ir žodine kalba, esant poreikiui būna pasitelkiama ir gestikuliacija, siekiant papildyti žodinę kalbą. Reikėtų paminėti, kad Š6-2 informantei komunikuojant su globotine vyrauja ne gestų kalba, o žodinė kalba ir namų gestai, nes kurčia globotinė nėra išmokusi LGK.

Grosjean teigimu (2024), dvikalbiai asmenys linkę kaitalioti komunikacijos būdus priklausomai nuo situacijos, temos, sąveikos funkcijos, pašnekovų kalbos žinių ir vartojimo, jų dominuojančios kalbos, bendravimo įpročių. Tolesniame skyrelyje nagrinėjami dvikalbę kalbinę praktiką pasirinkusių šeimų kalbų pasirinkimus nulėmę veiksniai.

Veiksniai, darę įtaką šeimos kalbų politikai. Veiksniai, nulėmę bimodalią komunikaciją šeimoje, gali būti skirtingi. Girdintieji tėvai, rinkdamiesi kalbas, gali patirti dilemas dėl jų vartojimo šeimoje, sunkumus laviruoti tarp kurčio vaiko komunikacinių poreikių ir šeimos narių kalbinių nuostatų. Šiame skyrelyje aptariama, kaip vidiniai ir išoriniai veiksniai darė įtaką šeimų kalbų politikai.

Š11-1 informantės pastebėjimu, buvo laikomasi surdopedagogės rekomendacijos bendrauti žodine kalba, tačiau komunikacija vien žodine kalba buvo netinkama vaikui, tada nuspręsta pereiti prie LGK, vėliau lietuvių k. Tiesa, tyrimo dalyvė mini, kad nėra priešiško LGK, bet norėta irgi išmokyti komunikuoti žodine kalba (100 pvz.). Pastebima, kad, esant nestabilios psichologinės būsenos, tėvai būna pažeidžiami ir bandoma laikytis specialistų rekomendacijų, nukreiptų į žodinės kalbos mokymą.

100. Š11-1: <...> kai surdopedagogė prisakė su dukra kalbėti vien žodine kalba, paklausiau jos ir ėmiau su ja bendrauti tik balsu, tačiau iš vaiko nemačiau jokios reakcijos. Tada iš šoko būsenos tarsi atėjau į protą ir nusprendžiau bendrauti gestų kalba.

Š11-1 informantė teigia, kad dukros identitetas yra kaip neprisigirdinčiojo. Ji nepriskiria savęs nei kurčiųjų, nei girdinčiųjų bendruomenei. Pažymi, kad sūnaus klausos lygis aukštesnis, tad buvo pasiskirstyta, kuriomis kalbomis komunikuoti, siekiant, jog vaikai išminktų abi kalbas (101 pvz.). Vaikų dvikalbystė buvo užtikrinta šeimoje tėvui komunikuojant LGK, o mamai – žodine ir LGK. Informantės pasirinkimui komunikuoti abiem kalbomis vaikystės patirtis galėjo turėti įtakos – tyrimo dalyvė LGK išmoko tik būdama 20 metų. Minima, kad gyveno mažame miestelyje ir mokėsi girdinčiųjų mokykloje, kurioje buvo komunikuojama vien žodine kalba, nei namų aplinkoje, nei ugdymo įstaigoje neturėta prieigos prie gestų kalbos.

101. Š11-1: *Panašu, kad jos identitetas – kaip neprigirdinčiojo. Ji nesijaučia nei kurčia, nei girdinti. <...> Jis turėjo galimybę įsisavinti abi kalbas. Aš su dukra pirmiausia bendravau gestų kalba, vėliau mokiau lietuvių kalbos, o su sūnumi iš karto kalbėjom abi kalbomis. <...> Aš gestų kalbą išmokau būdama dvidešimties. <...> Na, taip, išmokau vėlokai, gyvenau mažame miestelyje, nebuvo galimybės, mokiausi girdinčiųjų mokykloje.*

Š2-1 tyrimo dalyvės žodžiais, norėta sėkmingai komunikuoti su dukra, tad buvo mokoma LGK. Šeimoje buvo bendraujama lenkiškai, nes tai močiutės gimtoji kalba, bet vėliau pereita į rusų kalbą. Močiutei kyla sunkumų komunikuoti lietuvių kalba. Informantė su dukra, kiek įmanoma naudodama gramatikos elementus, bendrauja lietuvių gestų kalba, o esant kitiems šeimos nariams vyksta bimodali komunikacija. Argumentuojama, kad taip siekiama, kad visi šeimos nariai turėtų galimybę suprasti pokalbio turinį (102 pvz.).

102. Š2-1: *Anksčiau kalbėjome lenkų kalba, kadangi tai močiutės gimtoji kalba, bet šiuo metu su močiute bendraujame rusiškai, jai sunku kalbėti lietuviškai. <...> Kai nėra kitų šeimos narių, mudvi bendraujame vien gestų kalba. Žinoma, nekalbu ja laisvai, kiek moku, tiek bendrauju. Stengiuosi su dukra kalbėti pasitelkdama visus gramatinius elementus, erdvę... Tuomet nevarčiau žodinės kalbos. Bet kai šalia būna mergaitės brolis, tėtis, ir kiti šeimos nariai, noriu, kad visi suprastų, ką kalbame, tada su dukra bendrauju vartodama abi kalbas – gestų ir lietuvių.*

Informantė teigia, kad dukrai lengviau mokytis lietuvių gestų kalba, ši kalba jai prieinamesnė. Patiriami sunkumai mokytis kalbėti žodine kalba. Dėl šios priežasties komunikuojant su kurčiu vaiku yra renkama LGK (103 pvz.).

103. Š2-1: *Tačiau dukra sunkiai mokėsi žodinės kalbos, jai nesisekė. Pvz., mokėm tarti žodį „bitė“. Ji išvardavo paraidžiui, tačiau jungdama jas į žodį tardavo netaisyklingai – „bipa“. Tik retais atvejais jai pavykdavo teisingai ištartį šį žodį. <...> Tad mačiau, kad dukrai labiau prieinamesnė gimtoji gestų kalba.*

Š2-2 tyrimo dalyvis prisipažįsta, kad norėjo, jog dukra išmoktų girdėti, kalbėti žodine kalba, kadangi jie abu yra girdintys (Š2-1 ir Š2-2 informantai). Todėl buvo vedama pas logopedę, siekiant lavinti klausą ir kalbą. Informantas pažymi, kad bandyta laikytis aplinkinių rekomendacijų mokytį žodinės kalbos, tačiau pastebėta, kad vaikas turi didesnę polinkį mokytis LGK. Nuo to laiko vyrauja vizuali komunikacija. Taigi, galima teigti, kad yra atsižvelgiama į vaiko poreikius. Nuspręsta leisti į

kurčiųjų mokyklą, jog turėtų galimybę mokytis dviem kalbomis. Tyrimo dalyvis taip pat mini, kad girdintiems giminaičiams dėl vyresnio amžiaus kyla kliūčių mokytis LGK, jų gimtoji kalba – lenkų (104 pvz.).

104. Š2-2: *Mudu, tėvai, esam girdintieji, tad norėjome, kad mergaitė išmoktų girdėti. Tad iki dabar dar vaikštom pas privačią logopedę. <...> Abu bandėme klausyti kitų žmonių patarimo mokytis ją žodinės kalbos. Tačiau mes ir specialistai matėme, jog dukra labiau linksta prie gestų kalbos. <...> Na, kai kuriems dėl amžiaus jau sunku mokytis gestų, taip pat mūsų šeimoje yra lenkų artimųjų <...>*

Š3-1 informantė teigia, kad girdintieji asmenys dažnu atveju nesidomi kurčiųjų bendruomene, jų šeima irgi nebuvo išimtis. Tyrimo dalyvės pastebėjimu, medikai ir pedagogai buvo priešiškos nuomonės apie kurčiuosius, teigta, kad išmokusi LGK nebekalbės žodine kalba (105 pvz.).

105. Š3-1: *<...> Aš pati, kai studijavau, kažkiek sužinojau apie kurčiuosius, klausos sutrikimus, tačiau apie kurčiųjų bendruomenę mažai žinojau. Anksčiau dukros pedagogai, taip pat ir gydytojai, rekomendavo neleisti dukrai bendrauti su kurčiaisiais, esą taip neišmoks žodinės kalbos, jog geriau jai integruotis į girdinčiųjų visuomenę.*

Tačiau Š3-1 tyrimo dalyvei supratęs, kad dukros žodinė kalba neprilygs girdinčiųjų kalbai, yra leidžiama į stovyklas su gestakalbiais, dukra laisvalaikio taip pat susitinka su kurčiaisiais bendraamžiais. Vaikui išmokus LGK, pastebėta ir žodinės kalbos pažanga, tad nuspręsta toliau komunikuoti LGK, visų šeimos narių buvo mokytasi pastarosios kalbos (106 pvz.).

106. Š3-1: *Su vyru supratome, jog jos žodinė kalba nebus 100 proc. gera. Jai taip pat reikia gestakalbių draugų, su kuriais galėtų laisvai bendrauti ir suprasti vienas kitą. <...> Jos situacija buvo kitokia. Kai ji nebuvo išmokusi gestų kalbos, jos lietuvių k. gebėjimai buvo prasti, o vėliau, kai jos gestų kalba pagerėjo, lietuvių kalba taip pat patobulėjo. <...> Visa šeima lankėme Pagavos organizuotus gestų k. kursus. Juose dėstė puikus mokytojas ir visi mokėmės kartu.*

Š3-1 taip pat teigia, jog buvo kilę sunkumų apsisprendžiant dėl šeimos kalbų politikos. Galiausiai apsispręsta komunikuoti dviem kalbomis, nes iškeltas tikslas suteikti kurčiam vaikui daugiau galimybių. Vaikas turi galimybę pasirinkti, į kurią bendruomenę eiti – į kurčiųjų ar

girdinčiųjų. Tiesa, pažymima, kad KI neužtikrina pilnos klausos, nes yra pažeistas klausos nervas, tad dukra bendraudama su girdinčiais pasitelkia ir skaitymo iš lūpų įgūdžius (107 pvz.).

107. Š3-1: *Mums šeimoje buvo sunku nuspręsti, kaip geriau daryti. <...> Dabar ji turi galimybę bendrauti tai žodine kalba, tai gestų. <...> po operacijų vaikai tikrai netampa girdinčiais. Skiriasi jų klausos lygis, pažeidimo laipsnis, pvz. būna pažeistas klausos nervas. Tokiu atveju tai nėra pagydoma, tada vaikui sunku išgirsti informaciją. Tad dukra bendraudama su girdinčiais daugiausiai skaito iš lūpų.*

Š4-1 informantė atskleidžia panašias dilemas dėl gestų kalbos – buvo abejojama, ar tai visavertė kalba. Nors informantės pastebėjimu, medikų požiūris į kurtumą buvo audiologinis, vėliau, terapeutei suteikus informaciją apie galimybę komunikuoti gestų kalba, jau pradėta mąstyti apie šią perspektyvą. Taip pat gestų kalbos mokytis paskatino situacija, kai pastebėta, jog vaikui sunkiau sekasi žodinė kalba. Lankant kursus prasiplėtė suvokimas, kas yra gestų kalba (108 pvz.).

108. Š4-1: *Mes šeimoje dar neturėjom supratimo, ar gestų kalba yra kalba, ar galima ją visavertiškai bendrauti. Ankstyvosios intervencijos programos terapeutė atėjo pas mus į namus. <...> papasakojo, jog yra toks variantas – galimybė mokytis gestų kalbos. <...> Medikai daugiau kreipė dėmesį į vaiko klausą po implantacijos. <...> kai dukra pradėjo lankyti darželį, pastebėjome, kad jai sunku sklandžiai kalbėti žodine kalba. <...> Pats darželis dvikalbis – jame buvo bendraujama žodine ir gestų kalbomis, tad pedagogai pasiūlė ir mums mokytis gestų kalbos. <...> Su vyru lankėm tuos kursus. Tada patys jau pajutome, ėmėme suprasti, kas ta gestų kalba.*

Tyrimo dalyvės pastebėjimu, vaikas geriau jaučiasi emociškai, kai gali bendrauti gestų kalba. Dukrai suteikiama pasirinkimo galimybė, leidžiama rinktis, į kurią bendruomenę eiti (109 pvz.).

109. Š4-1: *<...> mačiau, kaip ji su kitais kalba gestų kalba, veide atsispindėjo džiaugsmas, teigiamos emocijos, pastebėjau, kad ji gerai jaučiasi bendraudama gestų kalba su savo draugais, kitais vaikais. <...> dukrai normalu kaitalioti kalbas, kalbėti ir žodine, ir gestų kalbomis. Jos identitetas greičiausiai dvikalbis – dukra neišskiria nei vienos kalbos, bendrauja su abiem.*

Apie kurčio vaiko daugiakalbystę taip pat minima ir Š5-1 informantės interviu – teigiama, jog siekta vaikui suteikti kuo daugiau kalbų, taip atsiranda platesnės komunikacijos galimybės. Tyrimo

dalyvė pažymi, kad be problemų susikalba žodine kalba su girdinčiais už šeimos ribų, tačiau dukra jaučiasi komfortabiliu būtent komunikuodama LGK (110 pvz.).

110. Š5-1: *Kieme tarp girdinčių sėkmingai integravosi. <...> Na, turbūt jai geriausia bendrauti gestais. Su mokyklos draugais bendrauja gestais, taip pat ji yra susiradus internetinių draugų ir su visais kalba gestų kalba, kažkaip pastebėjau, jog dukra kalbasi vaizdo skambučiais ir su užsieniečiais draugais.*

Š5-2 informanto manymu, komunikuojant nekyla problemų suprasti vienas kitą, tad nejaučiama poreikio mokytis LGK. Tyrimo dalyvis prisipažįsta, kad jaučiamas motyvacijos trūkumas mokytis LGK. Informanto teigimu, stengiamasi bendrauti ir žodine kalba, jog būtų išlaikomi dukros kalbėjimo įgūdžiai (111 pvz.).

111. Š5-2: *Dėl dukros kažkaip nesu motyvuotas mokytis gestų, man pakanka gestikuliacijos, galiu susikalbėti. <...> Stengiamės bendrauti žodine kalba, jog mergaitė nepamirštų kalbėti.*

Š6-2 tyrimo dalyvė atskleidžia, kad nėra poreikio komunikuoti LGK dėl globotinės klausos. Jos teigimu, pati net nepastebi merginos kurtumo, tad yra pažymima, jog ji neišreiškia didelio susidomėjimo LGK (112 pvz.). Galima teigti, kad informantės globotinė nesidomi gestų kalba, nes šeimos pagrindinė kalba – lietuvių kalba, šia kalba dažniausiai bendraujama su mergina, todėl nėra tapatinamasi su kurčiųjų bendruomene. Tyrimo dalyvės žodžiais, globotinės klausos lygis leidžia nevertoti LGK.

112. Š6-2: *Bet didelio poreikio bendrauti LGK išties nematau, nes mūsų globotinė girdi. <...> Na, iš tiesų, dabar žiūrint į mūsų globotinės situaciją, nematau, kad gestų kalbos reikia. <...> Nejaučiu skirtumo kalbėdama su ja, net nesijaučia, kad ji kurčia. Iš tikrųjų ji nesidomi gestų kalba visai.*

Išanalizavus informantų naratyvus pastebima tendencija, jog šeimų kalbų politikos pasirinkimus dažniausiai nulėmė vidiniai veiksniai: komunikaciniai kurčio vaiko poreikiai, jo ateities perspektyvos, kurčio vaiko klausa, jo identitetas, informacija apie gestų kalbą. Itakos taip pat turėjo išoriniai veiksniai – medikų, pedagogų, kitų žmonių rekomendacijos.

Š11-1 informantė iš pradžių laikėsi pedagogės rekomendacijos vartoti žodinę kalbą, tačiau pastebėjus, jog ji nėra tinkama vaikui, pereita prie bimodalios komunikacijos. Komunikuojant su

sūnumi, taikoma OPOL strategija, kadangi jo klausos lygis aukštesnis nei dukros. Taip buvo siekiama, jog vaikas įsisavintų ir LGK, ir lietuvių kalbą (per klausą). Pasak Suzanne Baron-Hauwaert (2004), minimu principu siekiama, jog vaikas turėtų galimybę įsisavinti dvi kalbas nemaišydamas jų, atskirdamas jas abi. Laikantis šios strategijos tam tikra kalba yra vartojama kiekvieno iš tėvų atskirai. Grosjean teigimu (2024), kurtieji vaikai dažnai pasirenka vieną kurią dominuojančią kalbą, tai gali būti gestų ar šnekamoji kalba, arba būna balansuojama tarp abiejų minėtų kalbų.

Š2-1 ir Š2-2 informantai pažymi, jog siekiant patenkinti dukros poreikį sklandžiai komunikuoti į šeimos kalbų politiką prie rusų, lietuvių kalbos buvo įtraukta ir LGK. Iš pradžių žodinės kalbos pasirinkimui įtakos turėjo tyrimo dalyvių tapatybė ir aplinkinių rekomendacijos, tačiau dėl vaiko polinkio į LGK nuspręsta rinktis bimodalią komunikaciją (su totaliosios komunikacijos elementais).

Panaši situacija pastebima ir Š3-1 tyrimo dalyvės teiginiuose – pastebėjus vaiko žodinės kalbos pažangą, išmokus LGK, pasirinkta komunikuoti abiem kalbomis – LGK ir žodine. Pastarosios informantės teigimu, buvo kilę sunkumų apsispręsti dėl šeimos kalbų politikos, kadangi trūko informacijos, rekomendacijos prieštaravo viena kitai. Analogiškas atvejis nupasakojamas ir Š4-1 informantės. Jos teigimu, iš pradžių buvo abejota gestų kalbos nauda, vėliau, pastebėjus, jog dukrai tinkamesnė gestų kalba, pasirinkta kitokia kalbinė praktika, vaikui suteikta galimybė išmokti dvi kalbas.

Š3-1, Š4-1, Š5-1 informantų teigimu, siekis suteikti vaikui daugiau galimybių, leisti įsitraukti ir į kurčiųjų, ir girdinčiųjų pasaulius nulėmė bimodalios kalbinės praktikos pasirinkimą. Š5-2 tyrimo dalyvio žodžiais, LGK nesimokoma dėl motyvacijos trūkumo, taip pat minima, jog nepatiriama komunikacijos barjerų. Š6-2 pažymi, kad globotinės klausos lygis leidžia sklandžiai komunikuoti žodine kalba, tad teigiama, jog LGK nėra reikalinga, tik tam tikrais atvejais pasitelkiama gestikuliacija.

Pasak Kite (2020), girdintieji tėvai dažniausiai nėra susidūrę su gestų kalba, tad gimus kurčiam vaikui kyla iššūkių apsispręsti dėl šeimos kalbinės praktikos. Pastebima, kad medikai, pedagogai bei kiti su kurčiais vaikais dirbantys specialistai dažnai turi galią paveikti šeimos narių požiūrį apie kurtumą (Li et al, 2003). Informacija apie gestų kalbą būna sunkiau prieinama, taip atsitinka dėl tarp specialistų vyraujančios fonocentrinės perspektyvos, kai manoma, kad komunikacija gestų kalba gali sudaryti kliūčių žodinės kalbos raidai (Lillo-Martin et al, 2023). Anot Pasquale Rinaldi ir Marios Cristinos Caselli longitudinalinio tyrimo rezultatų (2014), ankstyvas KI naudotojų gestų kalbos įsisavinimas turi teigiamą poveikį žodinės kalbos išmokimui. Galimybė išmokti gestų kalbą padidina informacijos prieinamumą kurčiam vaikui (Rinaldi, Caselli, 2014). Kitame skyrelyje analizuojamos bimodalią komunikaciją pasirinkusių informantų kalbinės nuostatos apie abi kalbas.

Kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą. Kaip minėta ankstesniame skyrelyje, šeimos narių kalbinės nuostatos yra itin susijusios su sprendimais dėl šeimos kalbų politikos. Požiūris į abi kalbas gali nulemti šeimų kalbinę praktiką ir atitinkamai vyraujanti kalba gali būti lietuvių gestų kalba arba lietuvių kalba, nusprendus rinktis komunikuoti abiem kalbomis. Šiame skyrelyje bus aptariamos bimodalią komunikaciją pasirinkusių informantų kalbinės nuostatos ir jų poveikis šeimų kalbų politikai.

Š11-1 informantė atskleidžia turėjusi lūkestį, kad gimtų girdintis vaikas. Pastebima šiek tiek neigiamo požiūrio į kurtumą, jis laikomas tarsi našta, sunkinanti gyvenimą (113 pvz.). Galima kelti prielaidą, kad taip manoma dėl asmeninės patirties. Tyrimo dalyvė yra neprigirdinti, augdama skyrė daug pastangų, kad išmoktų žodinę kalbą, sėkmingai integruotųsi į girdinčiųjų pasaulį. Paminėtina, kad tokioms nuostatoms įtakos turi žinojimas apie kurčio vaiko ugdymo niuansus, iššūkius mokantis žodinės kalbos.

113. Š11-1: Iš tiesų pati norėjau, kad gimtų girdintis vaikas, nes žinojau, kad su kurčiu vaiku teks daug dirbti, jį ugdyti. Nebuvo baimės dėl vaiko kurtumo, tiesiog žinojau, jog kurčių vaiką reikės kur kas daugiau mokyti, su girdinčiu daug lengviau, mudu galėtume laisvai bendrauti žodine kalba.

Informantės prisipažįstama, kad jai nesuprantamas kai kurių kurčiųjų požiūris, iškeliantis LGK aukščiau nei žodinę kalbą. Jos teigimu, abi kalbos turėtų būti vertinamos vienodai, abiejų minėtų kalbų mokėjimas – būtinybė (114 pvz.). Pastebėtina, kad su kurčiųjų bendruomenės nariais būna komunikuojama gestų kalba, o už jos ribų – jau žodine kalba. Taigi dvikalbystės nauda grindžiama galimybe komunikuoti su kitomis bendruomenėmis.

114. Š11-1: Mums būtina integruotis girdinčiųjų visuomenėje. O kaip kitaip? Aš nesuprantu kurčiųjų, kurie aukština gestų kalbą ir nuvertina lietuvių kalbą. Manau, kad abi kalbos vienodai svarbios ir lygiavertės ir turime mokėti jas abi.

Š2-1 tyrimo dalyvė pažymi, kad šeimos narių kalbinės nuostatos skirtingos. Pati tiriamoji mano, kad būtų tinkamiau vartoti LGK ir žodinę kalbą ne vienu metu, o atskirai, bet dėl kitų šeimos narių kalbinių nuostatų apie LGK su dukra yra bendraujama gestų kalba artikuliuojant žodžius. Teigia, kad jie neturi motyvacijos mokytis LGK (115 pvz.). Galima kelti prielaidą, kad yra vengiama mokytis LGK, ši kalba atrodo per sudėtinga. Pastebimi sunkumai susitaikyti su dukros kurtumu, manoma, kad vaikas paaugęs bus girdintis. Š2-1 informantės kalbinės nuostatos apie LGK teigiamos, tyrimo dalyvė teigė su LGK susipažinusi prieš vaikų gimimą, buvo studijavusi LGK vertimą.

115. Š2-1: *Aš irgi manau, kad geriau vartoti abi kalbas atskirai, tačiau brolis ir tėtis nelabai motyvuoti mokytis gestų kalbos... Kaip čia pasakius... Situacija sudėtinga. Negaliu vyro versti mokytis gestų kalbos. <...> O vyrui kažkaip sunku susitaikyti su dukros kurtumu, mano, kad paaugusi girdės...*

Š2-2 informanto teigimu, nėra neigiamo požiūrio, nelaiko kurtumo negalia. Tačiau, kaip minėta ankstesniame skyrelyje, pažymėjo, jog buvo noras, kad vaikas išmoktų girdėti. Panašu, nuostatos prieštarauja viena kitai – nors nėra gėdijamasi vaiko kurtumo, iškeliamas tikslas, kad dukra galėtų komunikuoti kaip girdintieji tėvai. Įdomu tai, kad kurčiųjų ugdymo įstaigoje dirbančių pedagogų LGK įgūdžiai vertinami tik iš savo perspektyvos, teigiama, kad vaiko mokytojos LGK gebėjimai geri (116 pvz.), nors ši nuomonė nebūtinai atitinka tikrovę. Kurtieji gali kitaip vertinti pedagogės gestų kalbos įgūdžius nei girdintieji asmenys. Iš Š2-2 tiriamojo teiginių matyti, kad žodinė kalba vertinama palankiau nei gestų k.

116. Š2-2: *Mergaitė nesigėdija savo kurtumo, mes irgi neslepame jos nuo aplinkinių. <...> Na, iš tikrųjų aš net neklausiau, bet pats mačiau, kad mokytoja moka gestų kalbą, gal anksčiau dirbo vertėja? Mokytoja jau pagyvenusi, matosi, kad gestais kalba aiškiai. <...> Prioritetą teikiame žodinei kalbai.*

Kitos informantės, Š3-1, kalbinės nuostatos keitėsi su laiku. Iš pradžių manyta, kad LGK neigiamai paveiks žodinės kalbos išmokimą. Vėliau pastebėta, kad dukrai sklandžiau sekasi bendrauti gestų kalba ir pradėta jos mokytis kartu. Nebuvo prieštarauta LGK vertėjo dalyvavimui dukros pamokose (girdinčiųjų mokykloje). Tačiau 5 klasėje tyrimo dalyvės dukra pareiškė atsisakanti vertėjo paslaugų (117 pvz.). Nors informantė teigia, kad tai paauglystės etapas, galima kelti prielaidą, kad vertėjo dalyvavimas pamokose dukrai reiškia, jog sudėtinga įsitraukti į mokymosi procesą be pagalbos, tad norima įrodyti, kad įmanoma komunikuoti vien žodine kalba, įsisavinti pateikiamą informaciją.

117. Š3-1: *Pradžioje sakėme, kad nereikėtų gestų kalbos, kad gestų kalba pakenks žodinės kalbos išmokimui. <...> Dar – pradinėse klasėse lietuvių kalbos pamokose su ja būdavo gestų k. vertėjai. Kadangi lietuvių kalbos pamokose dėstoma daug informacijos, jai buvo reikalingos vertėjų paslaugos. Bet vėliau, eidama į 5 klasę, dukra pasakė, kad jai nebereikia vertėjų, ji viską gali skaityti iš lūpų. Manau, kad tai tiesiog etapas, dabar ji paauglė ir galbūt jai keista eiti į pamokas su vertėju.*

Tyrimo dalyvės teigimu, kurčiųjų bendruomenės nariai dažnai baiminasi KI operacijų, šiuo atveju padėtų tinkamas visuomenės švietimas, platesnė informacija apie galimybes mokytis ne tik žodinės kalbos, bet ir LGK (118 pvz.). Informantės žodžiais, trūksta teigiamo santykio tarp girdinčiųjų ir kurčiųjų pasaulių. Įdomu tai, kad informantės žodžiais, neigiamos kurčiųjų nuostatos apie KI operacijas kilo dėl draudimo KI naudotojams mokytis gestų kalbos. Tai galėjo sukelti kurčiųjų bendruomenės ir KI naudotojų priešpriešą, kadangi buvo baimintis kurčiųjų kultūros nykimo.

118. Š3-1: *Man atrodo, kad kurtieji tiesiog bijo kochlearinės implantacijos. Anksčiau buvo teigiama, kad tai sunaikins kurčiųjų bendruomenę. Visiems atrodo, kad implantavus žmogus taps girdinčiu, išsigąsta pačios operacijos. Todėl ir kilo toks pasipriešinimas, taip pat viena iš priežasčių galėjo būti draudimas kochlearinių implantų naudotojams mokytis gestų kalbos. <...> Žodinė kalba išties naudinga. Tačiau ji puikiai jaučiasi su kurčiais draugais <...>*

Š4-1 informantė teigia, kad buvo patirtas šokas sužinojus apie vaiko kurtumą. Neturėta žinių apie kurtumą, kadangi nė vienas iš giminaičių nebuvo kurčias, buvo kilęs nerimas dėl vaiko ateities perspektyvų. Pabrėžiamas informacijos trūkumas. Informantė turėjo nuostatą, kad gestų kalba užkerta kelią vaiko klausos lavinimui. Vėliau tyrimo dalyvei gavus informaciją apie gestų kalbą, imta mąstyti apie šios kalbos mokymąsi (119 pvz.). Taigi, kaip matyti iš Š4-1 informantės teiginių, žinia apie galimybę į šeimos kalbų politiką įtraukti gestų kalbą pakeitė tyrimo dalyvės nuostatas apie pastarąją kalbą.

119. Š4-1: *Tarp šeimos narių, giminaičių iki šiol nebuvo nė vieno kurčiojo, tad buvau išsigandusi, mažiau, kas bus toliau, kokia bus vaiko ateitis? Kaip ji susipažins su žmonėmis ir panašiai... <...> Kaip tada supratau, ta kalba klausos nepanaikins, bet galvojau, kad ji negirdės, jei kalbės gestų kalba. Mums buvo sunku suvokti, kaip ten viskas... Kai ta terapeutė papasakojo apie gestų kalbą, tada mes jau mąstėm apie šį variantą. Vėliau lankėmės pas gydytojus, nuolat darėm tyrimus, bet jie daug nekalbėjo apie gestų kalbą...*

Patirta daug vidinių prieštaravimų, nes gyvenama kitoje šalyje – buvo komunikuojama lietuvių kalba, tačiau mokytasi austrų gestų kalbos (ÖGS). Nepaisant psichologinių kliūčių buvo tęsiamas ÖGS mokymasis. Š4-1 tyrimo dalyvės teigimu, nors gestų k. mokymasis kėlė iššūkių jiems, girdintiems tėvams, tai buvo daroma dėl kurčio vaiko (120 pvz.). Galima pastebėti, kad jaustas vidinis

konfliktas dėl gestų ir žodinės kalbos. Informantės manymu, komunikuojant lietuvių kalba tinkamesnė būtų LGK, tačiau jos gyvenamojoje šalyje neturėta galimybės mokytis pastarosios kalbos.

120. Š4-1: *Manau, kai su savo dukra bendrauju lietuvių kalba, turiu ją mokyti lietuvių gestų kalbos. Sunku rasti atsakymą, kaip būtų geriausia tai padaryti... Juk pavyzdžiui, aš kalbu lietuviškai, o kodėl ne lietuvių gestų kalba? Bet tada nebūtų prasmės čia gyventi... <...> Gestų kalbą sunku išmokyti, bet įmanoma. Kai pamačiau, kad dukra tobulėja kalbose, tada prisitaikėme prie jos.*

Kurčių bendruomenės ir informantės interesai išsiskiria. Keliama prielaida, kad taip yra dėl skirtingų požiūrių į kurčio vaiko ugdymą, kurčiųjų kultūrą, skiriasi ir mentalitetas, taip pat dėl kurčio vaiko KI naudojimo. Galima pastebėti, kad tyrimo dalyvė ir jos šeimos nariai buvo sunkiau priimami į bendruomenę. Reikėtų pažymėti, kad dažnu atveju girdintiesiems gali būti sudėtingiau įsitraukti į kurčiųjų bendruomenę dėl kultūrinių skirtumų. Nors tyrimo dalyvė teigia, kad yra išmokusi austrų gestų kalbą, buvo bandyta dalyvauti kurčiųjų bendruomenės veiklose, tačiau vėliau nebuvo palaikomas ryšys. Tačiau į KI naudotojų šeimų renginius yra užsakomi vertėjai, jog būtų reprezentuojama pastaroji kalba, apie ją skleidžiama žinia (121 pvz.). Tuomet kurčius vaikus auginantys tėvai gali susidaryti teigiamas nuostatas apie gestų kalbą – tai paskatina juos mąstyti apie galimybę mokytis gestų kalbos.

121. Š4-1: *Kurtieji tėvai norėjo likti savo bendruomenėje, o mes girdintys tėvai, kitos girdinčiųjų šeimos bandėme kažkaip įsiliesti į jų bendruomenę, bet bėgant laikui nebesutapo mūsų interesai, jie išsiskyrė, tad ryšys su kurčiųjų bendruomene kiek sumažėjo. <...> į šventes užsakome vertėjus, kad žmonės pamatytų gestų kalbą, galėtų pagalvoti – o gal mano vaikas ar aš pats irgi galėčiau išmokyti?*

Š5-1 informantės interviu pastebimos teigiamos nuostatos apie gestų kalbą, akcentuojama jos nauda, tačiau nepaisant šių nuostatų, tyrimo dalyvė nėra išstobulinusi LGK įgūdžių, moka tik šios kalbos pagrindus. Išreiškiamas džiaugsmas, kad dukros girdinti sesuo yra išmokusi LGK. Pažymi, kad žodinė kalba ir LGK nėra pranašesnės viena už kitą, galima pastebėti motyvaciją tobulinti LGK (122 pvz.).

122. Š5-1: *Aš pati irgi noriu pilnai išmokyti. O neigiamų pusių nematau, manau, kuo daugiau kalbų suteikiama vaikui, tuo geriau. Gestų kalba yra lygiavertė su lietuvių kalba.*

Kažkaip nėra pavydo, kad abi sesės taip bendrauja. <...> O jos jaunėlė sesuo moka gerokai daugiau nei aš, kuo labai džiaugiuosi.

Š5-2 tyrimo dalyvis teikia pirmenybę žodinei kalbai, nors ir neneigiama dvikalbystės nauda. Informantas pabrėžia, kad nejaučiamas poreikis lankyti LGK kursus, nes yra susikalbama su vaiku (123 pvz.). Tiesa, informanto manymu, jis pats su vaiku turėtų dažniau komunikuoti žodine kalba, o ne gestikuliuodamas. Galima kelti prielaidą, kad tyrimo dalyvis turi lūkestį, jog teikiant prioritetą žodinei kalbai šeimos kalbinėje praktikoje dukra labiau ištobulins žodinės kalbos įgūdžius.

123. Š5-2: *Mudu suprantame vienas kitą, tad jaučiu, kad nelabai ir reikia mokytis. <...> Nu, kaip pasakyt... Reikia mokėti abi kalbas, blogai nebus. Bet aš dabar matau, kad per daug vartoju gestų, o kalbėti žodine kalba irgi reikia. Čia apie save kalbant.*

Š6-2 informantė akcentuoja, kad gestų kalbą verta mokėti tam tikrais atvejais (124 pvz.), tačiau ši kalba nėra laikoma pagrindine komunikacijos kalba. Pati tam tikrais etapais yra mokiusis LGK, pastaroji kalba reikalinga darbo aplinkoje. Tiesa, yra pavartojamas „kurčnebylio“ terminas, painiojamas su „kurčiaisiais“. Panašu, kad informantė laikosi nuostatos, jog „kurčnebylis“ – tai asmuo, negalintis kalbėti žodine kalba.

124. Š6-2: *Manau, gestų kalbą gerai mokėti, jei sugestų aparatai ar kas nutiktų, tarkim, baseine ar upėje tie aparatai nukristų. Tais atvejais faina mokėti gestų kalbą. <...> Kai buvau studentė, viena iš darbuotojų buvo kurčnebylė, pačiai buvo įdomu su ja susipažinti, kartais tekdavo ją palydėti į paskaitas, tada susidomėjau ir paprašiau jos pamokyti gestų. <...> Bet kai baigiau studijas, po jų nebesutikau kurčiųjų ir primiršau gestų kalbą. Pernai turėjau kurčnebylę pacientę, kurią gydžiau ir po savaitės gydymo gestų k. įgūdžiai atgijo ir pavyko susikalbėti gestais.*

Atskleidžiama, kad nedraustų LGK, jeigu gimtų kurčias vaikas, būtų kitoks atvejis, laikytųsi medikų rekomendacijų. Tyrimo dalyvė neišreiškia neigiamų nuostatų apie kurčiųjų bendruomenę (125 pvz.). Pasak Sarah Burns ir kitų autorių, anksčiau vyravo neigiamas girdinčiųjų asmenų požiūris į kurčiuosius ir jų kalbą. Nors šiuo metu esant didesnei informacijos sklaidai apie kurčiųjų kultūrą pakito kalbinės nuostatos apie gestų kalbą, ši kalba vis dar turi žemesnį statusą nei žodinės kalbos (Burns et al, 2010). Paminėtina, kad pastebima sąsaja tarp teigiamų kalbinių nuostatų ir antrosios kalbos išmokimo (ten pat, p. 202).

Tačiau Š6-2 informantės manymu, globalinei LGK nėra reikalinga, tačiau pati išreiškia poreikį mokytis šios kalbos dėl darbo specifikos. Paminėtina, kad tyrimo dalyvė skiria asmenis, turinčius klausos negalią, nuo kurčiųjų bendruomenės narių. Ji neįvardina savo globalinės pastarosios bendruomenės nare.

125. Š6-2: *Na, žinoma, verta išmokti gestų kalbą, aišku, jei gimtų kitas kurčias vaikas, būtų kita situacija ar gydytojai ką pasakytų, bet nebūtų taip, kad neleisčiau išmokti gestų <...> Neigiamo požiūrio į kurčiųjų bendruomenę ištis nėra. Kaip čia pasakius... Manau, su jais viskas gerai. Esu juos sutikusi, pvz., kasoje, nuoširdžiai stengiuosi juos suprasti, susikalbėti, nes tada jau mokėjau gestų.*

Peržvelgus bimodalią kalbinę praktiką pasirinkusių informantų išsakytus teiginius, galima pastebėti, kad kalbinės nuostatos yra veikiamos asmeninės tyrimo dalyvių patirties, žinių apie kurčiųjų bendruomenę ir gestų kalbą, informantų tapatybės.

Š11-1 informantė mini turėjusi lūkestį, jog gims girdintis vaikas. Pati tyrimo dalyvė yra neprigirdinti, tad žinios apie kurčiųjų asmenų ugdymo ypatumus galėjo turėti įtakos jos kalbinėms nuostatoms. Teigiama, jog žodinės kalbos mokymasis kurtiesiems kelia iššūkių.

Š2-1 ir Š2-2 informantų kalbinės nuostatos išsiskiria, kadangi Š2-1 informantė yra turėjusi patirties su LGK, rodomas noras ją tobulinti, o Š2-2 tyrimo dalyvis išsako, jog norėta, kad dukra girdėtų. Kaip minėta ankstesniame skyrelyje, užsimenama apie pastarojo informanto sunkumus mokytis LGK, todėl šeimos kalbų politikoje vyrauja lietuvių kalba, tik su dukra dažniausiai bendraujama LGK arba kalkine kalba.

Š3-1 ir Š4-1 informančių naratyvuose pastebima kalbinių nuostatų kaita. Pastebėjus jų vaikų polinkį į gestų kalbą, daugiau sužinojus apie gestų kalbą, buvo pereita prie komunikacijos gestų kalba siekiant tobulinti ir žodinę kalbą. Abi informantės mini priešpriešą tarp kurčiųjų bendruomenės narių ir KI naudotojų dėl skirtingų požiūrių į KI naudojimą. Š5-1 ir Š5-2 tyrimo dalyviai mini dvikalbystės naudą, tačiau pastarojo informanto teigimu, prioritetas turėtų būti teikiamas žodinei kalbai.

Pastebėta, kad Š6-2 informantės kalbinės nuostatos prieštarauja viena kitai. Teigiama, kad LGK mokėjimas naudingas tam tikrose situacijose, bet ši kalba nėra pagrindinė komunikacijos kalba bendraujant su globaline.

Kurčių asmenų ugdymo aplinkos taip pat turi didelį poveikį kalbinių nuostatų formavimuisi (Kite, 2017). Kaip matyti iš Š11-1 informantės situacijos, mokymasis bendrojo lavinimo mokykloje sustiprina teigiamas kalbines nuostatas apie lietuvių kalbą. Kai kurie kurtieji asmenys gali vėlai įsilieti į kurčiųjų kultūrą – paauglystėje arba jau suaugus, nes jų tėvai būna girdintys (Grosjean, 2024).

Kalbinėms nuostatomis poveikį turi ir tai, kad kurčiųjų kultūros sąvoka dažnai nežinoma girdintiesiems, kurtumas laikomas negalia, tačiau tai taip pat yra vienas iš kurčiųjų bendruomenės atributų. Šiai kultūrai priklausantys asmenys komunikuoja gestų kalba. Literatūroje kurčiųjų bendruomenės nariai įvardijami terminu, rašomu iš didžiosios raidės – *Deaf*, kai asmenys, nepriskiriantys savęs kurčiųjų bendruomenei, identifikuojantys save kaip turinčiais klausos sutrikimą, vadinami *deaf* (Hill, 2013).

4. 4. 4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Kokybinio tyrimo metu buvo apklausta 20 informantų (5 kurčiųjų ir 5 girdinčiųjų šeimos). Kiekvienoje šeimoje buvo apklausiami po du informantus, išskyrus Š3 ir Š4. Kokybinių interviu metu pastebėtos skirtingos informantų patirtys, jų situacijų įvairovė, skyrėsi tyrimo dalyvių kalbinės nuostatos, šeimų kalbų politikos sprendimai.

3 informantai su savo kurčiais vaikais rinkosi komunikuoti lietuvių kalba. Pastarieji informantai buvo girdintys. Šios kalbinės praktikos pasirinkimui įtakos turėjo jų kalbinės nuostatos, vaikų klausos, informacijos pasiekiamumas. Teigta, kad ilgai nesvarstyta dėl kalbų politikos, buvo natūraliai apsispręsta su vaikais komunikuoti žodine kalba. Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad jų vaikų klausos pakankama pasirinktam komunikacijos būdui. Taip pat yra minimas informacijos apie kurčiųjų bendruomenę trūkumas, medikų rekomendacijos rinktis žodinę kalbą, jog integracija į girdinčiųjų visuomenę būtų sėkmingesnė, tad pastebimos prieštaringos kalbinės nuostatos. Nors, informantų teigimu, gestų kalba yra naudinga kiekvienam asmeniui, ši kalba nebuvo įtraukta į šeimų kalbų politiką.

Bimodalią kalbinę praktiką rinkosi didžioji dalis tyrimo dalyvių – 8 informantai. Viena tyrimo dalyvė buvo neprigirdinti, visi kiti 7 tyrimo dalyviai buvo girdintys. Kaip veiksniai, paskatinę rinktis šią kalbų politiką, dažniausiai buvo minimas didesnių galimybių suteikimas kurčiam vaikui, komunikaciniai vaiko poreikiai, medikų ir specialistų rekomendacijos. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad siekta suteikti vaikams galimybes komunikuoti ir gestų, ir žodine kalbomis, jog vaikai galėtų sėkmingai bendrauti ir kurčiųjų, ir girdinčiųjų pasauliuose. Keliuose naratyvuose pastebima kalbinių nuostatų apie gestų kalbą kaita. Tyrimo dalyviams (Š11-1, Š3-1 ir Š4-1) pastebėjus, kad jų kurtiesiems vaikams komunikacija žodine kalba kelia iššūkių, buvo priimtas sprendimas į šeimų kalbinę praktiką įtraukti ir gestų kalbą. Yra atsižvelgiama į kurčio vaiko poreikius. Šiam perėjimui į bimodalią komunikaciją įtakos taip pat turėjo ir specialistų rekomendacijos, jų dėka buvo sužinota apie gestų kalbą, apie galimybę mokytis šios kalbos.

Kalbinę praktiką, kurioje vyrauja gestų kalba, rinkosi 9 informantai. Paminėtina, kad visi tyrimo dalyviai buvo kurtieji. Kurčiųjų gimtoji kalba dažniausiai yra gestų kalba, tad į šeimų kalbų

politiką natūraliai įtraukta gestų kalba. Visi informantai, pasirinkę gestų kalbą, akcentavo, jog taip užtikrinama sklandi komunikacija su kurčiu vaiku ir kitaip negalėtų bendrauti. Tyrimo dalyvių teigimu, nebuvo ilgų diskusijų, kaip bendrauti su kurčiais vaikais, savaime pradėta bendrauti gestų kalba nuo pat vaikų gimimo. Tyrimo dalyviai taip pat nenuvertina lietuvių kalbos reikšmės, ši kalba laikoma įrankiu sklandžiai komunikacijai su girdinčiais asmenimis.

Apžvelgiant visų šiame tyrime dalyvavusių informantų naratyvus, pastebima tendencija, kad girdintieji tėvai dažniausiai renkasi kalbinę praktiką, kurioje vyrauja lietuvių kalba, kartu būna vartojama ir gestų kalba. Šią – bimodalią – kalbų politiką rinkosi 7 girdintieji informantai. Kurčiųjų šeimose dažniausiai komunikuojama lietuvių gestų kalba.

4. 4. 5. Tyrimo ribotumai

Paminėtina, jog šis tyrimas turi keletą ribotumų. Jie galėjo turėti šiek tiek įtakos tyrimo rezultatams. Vienu iš tyrimo ribotumų tyrėja laikytų tiriamųjų imties dydį. Siekta surinkti kuo daugiau informantų iš skirtingų Lietuvos miestų, tačiau rasta mažiau informantų, kurie sutiktų dalyvauti tyrime.

Paminėtinas ir kitas tyrimo ribotumas – 9 informantai pasirinko interviu duoti lietuvių kalba. Pastarųjų pokalbių metu dalyvavo ir LGK vertėjas. Interviu metu yra tikimybė nesusikalbėti esant skirtingiems komunikacijos būdams, tad darbo autorei kilus neaiškumų, tam tikri faktai visada būdavo perklausiami prašant patikslinti tyrimo dalyvio. Interviu įrašai buvo peržiūrėti po kelis kartus, kad interviu duomenys būtų užfiksuoti tiksliai.

Vertėtų paminėti, jog informantai buvo kilę iš didžiųjų Lietuvos miestų, taip pat tyrime dalyvavo vienas užsienio šalyje gyvenantis lietuvis informantas. Vienas informantas buvo Vilniaus rajono gyventojas. Didesnė tiriamųjų gyvenamųjų vietų įvairovė būtų leidusi objektyviau įvertinti šeimų kalbų politikos situaciją kurčius vaikus auginančiose šeimose, gyvenančiose ne tik miestuose, bet ir mažesniuose Lietuvos miesteliuose, kaimo vietovėse.

Taip pat reikėtų pabrėžti ir tai, jog kai kuriose atrinktose šeimose interviu sutiko duoti tik vienas iš informantų, todėl pritrūkta daugiau požiūrio kampų atskleidimo duomenų rinkimo metu. Atsižvelgdama į tai, darbo autorė dėjo pastangas surinkti kaip galima daugiau informacijos apie kai kurių šeimų kalbų politiką iš vieno informanto.

Tyrimo tąsa galėtų būti etnografinio metodo taikymas. Šis metodas, stebint kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimų komunikacines situacijas su kurčiais vaikais jų namų aplinkoje, padėtų surinkti tikslesnius duomenis apie šeimų kalbų politiką, nes darbo autorės yra pastebėta, kad informantų išsakyti teiginiai apie jų šeimos kalbinę praktiką gali ne visada atitikti realybę. Tad verta tęsti tyrimą,

taikant ne tik kokybinį pusiau struktūruoto interviu metodą, bet ir stebint šeimas ir fiksuojant duomenis iš skirtingų perspektyvų – iš tėvų ir vaikų bei kitų šeimos narių perspektyvų.

Nepaisant minėtų tyrimo ribotumų, tikimasi, kad šis tyrimas kiek įmanoma parodys, kokią informantai turi prieigą prie išteklių, informacijos, specialistų pagalbos, kokie veiksniai daro įtaką tyrimo dalyvių šeimų kalbų politikai.

IŠVADOS

Tyrimo metu nustatyti reikšmingi šeimų kalbų politikos skirtumai kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimose. Analizės rezultatai parodė, kad kurčiųjų šeimos į kalbinę praktiką buvo linkusios įtraukti gestų kalbą, o girdinčios šeimos rinkosi komunikuoti lietuvių kalba arba dviem kalbomis – gestų ir žodine kalba. Viena neprisigirdinti informantė (vyras kurčias) rinkosi bimodalią komunikaciją.

Kurčiųjų šeimų kalbų politiką nulėmę vidiniai veiksniai buvo šie: emocinis ryšys su vaiku, kalbinė tapatybė, žinios apie kurčio vaiko kalbos raidą. Buvo pastebėti ir išoriniai veiksniai: galimybė integruotis į visuomenę, ugdymosi aplinka.

Girdinčios šeimos, pasirinkusios bimodalią komunikaciją, nurodė šiuos vidinius veiksnius: komunikaciniai kurčio vaiko poreikiai, jo ateities perspektyvos, kurčio vaiko klausa, jo identitetas, informacija apie gestų kalbą. Įtakos taip pat turėjo išoriniai veiksniai – medikų, pedagogų, kitų žmonių rekomendacijos. Komunikaciją lietuvių kalba rinkęsi tyrimo dalyviai atskleidė šiuos išorinius veiksnius: medikų ir pedagogų nuomonę, pagalbos pasiekiamumą, taip pat buvo pastebėti ir vidiniai veiksniai – vaikų klausos lygis bei kalbinės nuostatos.

Reikėtų pažymėti, kad kurtieji tyrimo dalyviai labiausiai akcentavo vidinius veiksnius. Galimybė komunikuoti gimtąja kalba leidžia plėtoti ryšį su vaiku, suprasti vienas kitą be komunikacijos barjerų. Kalbinė tapatybė taip pat turi didelę reikšmę gestų kalbos įtraukimui į šeimų kalbų politiką. Minėti informantai yra kurtieji ir save priskiria kurčiųjų kultūrai, tad komunikacijai su kurčiu vaiku natūraliai pasirinkta LGK. Teigiamoms nuostatomis apie žodinės kalbos mokymą įtakos turėjo noras, jog kurčias vaikas integruotųsi į girdinčiųjų visuomenę, reikšmės taip pat turėjo ugdymosi aplinka. Tyrimo dalyvių yra pabrėžiama, kad kurčias vaikas privalo turėti abiejų kalbų – gimtosios ir valstybinės – įgūdžius, jog jis turėtų galimybę sėkmingai komunikuoti ir kurčiųjų, ir girdinčiųjų pasauliuose. Dėl ugdymosi aplinkos taip pat teikiama svarba žodinei kalbai – kurtieji asmenys mokosi kurčiųjų mokyklose, kuriose dėstoma dviem kalbomis – LGK ir lietuvių.

Bimodalią kalbinę praktiką pasirinkusios šeimos atskleidė kiek kitokius prioritetus. Šią kalbų politiką pasirinkę tyrimo dalyviai teigė, kad buvo siekiama atsižvelgti į kurčio vaiko poreikius, todėl yra komunikuojama ne tik žodine kalba, bet ir gestų kalba. Pastebėta, kad jų kurtiesiems vaikams gestų kalba yra prieinamesnė kalba nei žodinė kalba, gestų kalba lengviau komunikuoti. Vaiko klausa

ir identitetas taip pat vaidina svarbią rolę. Šiuo aspektu yra pastebimas panašumas su kurčiosiomis šeimomis, tik iš kito požiūrio taško – kurtieji tyrimo dalyviai labiau pabrėžė savo tapatybę, o bimodalią kalbų politiką pasirinkę tėvai – vaikų klausą ir identitetą. Pastebimi ir kiti panašūs vidiniai veiksniai – kurtieji tėvai galimybę integruotis į visuomenę laiko svarbiu veiksniu, skatinančiu mokytis žodinės kalbos, kai bimodalią komunikaciją rinkęsi tyrimo dalyviai – kurčio vaiko ateities perspektyvas. Abi šeimų grupės panašiai vertina kurčio vaiko dvikalbystę, išsakomas teigiamas požiūris.

Kurčiosios šeimos akcentavo žinių apie kurčio vaiko kalbos raidą svarbą ankstyvos komunikacijos su kurčiu vaiku pradžiai. Bimodalią kalbinę praktiką pasirinkusių tyrimo dalyvių pasirinkimui į šeimų kalbų politiką įtraukti gestų kalbą didelės reikšmės turėjo specialistų suteikta informacija apie gestų kalbą. Tiesa, specialistų rekomendacijų kurčiosios šeimos nenurodo kaip veiksnio, turėjusio įtaką kalbų politikai.

Girdintieji tėvai, pasirinkę su kurčiais vaikais komunikuoti lietuvių kalba, pabrėžė visiškai kitokius veiksnius. Medikų ir pedagogų nuomonė turėjo didelę įtaką jų pasirinktai kalbų politikai – buvo labiau skatinama komunikacija žodine kalba. Kaip kitas išorinis veiksnys pastebimas ir informacijos pasiekiamumas. Š6-1 informanto teigimu, buvo juntamas aiškos, lengvai randamos informacijos apie kurčiųjų bendruomenę, gestų kalbą trūkumas. Tai nulėmė kalbinės praktikos pasirinkimą – su globotine yra komunikuojama lietuvių kalba. Kaip vienus iš pagrindinių veiksmų, turėjusių įtaką girdinčiųjų šeimų sprendimui pasirinkti lietuvių kalbą, reikėtų akcentuoti vaikų klausos lygį ir kalbines nuostatas. Pastarosios šeimos prisipažįsta, jog jiems kyla sunkumų mokytis gestų kalbos, trūksta motyvacijos mokytis šios kalbos. Šie tėvai taip pat pažymėjo, jog jų vaikų klausą pakankamai gera, todėl buvo rinkta žodinė kalba.

Taigi, galima teigti, kad kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimos, auginančios kurčius vaikus, mini skirtingus vidinius ir išorinius veiksnius. Daugiau sutampančių vidinių veiksmų pastebėta tarp kurčiųjų šeimų, komunikuojančių LGK ir bimodalią kalbinę praktiką pasirinkusių tyrimo dalyvių.

Apibendrinant šį tyrimą svarbu pažymėti, kad reikalingi ir tolesni kiekybiniai ir kokybiniai tyrimai, plačiau nagrinėjantys šeimų kalbų politiką, įtraukiant ir etnografinio stebėjimo duomenis. Šie duomenys leistų atrasti dar daugiau kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politikos dėsningumų, žvelgiant ne tik iš tėvų, bet ir iš kurčių vaikų bei kitų šeimos narių perspektyvos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alothman, A. A. (2021). Language and Literacy of Deaf Children. *Psychology and Education*, 58(1), 799-819.
2. Anderson, M. L., Wolf Craig, K. S., Hall, W. C., & Ziedonis, D. M. (2016). A Pilot Study of Deaf Trauma Survivors' Experiences: Early Traumas Unique to Being Deaf in a Hearing World. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 9(4), 353–358. <https://doi.org/10.1007/s40653-016-0111-2>
3. Baker, C. (1992). *Attitudes and Languages*. Clevedon: Multilingual Matters.
4. Barron-Hauwaert, S. (2004). *Language Strategies for Bilingual Families: The one-parent-one-language Approach* (1st ed., Vol. 7). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853597169>
5. Beatrijs, W., Kristiane, V. L., & Mieke, V. H. (2019). Parental strategies used in communication with their deaf infants. *Child Language Teaching and Therapy*, 35(2), 165-183. <https://doi.org/10.1177/0265659019852664>
6. Birnholz, & Benacerraf, B. R. (1983). The Development of Human Fetal Hearing. *Science* (American Association for the Advancement of Science), 222(4623), 516–518. <https://doi.org/10.1126/science.6623091>
7. Bonvillian, J.D. & Orlansky, M.D., Folven, R.J. (1994). Early sign language acquisition: implications for theories of language acquisition. In V.Volterra & C.Erting (Eds.), *From gesture to language in hearing and deaf children* (pp. 219-232) Washington, DC: Gallaudet University Press.
8. Borum, V. (2012). Perceptions of communication choice and usage among African American hearing parents: Afrocentric cultural implications for African American deaf and hard of hearing children. *American Annals of the Deaf*, 157(1), 7–15. doi: 10.1353/aad.2012.1606
9. Brauer, J., Anwender, A., Perani, D., & Friederici, A. D. (2013). Dorsal and ventral pathways in language development. *Brain and language*, 127(2), 289–295. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2013.03.001>.
10. Caldas, S. J. (2012). Language policy in the family. In *The Cambridge Handbook of Language Policy* (pp. 351–373). United Kingdom: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511979026.022>
11. Caselli, N., Pyers, J., & Lieberman, A. M. (2021). Deaf children of hearing parents have age-level vocabulary growth when exposed to ASL by six-months. *The Journal of Pediatrics*, **232**, 229–236. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2021.01.029>

12. Chapman, M. (2021). Representation and resistance: A qualitative study of narratives of Deaf cultural identity. *Culture & Psychology*, 27(3), 374–391. <https://doi.org/10.1177/1354067X21993794>
13. Ching, T. Y. C., Scarinci, N., Marnane, V., Sjahalam-King, J., Button, L., & Whitfield, J. (2018). Factors influencing parents' decisions about communication choices during early education of their child with hearing loss: a qualitative study. *Deafness & Education International*, 20(3-4), 154–181. <https://doi.org/10.1080/14643154.2018.1512393>
14. Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax (50th ed.)*. The MIT Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt17kk81z>
15. Clark, Hauser, P. C., Miller, P., Kargin, T., Rathmann, C., Guldenoglu, B., Kubus, O., Spurgeon, E., & Israel, E. (2016). The Importance of Early Sign Language Acquisition for Deaf Readers. *Reading & Writing Quarterly*, 32(2), 127–151. <https://doi.org/10.1080/10573569.2013.878123>
16. Coelho, A. C., Medved, D. M., & Brasolotto, A. G. (2015). *Hearing Loss and the Voice*. InTech. doi: 10.5772/61217
17. Cooper, R. L. (1989). *Language planning and social change* (p. 1). Cambridge University Press.
18. Cooper, R. L., & Spolsky, B. J. (Eds.). (1991). *The influence of language on culture and thought: essays in honor of Joshua A. Fishman's sixty-fifth birthday*. Mouton de Gruyter.
19. Cormier, K., Schembri, A., Vinson, D., & Orfanidou, E. (2012). First language acquisition differs from second language acquisition in prelingually deaf signers: Evidence from sensitivity to grammaticality judgement in British Sign Language. *Cognition*, 124(1), 50–65. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2012.04.003>
20. Crowe, K., Fordham, L., Mcleod, S., & Ching, T.Y. (2014). “Part of our world”: Influences on caregiver decisions about communication choices for children with hearing loss, *Deafness & Education International*, 16(2), 61–85.
21. Cummins, J. (2006, November). The relationship between ASL proficiency and English academic development: A review of the research. In *Workshop Challenges, Opportunities, and Choices in Education Minority Group Students, Hamar University College, Norway*.
22. Curdt-Christiansen, X. L. (2009). Invisible and visible language planning: ideological factors in the family language policy of Chinese immigrant families in Quebec. *Lang Policy* 8, 351–375. <https://doi.org/10.1007/s10993-009-9146-7>
23. Curdt-Christiansen, X. L. & Huang, J. (2020). Factors influencing family language policy. In A. Schalley & S. Eisenclas (Ed.), *Handbook of Home Language Maintenance and*

- Development: Social and Affective Factors* (pp. 174-193). Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9781501510175-009>
24. Curdt-Christiansen, X. L., & Wang, W. (2018). Parents as agents of multilingual education: family language planning in China. *Language, Culture, and Curriculum*, 31(3), 235–254. <https://doi.org/10.1080/07908318.2018.1504394>
 25. Davidson, K., Lillo-Martin, D., & Pichler, D. C. (2014). Spoken English Language Development Among Native Signing Children With Cochlear Implants. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 19(2), 238–250. <https://doi.org/10.1093/deafed/ent045>
 26. De Houwer, A. (1999). Environmental factors in early bilingual development: The role of parental beliefs and attitudes. *Bilingualism and migration*, 1999, 75-96.
 27. De Houwer, A. (2015). Harmonious bilingual development: Young families' well-being in language contact situations. *The International Journal of Bilingualism : Cross-Disciplinary, Cross-Linguistic Studies of Language Behavior*, 19(2), 169–184. <https://doi.org/10.1177/1367006913489202>
 28. Decker, K. B., Vallotton, C. D., & Johnson, H. A. (2012). Parents' Communication Decision for Children With Hearing Loss: Sources of Information and Influence. *American Annals of the Deaf* 157(4), 326-339. <https://doi.org/10.1353/aad.2012.1631>
 29. Dehaene-Lambertz, G., Hertz-Pannier, L., Dubois, J., & Dehaene, S. (2008). How Does Early Brain Organization Promote Language Acquisition in Humans? *European Review*, 16(4), 399-411. doi:10.1017/S1062798708000513.
 30. Dettman, S., & Dowell, R. (2010). Language acquisition and critical periods for children using cochlear implants. In M. Marshark & P. E. Spencer (Eds.), *The Oxford handbook of deaf studies, language, and education* (Vol. 2, pp. 331–342). New York, NY: Oxford University Press.
 31. Eldredge, B. K. (2017). *My Mother Made Me Deaf*. Washington, D. C: Gallaudet University Press.
 32. Fitzpatrick, E. M., Crawford, L., Ni, A., & Durieux-Smith, A. (2011). A descriptive analysis of language and speech skills in 4- to 5-yr-old children with hearing loss. *Ear and Hearing*, 32, 605– 616. doi:10.1097/ AUD.0b013e31821348ae
 33. Ford, A. L., Elmquist, M., Merbler, A. M., Kriese, A., Will, K. K., & McConnell, S. R. (2020). Toward an ecobehavioral model of early language development. *Early Childhood Research Quarterly*, 50, 246–258. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2018.11.004>
 34. Fuller, J. (2018). Ideologies of Language, Bilingualism, and Monolingualism. In A. De Houwer & L. Ortega (Eds.), *The Cambridge Handbook of Bilingualism* (Cambridge Handbooks in

- Language and Linguistics, pp. 119-134). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316831922.007.
35. Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Registrų centras.
 36. Geers, A. E., & Hayes, H. (2011). Reading, writing, and phonological processing skills of adolescents with 10 or more years of cochlear implant experience. *Ear and Hearing*, 32, 49S–59S. doi:10.1097/AUD.0b013e3181fa41fa
 37. Gervinskaitė-Paulaitienė, L., & Barkauskienė, R. (2016). Mentalizacijos raidos veiksnių vaikystėje ir paauglystėje apžvalga. *Psichologija*, 54, 7–23. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2016.54.10343>
 38. Glickman, N. (2007). Do You Hear Voices? Problems in Assessment of Mental Status in Deaf Persons With Severe Language Deprivation. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12(2), 127–147. <https://doi.org/10.1093/deafed/enm001>
 39. Glickman, N. (2009) Summary and conclusions. In: Glickman, N. (ed) *Cognitive-behavioral therapy for deaf and hearing persons with language and learning challenges*. Routledge, New York, NY
 40. Goodwin, C., & Lillo-Martin, D. (2023). Deaf and Hearing American Sign Language–English Bilinguals: Typical Bilingual Language Development. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 28(4), 350–362. <https://doi.org/10.1093/deafed/enad026>
 41. Grosjean, F. (2024). The Bilingualism and Biculturalism of the Deaf. In *On Bilinguals and Bilingualism* (pp. 120–137). United Kingdom: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009210409.009>
 42. Gulati, S. (2014). Language deprivation syndrome. ASL Lecture Series. Prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=8yy_K6VtHJw
 43. Gulati, S. (2019). Language deprivation syndrome. In N. Glickman & W. Hall (Eds.), *Language deprivation and Deaf mental health*. New York City: Routledge.
 44. Hall, Levin, L. L., & Anderson, M. L. (2017). Language deprivation syndrome: a possible neurodevelopmental disorder with sociocultural origins. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(6), 761–776. <https://doi.org/10.1007/s00127-017-1351-7>
 45. Hall, M. L., Hall, W. C., & Caselli, N. K. (2019). Deaf children need language, not (just) speech. *First Language*, 39(4), 367–395. <https://doi.org/10.1177/0142723719834102>
 46. Hall, W. C. (2017). What You Don't Know Can Hurt You: The Risk of Language Deprivation by Impairing Sign Language Development in Deaf Children. *Maternal and Child Health Journal*, 21(5), 961–965. <https://doi.org/10.1007/s10995-017-2287-y>

47. Hermans, D., Ormel, E., & Knoors, H. (2010). On the relation between the signing and reading skills of deaf bilinguals. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 13, 187–199. doi:10.1080/13670050903474093
48. Hill, J. (2013). Language Attitudes in the American Deaf Community. In *Language Attitudes in the American Deaf Community* (Vol. 00018).
49. Hill, J. (2015). Language Attitudes. In A. Schembri and C. Lucas (eds.), *Sociolinguistics and Deaf Communities*. Cambridge: Cambridge University Press.
50. Holcomb, T. K. (2013). *Introduction to American Deaf Culture*. Oxford University Press.
51. Holmer, E., Heimann, M., & Rudner, M. (2017). Computerized Sign Language-Based Literacy Training for Deaf and Hard-of-Hearing Children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 22(4), 404–421. <https://doi.org/10.1093/deafed/enx023>
52. Humphries, T., Kushalnagar, P., Mathur, G., Napoli, D. J., Padden, C., Rathmann, C., & Smith, S. R. (2012). Language acquisition for deaf children: Reducing the harms of zero tolerance to the use of alternative approaches. *Harm Reduction Journal*, 9(1), 16–16. <https://doi.org/10.1186/1477-7517-9-16>
53. Humphries, T., Kushalnagar, P., Mathur, G., Napoli, D. J., Padden, C., Rathmann, C., & Smith, S. (2016). Avoiding linguistic neglect of deaf children. *Social Service Review*, 90(4), 589–619. <https://doi.org/10.1086/689543>
54. Humphries, T., Kushalnagar, P., Mathur, G., Napoli, D. J., Padden, C., Rathmann, C., & Smith, S. (2014). Bilingualism: A pearl to overcome certain perils of cochlear implants. *Journal of Medical Speech-Language Pathology*, 21(2), 107–125.
55. Humphries, T., Kushalnagar, P., Mathur, G., Napoli, D. J., Padden, C., Rathmann, C., & Smith, S. R. (2015). Language choices for deaf infants: Advice for parents regarding sign languages. *Clinical Pediatrics*, 1–5. <https://doi.org/10.1177/0009922815616891>
56. Humphries, T., Kushalnagar, P., Mathur, G., Napoli, D. J., Padden, C., Rathmann, C., & Smith, S. (2017). Discourses of prejudice in the professions: the case of sign languages. *Journal of Medical Ethics*, 43(9), 648–652. <https://doi.org/10.1136/medethics-2015-103242>
57. Hyde, M., & Punch, R. (2011). Communication, psychosocial, and educational outcomes of children with cochlear implants and challenges remaining for professionals and parents. *International Journal of Otolaryngology*, 2011, doi: 10.1155/2011/573280
58. Ingber, S., Dromi, E. (2010). Actual versus desired family-centered practice in early intervention for children with hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 15(1), 59–71. <https://doi.org/10.1093/deafed/enp025>

59. Jernudd, B., & Nekvapil, J. (2012). History of the field: A sketch*. In B. Spolsky (Ed.), *The Cambridge Handbook of Language Policy* (Cambridge Handbooks in Language and Linguistics, pp. 16-36). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511979026.004
60. Johnson, J. S., & Newport, E. L. (1989). Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. *Cognitive Psychology*, 21(1), 60–99. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(89\)90003-0](https://doi.org/10.1016/0010-0285(89)90003-0)
61. Jusczyk, P. W., & Bertoncini, J. (1988). Viewing The Development of Speech Perception As An Innately Guided Learning Process. *Language and Speech*, 31(3), 217–238. <https://doi.org/10.1177/002383098803100301>
62. King K. A., Fogle L. W. (2017). Family Language Policy. In: McCarty T., May S. (eds) *Language Policy and Political Issues in Education*. Encyclopedia of Language and Education (3rd ed.). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-02344-1_25
63. King, K. A., Fogle, L., & Logan-Terry, A. (2008). Family Language Policy. *Language and Linguistics Compass*, 2(5), 907–922. <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2008.00076.x>
64. Kite, B. J. (2017). *Family language policy in American Sign Language and English bilingual families* (Doctoral dissertation).
65. Kite, B. J. (2020). How the medical professionals impact ASL and English families' language planning policy. *Psychology in the Schools*, 57(3), 402–417. <https://doi.org/10.1002/pits.22324>
66. Knoors, H. (2015). Foundations for Language Development in Deaf Children and the Consequences for Communication Choices. In *The Oxford Handbook of Deaf Studies in Language* (Vol. 1). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190241414.013.2>
67. Ladd, P. (2003). *Understanding deaf culture* (1st ed.). Multilingual Matters.
68. Ladd, P., & Lane, H. (2013). Deaf Ethnicity, Deafhood, and Their Relationship. *Sign Language Studies*, 13(4), 565–579. <https://doi.org/10.1353/sls.2013.0012>
69. Lane, H. (2005). Ethnicity, Ethics, and the Deaf-World. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 10(3), 291–310. <https://doi.org/10.1093/deafed/eni030>
70. Lane, H. L., Pillard, R., & Hedberg, U. (2011). *The people of the eye (electronic resource): deaf ethnicity and ancestry* (p. 1). New York ; Oxford: Oxford University Press.
71. Larwood, L., & LaGrande, J. (2004). Early intervention collaboration: Deaf role models. *Academic Exchange Quarterly*, 8(3), 248–251.
72. Lederberg, A. R., Schick, B., & Spencer, P. E. (2013). Language and literacy development of deaf and hard-of-hearing children: successes and challenges. *Developmental Psychology*, 49(1), 15–30. <https://doi.org/10.1037/a0029558>

73. Leigh, I. (2010). *A lens on deaf identities (electronic resource)* (p. 1). New York ; Oxford: Oxford University Press.
74. Leigh, I., & O'Brien, C. A. (2019). *Deaf identities: exploring new frontiers* (p. 1). Oxford University Press.
75. Lenneberg, E. H. (1967). *Biological foundations of language*. New York: J. Wiley.
76. Li, Y., Bain, L., & Steinberg, A. G. (2003). Parental Decision Making and the Choice of Communication Modality for the Child Who Is Deaf. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 157(2), 162–168. <https://doi.org/10.1001/archpedi.157.2.162>
77. Lieberman, A. M., Mitchiner, J., & Pontecorvo, E. (2022). Hearing parents learning American Sign Language with their deaf children: a mixed-methods survey. *Applied linguistics review*, 15(1), 309–333. <https://doi.org/10.1515/applirev-2021-0120>
78. Lillo-Martin, D. C., Gale, E., & Pichler, D. C. (2023). Family ASL: An Early Start to Equitable Education for Deaf Children. *Topics in early childhood special education*, 43(2), 156–166. <https://doi.org/10.1177/02711214211031307>
79. Lillo-Martin, D., & Henner, J. (2021). Acquisition of Sign Languages. *Annual Review of Linguistics*, 7(1), 395–419. <https://doi.org/10.1146/annurev-linguistics-043020-092357>
80. Little, S. (2020). Whose heritage? What inheritance?: conceptualising family language identities. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 23(2), 198–212. <https://doi.org/10.1080/13670050.2017.1348463>
81. Luckner, J. L., & Velaski, A. (2004). Healthy Families of Children Who Are Deaf. *American Annals of the Deaf* (Washington, D.C. 1886), 149(4), 324–335. <https://doi.org/10.1353/aad.2005.0003>
82. Lundy, J. E. B. (2002). Age and Language Skills of Deaf Children in Relation to Theory of Mind Development. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 7(1), 41–56. <https://doi.org/10.1093/deafed/7.1.41>
83. Marentette, P. F., & Mayberry, R. I. (2000). Principles for an emerging phonological system: A case study of acquisition of American Sign Language. In C. Chamberlain, J. P. Morford, & R. I. Mayberry(Eds.), *Language acquisition by eye* (pp. 71–90). Mahwah, NJ: Erlbaum.
84. Mataitytė-Diržienė, J., Stumbrys, D., Byčkova, J., & Lesinskas, E. (2018). Kochlearinė implantacija Lietuvoje: paplitimas ir sistemos apžvalga. *STEPP: socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, (17), 132–148. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2018.17.11935>
85. Mauldin, L. (2012), Parents of deaf children with cochlear implants: a study of technology and community. *Sociology of Health & Illness*, 34: 529-543. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9566.2011.01401.x>

86. Mayberry, R. I. (2007). When timing is everything: Age of first-language effects on second-language learning. *Applied Psycholinguistics*, 28, 537–549.
87. Mayberry, R. I. & Kluender, R. (2018). Rethinking the critical period for language: New insights into an old question from American Sign Language. *Bilingualism* (Cambridge, England), 21(5), 886–905. <https://doi.org/10.1017/S1366728917000724>
88. Mayberry, R. I., Chen, J.-K., Witcher, P., & Klein, D. (2011). Age of acquisition effects on the functional organization of language in the adult brain. *Brain and Language*, 119(1), 16–29. <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2011.05.007>
89. Mayer, C. (2015). Rethinking Total Communication: Looking Back, Moving Forward. In *The Oxford Handbook of Deaf Studies in Language*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190241414.013.3>
90. McIlroy, G., & Storbeck, C. (2011). Development of Deaf identity: An ethnographic study. *Journal of Deaf Studies & Deaf Education*. doi:10.1093/deafed/enr017
91. McIntire, M. (1977). The acquisition of American Sign Language hand configurations. *Sign Language Studies*, 16, 247-266.
92. McKee, R., & Smiler, K. (2016). Family language policy for deaf children and the vitality of New Zealand Sign Language. In *Family language policies in a multilingual world* (pp. 40-65). Routledge.
93. McKee, R., & Vale, M. (2014). Parents of deaf and hearing impaired children: Survey report. *Victoria University of Wellington, Deaf Studies Research Unit*.
94. Meadow-Orlans, K. P., Mertens, D. M., & Sass-Lehrer, M. A. (2003). *Parents and their deaf children: The early years* (1st ed.). Washington, DC: Gallaudet University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv2rr3fb5>
95. Meadow-Orlans, Spencer, P. E., & Koester, L. S. (2004). *The World of Deaf Infants*. In Oxford University Press, First Edition, 2004. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195147902.001.0001>
96. Mehler, J., Jusczyk, P., Lambertz, G., Halsted, N., Bertoncini, J., & Amiel-Tison, C. (1988). A precursor of language acquisition in young infants. *Cognition*, 29(2), 143–178. [https://doi.org/10.1016/0010-0277\(88\)90035-2](https://doi.org/10.1016/0010-0277(88)90035-2)
97. Meier, R. P. (2005). The Form of Early Signs: Explaining Signing Children’s Articulatory Development. In *Advances in the Sign Language Development of Deaf Children*. United States: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195180947.003.0009>
98. Meier, R.P., & Newport, E.L. (1990). Out of the hands of babes: On a possible sign advantage in language acquisition. *Language*, 66, 1 - 23.

99. Meristo, M., & Strid, K. (2020). Language First: Deaf Children from Deaf Families Spontaneously Anticipate False Beliefs. *Journal of Cognition and Development*, 21(4), 622–630. <https://doi.org/10.1080/15248372.2020.1749057>
100. Mitchell, E. R. & Karchmer, M. A. (2004). Chasing the Mythical Ten Percent. *Sign Language Studies*, 4(2), 138–163. <https://doi.org/10.1353/sls.2004.0005>.
101. Mitchiner, J. C. (2015). Deaf Parents of Cochlear-Implanted Children: Beliefs on Bimodal Bilingualism. *Journal of Deaf Studies & Deaf Education*, 20(1), 51–67. <https://doi.org/10.1093/deafed/enu028>
102. Moeller, M. P., Carr, G., Seaver, L., Aredler-Brown, A., & Holzinger, D. (2013). Best practices in family-centered early intervention for children who are deaf or hard of hearing: An international consensus statement. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(4), 429–445. <https://doi.org/10.1093/deafed/ent034>
103. Morford, J. P., & Carlson, M. L. (2011). Sign perception and recognition in non-native signers of ASL. *Language Learning and Development*, 7(2), 149–168. DOI:10.1080/15475441.2011.543393.
104. Morford, J. P., Grieve-Smith, A. B., MacFarlane, J., Staley, J., & Waters, G. (2008). Effects of language experience on the perception of American Sign Language. *Cognition*, 109(1), 41–53.
105. Niparko, J. K., Tobey, E. A., Thal, D. J., Eisenberg, L. S., Wang, N.-Y., Quittner, A. L., & Fink, N. E. (2010). Spoken language development in children following cochlear implantation. *The Journal of the American Medical Association*, 303, 1498–1506. doi:10.1001/jama.2010.451
106. Nittrouer, S. (2010). *Early development of children with hearing loss*. San Diego, CA: Plural.
107. Padden, C., & Ramsey, C. (2000). American Sign Language and reading ability in deaf children. In C. Chamberlain, J. P. Morford, & R. I. Mayberry (Eds.), *Language acquisition by eye* (pp. 165–189). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
108. Peterson, C. C. (2000). Kindred spirits: Influences of siblings' perspectives on theory of mind. *Cognitive Development*, 15(4), 435–455. [https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(01\)00040-5](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(01)00040-5)
109. Pontecorvo, E., Higgins, M., Mora, J., Lieberman, A. M., Pyers, J., & Caselli, N. K. (2023). Learning a Sign Language Does Not Hinder Acquisition of a Spoken Language. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 66(4), 1291–1308. https://doi.org/10.1044/2022_JSLHR-22-00505
110. Querleu, D., Renard, X., Versyp, F., Paris-Delrue, L., & Crèpin, G. (1988). Fetal hearing. *European journal of obstetrics, gynecology, and reproductive biology*, 28(3), 191–212. [https://doi.org/10.1016/0028-2243\(88\)90030-5](https://doi.org/10.1016/0028-2243(88)90030-5)
111. Ricento, T. (2000). *Ideology, Politics and Language Policies*. John Benjamins Publishing Company.

112. Rinaldi, P., & Caselli, M. C. (2014). Language development in a bimodal bilingual child with cochlear implant: A longitudinal study. *Bilingualism: Language and Cognition*, 17(4), 798–809. doi:10.1017/S1366728913000849
113. Scarinci, N. A., Gehrke, M. J., Ching, T. Y. C., Marnane, V., & Button, L. (2018). Factors Influencing Caregiver Decision Making to Change the Communication Method of their Child with Hearing Loss. *Deafness & education international : the journal of the British Association of Teachers of the Deaf*, 20(3-4), 123–153. <https://doi.org/10.1080/14643154.2018.1511239>
114. Schauwers, K., Gillis, S., & Govaerts, P. (2005). Language acquisition in children with a cochlear implant. In P. Fletcher & J. F. Miller (Eds.), *Developmental theory and language disorders* (pp. 95–120). Philadelphia, PA: John Benjamins.
115. Searls, C., and Johnston, D. (1996). Growing up deaf in deaf families: Two different experiences. In Parasnis, I. ed., *Cultural and Language Diversity and the Deaf Experience*. Cambridge: Cambridge University Press, 201–24
116. Shaw, C. L. (2017). *Deaf in the USSR: Marginality, Community, and Soviet Identity, 1917-1991*. Cornell University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctt1vjqq5h>
117. Skotara, N., Salden, U., Kugow, M., Hanel-Faulhaber, B., & Roder, B. (2012). The influence of language deprivation in early childhood on L2 processing: An ERP comparison of deaf native signers and deaf signers with a delayed language acquisition. *BMC Neuroscience*, 13, 44. doi:10.1186/1471-2202-13-44.
118. Spencer, P. E., & Harris, M. (2005). Patterns and Effects of Language Input to Deaf Infants and Toddlers From Deaf and Hearing Mothers. In *Advances in the Sign Language Development of Deaf Children*. United States: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195180947.003.0004>
119. Spencer, P. E., & Marschark, M. (2010). *Evidence-based practice in educating deaf and hard-of-hearing students* (1st ed.). New York: Oxford University Press.
120. Spolsky, B. (2004). The nature of language policy and its domains. In *Language Policy* (Key Topics in Sociolinguistics, pp. 39-56). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511615245.005
121. Spolsky, B. (2007). Towards a Theory of Language Policy. *Special Issue on Language Policy and Planning*, 22 (1). Prieiga per internetą: <https://repository.upenn.edu/wpel/vol22/iss1/1>
122. Spolsky, B. (2012). *The Cambridge handbook of language policy* (p. 1). Cambridge University Press.
123. Spolsky, B. (2021). *Rethinking Language Policy*. Edinburgh: Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1515/9781474485487>.

124. Stewart, V., Slattery, M., & McKee, J. (2021). Deaf and Hard of Hearing Early Intervention: Perceptions of Family-Centered Practice. *Journal of Early Intervention*, 43(3), 221–234. <https://doi.org/10.1177/1053815120962547>
125. Tang, G., Lam, S., & Yiu, K. C. (2014). Language development of deaf children in a sign bilingual and co-enrollment environment. *Bilingualism and Bilingual Deaf Education*, 313–341. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/978019>
126. Thierfelder, P., Tang, G., & Li, J. (2024). The acquisition of Hong Kong Sign Language in deaf and hard-of-hearing children: A longitudinal study of sign language development in a bimodal bilingual co-enrollment programme. *Deafness & Education International*, 1–31. <https://doi.org/10.1080/14643154.2023.2292860>
127. Tobey, E. A., Geers, A. E., Brenner, C., Altuna, D., & Gabbert, G. (2003). Factors associated with development of speech production skills in children implanted by age five. *Ear and Hearing*, 24, 36S–45S. doi: 10.1097/01.AUD.0000051688.48224.A6
128. Tomasuolo, E., Roccaforte, M., and Di Fabio, A. (2019). Reading and deafness: eye tracking in deaf readers with different linguistic background. *Appl. Linguis.* 40, 992–1008. doi: 10.1093/applin/amy049
129. Tomasuolo, E., Valeri, G., Di Renzo, A., Pasqualetti, P., & Volterra, V. (2013). Deaf Children Attending Different School Environments: Sign Language Abilities and Theory of Mind. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(1), 12–29. <https://doi.org/10.1093/deafed/ens035>
130. Tomaszewski, P. (2001). Sign language development in young deaf children. *Psychology of language and Communication*, 5(1), 67-80.
131. Uus, K., Young, A., & Day, M. (2015). Parents' perspectives on the dilemmas with intervention for infants with auditory neuropathy spectrum disorder: A qualitative study. *International Journal of Audiology*, 54(8), 552–558. <https://doi.org/10.3109/14992027.2015.1020970>
132. Van Gent, T., Goedhart, A. W., & Treffers, P. D. A. (2011). Self-concept and psychopathology in deaf adolescents: preliminary support for moderating effects of deafness-related characteristics and peer problems. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(6), 720–728. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2011.02392.x>
133. Wolbers, K. A., Dostal, H. M., & Bowers, L. M. (2012). “I was born full deaf.” Written language outcomes after 1 year of strategic and interactive writing instruction. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(1), 19–38.
134. Wong Fillmore, L. (2000). Loss of family languages: Should educators be concerned? *Theory into Practice*, 39(4), 203–210.

135. Woolard, K. A. (2020). Language Ideology. In *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*, J. Stanlaw (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9781118786093.iela0217>
136. Woolfe, T., Want, S. C., & Siegal, M. (2003). Siblings and Theory of Mind in Deaf Native Signing Children. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 8(3), 340–347. <https://doi.org/10.1093/deafed/eng023>
137. Young, A., & Tattersall, H. (2007). Universal newborn hearing screening and early identification of deafness: Parents' responses to knowing early and their expectations of child communication development. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12(2), 209–220.

SANTRAUKA

Šiame darbe analizuojama kurčiuosius vaikus auginančių šeimų kalbų politika. Ši tema yra nauja, anksčiau visai netyrinėta Lietuvoje ir nedaug tirta kitose šalyse. Remiantis teorine medžiaga, analizuojama 20 kokybinių pusiau struktūruotų interviu, iš jų 5 kurčiųjų šeimų ir 5 girdinčiųjų šeimų, po 1–2 informantus (kiekvienoje šeimoje tėvai/globėjai buvo apklausiami individualiai). Buvo aiškinamasi, kokia yra šeimų kalbų politika – šeimų kalbinės praktikos, šeimų narių įsitikinimai, nuostatos, turinčios įtakos kalbiniam elgesiui, kalbų vadyba. Šiame darbe keliamas tikslas – išsiaiškinti, kokie išoriniai ir vidiniai veiksniai skatina informantus pasirinkti tam tikrą kalbų politiką šeimoje ir kodėl, palyginti girdinčiųjų ir kurčiųjų šeimų kalbų politiką.

Kokybinio tyrimo metu nustatyti reikšmingi šeimų kalbų politikos skirtumai kurčiųjų ir girdinčiųjų šeimose. Analizės rezultatai parodė, kad kurčiųjų šeimos į kalbinę praktiką buvo linkusios įtraukti gestų kalbą, o girdintieji tyrimo dalyviai rinkosi komunikuoti lietuvių kalba arba dviem kalbomis – gestų ir žodine kalba. Viena neprigirdinti informantė rinkosi komunikuoti abiem minėtomis kalbomis.

Girdintieji informantai, pasirinkę dvikalbę komunikaciją, nurodė šį pasirinkimą nulėmusius vidinius veiksnius: komunikaciniai kurčio vaiko poreikiai, jo ateities perspektyvos, kurčio vaiko klausa, jo identitetas, informacija apie gestų kalbą. Įtakos taip pat turėjo išoriniai veiksniai – medikų, pedagogų, kitų žmonių rekomendacijos. Komunikaciją lietuvių kalba rinkęsi tyrimo dalyviai atskleidė šiuos išorinius veiksnius: medikų ir pedagogų nuomonę, pagalbos pasiekiamumą, taip pat buvo pastebėti ir vidiniai veiksniai – vaikų klausos lygis bei kalbinės nuostatos. Atliktas tyrimas naudingas visuomenės nariams, tėvams, auginantiems kurčiuosius ir neprigirdinčiuosius vaikus, specialistams, besidomintiems šeimų kalbų politika. Jis gali būti naudingas ir medikams, pedagogams, logopedams, savo darbe susiduriantiems su kurčiuosius vaikus auginančiais tėvais.

SUMMARY

This thesis analyses the language policies of families raising deaf children. This topic is relatively new, having remained unexplored in Lithuania and only sparsely studied in other countries. Based on theoretical material, the study analyses 20 qualitative, semi-structured interviews, half conducted with families of deaf children and half with families of hearing children, with 1-2 informants from each family (in each family's parents/guardians were interviewed individually). This thesis seeks to identify the external and internal factors prompting informants to adopt specific language policies within their families and to compare these policies between hearing and deaf households.

The qualitative research identified significant differences in language policies between deaf and hearing families. The analysis revealed that deaf families were more likely to incorporate sign language into their language practices, while hearing participants chose to communicate in Lithuanian or bilingually – using both sign language and spoken language. One hard-of-hearing informant chose to communicate in both of these languages.

Hearing informants who opted for bilingual communication identified internal factors that influenced their decision: the communicative needs of the deaf child, their future prospects, the child's hearing ability, their identity, and information about sign language. External factors, such as recommendations from medical professionals, educators, and other people, also played a role. Those who communicated solely in Lithuanian highlighted external factors such as recommendations from medical professionals and educators and accessibility to support, alongside external aspects like the child's hearing ability and linguistic attitudes. This study is useful for society members, parents raising deaf and hard-of-hearing children, and specialists interested in family language policies. It can also benefit medical professionals, educators, and speech therapists who work with parents raising deaf children.

PRIEDAI

Priedas nr. 1

KOKYBINIO INTERVIU SCENARIJUS

1. **Prisistatykite.** Papasakokite apie savo šeimą – vyrą/žmoną/partnerį ir vaiką/-us.

Kokie jūsų santykiai su kurčiu vaiku?

Kur gyvenate? Kokį išsilavinimą esate įgijęs?

2. Jūsų identitetas? (kurčias, neprigirdintis ar girdintis)
3. Kokios Jūsų vartojamos kalbos (gimtoji, antroji ir t. t.)
4. Kokiomis kalbomis Jūsų šeima bendrauja namuose? Apibūdinkite kasdienį bendravimą.

Informacija apie vaiką

1. Kada jūsų vaikas apkurto/ kada sužinojote apie jo kurtumą?
2. Kokias klausos priemones naudoja: klausos aparatus, kochlearinį implantą, FM sistemą? Ar visai nesinaudoja?
3. Kaip išmoko gestų kalbą? (iš jūsų, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, mokykloje, iš kurčio šeimos nario ir pan.)

Kalbų planavimas namuose

1. Papasakokite apie vaiko kalbos raidą (kaip ji vystėsi?)
2. Kokia jūsų nuomonė apie dvikalbystę?
3. Kalbinės nuostatos apie lietuvių gestų kalbą ir lietuvių kalbą.
4. Papasakokite apie bendravimo lietuvių gestų kalba ir/arba lietuvių kalbą pradžią šeimoje (priklausomai nuo pasirinktos šeimos kalbų politikos).
5. Kuri kalba vartojama dažniau? Nupasakokite, kuriais atvejais vartojama viena ar kita kalba.
6. Kas turėjo įtakos kalbų pasirinkimui šeimoje (klausos specialistai, kurtieji konsultantai, medikai, pedagogai etc)?

KOKYBINIŲ INTERVIU NARATYVAI

Š1-1

„Mano vaikas nėra kurčias, jis neprigirdintis. Girdi, ką sakau, tačiau turi kitų raidos sutrikimų – vėlai pradėjo kalbėti. Tad pasirinkome ugdymo įstaigą, kurioje buvo galimybė jam padėti – kurčiųjų mokykloje lankė surdopedagogės užsiėmimus. Taigi bendraujame sklandžiai, kadangi su sūnumi galime bendrauti žodine kalba.“

„Buvo įdomus gyvenimo etapas, daug visko vyko. Pirma nuėjom atlikti klausos tyrimų Kauno klinikose, čia pasakė, kad kairė ausis apkurtusi 60 proc., kita 40 proc., tad nutarėm vykti į Vilnių padaryti detalesnius tyrimus, mums pasakė, kad turėtume įsigyti klausos aparatus, kažką daryti. <...> Kai vaikas pradėjo lankyti kurčiųjų darželį, ten ir pradėjo mokytis gestų kalbos, jam buvo treji. Jis jau buvo pradėjęs kalbėti žodine kalba, mes, tėvai, gestų kalbos nemokam, tad iš pradžių darželyje sūnui nebuvo lengva. Nešiojo klausos aparatus, gali girdėti žodžius, jei jie aiškiai tariami. 5 m. ėmė kalbėti drąsiau. Jis ir dabar neblogai kalba žodine kalba, tačiau dar ne visas raides aiškiai taria, jam dar reikia vaikščioti į individualias pamokėles. <...> Kai buvo mažas, sūnus vis nenorėjo nešioti klausos aparatų, pyko, buvo nervingas, jam skaudėjo, gal tie aparatėliai sūnui buvo netinkami. Tie aparatai buvo įausiniai, kieti, cypdavo, dar reikėdavo užsidėti akinius, tai būdavo išvis labai nepatogu. <..> Dabar klausos aparatus nešioja tiktai mokykloje, namie jam jų nereikia, ir taip be jų gali girdėti. <..> Aparatus pradėjo nešioti trejų.“

„Na, kai pradėjo lankyti mokyklą, jau pradėjo dažniau bendrauti gestų kalba, nes visi klasiokai kurtieji ir tarpusavyje šnekasi gestų kalba. Tačiau su tais, kurie nešioja klausos aparatus, bendrauja ir žodine kalba. <..> Sakyčiau, kad sūnus dažniau vartoja žodinę kalbą. Gestų kalba, kaip čia pasakius, ja moko mokykloje, bendrauja šia kalba, tad šiek tiek moka. Bet daugiau kalba žodine kalba. <...> Namie mes kartais netaisyklingai pasakome vieną kitą žodį, o mokykloje su vaiku dirbanti surdopedagogė žodžius taria aiškiai, taisyklingai. Mano sūnus parengiamojoje klasėje ėmė sklandžiau kalbėti žodine kalba. <..> Ne, nebuvo diskusijų, kuria kalba bendrauti su vaiku. <..> Tiesiog taip gavosi savaime, visada kalbėjom ir iki dabar kalbam su sūnumi žodine kalba. Tiesa, būna sunku, kai ateiname į mūsų vaiko klasę ir ten būna kurčiųjų tėvų, nemokant gestų kalbos sudėtinga susikalbėti, bet mokame keletą gestų. Sūnus pats moko mus gestų, taip galime šiek tiek pasišnekėti su kurčiaisiais, tačiau šios kalbos mokytis nėra lengva.“

„Nemanau, kad gestų kalba trukdo vaiko kalbos raidai, galvojame, jog sūnui gestų kalba bus naudinga ateityje. Mes bandom mokytis šios kalbos, bet mums, suaugusiems, sunku išmokti šią naują kalbą, o sūnui jos mokėjimas duoda daug galimybių. Juk nežinai, kas nutiks ateityje. Tad gestų kalbos mokėjimas išties naudingas. Nesu nusiteikusi prieš gestų kalbą, man svarbu, kad vaikas jaustųsi gerai, galėtų bendrauti su savo klasiokais. Iš pradžių jam buvo sunku prisitaikyti, bet vėliau sūnui sekėsi gerai. Yra ir neprigirdinčių vaikų, su kuriais sūnus bendrauja žodine kalba.“

„Mes visą laiką bendraujame žodine kalba, sūnus kartais pamoko kitus šeimos narius gestų, pvz., pirmadienis, antradienis ir pan. Taip pat Kalėdų dainelę padainavom gestais. Manau, kad vaikams daug lengviau mokytis kalbų nei mums. <...> Pedagogai su sūnumi bendrauja daugiausiai gestais, kartais žodine kalba. <..> Na, beveik visi pedagogai girdintieji, tai gali kalbėti su vaikais dviem kalbomis. Yra ir kurčiųjų mokytojų padėjėjų, jie bendrauja gimtąja gestų kalba.“

„Manau, kad reikia rimtai pradėti mokytis gestų kalbos, tačiau darbai, užimtumas trukdo. Kai ateiname į sūnaus mokyklą, susikalbam su kurčiaisiais tėvais, sutinkame ir girdinčių tėvų, mokančių gestų kalbą. Mes kartu švenčiame gimtadienius, bendraujame su keletu kurčiųjų, na, nežinau, stengiamės pabendrauti su kurčiųjų bendruomenės nariais... Nebijome pažindintis su įvairiais žmonėmis. <...> Taip, taip, aš apie kurčiuosius galvoju... jie taip greitai kalba gestais, kaip mes girdintieji, šnekam greitakalbe, net nespėju akimis sugaudyti gestų, kurtieji taip laisvai bendrauja, man sunku suprasti šią kalbą, puikiai žinau, kad nėra lengva išmokti, reikia pastangų. <...> Mes stengiamės, nėra taip, kad visai nemokam gestų, galime pasakyti keletą gestų.“

Š1-2

„Viskas kažkaip natūraliai ėjosi. Kai sužinojome apie vaiko klausos sutrikimą, daktarai išdėstė, ką turėtume daryti toliau. Abu ir laikėmės jų nurodymų. Buvome pastebėję, kad sūnus atsisuka, reaguoja į mūsų garsiau tariamus žodžius. Be abejo, buvo daug abejonių, nežinios dėl vaiko ateities.“

„Sūnus girdi tik žemo dažnio garsus. Laimei, mano balsas kaip tik žemas ir galėjome su vaiku bendrauti žodine kalba, jis gebėjo girdėti bei suprasti mano balsą. <...> Na, iš tikrųjų sūnaus klausą dabar išlavėjusi, nors jo klausą siekia 50 decibelų, puikiai mane girdi ir jau nuo anksčiau įpratęs įdarbinti savo ausis ir klausytis, ką kalbu. Tačiau į kitus aukšto dažnio aplinkos garsus nelabai reaguoja. Bet matau, kad sūnus atsisuka, kai imu kalbėti, palaikome akių kontaktą, matau, jog supranta mano kalbą. <..> Žinoma, būdamas kūdikis neskaitė iš lūpų, manau, kad iš mano balso

suprasdavo nuotaikas, emocijas, po truputį lavino klausą, o jam paaugus kažkaip ėmėme vis lengviau susikalbėti, negaliu tiksliai apibūdinti, kaip, bet dabar nesunkiai susikalbame, viską supranta. Yra klausos likučių, jis neprigirdintis, tad bendraujant nėra sunkumų vienas kitą suprasti.“

„Mūsų gydytoja rekomendavo mums vesti sūnų į kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų darželį. Ten iš pradžių lankėme užsiėmimus, ir vėliau sužinojome, kad renkama nauja vaikų grupė ir pradėjome leisti vaiką į tą darželį. <...> Toje grupėje buvo kurčiųjų bei neprigirdinčiųjų, taip pat buvo kurčiųjų su tam tikrais sutrikimais vaikų.“

„Kiek žinau, neprigirdinčiųjų grupėje būtinai turėjo būti nors vienas girdintis pedagogas, bendraujantis žodine kalba. Kai jis susirgdavo, jį pakeisdavo kitas kurčias pedagogas, tačiau su grupe visada dirbo girdintis pedagogas, jo asistentu būdavo kurčias arba neprigirdintis darbuotojas. Vaikai galėjo su pedagogais kalbėti žodine arba gestų kalba.“

„Na, sūnus pradėjęs lankyti darželį dar nekalbėjo gestų kalba. Stebėdamas kitus kurčiuosius vaikus, bendraudamas su jais po truputį išmoko gestų kalbą. Dar reikėtų paminėti, jog jis jau kalbėjo, tačiau kalbėdamas žodine kalba daug ką ne taip ištardavo, dažnai klysdavo. Pavyzdžiui, neskirdavo raidžių. Tad teko jį ir toliau vesti pas logopedą, jog išmokytų aiškiai tarti garsus. Bet į darželį sūnus atėjo šnekėdamas žodine kalba kaip girdintis vaikas (nemokėjo gestų kalbos).“

„Šeimoje nėra vienas gestų kalbos nemokame. Gal tik kelis gestus: labas, ačiū, mama, tėtis, namas, eglutė... Pats sūnus mūsų šeimą pamoko gestų. Bet, prisipažinsiu, man nėra lengva mokytis gestų, tai ne mano jėgoms, su vaiku bendrauju žodine kalba. Kai sūnus bando išmokyti gestų kalba pasakyti kokį sakinį, stengiuosi išmokti, o šiaip kalbu daugiausiai žodine kalba. <...> Žinoma, visi bendraujame žodine kalba, nes mums tai sekasi geriau nei gestų kalba. Susikalbame su vaiku. <..> Sūnus viską supranta, ką mes sakome. Jis yra neprigirdintis, gali girdėti garsus, kalbėti žodine kalba, jokių keblumų dėl to nėra. <...> Na, šiuo metu jis nenori nešioti aparatus, nes jo klausia pakankama, tad kai užsideda klausos aparatus, jie jam kelia per daug triukšmo, girdi per daug garsų ir sūnui tai trukdo (jei reikės daugiau info apie klausos techniką, papildyti) <...> Kaip pastebėjau, sūnaus klausia vis lavėja, jis vis geriau girdi aplinkos garsus, tad mano nuomone, bendrauti žodine kalba reikia, atsižvelgiant į sūnaus situaciją dėl klausos. Ketiname ir toliau su vaiku kalbėti žodine kalba.“

„Aparatus jis pradėjo nešioti jau darželyje. Prieš darželį buvome įsigiję aparatus, kadangi daktarė pabrėžė, jog būtina nešioti klausos aparatus. Patys irgi matėme, kad jie reikalingi, jog padėtų girdėti ir aukštesnio dažnio garsus. Iš pradžių aparatus nešiojo retkarčiais, pratinosi pamažu.“

„Iš tikro, atsižvelgdami į sūnaus bėdas, nusprendėme jo nevesti į paprastą mokyklą, jam ten nebūtų tikę mokytis. Sūnui būtų buvę sunku integruotis į mokyklos bendruomenę, juk aplinka ten nepritaikyta, jis negalėtų jaustis lygus su visais. Būtų nelengva susigaudyti ir suprasti, ką visi kalba. Dar, kaip minėjau, prieš mokyklą kol kas sklandžiai nekalbėjo, dažnai klysdavo tardamas žodžius, tad nenorėjome, kad kiti vaikai keistai į jį žiūrėtų, tyčiotųsi iš jo kalbos... <..> Taip pat buvo atliktas PPT tyrimas, po jo paaiškėjo, kad sūnui tinkamesnė specialioji ugdymo įstaiga.“

„Kiek pamenu, mums teigė, jog su sūnumi reikėtų bendrauti žodine kalba, bet svarbu kalbėti aiškiai, suprantamai, neskubėti, iš lėto artikuliuoti žodžius. Pabandėme taip bendrauti ir sūnui pasirinkta kalba tiko, jis stengėsi palaikyti akių kontaktą, klausyti bei suprasti, ką mes sakome, taip ir išmokome susikalbėti.“

„Na, iš tiesų mūsų sūnus yra gabus kalboms. Manychiau, jog gestų kalbą irgi greitai išmoko. Iš pradžių, kai vaikas dar nemokėjo gestų kalbos, mačiau, kad jis kiek pasimetęs, dar nesupranta, ką sako jo kurtieji grupiokai, bandė gestikuliuoti, o dabar vaikai mano sūnų supranta. Žinoma, klasėje jis su savo klasiokais bendrauja gestų kalba. <..> Lietuvių k. sūnus geba išreikšti mintis, aišku, jo posakiai kol kas dar vaikiški, bet aš 100 proc. suprantu, ką jis sako. O dėl gestų kalbos, manau, jis pagrindus tikrai turi.“

„Taip, jis girdi kitų žmonių kalbą, geba juos suprasti, tačiau jį veikia jaudulys ir jam gali būti sunkiau bendrauti su mažai pažįstamais. Mes, tėvai, skatiname vaiko savarankiškumą, tarkim, kavinėje pačiam ką nors užsisakyti, ko nors paprašyti ir panašiai... Sumokėti pinigų, pasisveikinti ir pan. Mums kažkaip sudėtinga įvertinti jo žodinės kalbos lygį, juk vaikai elgiasi kitaip nei suaugę, dažnai drovisi... <...> Ne, nepasitaikė, kad sūnus bendrautų raštu, bet buvo toks atvejis kavinėje, kai vaikas bandė užsisakyti sulčių ir dar kažko, tačiau žodžius ištarė netaisyklingai, neaiškiai, tuomet padavėja žvilgtelėjo į mus, o mes padėjome sūnui teisingai ištarti prašymą, pataisėme jo kalbą. Ugdome jo savarankiškumą, drąsą.“

Š2-1

„Dukra maišė žodžius, tarkim, mane vadino tėčiu, o tėtį vadindavo „mama“. Pastebėjom, kad jos dvynys brolis taria palyginti daugiau žodžių. Tada jau pradėjom gilintis, ieškojom šios problemos priežasties. Mums sakė, kad mergaitė tai išaugs ir viskas bus gerai, bet... Kai dukrai suėjo 3 metai, apsilankėme Santariškėse esančiam raidos centre. Ten mums pasiūlė patikrinti vaiko klausą. Nuėjom tik paprastam tyrimui. Beje, pralaukėm pusę metų, kol galėjo atlikti tyrimus raidos centre, matė, kad

su klausa viskas kaip ir gerai, <...> tai po pusmečio nuvedžiau dukrą į tyrimus raidos centre - turėjo atlikti įvairias užduotis. Po visų tų užduočių mums pasakė, kad dukra turi kažkurį autizmo spektro sutrikimą, aš su tokia išvada nesutikau. Nes mokiau dukrą gestų kalbos, tiesiog pagrindų, stengiausi prisiminti, ko buvau išmokusi studijų metu – tai buvo spalvų gestai, gyvūnų pavadinimai, maisto produktai ir panašiai. Jeigu raidos centre neišversdavau jai užduočių į gestų kalbą, jai būdavo sunku jas atlikti. Dukra gebėdavo įveikti užduotis tik tada, jei jos buvo paaiškinamos ir gestų kalba. Apskritai ji elgėsi kaip sveikas vaikas, tad nepritariau tokiai diagnozei. <..> Ieškojau problemos kitur. Įtariau, galbūt ji turi kalbos afaziją. <...> Gydytoja irgi galvojo, kad taip išties gali būti. Tai sutrikimas, kai su klausa nėra problemų, tačiau smegenys nesugeba apdoroti girdimos informacijos. Mergaitei buvo nustatytas mišrus raidos sutrikimas. Domėjomės, ką dėl to daryti, manėme, kad minėtas sutrikimas galbūt genetinės kilmės, tad nuėjome ir pas genetikus. Jie pasiūlė kreiptis į LOR gydytoją B. pilnam klausos ištyrimui. Dukrai jau buvo 4 metai, taigi viskas užsitęsė. Pas B. atlikome BERA tyrimą, po jo mums paaiškino, jog mergaitė gali turėti retą sutrikimą. Kaip ir anksčiau maniau, dukra išties turėjo klausos sutrikimą - klausos neuropatiją. Vaikas tai girdi, tai kartais neišgirsta kai kurių garsų. Mes nelabai žinome, kada taip nutinka, nuo ko tai priklauso... Dukra neturi šimtaprocentinės klausos. Būna, girdi tik nuo 60 decibelų, pasitaiko ir atvejų, kai 25 decibelų neišgirsta. taigi klausa nepastovi, banguoja. Sulaukę tyrimo rezultatų iškart pradėjome klausos reabilitaciją, dukra ėmė nešioti klausos aparatus, kadangi norėjome pabandyti ir įsitikinti, ar jai bus reikalingi kochleariniai implantai, ar ne. Tad bandėme įvairius klausos aparatus, reikėjo juos nešioti 3 ar 6 mėnesius, kad būtų aišku, ar jie naudingi, ar su jais girdi. <...>“

„Šeimoje visi kalbame 3 kalbomis. Lankėmės pas lenkę logopedę, paskui pas rusę, o kai sužinojome, kad dukra turi klausos sutrikimą, nusprendėme pasirinkti lietuvių kalbą. Dukrai dabar 7 metai. Tiesa, šeimoje vis dar vartojame ir rusų kalbą. Mes stengiamės su dukra kalbėti lietuviškai, bet jos brolis daugiau bendrauja rusiškai, žiūri filmukus rusų kalba, jam šia kalba lengviau bendrauti. Jis lanko lietuvių mokyklą. Dukra taip pat lankė lietuvių darželį, ir dabar mokosi kurčiųjų mokykloje (lietuvių), parengiamojoje klasėje. <...> Na, kai nežinojome, kad mergaitė turi klausos sutrikimą, ji lankė girdinčiųjų darželį, o vėliau sužinojus apie jos kurtumą, dukra iškart perėjo į kurčiųjų darželį. Ten ji lankė neprigirdinčiųjų grupę.“

„Dabar šeimoje pagrindinė kalba lietuvių, po jos eina rusų, gestų - trečia kalba. Su dukra bendraujame dviem kalbomis - lietuvių ir gestų kalba kartu. Pavadinčiau tai kalkine gestų kalba. Kartais būna ir vien gestų kalba, žiūrint pagal situaciją. Jei dukra girdi, tuomet kalbame gestų kalba kartu tardami žodžius, o jei negirdi, tada vien gestų kalba. Kiek žinau, kurčiųjų mokykloje abi girdinčios mokytojos su vaikais bendrauja vienu metu vartodamos gestų kalbą ir lietuvių kalbą. <...> Mergaitė išties puikiai

išreiškia emocijas kalbėdama gestų kalba, geba pasitelkti veido mimikas, kadangi net nežinodama, kad ji negirdi, mokiau ją gestų kalbos (kai jai buvo 3–4 metukai). Norėjau su dukra susikalbėti, tad mokiau ją gestų k. pagrindų, pvz., „valgyti“, „gerti“, „į tualetą“, „noriu“, „nenoriu“, „duona“ ir kitus paprastus gestus. <..> O darželyje pedagogės su ja irgi bendravo dviem kalbom – gestų bei lietuvių, jog dukra geriau suprastų, kas kalbama. Kartais, pavyzdžiui, jos tėtis gestų nemoka, tik kelis gestus, jam sunku išmokti, su dukra bendrauja savo sugalvotais gestais, o mergaitė supranta, ką jis nori pasakyti, jo mimikas, intonacijas, visą jo gestikuliaciją... Jei norima pasikalbėti kokiomis gilesnėmis temomis, jau reikia manęs, tokiu atveju tėčiui sudėtinga tiksliai išreikšti mintis. Dar būna, kai mergaitė mokykloje išmoksta naujų gestų ir bando man juos pasakyti, ir aš nesuprantu, tada dukra man nupiešia, ką nori pasakyti. <...> Taip pat anksčiau aš pati surasdavau nuotraukas, pasižiūrėdavau gestą žodyne ir taip mokiau naujų gestų, tada juos įsimindavo ir vaizdinių priemonių jau nebereikėdavo.“

„Dukra su manimi kartais bendrauja ir žodine kalba, lietuvių kalba, bet įmaišo ir rusiškų žodžių, tarkim, vietoj „tėtis“ pasako „papa“, <..> bet bendraujant žodine kalba dominuoja lietuvių kalba.“

„Pirmoji kalba buvo lenkų kalba, tiesa, dabar jos nevartojame. <..> Kai vaikams suėjo pusantrų metų, abu dvyniai pradėjo lankyti lietuvių darželį, bet namuose ir toliau kalbėjome lenkiškai, o kai sužinojome apie dukros sutrikimus, tada perėjome prie lietuvių ir rusų (su gestų kalba). Anksčiau kalbėjome lenkų kalba, kadangi tai močiutės gimtoji kalba, bet šiuo metu su močiute bendraujame rusiškai, jai sunku kalbėti lietuviškai. <..> Dabar močiutė stengiasi po truputį mokytis lietuvių kalbos ir šia kalba bendrauti su vaikais. <..> Na, matot, mano vyras supranta lenkiškai, tačiau pats nekalba. Supranta ir bendrauja rusų kalba, pats dirba karinėje srityje ir baigęs lietuvių mokyklą, tačiau jam lengviau bendrauti rusiškai, kadangi augo rusakalbėje šeimoje. Mano namuose vyravo lenkų kalba. Tad gebu bendrauti abiem minėtom kalbom.“

„Na, man sunku vertinti, kaip pedagogai su dukra bendrauja, nelabai galiu atskirti ar tai gimtoji gestų kalba, ar kalkinė... Man atrodo, kad daugiausiai vartojama kalkinė. <...> Manau, jai būtų lengviau mokytis gimtąją gestų kalba. <..> Kai gydytojai nebuvo patvirtinę, jog ji kurčia, dukra lankė lietuvių logopedės užsiėmimus kartą į savaitę. Maniau, kad ji, neprigirdinti, turėtų išmokti kalbėti. Tačiau dukra sunkiai mokėsi žodinės kalbos, jai nesisėkė. Pvz., mokėm tarti žodį „bitė“. Ji ištardavo paraidžiui, tačiau jungdama jas į žodį tardavo netaisyklingai – „bipa“. Tik retais atvejais jai pavykdavo teisingai ištarti šį žodį. <...> Tad mačiau, kad dukrai labiau prieinamesnė gimtoji gestų kalba. Kai nėra kitų šeimos narių, mudvi bendraujame vien gestų kalba. Žinoma, nekalbu ja laisvai, kiek moku, tiek bendrauju. Stengiuosi su dukra kalbėti pasitelkdama visus gramatinius elementus,

erdvę... Tuomet nevartoji žodinės kalbos. Bet kai šalia būna mergaitės brolis, tėtis, ir kiti šeimos nariai, noriu, kad visi suprastų, ką kalbame, tada su dukra bendrauju vartodama abi kalbas - gestų ir lietuvių. <...> Aš irgi manau, kad geriau vartoti abi kalbas atskirai, tačiau brolis ir tėtis nelabai motyvuoti mokytis gestų kalbos... Kaip čia pasakius... Situacija sudėtinga. Negaliu vyro versti mokytis gestų kalbos. Jis pats sako, kad su vaikais susikalba. Mergaitės brolis irgi bendrauja savo sukurtais gestais, nors ir pamokau jį gestų, jam labiau patinka savi gestai ir jais kalba su savo sese. Naudoja veido mimikas, brolis ir sesė kažkaip supranta vienas kitą, geba susikalbėti. O vyrui kažkaip sunku susitaikyti su dukros kurtumu, mano, kad paaugusi girdės... Net nežinau, nėra lengva...

„Man pačiai gestų kalba labai patinka.“

Š2-2

„Mergaitė nesigėdija savo kurtumo, mes irgi neslepame jos nuo aplinkinių.“

„Išties apsidžiaugiau, kad jau tiksliai žinojome, kur problema. Kad ir kas tai būtų. Jau buvo aišku, ką mums daryti toliau. <...> Tai buvo prieš kovidą, spėjome reikalus susitvarkyti prieš pandemiją. Kai tik sužinojome apie dukros kurtumą, iškart sutvarkėme dokumentus ir pervedėme dukrą į neprisigirdinčiųjų darželį. Kaip ir viskas ėjosi gerai. Problema ta, kad ji turėjo klausos neuropatiją. Esant šios būklės klausos sutrikimas būna truputį kitoks, tad pagelbėti šiuo atveju sunku. Mudu, tėvai, esam girdintieji, tad norėjome, kad ir mergaitė išmoktų girdėti. Tad iki dabar dar vaikštom pas privačią logopedę. Norime lavinti jos klausą ir kalbą. Tiesa, iš pradžių abejojome, link kurio pasaulio kreipti dukrą - į kurčiųjų ar girdinčiųjų pasaulį. Ir nusprendėme vesti į kurčiųjų darželį, neprisigirdinčiųjų grupę. Ten dirba puikūs pedagogai, davė daug patarimų, dalinosi patirtimi. Laikėmės jų patarimų. Na, mes kurtumo nevadiname negalia. Mūsų mergaitė nesigėdija savo kurtumo, puikiai jaučiasi, jaučiasi kaip ir kiti normalūs vaikai. Abu bandėme klausyti kitų žmonių patarimo mokytį ją žodinės kalbos. Tačiau mes ir specialistai matėme, jog dukra labiau linksta prie gestų kalbos. Dabar ji lanko parengiamąją klasę kurčiųjų mokykloje. Žiūrėsime, kaip jai seksis toliau. Jeigu pedagogai siūlys ją leisti į kurčiųjų klasę, vesime ją ten.“

„Iš pradžių bendravome įvairiomis kalbomis, bet vėliau neprisigirdinčiųjų grupėje darželyje su dukra bendravo dviem kalbom – gestų ir lietuvių, auklėtoja ir surdopedagogė su dukra kalbėjo šiom abiem kalbom. Ir namuose žmona su dukra bendravo – abi kartu mokėsi gestų kalbos. <...> Na, iš tikrųjų aš net neklausiau, bet pats mačiau, kad mokytoja moka gestų kalbą, gal anksčiau dirbo vertėja?

Mokytoja jau pagyvenusi, matosi, kad gestais kalba aiškiai. O mokytojos padėjėja irgi moka gestų kalbą, ji girdinti.“

„Kalbant apie žodines kalbas, tai šeimoje bendraujame lietuvių ir rusų kalbomis. Na, sakykim, lietuvių kalba šnekame apie 70 proc. laiko. Su abiem vaikais stengiamės bendrauti lietuviškai. O dėl gestų kalbos yra taip – iš pradžių mergaitei kažką pasakome žodine kalba, jei nesupranta, tada pereiname prie gestų kalbos. Prioritetą teikiame žodinei kalbai. Žmonai išties lengviau, jai mokytis gestų geriau sekasi. O man sunkiau, mokytis nelabai pavyksta. Aš daugiau vartoju savo sugalvotus gestus, gestikuluojau, po to bandau paaiškinti žodine kalba, papildau. Pavyzdžiui, dukra sėdėdama ant sofos valgo sausainius ir palieka trupinius ant grindų. Tada aš parodau tokius gestus (pavaizduoja interviu metu), taip pabarau ją ir dukra supranta. Taip ir bendraujame. <..> Taip, gilesnėmis temomis pašnekėti gali būti sunkiau, bet tuomet naudojuosi vaizdinėmis priemonėmis – Google, paveikslėliais, dar kartais pasižiūriu gestų kalbos žodyną, ir kažkaip paaiškinu, pvz., kur važiuosime, ką ten veiksime ir panašiai. <...> Šiom vaizdinėm priemonėm naudojomes ir tada, kai dar nežinojome, kad dukra neprigirdinti, dar nemokėjome gestų, nes daug gydytojų teigė, galbūt dukra turi protinę negalią. Bet aš mačiau, kad mergaitė sveika, nes suprasdavo visus mūsų paaiškinimus, prašymus, į juos atsakydavo. <..> Brolis ir sesė bendrauja lietuvių, rusų kalbomis, be to, jos brolis moka gal 10-20 gestų. Bet jei brolis nežino kokio gesto, jis bando garsiai sakyti žodžius. Kiek matau, abu vienas su kitu susikalba, gestikuluoja.“

„Mūsų giminaičiai su vaiku bendrauja žodine kalba. Jei ko nors nesupranta, bando gestikuluoti. <..> Gal keletą gestų moka – labas, padėti, atsiprašau, noriu, važiuoti namo, užtenka. <...> Na, kai kuriems dėl amžiaus jau sunku mokytis gestų, taip pat mūsų šeimoje yra lenkų artimųjų, kalbėdami lietuviškai jie kartais įterpia kokių lenkiškų žodžių ir būna, kad vaikai nesupranta. Būna tokia kalbų maišalynė. <..> Sakyčiau, kad dukra pusę jų kalbos supranta, o kuomet kurių nors žodžių nesupranta, tada pakeičia tą žodį į lietuvišką. Šiaip visi stengiamės bendrauti lietuviškai. Dukra lanko logopedės užsiėmimus, ten logopedė moko pagauti žodžius, juos skirti, lavina mergaitės klausą. Moko klausant atskirti žodžius sakinyje. Buitinę kalbą nebūna sunku suprasti, kadangi kontekstas būna aiškus. <...> Na, maždaug taip, dukra geba suprasti tris kalbas – lietuvių, gestų ir rusų. <..> Negalėčiau pasakyti, kuri kalba labiausiai patinka dukrai. Manau, ji nelaiko lietuvių ir gestų kalbų atskiromis, kažkaip jos susiliejusios į vieną, tačiau atrodo, kad jai lengviau komunikuoti lietuvių kalba, nes namuose visi kalbame žodine kalba, o gestais tai – jei žodine kalba nepavyksta susikalbėti, tada ją pavartojame. <..> Dukra iš pradžių dažniausiai atsako žodine kalba, bet jos lietuvių kalba laužyta. Mes kartais juokiamės, kad ji kalba tarsi kinų kalba. Jei jos nesupranta, tada dukra pereina prie gestų kalbos.“

„Dukra gimė kurčia. Tada aš dar nežinojau, nes anksčiau Lietuvoje nebuvo vykdoma visuotinė naujagimių klausos patikra. Mūsų šeimoje ir giminių tarpe nėra nė vieno kurčio ar neprigirdinčio, tad nieko tuo metu neįtariau. Dukra buvo itin imlus, judrus vaikas. Bet kiek vėliau supratome, kad ji tokia judri todėl, kad ją stimuliuoja vaizdinė informacija. Kadangi negirdi, visą informaciją gaudavo iš matomų vaizdų. Kai jai suėjo metukai, pasakiau vyrui, kad reikėtų pasirodyti daktarui, iširti jos klausą, nes pastebėjau, jog negirdi. Nuvykome į Santariškes ir ten po tyrimo paaiškėjo, kad dukra turi klausos sutrikimą, bet dar negalėjo tiksliai pasakyti, koks klausos lygis. Vėliau detaliau ištyrus klausą sužinojome, jog dukra abiem ausimis girdi nuo 100 decibelų. Buvo teikiama surdopedagogo pagalba. Manėme, kad aparatai galėtų padėti jai girdėti, tačiau ši technika nedavė rezultatų, tad kai dukrai buvo 1 m. 6 mėn., atlikome jai kochlearinio implanto operaciją. Anksčiau ji nebuvo kompensuojama, turėjome apmokėti operaciją savo lėšomis. Teko mokėti didelę sumą. Po 3 mėnesių buvo atlikta antrojo kochlearinio implanto operacija. Ir toliau vedėme dukrą pas surdopedagogą, ji lankė ir muzikos terapiją, mokėsi skirti garsus, lavino klausą. Pradėjo lankyti darželį. Iš pradžių buvome nuvedę į girdinčiųjų darželį, bet ten buvo daug triukšmo, mergaitė nuo jo greitai pavargdavo. Tada pradėjome leisti į kurčiųjų mokykloje esančią darželio grupę, lankė ją iki 1 klasės. Prieš mokyklą nusprendėme dukrai ieškoti ugdymo įstaigos, kurioje klasėse būtų kuo mažiau mokinių. Pasirinkome privačią mokyklą, joje klasės buvo mažos. Dukra pradinėse klasėse jautėsi puikiai. Žinoma, mokykloje visi buvo iš anksto pasiruošę, mokiniai žinojo, kaip atkreipti jos dėmesį, kalbant palaikyti akių kontaktą. Mokyklos psichologė puikiai padirbėjo su vaikais, bendradarbiauta su „Pagavos“ organizacija ir jie buvo pasirengę. Dukra pradinėse klasėse neturėjo jokių problemų, susidraugavo su daugeliu vaikų. Tiesa, dukros klausia nėra puiki, ji skaitydavo iš lūpų, taip pat moka gestų kalbą. Mergina turi draugę, su kuria kasdien bendrauja vaizdo skambučiais per skaiptą. Su vyru supratome, jog jos žodinė kalba nebus 100 proc. gera. Jai taip pat reikia gestakalbių draugų, su kuriais galėtų laisvai bendrauti ir suprasti vienas kitą. Dalyvauja Pagavos stovyklose, kuriose būna daug neprigirdinčių vaikų, taip pat ir girdinčių bei kurčiųjų, kochlearinių implantų naudotojų. Dukra gali bendrauti su visais – su vienais vaikais žodine kalba, su kitais – gestų kalba. Taip pat geba skaityti iš lūpų. <..> Dabar ji mokosi 6 klasėje. Aišku, mokytis jau kiek sunkiau, nes mokykloje su ja bendraujama žodine kalba. Tad aš, kaip specialioji pedagogė, vadovėlių medžiagą pritaikau pati, kai nesupranta kokios informacijos. Padedu jai mokytis. O šiaip ji turi tikrai daug draugų, nori eiti į mokyklą, turi motyvaciją mokytis.“

„Galiu pasakyti, kad dukra... Praėjo 10 metų nuo to laiko, kai buvo dideli ginčai tarp kurčiųjų ir kochlearinių implantų naudotojų, vyko daug karštų diskusijų. Mes girdintieji, kažkaip nesidomime,

neturime daug žinių apie kurčiuosius. Aš pati, kai studijavau, kažkiek sužinojau apie kurčiuosius, klausos sutrikimus, tačiau apie kurčiųjų bendruomenę mažai žinojau. Anksčiau dukros pedagogai, taip pat ir gydytojai, rekomendavo neleisti dukrai bendrauti su kurčiaisiais, esą taip neišmoks žodinės kalbos, jog geriau jai integruotis į girdinčiųjų visuomenę. Jų manymu, kai vaikas pajus, jog geriau bendrauti gestų kalba, jis neišmoks kalbėti. Jos situacija buvo kitokia. Kai ji nebuvo išmokusi gestų kalbos, jos lietuvių k. gebėjimai buvo prasti, o vėliau, kai jos gestų kalba pagerėjo, lietuvių kalba taip pat patobulėjo. Pagaliau suvokė žodžius, jų reikšmes, siejo juos su vizualine informacija ir pramoko. Pradžioje sakėme, kad nereikėtų gestų kalbos, kad gestų kalba pakenks žodinės kalbos išmokimui. Dukra lankė girdinčiųjų darželį, vėliau kurčiųjų darželį. Ten buvo atskiros kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų grupės. Žinoma, vaikai iš abiejų grupių vis susitikdavo. Tada dukra pati pajuto, kad jai reikia gestų kalbos. Jai pačiai buvo lengviau save išreikšti gestų kalba. Manau, po kurio laiko pati suprato, kad gestų kalba jai geriau sekasi nei žodinė kalba. Stebėdama kurčius vaikus šiek tiek išmoko gestų kalbos. Vėliau ji perėjo į nedidelę girdinčiųjų grupę. Ten vaikučiai irgi mokėjo su ja bendrauti, savais ženklais. <...> Visa šeima lankėme Pagavos organizuotus gestų k. kursus. Juose dėstė puikus mokytojas ir visi mokėmės kartu. Aišku, merginos gestų k. nebuvo taisyklinga, pasitaikydavo klaidų, bet ji ir toliau mokėsi, yra labai imli. Tarp kurčiųjų būdama tikrai lengvai pramoktų. Dar – pradinėse klasėse lietuvių kalbos pamokose su ja būdavo gestų k. vertėjai. Kadangi lietuvių kalbos pamokose dėstoma daug informacijos, jai buvo reikalingos vertėjų paslaugos. Bet vėliau, eidama į 5 klasę, dukra pasakė, kad jai nebereikia vertėjų, ji viską gali skaityti iš lūpų. Manau, kad tai tiesiog etapas, dabar ji paauglė ir galbūt jai keista eiti į pamokas su vertėju. Ji turi mokytojo padėjėją, padėjėja gerai supranta jos situaciją, žino, kaip su ja elgtis, bendrauti. Gauna daug paruoštų konspektų, juos skaito. Bet gestų kalbos ji išmoko natūraliai, tarp kurčių vaikų. <..> Taip, mokytojo padėjėja su dukra bendrauja žodine kalba. “

„Na, vieno atsakymo nėra, taip gyvenime nebūna... Mums šeimoje buvo sunku nuspręsti, kaip geriau daryti. Kai dukra buvo maža, mes tėvai, dėl kalbų, aišku, sprendėme už vaiką, norėjome, kad pritaptų prie girdinčiųjų. Bet šiuo metu, kaip pastebėjau su vyru, dukrai bendrauti žodine kalba nėra lengva. Suprantame, kad ji nebus kaip girdinti. Skiriasi jos žodynas, sakinių struktūra, gramatika, kalba kaip kurčioji. Dukra save identifikuoja taip – naktį būna negirdinti, o dieną turi bendrauti su girdinčiais. Taigi naktį būna kurčia, o dieną kaip girdinti. Ji pati jaučiasi neprigirdinti. Kai nusiima aparatų, sako – aš dabar būsiu kurčia. Ji tikrai nebus kaip girdinti. Gali save išreikšti žodine kalba, tik žodžiai, sakinių struktūra būna paprastesni. Gestų kalba jai daug geriau sekasi bendrauti, turi galimybę save laisviau išreikšti. <...> Dukrai dar nelengva nuspręsti, kurią mokyklą ji norėtų lankyti – tą pačią girdinčiųjų mokyklą ar pereiti į kurčiųjų. Vieną dieną, kai pavargsta, nori viską mesti ir eiti mokytis su kurčiaisiais, o pailsėjusi persigalvoja, nori likti girdinčiųjų mokykloje dėl draugų. Ji vis dar mokosi

girdinčiųjų mokykloje. Ten kalba keičiasi, sudėtingėja, gal dukra patobulės ir jai pavyks suprasti daugiau žodžių. O kai norės, galės pereiti ir į kurčiųjų mokyklą. Aštuntoj, devintoj ar dešimtoj klasėj galės pati pasirinkti, aš neprieštarau. Suprantu, kad jai labai svarbi saviraiška, juk, kaip visur kalbama, paaugliams tai svarbu, turime juos išklausti, suprasti. Manychiau, nėra vieno atsakymo, kurį būtent kelią rinktis. Juk tėvai patys pasirenka kalbą savo vaikui, tačiau tie pasirinkimai ne visada būna geri ar blogi. Tarkim, mano dukros gydytoja dirbanti Santariškėse, dabar teigia, galbūt reikėjo dukrai anksčiau leisti mokytis gestų kalbos, ji būtų geriau išmokusi žodinės kalbos, pramoktų ją per gestų kalbą. Bet anksčiau buvo kitoks požiūris, jog gestų kalbą reikia drausti. Esu Pagavos valdybos narė, kasmet organizuoju stovyklas kurtiesiems vaikams, jų tėvai dažnai manęs klausia, kodėl nusprendėme vaikui atlikti kochlearinio implanto operaciją. Aš visada atsakau, kad noriu suteikti dukrai galimybes. Dabar ji turi galimybę bendrauti tai žodine kalba, tai gestų. Net nereikia rinktis, dukra gali kalbėti ir dviem kalbom kartu, jei tik nori. Dukra gali eiti pas girdinčiuosius ar pas kurčiuosius. O vėliau, žiūrint kaip klostysis gyvenime, pati pasirinks kalbą. Mes davėme, ką galėjome. Man atrodo, kad kurtieji tiesiog bijo kochlearinės implantacijos. Anksčiau buvo teigiama, kad tai sunaikins kurčiųjų bendruomenę. Visiems atrodo, kad implantavus žmogus taps girdinčiu, išsigąsta pačios operacijos. Todėl ir kilo toks pasipriešinimas, taip pat viena iš priežasčių galėjo būti draudimas kochlearinių implantų naudotojams mokytis gestų kalbos. Aš, girdinti mama, dažnai girdžiu, kaip kurtieji praminę mano vaiką „robotu“. Daug kartų yra pasakoję mitus, kad smegenys gali susprogti, galva sudegti ir panašiai... Suprantu, kad šiomis temomis mūsų visuomenėje dar trūksta tinkamo švietimo. Turbūt per daug atskleidžiama informacija apie implantus ir žmonės išsigąsta. Taigi norėtųsi daugiau supratimo tarp šių minėtų bendruomenių. Visi turi pasirinkimus ir galimybes rinktis kelius, kokius nori.“

„Na, kochleariniai implantai išties nėra stebuklas ir po operacijų vaikai tikrai netampa girdinčiaisiais. Skiriasi jų klausos lygis, pažeidimo laipsnis, pvz. būna pažeistas klausos nervas. Tokiu atveju tai nėra pagydoma, tada vaikui sunku išgirsti visą informaciją. Tad dukra bendraudama su girdinčiaisiais daugiausiai skaito iš lūpų.“

„Turiu vyresnį sūnų, jis girdintis. Dukra vienintelė iš visų šeimos narių yra neprigirdinti. Visi bendraujame žodine kalba, tačiau šeimos nariai moka LGK abėcėlę, taip pat į stovyklas su dukra daugiausiai keliauju aš, kadangi aš geriau už kitus moku gestų kalbą. Bet atsižvelgiu pagal situaciją. Kai dukra kokioj nors situacijoje nesupranta sakinio ar žodžio, kiek galiu, stengiuosi pasakyti gestų kalba, šiaip daugiausiai pasitelkiu vizualinę medžiagą – nuotraukas, youtube klipus ir pan. O šeimoje vyrauja žodinė kalba. Na, aš kaip mama su dukra bendrauju daugiau nei kiti, tad mergina mane supranta iš pusės žodžio, veido mimikų, netgi tuo metu kai būna be aparatų. Gali skaityti ir iš lūpų.“

Tad susikalbėti visai paprasta. <...> Būna, kad perskaito anglišką žodį „shy“, žino, ką jis reiškia, tačiau ilgai mąsto, kaip būtų lietuviškai, kol aš nepasakau. Taigi anglų kalba jai gerai sekasi. Dukra taip pat pamėgo mokytis ukrainiečių kalbos, aš nesikišu į jos sprendimus, leidžiu jai mokytis.“

„Dukra turi draugų ir tarp girdinčiųjų, ir tarp kurčiųjų, tad gerai jaučiasi ir ten ir ten, geba susikalbėti abiem kalbom. Kažkaip nematau ryškių skirčių tarp kalbų, kurią geriau mokėtų. Žinoma, matau, jog gimtoji kalba yra gestų. Bet dabar jai gerai sekasi palaikyti ryšį ir su girdinčiais. Jei gerai jausis, galės pasilikti ten, arba pereiti pas kurčiuosius. Aš merginai visada sakau – gali pirma išmokti kalbėti, o vėliau eiti kur labiau nori. Dukra netgi padėjo savo kurčiai draugei užsisakyti patiekalus kavinėje. Pabrėžiu šią jos stiprybę, galią padėti kitiems kurtiesiems. Žodinė kalba išties naudinga. Tačiau ji puikiai jaučiasi su kurčiais draugais, kasdien matau ją bendraujančią su jais per skaipą, važiuoja į miestą su jais susitikti, pavaikšto, pasėdi Akropolyje ir panašiai. Tikrai nedraudžiamai susitikti su kurčiais.“

Š4-1

„Tarkim, kai ryte susėdame prie stalo, visi bendraujame gestų kalba, kad dukra jaustųsi gerai, jog galėtų dalyvauti pokalbyje. Taip pat būna, ateina svečių, su kuriais bendraujame gestų k. Namuose vartojame 3 kalbas. Daugiausia lietuvių ir vokiečių, bet taip pat kalbame ir gestų kalba.“

„Mano dukra gimė čia, Lince. Iškart po gimimo patikrino jos klausą. Tai buvo 2008 metais, tuo metu jau buvo privaloma tokia patikra. Taigi mums pasisekė, nes jai gimus buvo patikrinta klausos ir tada sužinojome, kad kažkas blogai su jos klausos. Tyrimą reikėjo pakartoti po mėnesio. Per tą mėnesį nerimavau dėl jos, tad pati tikrinau klausą – bandžiau atkreipti jos dėmesį žaislais su garsu, tačiau mergaitė visiškai nieko negirdėjo, buvo visai maža. Tik vėliau šiek tiek girdėjo. Ir dar aš pati tik neseniai atvykusi į Austriją buvau pradėjusi mokytis vokiečių kalbos, šiek tiek kalbėjau, bet nelabai supratau, ką gydytojai man aiškino apie klausos tyrimą, jo rezultatus, man nebuvo visai aišku. Vėliau, po mėnesio atlikus klausos tyrimą patvirtino, kad dukra visiškai negirdi. Greitai užsiregistravome pas privačius medikus, jie detalčiau patikrino klausą, kitoje klinikoje atliko BERA tyrimą, po jo išsiaiškinome, kad dukra yra kurčia. Žinoma, man buvo šokas, vos jai gimus buvo minčių, o kas bus, jei vaikas tikrai negirdintis? Tarp šeimos narių, giminaičių iki šiol nebuvo nė vieno kurčiojo, tad buvau išsigandusi, mąščiau, kas bus toliau, kokia bus vaiko ateitis? Kaip ji susipažins su žmonėmis ir panašiai... Daugelis tėvų apie tai galvoja, mes irgi. Buvo daug abejonių, kas bus ateityje, o iš tiesų viskas nėra taip sudėtinga. Bet išties buvo sunku, ypač man. Mano vyrui šiuo aspektu buvo lengviau – jis mąstė taip: na, patvirtino, kad vaikas negirdi, galvokime, kaip galėtume jam padėti, juk yra

įvairių variantų. Kurtumas nėra blogai. O aš galvojau, kaip bus sunku, ką man daryti, nieko nežinojau apie kurtumą. Kur apie tai ieškoti informacijos? Bandžiau guglinti informaciją lietuvių kalba, tačiau niekaip negalėjau jos rasti, o vėliau atrasta informacija kažkaip nelabai padėjo. Dabar galvoju, kad ne tuos žodžius įvedinėjau, tad ta rasta informacija manęs nenuramino. Pvz., bandžiau vesti tokius žodžius kaip „ausis“, „negirdi“ ir panašiai. Dabar geriau žinau, kaip ieškoti informacijos, domėtis. Taigi man buvo ištis baisu, o vėliau viskas klostėsi sklandžiai.“

„Taigi, po dukros BERA tyrimo praėjus dienai ar keliom mums paskambino ankstyvosios intervencijos programos specialistai, jog pasitartume, ką daryti toliau. Sutarėme dėl vizito į kliniką ir mums paaiškino, ką reikia daryti, nuramino, kad normalu jausti liūdesį, išgastį, baimę ir pan. Taip pat jie paskambino į vieną įmonę dėl klausos aparatų. Kai pirmą kartą nuėjome pas tuos specialistus, pasijutau ramesnė, supratau, kad jie galės kažkaip mums padėti dėl vaiko.“

„Dukra pradėjo nešioti aparatus gal kokių 2 mėnesių 3 savaitių. Viską darėm greitai. Taigi, uždėjom mažyčius aparatukus, nešiodama juos atsisukdavo į garsus, šiek tiek girdėjo, tačiau vėliau mes su gydytojais sprendėm, kaip suteikti tai, kas geriausia mūsų mergaitei, norėjom visos įmanomos pagalbos vaikui. Tad nusprendėm ieškoti kochlearinių implantų, pritaikyti juos pagal dukros klausą. 15 mėn. vaikui uždėjom pirmąjį koch. implantą (ant silpnesnės ausies). Vėliau po pusmečio jau nešiojo ant antros ausies. Mes nusprendėm atlikti operacijas skirtingu metu, žinoma, galėjom abi ausis iš karto, bet nutarėme atskirai. Po truputį dukra mokėsi klausytis, kalbėti žodine kalba. Gestų kalbos tuo metu dar nesimokėme. Mes šeimoje dar neturėjom supratimo, ar gestų kalba yra kalba, ar galima ja visavertiškai bendrauti. <..> Ankstyvosios intervencijos programos terapeutė atėjo pas mus į namus. Sistema buvo tokia: visų pirma mes apsilankėm įstaigoje, vėliau mums paskirtas jų atstovas maždaug 1-2 savaites lankėsi mūsų namuose. Ji buvo logopedė, bet pirmiausia dirbo su tėvais, pasakojo, kaip bendrauti su kurčiu vaiku, kadangi mūsų dukra dar buvo visai mažytė. Taigi ta moteris papasakojo, jog yra toks variantas – galimybė mokytis gestų kalbos. Tačiau tuo metu buvo 2008-ieji metai, aišku, buvau girdėjusi apie gestų kalbą. Kaip tada supratau, ta kalba klausos nepanaikins, bet galvojau, kad ji negirdės, jei kalbės gestų kalba. Mums buvo sunku suvokti, kaip ten viskas... Kai ta terapeutė papasakojo apie gestų kalbą, tada mes jau mąstėm apie šį variantą. Vėliau lankėmės pas gydytojus, nuolat darė tyrimus, bet jie daug nekalbėjo apie gestų kalbą... Tiesiog minėjo, kad šis pasirinkimas yra ir tiek. Tačiau nebuvo kalbos apie tai, kad reikėtų vaiką mokyti gestų kalbos. Medikai daugiau kreipė dėmesį į vaiko klausą po implantacijos. Žinoma, mes patys namuose su vaiku jau bendravome gestais - gestikuliuavome, kalbėjome pačių sugalvotais gestais. Prieš darželį apie gestų kalbą dar rimtai negalvojome, o kai dukra pradėjo lankyti darželį, pastebėjome, kad jai sunku sklandžiai kalbėti žodine kalba. Ji lankė integruotą įstaigą, darželyje su girdinčiais buvo ir

neprigirdinčių ir negirdinčių vaikų. Vieną grupę lankė 15 vaikų, iš jų 4 vaikai buvo negirdintys ir neprigirdintys, o kiti - girdintys. Tame darželyje dirbo ir kurtieji darbuotojai – ne auklėtojai, bet jų padėjėjai. Tarkim, vienoje grupėje dirba 2 auklėtojos ir 1 padėjėja. Tačiau padėjėja dirbdavo ne visą darbo dieną, o ateidavo keliom valandom. Tai būdavo įdomu stebėti, kaip mergaitė grįžusi namo bendrauja gestais, rodydavo man, ką išmoko. Mes irgi lankėme gestų k. kursus. Pats darželis dvikalbis - jame buvo bendraujama žodine ir gestų kalbomis, tad pedagogai pasiūlė ir mums mokytis gestų kalbos. Tuose kursuose kurčios dukros tėvas dėstė mums, tėvams, gestų kalbą, vėliau dukra pati susidraugavo su to dėstytojo dukra. Su vyru lankėm tuos kursus. Tada patys jau pajutome, ėmėme suprasti, kas ta gestų kalba, kaip galime bendrauti su dėstytoju Antonu, vėliau draugavome šeimomis, taip ir toliau mokėmės gestų kalbos. Jei manęs paklaustų, kaip jautėmės – na, aš mokiausi gestų kalbos, mačiau, kad dukra, grįžusi namo, vis daugiau išmoksta gestų, taip pat ir darželyje bendravo gestų kalba. Tačiau man pačiai buvo sunku tai priimti, nes, kaip žinojau, mano vaikas dvikalbis, bet norėjau, kad išmoktų ir lietuvių, ir vokiečių kalbą. Manau, kai su savo dukra bendrauju lietuvių kalba, turiu ją mokyti lietuvių gestų kalbos. Sunku rasti atsakymą, kaip būtų geriausia tai padaryti... Juk pavyzdžiui, aš kalbu lietuviškai, o kodėl ne lietuvių gestų kalba? Bet tada nebūtų prasmės čia gyventi... Taigi, ilgai apie tai mąščiau – mes mokėmės gestų kalbos, bet... Buvo daug vidinių prieštaravimų, netgi pykčio. Nežinojau, kaip priimti tą gestų kalbą, bet toliau lankiau kursus. Abu su vyru gal trejus metus lankėm kursus, kad galėtume susikalbėti su mūsų vaiku. Kai pradėjome su vaiku daugiau bendrauti gestų kalba, dukra irgi ėmė geriau girdėti, labiau išlavino savo klausą, tapo labiau bendraujanti. Pati ieškojau mokslinių tyrimų, ar gestų kalba padeda kurčio vaiko kalbos raidai, žinoma, iš pradžių buvo kalbų maišalynė, bet tai pasitvirtino, vaikas prisitaikė ir išstobulino žodinių kalbų įgūdžius – geriau išmoko lietuvių ir vokiečių kalbas, augo jos žodynas, žinojo vis daugiau žodžių. Taip pat mačiau, kaip ji su kitais kalba gestų kalba, veide atsispindėjo džiaugsmas, teigiamos emocijos, pastebėjau, kad ji gerai jaučiasi bendraudama gestų kalba su savo draugais, kitais vaikais. Taip pat ir su kurčiais auklėtojais bendravo. Negalėjau jai uždrausti bendrauti ta kalba. Todėl pati nepaisydama vidinių prieštaravimų toliau ėjau savo keliu. Mačiau, kad mano vaikui tai tinka ir tikėjau, kad galiu tai tęsti, nors mums, tėvams, tai nėra gimtoji kalba, turėjome ją išmokti. Žinoma, nebuvo lengva, juk ji nėra gimtoji ir ne lietuvių... Gestų kalbą sunku išmokti, bet įmanoma. Kai pamačiau, kad dukra tobulėja kalbose, tad prisitaikėme prie jos.“

„Dukros pirmoji kalba buvo lietuvių. Prisimenu, manęs terapeutė visada klausdavo, kiek procentų dukra kalba lietuvių ir kiek vokiečių. Kai vaikui buvo 9 mėnesiai, ji maždaug 70 proc. laiko kalbėjo lietuviškai. Vyras daug laiko leido su dukra, bet aš daugiausiai su ja bendravau, taip pat skaičiau jai knygeles, eilėraščius, dainavau lietuviškai. Taigi viskas prasidėjo nuo lietuvių kalbos.“

„Išties nėra lengva namie bendrauti 3 kalbom. Kaip teigiama, turėtų būti taikomas principas „1 žmogus – 1 kalba“, bet tai buvo neįmanoma, nes dar laisvai nemokėjau vokiškai. Anksčiau susėdus prie stalo su vyru bendravau angliškai, o kai išmokau vokiškai, t. y. po metų, su juo jau kalbėjau vokiškai. Kai susėda visa šeima, bendraujame vokiškai. O būdama viena su abiem dukromis kalbu lietuviškai. Kai pareina vyras, žinoma, toliau tęsiu pokalbį lietuvių kalba. Kai diskutuojame kokiomis temomis, visa šeima bendraujame vokiečių kalba. O dėl gestų kalbos yra taip – dukra pati jaučia, kada jai reikalinga gestų kalba. Dažniausiai per pusryčius bendraujam gestų kalba. Dabar kalbame austrų gestų kalba, aišku, taip pat domėjomės ir lietuvių gestų kalba, dukra buvo šiek tiek išmokusi gestų, net buvom įsigiję žodyną su lietuvių gestų k. abėcėle, tačiau namuose taip ir liko austrų gestų kalba. Būna situacijų, kai vartojam gestų kalbą, pavyzdžiui, baseine bendraujam gestais, arba abi dukros tarpusavyje kalbasi gestų kalba. Jaunėlė sesuo lankė tą patį darželį ir išmoko kalbą. Gestų kalbą vartojam tada, kai dukrai iškyla poreikis, kai jai reikia daugiau šios kalbos, mes prisitaikom, atsižvelgiam į jos norus. Žinau, kad namuose tikra kalbų mišrainė, manau, gal kitaip ir nebus...”

„Galvoju, kad jos identitetas kinta – su girdinčiais ji gali bendrauti žodine kalba, tačiau iškyla situacijų, kai kažko neišgirsta, tada aš jai galiu kažkaip padėti, tenka paprašyti pakartoti, o gal jai reikia pakartoti, ką pasakė žodine kalba, gal pašnekovas ne taip suprato? Tarkim, kai būna kažkokios šeimų šventės, tada bendraujame gestų kalba. Dar kai aplinka būna triukšminga, vienu metu kalba daug žmonių, tuomet kalbamės gestų k., jog galėtų suprasti. Taigi, tokiose situacijose jai būna sunku, ji negirdi. Bet dukra turi daug draugų, su kuriais bendrauja žodine kalba, jie irgi nešioja klausos aparatus, tačiau tarp jų yra viena mergina, kuri su jais nelabai girdi, tada prisitaiko prie jos ir su ja kalba abiem kalbom vienu metu – vokiečių k. ir austrų gestų k. Merginai neįkyla keblumų bendrauti gestų kalba. Manau, kad dukrai normalu kaitalioti kalbas, kalbėti ir žodine, ir gestų kalbomis. Jos identitetas greičiausiai dvikalbis – dukra neišskiria nei vienos kalbos, bendrauja su abiem. Mūsų šeimoje maišom kalbas, bet vartojam gestų kalbą, kai reikia. Sakykim, kai ateina dukros draugė, ir ji nesupranta žodinės kalbos, tuomet dukra paprašo mūsų kalbėti gestais ir mes bendraujame. Žiūrime kokia situacija, ar reikia žmogui, ar ne. Pvz. tos draugės tėvai kurti, kai mes svečiuojamės pas juos, galime bendrauti gestų kalba. Kai važiuojame pas girdinčius tėvus, tada žodine kalba. Taigi dukros identitetas dvigubas, priklauso nuo to, kaip jai efektyviau komunikuoti. Stebiu, kaip kokiose situacijose ji jaučiasi, identitetas po truputį keičiasi. Dabar dukra jau 8 metus lanko integracinę vidurinę mokyklą, ją baigs šiais metais ir pereis į gimnaziją, o ten gestų kalbos jau nebus, reikės visą laiką bendrauti žodine kalba. Žinau, kad jai bus sunku, kadangi iki šiol lankytose mokymo įstaigose buvo pedagogų, turinčių kompetencijos mokyti gestų kalbą bei žodine kalba vienu metu. Tad dukrai yra normalu kasdien bendrauti dviem kalbomis. O dabar kitais mokslo metais jai reikės pereiti į naują mokyklą, kur bus bendraujama tik žodine kalba, tad žiūrėsime, kaip jai eisis. Bet dukrai jau 14 metų,

tai tinkamas amžius, ji pati gali žiūrėti, kokius variantus rinktis, kas jai tinka. Kalbant apie jos identitetą, gal vėliau jis keisis, nežinau. Bet pati pastebiu, kad dukra bendrauja su kurčiaisiais, jų tarpe turi draugų, manau, kad jai lygiai taip pat gerai sekasi bendrauti ir su kurčiaisiais, ir su girdinčiaisiais. Aišku, pasitaiko situacijų, kai dukrai sunku suprasti pašnekovo žodinę kalbą. Visokių situacijų būna.“

„Na, kai dar mokėsi pradinėse klasėse ir vaikai buvo mažesni, dalyvavome kurčiųjų bendruomenės veiklose. Kurtieji tėvai norėjo likti savo bendruomenėje, o mes girdintys tėvai, kitos girdinčiųjų šeimos bandėme kažkaip įsilieti į jų bendruomenę, bet bėgant laikui nebesutapo mūsų interesai, jie išsiskyrė, tad ryšys su kurčiųjų bendruomene kiek sumažėjo. Vėliau tėvai savo kurčius vaikus perkėlė iš pradinės po kitas mokyklas ir taip draugai išsilakstė. Todėl ryšys natūraliai sumažėjo. Šiuo metu bendraujame su tėvais iš kelių kurčiųjų vaikų tėvų organizacijų Austrijoje, taip pat ir Pagavos Lietuvoje, prie organizacijų yra prisijungę ir girdintieji, ir kurtieji kurčių vaikų tėvai. Tiesa, kurčiųjų tėvų jose yra mažiau, daugiausia girdintys. Į renginius būna, ateina ir neprigirdinčių tėvų, dabar jų mažiau. Dalyvauja veiklose, bet jau rečiau. Nesišaliname jų specialiai, bet žmonės kažkaip natūraliai atsisijoję. Gal dukra kada ateityje aktyviau dalyvaus kurčiųjų organizacijų veiklose, nedrausiu. Tačiau dabar su kurčiais tėvais daugiau privačiai bendraujam, susitinkam asmeniškai, o bendruomenės veiklose dalyvaujam retai. Taip pat vyksta kurčiųjų stovyklos, bet dukra jose nenori dalyvauti, tad jos neverčiu, turbūt ji vietoj to labiau nori sportuoti. Leidžiu jai rinktis pagal savo pomėgius. Juk yra daug kitų vaikų, ne vien su kurčiais galima bendrauti, daugiau integruotis, susipažinti su naujais žmonėmis. Duodu jai pasirinkimo galimybę.“

„Kai vyksta renginiai kurčių vaikų tėvų organizacijose, stengiamės užsakyti vertėjus, nepaisant to, ar kurtieji tėvai ateis, ar ne, nes vaikai moka gestų kalbą, dalis nemoka, bet tai nesvarbu, į šventes užsakome vertėjus, kad žmonės pamatytų gestų kalbą, galėtų pagalvoti – o gal mano vaikas ar aš pats irgi galėčiau išmokti? Visiems sudaroma galimybė matyti vertėjų darbą, kitą kalbą. Suprantama, juos užsisakyti yra keblu...“

Š5-1

„Na, žodine kalba šneka prastokai, nežinau, kodėl... Žodynas skurdus, vartoja paprastus žodžius, žinoma, visi šeimoje ją suprantame ir galime susikalbėti. Būna, pati dukra maivosi, kartais kažką pasako gestų kalba, o aš juokiuosi, nesuprantu, ką pasakoja. Tada ji atrėžia, kad eičiau mokytis gestų

kalbos. Tokių momentų pasitaiko... Stengiuosi kalbėti gestų kalba, abi susikalbame. Ji turi sesutę, jos abi tarpusavyje šnekasi gestais, kadangi sesė geriau moka gestų kalbą nei aš. Tarkim, kai dukra nenori kažko man pasakyti, pasikviečiu jaunėlę dukrą ir išklausinėju, ko nesako, ir taip sužinau.“

„Kai dar nelankė darželio, su ja visada kalbėjau žodine kalba, stengėmės mergaitę pratinti prie garsų, mokyti klausytis <...> darbe visiems aiškinu, kad namuose turiu negirdintį vaiką, todėl kalbu taip, kaip pripratus šeimoje – beveik šaukiu, kalbu garsiau nei visi. Taigi nuo mažens su dukra bendravau žodine kalba, dar rodžiau paprastus gestus „valgyti“, „gerti“ ir pan. Sugalvodavau savus gestus – „namų“ gestus. Bet pratinau dukrą prie garsų, lavinau jos klausą kalbėdama žodine kalba, mokydama ją atsakyti. Tada jau buvo išmoko paprastus žodžius, mokėjo juos ištarti. Kai visa šeima nežinojome, kad dukra negirdi, atrodo, vaikas iš lūpų perskaitydavo mūsų žodžius, suprasdavo, ką sakome. Tarkim, iš lūpų suprato žodį „mama“ ir jį gebėjo ištarti, o ji buvo visai maža. Atskirdavo žodžius, jų reikšmes, pagal situaciją. Todėl ilgainiui nesupratome, jog ji kurčia. Kaip gyd. Lesinskas minėjo, atrodo, mergaitė iš pradžių girdėjo, o vėliau nustojo. Turbūt buvo momentas, kai dukra dar girdėjo kažkokius garsus. Tada ir išmoko tuos žodžius. <...> Tie vaistai, kuriuos lašinom į ausį susirgus laringitu, galėjo pakenkti klausos nervui. <..>, tad nuo 1 m. 6 mėn. ėmė nebegirdėti. <..> Dabar susikalbame ir viskas gerai. Ji žino daugiau žodžių, moka kalbėti žodine kalba. Būna, kad maivosi kalbėdama gestų kalba, kai kažko nenori man sakyti, vis prašau man persakyti, ką kalbėjo. Su draugais visada šnekasi gestų kalba be žodinės kalbos. Kai pasakau pastabą, jog nesuprantu, ji atrėžia, kad esą man nereikia to žinoti. <..>“

„Taip, lankė užsiėmimus pas surdopedagogę. Aš pati suprantu, ką ji ištaria. Jos balsas švelnus, akcentas panašus į užsieniečio, atvykusio gyventi į Lietuvą, pvz. žodį „ežys“ kitaip ištaria. Visa šeima supranta jos akcentą, nebūna, kad nesuprastume. Kažkaip nelaikom jos kitoniška. Beje, dukra turi ir girdinčių draugų, su jais geba susikalbėti žodine kalba. Kai buvo maža, ji turėjo girdinčių kiemo draugų, su jais žaisdavo. Draugės kalbėdavo rusiškai, ji kažkiek žodžių gebėdavo suprasti. O tos rusakalbės išmoko ir gestų, tad jos susikalbėdavo tarpusavyje. Taip pat ir gestikuliudavo. Mergaitė išties nebuvo atstumta kitų. <...> Kieme tarp girdinčių sėkmingai integravosi. O mokykloje daugiausiai bendrauja gestų kalba. Iš esmės mes suprantame, ką ji sako žodine kalba, susikalbame. Jos žodynas ilgainiui prasiplėtė ir dabar problemų nekyla.“

„Na, turbūt jai geriausia bendrauti gestais. Su mokyklos draugais bendrauja gestais, taip pat ji yra susiradus internetinių draugų ir su visais kalba gestų kalba, kažkaip pastebėjau, jog dukra kalbasi vaizdo skambučiais ir su užsieniečiais draugais. Kaip suprantu, rusų, lietuvių ar anglų gestai skiriasi, bet kažkaip susikalba... Suprantu, kad ji geriausiai jaučiasi kalbėdama būtent gestų kalba. Pačiai

šeimai keista, bet dukra nesidrovi su jais kalbėti žodine kalba. Pastaruosius metus jau įsidrąsino parduotuvėse ar kur nors pati kažko paklausti žodine kalba. Pasišneka ir su kaimynais, kažką papasakoja. Manychiau, jai sunku kalbėti žodine kalba, bet pagrindinius žodžius žino. Nėra jos žodynas turtingas, bet geba susikalbėti paprastais žodžiais gestikuluodama.“

„Kažkaip nėra gilesnių pokalbių šeimoje, tik svarbiomis temomis stengiuosi su dukra pakalbėti gestų kalba, pavyzdžiui, prašau nerūkyti, nesibastyti vienai vėlai vakare, grįžti namo su palyda ir panašiai. <..> Kalbu lėčiau, paprastais žodžiais su gestais (*pavaizduoja pokalbio metu*). <..> Manau, kad dukra mane supranta. <..>“

„Taip, gestų kalbos mažiau nei žodinės kalbos. Na, pavyzdžiui, kai visa šeima diskutavome, kur vyksime vasaros atostogų, ir nusprendėme, kad į Bulgariją. Tada dar nežinojau tos šalies gesto ir dukra mane pataisė, jog ne Turkijos gestas, o tas gestas (parodo pokalbio metu). Pamokė gestą kartu tardama ir žodį. Taip pat ji atsiuntė nuorodą į tą gestą. <...> Lankiau A1 lygio lietuvių gestų kalbos kursus, mokiausi gestų. Vis paklausu dukros, koks gestas ir ji man parodo. Būna, kartais pamirštu kai kuriuos gestus, reikia vis mokytis. Jos sesuo daugiau moka gestų ir taip jos abi tarpusavyje bendrauja. Būna situacijų, kai kažką kalbu žodine kalba ir matau, kad dukra nesupranta, paprašau jaunėlės išversti jai, ką sakau. <..> Jaunėlei 11 metų, greit sueis dvylika. Jos kažkaip nuo mažens pradėjo bendrauti gestų kalba ir sesuo persilaužė, gerai išmoko gestų kalbą. Aš moku tik pagrindinius gestus: valgyti, gerti, eiti, miškas ir kitus paprastus gestus. O gestas „mokykla“ toks, kažkaip pati sugalvojau (parodo pokalbio metu) – gestas toks kaip „atversta knyga“. Jai augant visada vartoju tokį gestą ir iki dabar vartoju. O sesuo pamačiusi tokį gestą žino, kad iš tikrųjų gestas kitoks. Visi susikalbam. Dar šeimoje turim savo sugalvotus gestus, taip vieni kitus suprantam, nėra problemų susikalbėti. Pvz. „skubam, nėra laiko“ (parodo pokalbio metu) gestikuluodama pasakau. Iš mano gestų dukra supranta, ką noriu pasakyti. Jaučiu, kad puikiai susikalbam. Vartojam įvairias kalbas vienu metu – tai žodinę, tai gestų kalbą, tai savo sugalvotus gestus, taip ir komunikuojam - mišriu būdu.“

„Vieną kartą kaimynė paklausė, ar nepykstu, kad abi sesės tarpusavyje bendrauja gestų kalba? Aš jai sakau, kad man nesvarbu. Juk kai moki gestų kalbą, ateityje gali įgyti profesiją, susijusią su šia kalba, tarkim, vertėju. Aš pati irgi noriu pilnai išmokti. O neigiamų pusių nematau, manau, kuo daugiau kalbų suteikiama vaikui, tuo geriau. Gestų kalba yra lygiavertė su lietuvių kalba. Kažkaip nėra pavydo, kad abi sesės taip bendrauja. Manau, tai puiku. Aš stengiuosi, pačiai įdomu, paklausinėju dukros, kas ir kaip, pasitikslinu, koks gestas tam tikram žodžiui. O jos jaunėlė sesuo moka gerokai daugiau nei aš, kuo labai džiaugiuosi.“

„El. paštu vis gaunu kvietimus į gestų k. kursus, bet šiais metais nepavyko patekti į grupę, vietos greitai užsipildė. Norėjau patekti į A2 lygio kursus, bet pamačiau, kad jau per vėlu ir nepavyko, teks laukti, kol bus renkama nauja grupė. Kai tik sužinosime, kad renka grupę, mano mama ir aš norėsime lankyti.“

„Na, kalbėdama gilesnėmis temomis su dukra vartoju paprastus žodžius, sunkių žodžių stengiuosi nevartoti. <..> Taip daryti buvo patarusi mokytoja. Pasitaiko, kad nežino, ar nesupranta kokių žodžių. Bandau paprasčiau papasakoti, kažką patarti, manau, kad pavyksta. Mano vyras irgi su dukra kalba panašiai, vaikui lengviau suprantama kalba. Mes prisitaikome, tad viskas kaip ir gerai.“

Š5-2

„Nu, su dukra bendrauju paprastai, aiškiai tardamas žodžius. Žodžiai būna tokie paprastesni, gestikuluojau, naudoju simbolius. Jai paprastus gestus parodau, jog dukrai būtų lengvai suprantama. Vos pusę gesto parodau, greit supranta. Taip suprantame vienas kitą, ką norim pasakyti. Dažniausiai kalbam temomis - kada, kur išeina, į parduotuvę, į lauką, važiuoja į darbą, pvz. parodau gestą „vairuoti“, „eiti“ ir dukra supranta, apie ką kalbama. Valgymo simbolius parodau. Pavyzdžiui, iš ženklų galiu sudaryti sakinį „valgyti ten kavinė, nori?“ ir panašiai. Kažkaip pavaizduoju (žr. video). Taip ir sugalvoju simbolius, kad greičiau, paprasčiau susikalbėtume.“

„Taip, girdi su implantu, bet nelabai... Gal nelabai stengiasi, ar kaip čia pasakius... Dėl kalbėjimo, tai ji žodžiais pilnai neišreiškia savo minčių. Na, ji kalba su akcentu, įdomiai. Dėl klausos man nelabai aišku, vieną dieną ji girdi, o kitą kartą atrodo, kad negirdi visai. <..> Galiu pasakyti, kad aparatai nelabai padeda kažkaip. Yra skirtumas, kaip girdi su aparatu vienoj ausy ir implantu kitoj ausy“

„Šiuo atveju mudu daugiau bendraujame gestais. Taip pat ir žodiniu susišnekėjimu, kalbėsena ir kalba irgi.“

Nu, jaučiu, kad bendrauju ne pačia gestų kalba, o gestikuliacija. Suprantama, tai kitokia kalba nei tikroji kalba. <..> Dėl dukros kažkaip nesu motyvuotas mokytis gestų, man pakanka gestikuliacijos, galiu susikalbėti. Mudu suprantame vienas kitą, tad jaučiu, kad nelabai ir reikia mokytis. Be gestikuliacijos dar bendraujame žodžiais, susikalbame, taip pat raštu, vaizdo skambučiais susiskambinam, susirašom žinutėm. Tad man gestų k. kursai nėra reikalingi. Stengiamės bendrauti žodine kalba, jog mergaitė nepamirštų kalbėti.“

„Kuomet visi susėdam kartu vakarienei, visi bendraujam žodine kalba. Kažkaip nėra poreikio kalbėti gestų kalba. <...> Na, manau, kai dukra būna be aparato, daugiau bendrauja gestais, o kai užsideda aparatą, mažiau vartoja gestų.“

„Nu, kaip pasakyt... Reikia mokėti abi kalbas, blogai nebus. Bet aš dabar matau, kad per daug vartoju gestų, o kalbėti žodine kalba irgi reikia. Čia apie save kalbant.“

„Mano supratimu, dukra puikiai bendrauja gestais, nekyla problemų, o lietuvių kalba sekasi vidutiniškai. Manychiau, reikėtų daugiau mokytis lietuvių. Ji gerai ištaria žodžius, tačiau reikia išmokti geriau juos derinti, jungti į sakinius. Sutvarkyti kalbą. Ji gestų kalbą jau moka, o žodinę kalbą reikia taisyti. <...> Jos sesuo kasdien stebėdama mamą ir kurčią sesę kažkaip savaime išmoko, su gestų kalba užaugo.“

„Kaip sužinojom, kad dukra kurčia, pradėjau po truputį, nedrąsiai su ja šnekėti žodine kalba ir taip įsivažiavau“

„Mergaitė pramoko gestų kalbą, kai tik pradėjo lankyti kurčiųjų mokyklą.“

„Na, tam reikia vidinės valios, kad mokytis gestų. <...> Nu, būna įvairiai, ir taip, ir ne. Mergina daugiau bendrauja su mama. Kažkaip taip natūraliai išeina.“ Daugiau žodine kalba vyksta bendravimas.“

Š6-1

„Nuo 3 metų pradėjau mokytį ją žodinės kalbos. Ji su kochleariniu implantu girdi kaip girdinčioji, o išjungus implantą nieko negirdi. Tad kai sesė būna išsijungus implantą, su ja bandau bendrauti gestais, bet aš gestų kalbos nemoku, o mano mergina moka, tai ir su mano sese kalba gestų kalba. Mano sesė supranta iš lūpų, ką sakau, bendraudama žiūri į akis ir supranta. Kartais, kai pokalbiuose daug emocijų ir sunkiau suprasti, ką kalbame, tiesiog užrašau ant lapelio. O šiaip sesė, kadangi implantuota, gali girdėti, girdi, ką sakome žodine kalba.“

„Mano sesė gimė neišnešiota, buvo išnešiota tik 6 mėnesius. Galvos kaulas dar buvo nesuaugęs, nes neišnešiota. Leido vaistus, antibiotikus, todėl mergaitė apkurto. Vaistai smegenyse sukėlė mikroinsultą, tad pažeidė klausos nervą ir sesė apkurto. Galima teigti, kad ji yra kurčia nuo gimimo.“

„Prieš implantaciją po truputį kalbėjome gestais, bet tai buvo ne gestų kalba, o tiesiog ženklai, kūdikių gestai, pvz. aš, tu, ir panašiai. O kai implantavome, jau pradėjome bendrauti žodine kalba, iš pradžių mokėme pažinti aplinkos garsus, o vėliau mokėme jungti skiemenis į žodžius, tada žodžius į sakinius, tokia buvo pradžia.<..> Iki 5 metų lankė mišrią grupę darželyje Antakalnyje, joje buvo kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų. Vėliau perėjo į Lietuvos kurčiųjų ir neprisigirdinčiųjų ugdymo centrą. Darželis vadinosi „Mylimukai“. <..> Buvo įvairių grupių – kurtieji, kur su jais bendravo tik gestų kalba, kitoje grupėje bendrauta mišriai, tai gestais, tai žodine kalba. Trečioje grupėje buvo girdintieji vaikai su įvairiais sutrikimais. Sesė lankė tą antrąją grupę. O vėliau perėjo į darželį Filaretų g. Paskui pradėjo lankyti bendrojo lavinimo mokyklą, girdinčiųjų, mokėsi pagal palengvintą individualiai pritaikytą programą. Norėjau, kad integruotųsi su girdinčiais, nesijaustų atskirta, mokytųsi kartu su visais – toks buvo mūsų pagrindinis tikslas. Aš kaip globėjas norėjau, kad ji įsilietų į visuomenę, nesijaustų atstumta. <...> Taip, lankė kurčiųjų darželį, vėliau girdinčiųjų mokyklą, nuo 1 klasės. Kurčiųjų darželyje lankė paruošiamąją priešmokyklinę grupę, paskui kurčiųjų mokykloje parengiamąją klasę ir tada girdinčiųjų mokyklą. <..> Ten bendrauja žodine kalba. Mergina aktyvi, turi keletą draugų, netgi simpatiją. Yra aktyvi klasėje, sėkmingai integruojasi. Komunikacijos barjerų kažkaip nepatiria, jų nejaučia. Tiesa, sesė dažniau laukia, kol kažkas prie jos prieis, pati nelabai drįsta pradėti pokalbį. Mokykloje problemų dėl bendravimo kaip ir nėra... Na, tarkim, kai būna daug emocijų pokalbio metu, pati greitai kalba ir tuomet dažnai klysta, ne taip ištaria žodžius. O kitų problemų nėra.“

„Ji lanko baseiną. Plaukiodama nusiima implantą, tad treniruotės metu nieko negirdi, o su plaukimo treneriu bendrauja pusiau gestikuliuodama, pusiau žodžius skaitydama iš lūpų ir viską supranta. <...> Dažniausiai kalbam žodine kalba, nes pats gestų kalbos nemoku. Prieš miegą nusiima implantą, tad kai atsibunda ryte, tuomet ji skaito mano žodžius iš lūpų. Taip pat buvo atvejis šiemet Joninių šventėje – pamiršo aparato bateriją namie, o jos implanto procesoriaus baterija nebeveikė, buvo naktis. Tada skaitė iš lūpų, o mano mergina kadangi moka gestų kalbą, su sese bendravo gestais. Pati sesė pyko, kodėl pamiršo bateriją namie... <..> Mano mergina studijavo mediciną, Utenos kolegijoje baigė kineziterapiją, o ten kaip laisvai pasirenkamas dalykas buvo lietuvių gestų kalba, tad turėjo galimybę mokytis. Man irgi reikėtų mokytis, bet... Gailiuosi, kad nepasirinkau mokytis šio dalyko. <..> Žinoma, kad noriu mokytis, tai būtų naudinga ne tik bendraujant su sese, bet ir man pačiam. Dabar darbe siūlo rinktis įvairius kursus darbo metu, tad planuoju kitąmet vasarą, kai sumažės darbo, lankyti pradinio lygio gestų kalbos kursus.“

„Na, žiūriu teigiamai, mano asmenine nuomone, visiems reikėtų ją mokėti. Juk naudinga mokėti kelias kalbas, tų kalbų mokėjimas atveria daug durų, gali susikalbėti su daugiau žmonių. Kalba

padedą susipaųinti ir bendrauti su naujais ųmonėmis. O kai gestų kalbos nemoki, negali bendrauti... Tarkim, jei aš mokėčiau gestų kalbą, galėčiau tiesiogiai pasišnekėti su jumis, bet nemoku šios kalbos... Taigi manau, kad reikia mokėti.“

„Daugiau dalyvauja Pagavos organizacijos veikloje. Bent jau man kažkaip trūksta informacijos, kur galima eiti, ką veikti, man trūksta tos informacijos, tad daugiau dalyvauja Pagavos veikloje. Vyksta įvairios stovyklos, renginiai. Stovyklos daugiau maųiem vaikam, taip pat vyksta konsultacijos, stovyklos, seminarai tėvams, stengiuosi juose dalyvauti. Kiek pastebėjau, trūksta lengvai pasiekiamos informacijos, neaišku, kur kreiptis, kokios veiklos vyksta.“

„Implantą mums pasiūlė Santariškėse, gydytojas chirurgas L. Jis pats ir operavo. <...> Argumentavo, kad bus lengviau, galės girdėti ir panašiai, kad bus lengviau integruotis į visuomenę. Kai dabar kyla kokių klausimų ar problemų, visad konsultuojamės su juo.“

„Na, manau, kad bendrauti nori, tačiau kiek drovisi. Laukia, kol ją pakvies, prie jos prieis. Pati nepradedą pokalbio.“

„Sesė gestų kalbą nelabai moka. Gal tik 5-6 gestus ųino, bet nelabai jų vartoja, kadangi daugiausiai kalba ųodine kalba. Pilnai gestų k. nemoka. Kodėl drovisi bendrauti?... Gal kartais dėl to, kad gestais bendrauti negali? Taip pat kalbantis ųodine kalba pasitaiko sunkesnių ųodųių, ne visus juos supranta, nežino, ką jie reiškia, tad ųiek tiek nedrąsiai bendrauja.“

Mano mergina pamoko mano sesę gestų, ir mane kartais pamoko. Parodo gestų, tokių kaip „tualetas“, „mama“ ir pan. <...> Taip ir mokausi. <..> Mergina iš pradųių pasako ųodine kalba, paskui gestą, kokį prisimena. Taip, tai būtų kalkinė kalba.“

„Tiesa, jai implantuota viena ausis, ne abi. Prieš operaciją buvo visiškai kurčia.“

„Planuojame, kai tik sesė baigs mokyklą, po 12 klasės, leisti ją į lietuvių gestų kalbos kursus, kad mokėtų dar vieną kalbą kaip atsarginę, jei kada ateity prireiktų. <..> Na, medikai irgi minėjo gestų kalbą, su kochlearine implantacija siūlė ir gestų k. mokytis. Jie neteigė, jog reiktų rinktis tiktai implantaciją ar tik gestų kalbą, pasiūlė abu pagalbos variantus.“

„Buvo kartą išokusi į baseiną nusiėmusi implanto. Tai po to 3 dienas bandė bendrauti gestų kalba, bet nesisekė, jai teko skaityti iš lūpų, bendrauti raštu ir panašiai, kadangi tuo metu implantas neveikė.

Tada supratome, kad visgi gestų kalba reikalinga. <..> Šiaip manau, kad įdomu ir verta mokėti gestų kalbą.“

Š6-2

„Į šeimą atėjau tik prieš metus. Pati nesu globėja, tik gyvenu kartu su mergaitės globėju ir jo sese“

„Daugiausiai bendraujame lietuvių kalba, kadangi globotinė gestų kalbos nemoka. Aš šiek tiek moku gestų pagrindus, bet jau seniai nebendravau šia kalba ir gerokai primiršau. Iš esmės bendraujame visaip, žinot, ji paauglė, bet stengiamės kažkaip bendrauti.“

„Iš pradžių buvo keista, kai sužinojau, bet paskui šią situaciją priėmiau ramiai, juk tai mylimas žmogus, supratau, kad reikės išmokti bendrauti ir su jo sese...“

„Mergina nešioja kochlearinius implantus, matau, kad girdi puikiai. Kartais pasitaiko, kad reikia kalbėti garsiau, kai kada pakartoti, ką buvau pasakiusi, bet iš esmės ji viską girdi ir galime susikalbėti. Ji žodine kalba bendrauja sklandžiai, tik būna, kad nežino žodžių, žodyne yra spragų. Bet apskritai viskas gerai. <..> Gestų kalbos prireikia, kai vakare ji nusiima aparatus, tuomet stengiuosi kalbėti gestais arba aiškiai tarti žodžius, ar gestikuliuoti.“

„Kai buvau studentė, viena iš darbuotojų buvo kurčnebylė, pačiai buvo įdomu su ja susipažinti, kartais tekdavo ją palydėti į paskaitas, tada susidomėjau ir paprašiau jos pamokyti gestų. Man tiesiog pačiai buvo įdomu, turėjau motyvaciją mokytis šios kalbos ir sekėsi neblogai. Bet kai baigiau studijas, po jų nebesutikau kurčiųjų ir primiršau gestų kalbą. Pernai turėjau kurčnebylę pacientę, kurią gydžiau ir po savaitės gydymo gestų k. įgūdžiai atgijo ir pavyko susikalbėti gestais. O vėliau pusę metų neturėjau progos bendrauti šia kalba ir ji vėl pasimiršo.“

„Manau, gestų kalbą gerai mokėti, jei sugestų aparatai ar kas nutiktų, tarkim, baseine ar upėje tie aparatai nukristų. Tais atvejais faina mokėti gestų kalbą. Bet didelio poreikio bendrauti LGK išties nematau, nes mūsų globotinė girdi.“

„Na, žinoma, verta išmokti gestų kalbą, aišku, jei gimtų kitas kurčias vaikas, būtų kita situacija ar gydytojai ką pasakytų, bet nebūtų taip, kad neleisčiau išmokti gestų, tikrai nedrausčiau jos savo vaikui.“

„Ji lanko bendrojo lavinimo mokyklą, gimnaziją, tad gestų kalbos pamokos ten nevyksta. <...> Manyčiau, mokyklose Vilniuje būtų naudingos gestų k. pamokos, bet rajono mokykloje gal vaikams tai nebus labai įdomu... Aš taip galvoju.“

„Na, iš tiesų, dabar žiūrint į mūsų globalinės situaciją, nematau, kad gestų kalbos reikia. <..> Nejaučiu skirtumo kalbėdama su ja, net nesijaučia, kad ji kurčia.“

„Iš tikrųjų ji nesidomi gestų kalba visai.“

„Į šį klausimą man būtų sunku atsakyti, bet kaip suprantu, ji tapatina save kaip girdinčią. <..> Kartais kai būna daug žmonių, ir didelis triukšmas, jai sunkiau pilnai išgirsti, kas sakoma, o šiaip iš esmės ji nepatiria kliūčių bendraudama su girdinčiais.“

„Neigiamo požiūrio į kurčiųjų bendruomenę išties nėra. Kaip čia pasakius... Manau, su jais viskas gerai. Esu juos sutikusi, pvz. kasoje, nuoširdžiai stengiuosi juos suprasti, susikalbėti, nes tada jau mokėjau gestų. Tad kurtieji pamatę nudžiunga, kad gali bendrauti. Tarkim, galima padavėjo kažką užsakyti gestais, nereikia ieškoti lapelio ir panašiai. <...> Kartais galvoju tobulintis dėl darbo, nes greit pereisiu į kitą darbovietę, kol kas kurčiųjų pacientų nepasitaiko, bet gal kada ateityje jų turėsiu. Tai naudinga mokėti LGK.“

Š7-1

„Iki 8 metų nemokėjau gestų kalbos, lankiau girdinčiųjų darželį, o ten buvo logopedė, kuri mokė žodinės kalbos. LGK išmokau tik pradėjusi lankyti mokyklą. Negalėjome privažinėti iš Kretingos į darželį Vilniuje, ir mamai buvo gaila mane mažą, 3 metų, palikti savaitiniame darželyje.“

„Iš pradžių atrodė, kad dukra girdinti, tačiau 2.8 m. ėmus lankyti darželį auklėtoja pastebėjo, kad ji turi klausos sutrikimą, neišgirsta žodžių. Tada nuvedėme ją klausos patikrinimui ir nustatė, kad ji neprigirdinti. Pradėjo nešioti klausos aparatus, vežioti pas surdologopedę kurčiųjų darželyje Antakalnyje (*buvusiame Lietuvos sutrikusios klausos ikimokyklinio ugdymo centre).“

„Mums buvo toloka važinėti į Antakalnį, ir pastebėjau, kad dviejų užsiėmimų per savaitę – mažoka, pažanga tarp kurčiųjų bendraamžių buvo lėtesnė, tad pakalbėjusi su darželio direktore nusprendžiau perkelti dukrą į kitą ikimokyklinio ugdymo įstaigą prie namų, kurioje dirbo profesionali logopedė.

Ten užsiėmimus galėjo lankyti kasdien. Nors teko luktelėti metus, sprendimas pasiteisino – dukrai šis darželis patiko <...>“

„Vėliau surdologopedė mokydama dukrą pastebėjo, kad ji sunkiau išgirsta garsus, tad patarė mums pakeisti klausos aparatus į naujesnius. Paėmėm pabandymui tuos modernesnius ir labai greitai pasimatė pažanga, išmoko tarti S ir Š, tad nusprendėme šiuos aparatus su kompensacija. Džiugu, kad ėmus naudoti naujus aparatus (palyginus su valstybės išduodamais nemokamais prietaisais) dukros žodinė kalba labai pažengė, ėmė tarti vis daugiau žodžių.“

„Namuose vartojome gestų kalbą kartu tardami žodžius, pvz., sakydami GĖLĖ gestų kalba vienu metu tardavome „gėlė“ ir taip plėtėsi dukros LGK ir lietuvių k. žodynas. Tiesa, darželio pedagogai rekomendavo namuose su dukra bendrauti žodine kalba, tačiau negalėjome bendrauti kitaip nei gestų kalba – norėjome kurti ryšį su vaiku, turėti galimybę laisvai bendrauti. Pati užaugau įvairiose situacijose patirdama komunikacijos barjerus, buvo sunkumų susikalbėti su šeimos nariais, tad nenorėjau to patirti ir su dukra“.

„Dukra laisvai bendrauja abiem kalbom, puikiai supranta mano kalbą, net jei pasitaiko klaidų, vadinamųjų „tongue slips“, net nereikia galvoti, kaip aiškiau pasakyti, paaiškinti. Mudvi laisvai bendraujame, klausydamasi mūsų su vyru pokalbių viską supranta.“

„Po kurio laiko, kai gimė antrasis (kurčias sūnus), tikrai pajutau, kad jų auginimas skiriasi – juk pirmagimė lanko girdinčiųjų mokyklą, o sūnus kurčiųjų mokyklą. Tad man patirtis su antruoju buvo visiškai nauja, iš pradžių nežinojau, kas ir kaip... Sūnui gydytojai siūlė daryti kochlearinio implanto operaciją, tačiau aš ir vyras griežtai nesutikome. Iki šiol likusi emocinė nuoskauda, buvo keista, jog medikai pasiūlė mums, kurtiesiems tėvams operuoti, bet jiems tai buvo nė motais <...>“

„Dabar vaikai vienas su kitu laisvai bendrauja gestų kalba, džiaugiamės, kad šeimoje nė nereikia vartoti žodinės kalbos, neįsivaizdavome, kaip būtume bendravę su dukra žodine kalba, o su sūnumi LGK. Džiugu, kad viskas susiklostė į gerąją pusę. Norėjome, kad abu vaikai galėtų ir užaugę bendrauti vienas su kitu ir tada, kai mūsų nebus gyvųjų tarpe. Toks buvo mūsų tikslas. Dar norėčiau paminėti – kai išvažiuojame kur nors, tarkim, pas gimines, dukra mielai išverčia, ką jie sako ir labai tuo džiaugiuosi. Tiesa, verčia pagal situaciją – jeigu pokalbio tema neįdomi, neverčia.“

„Kiek pamenu, dukros pirmoji kalba buvo žodinė, pirmasis ištartas žodis buvo MAMA. Buvau be galo nustebusi. Tik vėliau tai atkartoję gestų kalba. Paskui netgi pati sau viena ėmė dainuoti balsu,

vyras yra nufilmavęs tuos epizodus. Nutarėme palikti televizorių su įjungta muzika, kad galėtų klausytis dainelių. <...> Dukra ir žaisdama kalbėdavosi su savimi, pati kurdavo dialogus, juos įsivaizduodavo.“

„Dukra drąsiai bendrauja su manimi gestų kalba, nesigėdija šios kalbos prieš aplinkinius, išverčia mano žodžius savo draugams, o jie stebisi, kaip mes susikalbame, visiškai nesupranta mūsų kalbos, jiems būna labai įdomu stebėti mūsų bendravimą. Dukros draugai netgi paprašė pamokyti LGK abėcėlės, o dukra mielai parodė. <...> Pedagogai irgi žino apie mus, kurčiuosius tėvus, jie dažnai stebisi, kaip mes kurtieji bendraujame vieni su kitais, tarkim, dukros mokyklos direktoriaus pavaduotoja negali įsivaizduoti, kaip mes, tėvai, bendraujame su dukra. Dar, pavyzdžiui, klausia, ar kurtieji visame pasaulyje kalba viena gestų kalba. Ir nustemba sužinoję, kad kiekvienos šalies kurtieji bendrauja savo šalies gestų kalbomis. <...> Dukra iš draugų yra sulaukusi ir keisto klausimo, negi jai privaloma mokėti gestų kalbą. Bet ji nepasimetė ir atkirto, jog tai tiesiog jos antroji kalba ir šeimoje visi be išimties bendrauja gestų kalba.“

„Ji laisvai kalba angliškai, tiesa, tarptautinių gestų dar nėra mokiusis, moka ir rusų, o šiuo metu mokosi danų kalbą (buvo dukart išvykusi į Farerų salas Danijoje su mokyklos projektu). Taigi dabar ji gali susikalbėti iš viso penkiomis kalbomis. Išties galiu pasakyti, jog dukros lietuvių kalbos įgūdžiai puikūs, dažnai taiso, ką parašiau, padeda mokytis broliui. Ji būdama antrokė netgi yra laimėjusi 2 vietą Vilniaus miesto diktanto rašymo konkursą. Puikiai rašo diktantus <...> Geba rašyti taisyklingai be klaidų, kadangi be galo mėgsta skaityti knygas.“

„Sūnui buvo metai, kai nuvedėme pas logopedę, kadangi norėjome, jog tobulintų savo kalbą. Ir šis žingsnis pasiteisino – sūnus, būdamas 1 m. 7 mėn. amžiaus, jau mokėjo pasakyti sakinius iš trijų gestų. <...> Oi, kalbėti pradėjo labai anksti, pirmąjį gestą pastebėjome vos 8–9 mėnesių! Negaliu paminėti vieno epizodo iš jo vaikystės – buvome prie ežero ir mano kurtieji draugai klausė jo, o kur mama? Kurtieji vaikučiai dažniausiai atsako vienu žodžiu „maudosi“, o jis atsakė, kad „mama išėjo maudytis“. Visi buvo labai nustebę, kad jis jau geba dėlioti tokio ilgumo sakinius. Dabar sūnus laisvai bendrauja gestų kalba, yra tikras lyderis. Lietuvių kalbą taip pat gerai moka. <...> Jis kažkaip pats išmoko, nereikėjo papildomai mokytis <...>. Džiaugiuosi jo tobulėjimu, aš pati irgi būčiau gerai išmokusi lietuvių kalbą, tačiau anuomet buvo sudėtinga, nesuprasdavau pedagogų dėstymo, tad gana vėlai išmokau lietuvių kalbą, bet gerokai trūksta žodžių, atsilikau nuo bendraamžių, ir dabar tenka ir toliau mokytis, dukra netgi taiso mano tekstus, aiškina klaidas, tad nenoriu tokio paties likimo mano sūnui ir skatinu jį mokytis lietuvių kalbos, taip galės bendrauti su girdinčiaisiais raštu <...>“

„Jo mokytoja girdinti, tačiau gerai kalba lietuvių gestų kalba, o klasės auklėtoja kurčia. <...> Dabar sūnus mokosi linksnius, pagal juos taisyklingai rašyti žodžių galūnes, ir jam sunku perprasti šią temą. Stebėdama jo situaciją atpažįstu save, man buvo lygiai taip pat. Gerai tai, kad sesė gali pamokyti paaiškinti ir pati daug ką išmokstu – anksčiau, mano laikais ugdymo kokybė buvo prasta, mokytoja aiškino tik žodine kalba ir niekieno nesuprasdavau.“

„Sūnaus mokykloje vyksta individualios klausos ir tarties lavinimo pamokėlės, tačiau per jas atlieka lietuvių kalbos užduotis, bet aš norėčiau, jog sūnus tų užsiėmimų metu mokytųsi skaityti iš lūpų, tuomet gal lengviau susikalbėtų su girdinčiaisiais, o to net nėra mokoma, duodamos tik lietuvių k. skaitymo ir rašymo užduotys. <...>“

„<...> Kai sūnus nuėjo į mokyklą ir su juo ėmė dirbti girdinti pedagogė, matėsi, kad yra praradęs motyvaciją mokytis, nerodo didelio susidomėjimo, tad šiuo metu kartu darome namų darbus, tiesa, nelabai žinau kai kuriuos lietuvių k. niuansus, ruošia pamokas ir mokykloje, tačiau patys pedagogai irgi rašo su klaidomis, mano dukra pastebi jas sūnaus sąsiuvinuose. Galvojau sakyti tai patiems mokytojams, bet nieko nedariau, tiesiog tylėjau. O sūnus pyksta, kodėl patys pedagogai rašo netaisyklingai? Tada nežinau, ką ir pasakyti...“

„Labai sunku skatinti jį skaityti, darželyje dar dar domėjosi knygutėmis, dažnai pirkdavome knygas, o dabar jis net savo iniciatyva neatsiverčia knygos... O mokykloje pedagogai su juo nelabai užsiima, tik kartą nuvedė į biblioteką išsirinkti knygą, kiekvieną dieną neturi laiko, visi būna užsiėmę būreliuose <...>“

„Aš suprantu, ką perskaitau, o sūnus ne – jis perskaito tekstą, suvokia žodžių reikšmes, tačiau nesujungia jų į visumą, negeba kurti teksto vaizdinių galvoje. <...> Gal jam per anksti kaip kurčiam vaikui, nežinau...“

„Įdomu tai, kad viena gydytoja Kaune manęs paklausė, ar visi šeimoje bendrauja gestų kalba, atsakiau, kad taip, tada daktarė paaiškino, jog nereikia daryti kochlearinio implanto operacijos, kadangi po jos reikalingas didelis darbas su vaiko kalba – klausos lavinimo pratybos, logopedo užsiėmimai ir papildomas darbas namuose. Aš tai žinojau jau seniai ir buvau nusprendusi neimplantuoti vaiko.“

„Mums iš pradžių atrodė, kad dukra girdinti – reagavo į aplinkos garsus, truputį bandė artikuliuoti garsus, čiauškėjo, bet vėliau girdinčiųjų darželio auklėtoja pastebėjo, kad dukra nelabai girdi, tad nuvežėme pas gydytojus patikrai ir patvirtino neprisigirdėjimą <...>“

„Dukra augo dvikalbėje aplinkoje – lankė girdinčiųjų darželį, ten bendravo žodine kalba, o šeimoje kalbėjo gestų kalba. Vaikščiojo ir į logopedės užsiėmimus, mokėsi taisyklingai kalbėti žodine kalba <...> Tiesa, iš pradžių nenešiojo klausos aparatų, bet po kurio laiko logopedė patarė nešioti klausos aparatus (jai buvo ketveri), gavome gydytojo siuntimą ir mums suteikė klausos aparatus. Su jais toliau lavino klausą ir ji išlavėjo, dabar gali laisvai kalbėti.“

„Jau darželyje mums pasiūlė leisti dukrą į girdinčiųjų mokyklą, pastebėjo, kad ji imli, stropiai mokosi, geba suprasti ir įsisavinti informaciją. Taigi buvo rekomenduota lankyti ne kurčiųjų, o girdinčiųjų mokyklą. Šiuo metu sekasi gerai, yra labai savarankiška. Tiesa, pradinėse klasėse jai buvo sunkiau, bet vėliau dukra prisitaikė, bendraklasiai supratingi, draugiški, nebėra patyčių. <...> Jai geriau sėdėti arčiau, pirmoje antroje eilėje, geriau girdi mokytojų dėstymą, taip dukrai lengviau sekti pamokos eigą.“

„Mes mažai dirbome su dukra, atlikdavome tik užduotėles iš darželio, paaiškindavome gestų kalba, ją daugiausiai mokė logopedė, lavino žodinę kalbą. Mes kurtieji tėvai negalime girdėti, kaip ji taria garsus, taisyti jos kalbos, tad su ja užsiėmė logopedė, mokė tarti įvairius garsus, tokius kaip S, Ž ir panašiai. Su dukra kalbame tik gestų kalba.“

„Dukra visas namų užduotis atlieka savarankiškai, mes nedaug galime padėti, nes girdinčiųjų mokyklinė programa itin skiriasi nuo kurčiųjų, mokymo medžiaga gerokai sudėtingesnė ir mums nelengva ją suprasti – mes mokykloje mokėmės pagal palengvintą programą, tad negalime padėti dukrai, ji viską mokosi pati.“

„Dukra pirmiausia pradėjo kalbėti žodine kalba, tik vėliau gestų kalba, o sūnaus gimtoji kalba buvo gestų kalba. Tokie ir tie skirtumai. Bet su dukra iš pradžių gestų kalba bendravome kartu artikuliuodami, o vėliau vien gestais. Kiek pamenu, dukra būdama maža save daugiausiai išreiškėdavo žodine kalba, netgi dainuodavo. Sūnus elgėsi kitaip. Mes pašaukdavom dukrą garsu, ji atsisukdavo ir ateidavo, o sūnų reikia kviesti prie jo arčiau priėjus, juk jis negirdi, kai pašaukiam.“

„Sūnus ėmė daugiau kalbėti gestų kalba būdamas kažkur metukų. Vėliau, pradėjus lankyti darželį, jo žodynas gerokai prasiplėtė.“

„Sūnus ir dukra vienas su kitu laisvai bendrauja, bet kadangi sūnus jau mokosi mokykloje ir jo LGK gerokai patobulėjo, išmoko sunkesnių gestų, ir dabar bendrauja laisviau negu dukra. Ji mokosi girdinčiųjų mokykloje, LGK bendrauja tik šeimoje, tad jos gestų kalbos žodynas siauresnis nei sūnaus, kalba kitaip nei kurčias brolis. Dukra kartais gali nesuprasti tų kurčiųjų, su kuriais rečiau susitinka, kalbos, pasitaiko, kad nežino kai kurių naujų gestų.“

„Sūnus ištis imlus, smalsus, bet lietuvių kalba ėmė daugiau domėtis tik besimokydamas mokykloje. Tik problema ta, kad jo klasėje mokosi skirtingų gebėjimų mokiniai, ir mokytoja skiria daugiau dėmesio silpnesniems mokiniams, nors jis galėtų išmokti daugiau ir jo tobulėjimas vyktų greičiau. <...> Dabar sūnus jau pradeda mokytis rašyti sakinius, tiesa, pasakoti gestų kalba jam sekasi daug geriau negu lietuvių kalba, ir mokytis vis pritingi, labiau nori žaisti“.

„Parengiamojoje ir pirmoje klasėje jam dėstė girdinti mokytoja, vėliau atėjo kita mokytoja, ji taip pat moka gestų kalbą. Bet ji nekalba taip laisvai kaip kurtieji, nors dėsto aiškiai, suprantamai, mokiniai supranta jos aiškinimą.“

„Kai mokiausi Kauno neprigirdinčiųjų mokykloje, visi pedagogai buvo girdintieji, dėstydavo tik žodine kalba, visai nebuvo dėstymo gestų kalba. Visą laiką turėdavom skaityti iš mokytojos lūpų, sekti artikuliuojamus žodžius, rašydavom, skaitydavom, taigi, visas mokymas vyko tik žodine kalba <...> Dabar mano lietuvių kalbos lygis žemas, nesuprantu daug žodžių, tad nemėgstu skaityti, man sunku <...> Mano vaikai geriau moka lietuvių kalbą, man sekasi sunkiau. Sudėtinga suprasti grožinę literatūrą, įvairius žanrus, o paprastus sakinius gebu parašyti, moku derinti laikus, galūnes. Mums netgi tekdavo rašyti diktantus iš klausos, specialiu daiktu uždengdavo lūpas ir rašydavom, bet kas iš to? <...> Pedagogai sovietų laikais tiesiog dirbo pagal ministerijos patvirtintas programas, o dabar laikai pasikeitė ir gestų kalba nebėra draudžiama.“

„Palyginus mano ir kurčio vaiko tobulėjimą, bendraujant su vaiku gestų kalba jis daug greičiau tobulėja, o mama su manimi kalbėdavo žodine kalba ir daug ko nesuprasdavau, patirdavau daugybę komunikacijos barjerų ir daug vėliau išmokau lietuvių kalbą.“

„Ar sūnus geba laviruoti tarp dviejų kalbų, nežinau... Jis laisvai reiškia mintis gestų kalba, o kaip dėl lietuvių kalbos?... Sunku pasakyti... Kaip trečiokas dar nerašo atpasakojimų, rašinėlių, geba atlikti tik lietuvių k. užduotis iš vadovėlio.“

„Na, nemėgsta skaityti, o dukra – knygų graužikė, be galo mėgsta knygas, bet dabar dėl technologijų įtakos skaito kiek rečiau <...> Sūnus, jei ir skaitytų, vis tiek nesuprastų daugelio žodžių reikšmių, daug naujų žodžių nežino, tad skaityti tikslo nemato. <...> Jis labiau mėgsta stebėti kitų suaugusių kurčiųjų pokalbių gestų kalbą...“.

Š8-1

„Gestų kalbą išmokau gana vėlai – kai man buvo devyniolika... Užaugau girdinčiųjų šeimoje. Abu tėvai, sužinoję, kad aš kurčia, pasimetė. Bet vėliau sužinojo, kad Kroatijoje, Zagrebe, yra geras kurčiųjų darželis (gyvenome mažame miestelyje prie jūros), kad ten kurčiuosius moko kalbėti žodine kalba, lavina jų klausą ir pan. ir dėl manęs persikraustė į Zagrebą. Sostinėje gyvenome 4 metus, kol baigiau darželį. Įdomu tai, kad mano darželio grupėje visi vaikai buvo kurtieji, bet siekiant išstbulinti mūsų žodinę kalbą buvo draudžiama vartoti gestų kalbą. Mokėmės tarti žodžius, lavinome klausą užsidėję ausines, tačiau po pamokėlių vis vien slapčia bendraudavome savo sugalvotais gestais. Baigusi darželį visa šeima grįžome į savo miestelį ir pradėjau lankyti girdinčiųjų mokyklą. Buvau viena kurčia tarp girdinčiųjų. <...> Kartkartėmis važinėdavau į Zagrebą dėl logopedo užsiėmimų, tada ir susitikdavau su kurčiaisiais darželio draugais. Nors augau girdinčiųjų aplinkoje, giliai viduje vis vien jaučiau kurčiųjų bendruomenės poreikį, žinojau, kad esu tikrai ne girdinti, o kurčioji.“

„Ištekėjusi atsikrausčiau į Lietuvą, kai mano žmonos dukrai buvo pusantrų metų. Svarstėme, kurią šalį pasirinkti – Kroatiją ar Lietuvą, kol galiausiai nusprendėme rinktis Lietuvą – norėjome, kad dukra jaustųsi komfortiškai, turėtų geras galimybes ugdytis. Čia geros kurčiųjų mokyklos, yra daug kurčiųjų vaikų, aktyvi kurčiųjų bendruomenė. Nenorėjau jai to, ką patyriau aš – augti tarp girdinčiųjų Kroatijoje. Ten kitokia švietimo sistema, kurtieji dažniausiai mokosi integruotai bendrojo lavinimo mokyklose, o kurčiųjų darželius lankantys vaikai privalo nešioti kochlearinius implantus. Šioje šalyje gestų kalba nėra įtraukiama į ugdymo procesą, neleidžiama vartoti šios kalbos. Jeigu Kroatijoje egzistuotų bilingvinis ugdymas, būčiau leidusi vaiką į mokyklą ten. Mano nuomone, Lietuvoje šiuo klausimu yra geriau, daugiau galimybių kurtiesiems vaikams, dirba ir logopedai.“

„Mano tapatybė – kurčiojo, tačiau moku bendrauti ir su girdinčiaisiais, suprantu jų kultūrą. Kai mokiausi tarp girdinčiųjų, aš, kurčioji, jaučiausi kaip neįgalioji, o kai įsiliečiau į kurčiųjų pasaulį, požiūris pasikeitė ir dabar džiaugiuosi esanti kurčia, nejaučiu atskirties, esu lygi su kitais. <...> Na, galiu pasakyti, jog mano tapatybė – dvikultūrinė. Tiesa, kai buvau dvidešimties, balansavau tarp dviejų kultūrų ribos, nežinojau, kuriam pasauliui priklausau. <...> Atsikėlusį gyventi į Lietuvą pasijutau tarsi patekusi į kurčiųjų pasaulį, visą laiką bendrauju gestų kalba – žmonos šeima, draugai yra kurtieji.“

Kai mano draugai atvažiuo į mano gimtinę pajūryje, į Kroatiją, jie labai nustebo pamatę, kad su šeimos nariais bendrauju žodine kalba ir pagalvojo, jog esu neprisigirdinti. Betgi aš esu kurčia. Lietuvoje kitoks požiūris į kurčiuosius, galinčius kalbėti žodine kalba – yra nusistatymas, kad tokie žmonės net ne kurtieji, o neprisigirdintys. O Kroatijoje yra kitaip – daug kurčiųjų gali be problemų bendrauti žodine kalba, neprisigirdinčiaisiais čia laikomi tie, kurie gali kalbėti telefonu, Lietuvoje kai kurie neprisigirdintieji negali kalbėti telefonu, nors ir girdi. <...> Mano nuomone, kurtieji tikrai gali kalbėti žodine kalba, jei tik to norėtų, bet dauguma čia to nedaro. Manau, gal taip yra dėl to, kad dauguma kilę iš kurčiųjų šeimų ir čia kurtieji gimsta karta iš kartos, tad jie neturi poreikio kalbėti žodine kalba. Mano dukra, stebėdama mano ir mamos pokalbį (žodine kalba) vis klausia, apie ką mes kalbamės, prašo išversti. Matau jos norą ir motyvaciją mokytis kalbėti žodine kalba. Aš jos visai neverčiu. Ji taip pat savo noru nešioja klausos aparatus ir iki dabar nešioja, pradėjo šešerių. Lanko užsiėmimus pas logopedę privačiai, kadangi mokykloje dirba tik surdopedagogai, jų darbo specifika kitokia, žodinės kalbos moko daug mažiau, tad vedame pas logopedę. Dukra nori mokėti bendrauti abiem kalbomis - žodine lietuvių ir lietuvių gestų kalba. Mano asmenine nuomone, tai puiku, nes taip galės išstbulinti ir lietuvių kalbos įgūdžius. O tai vyksta per kontaktą su girdinčiuoju asmeniu. Mokykloje yra kitaip, visi pedagogai komunikuoja gestų kalba ir kurčiųjų vaikų pagrindine kalba tampa ši kalba. <...> logopedai neturi su vaiku kalbėti gestų kalba, nes kurčiasis turi pratintis sekti informaciją lietuvių kalba - skaityti iš lūpų, lavinti klausą ir pan. Ateityje lengviau bendraus su girdinčiaisiais, kaip ir aš – galės skaityti iš lūpų, suvokti sakinių struktūrą, gramatiką.“

„Aš už galimybę bendrauti dviem kalbomis – gestų ir žodine bei rašytine lietuvių. <...> Kai atsikrausčiau į Lietuvą, su dukra iškart bendravau lietuvių gestų kalba. Taip sutapo, kad man jau gyvenant Lietuvoje dukra kaip tik pradėjo kalbėti, tad mudvi kartu mokėmės kalbos. Dabar jau laisvai kalbu LGK ir galiu bendrauti su dukra visomis temomis. Na, žinoma, bendravau tik lietuvių gestų kalba, mano nuomone, kai gyveni Lietuvoje, turi ir kalbėti tos šalies gestų kalba. O svečiuodamasi Kroatijoje dukra domisi ir tos šalies gestų kalba, jau moka kelis kroatiskus gestus. Tiesa, žodžių dar nesimokė, mano manymu, to jau būtų per daug ir tai sudėtinga vaikui (ketvirta kalba), kai dar pilnai nemoka lietuvių. <...> Mes šeimoje visą laiką bendraujame LGK.“

„Mokyklose... na, girdintieji turi galimybę ausimis išgirsti visą informaciją ir ji gaunama daug greičiau negu kurtiesiems, mes turime dvigubai daugiau dirbti negu girdintieji. Kartais galvojama, kad visko išmoks mokykloje, išleidžia kurčią vaiką į mokyklą ir visą darbą su vaiku palieka ten dirbantiems pedagogams. Aš su tokia nuostata nesutinku. Mokome dukrą ir namuose, stengiuosi, kad nepamirštų išminktų žodžių, kartojamės juos daktiliu, rašome ir pan. Nuolatos plečiame žodyną, vėliau mergaitei bus lengviau mokytis gramatiką.“

„Mokytoja kartą per savaitę užduoda perskaityti tekstuką, mes jį kartu perskaitome namuose, išsirašome nežinomus žodžius. Tie tekstai po truputį ilgėja. Dukrai šis metodas prigijo, jai patinka mokytis naujų žodžių. Išties labai svarbu skaityti! Mano nuomone, jeigu kurtieji neskaito, tuomet ir jų rašytinė lietuvių kalba nebus gera.“

„LGK suprantu 100 proc., tačiau pati savo kalbėjimo gebėjimus vertinčiau 80 proc., mano kalboje dar pasitaiko klaidų... Dar mokausi rašytinės lietuvių kalbos. Džiaugiuosi, kad visi mano draugai stengiasi siųsti man žinutes ne anglų, o lietuvių kalba. Lankau ir privačius lietuvių kalbos kursus, kadangi moku daug žodžių, bet kol kas sudėtinga taisyklingai formuluoti sakinius. <...> Padėtį dar sunkina tai, kad čia, Lietuvoje, gyvenu kurčiųjų pasaulyje, jeigu sukčiausi tarp girdinčiųjų, bendračiau su jais raštu, taip daug greičiau išmokčiau lietuvių kalbą. O mes kurtieji bendraujame gestų kalba per vaizdo pokalbius, žinutes vaizdo įrašais. Kaip man tuomet tobulinti lietuvių k. Įgūdžius? Juk su kurčiaisiais dažnai nesusirašinėju... <...> Taip pat nežinosi, ar jie parašė teisingai, ar ne. Su kroatų kalba kitaip, tai mano gimtoji kalba ir iškart pastebiu netaisyklingą rašybą. O Lietuvoje – jeigu įsiminsiu kokį neteisingai parašytą žodį ir jį parašysiu, kiti juk juoksis iš manęs... Ir teks persimokyti... Sudėtinga... Bet aš stengiuosi. Todėl noriu, kad mano dukra mokytųsi lietuvių kalbos. Jos gimtoji kalba – lietuvių gestų kalba, auga tarp kurčiųjų šeimos narių, tad visą laiką bendrauja LGK, bet aš noriu, kad ji mokėtų ir rašytinę lietuvių kalbą, ir visiškai neprieštarauju jos norui mokytis kalbėti žodine kalba. Mokant dvi kalbas bus lengviau gyvenime.“

„Mokykloje pedagogai bendrauja lietuvių gestų kalba. Smagu, kad dukra turi gerą mokytoją, besistengiančią sudominti pradinukus, dažnai sugalvoja įdomesnių užsiėmimų, vežioja į ekskursijas ir pan. Esu patenkinta šia mokytoja. <...> Ji yra CODA. Matau, kad ji myli savo darbą, ryškiai pastebima mokinių pažanga. Manau, pedagogų indėlis į vaiko lietuvių kalbos įgūdžių – itin svarbus. Jeigu dirbtų ne toks geras pedagogas, manyčiau, dirbčiau dar daugiau su vaiku namuose. Dabar namuose tik pasikartojame mokymo medžiagą, užpildome spragas. <...> Būtinai bendras tėvų ir mokytojų darbas vardan vaiko tobulėjimo.“

„Mano požiūriu, mano dukrai labai pasisekė, kad auga kurčiųjų šeimoje ir lanko kurčiųjų mokyklą, kai pažvelgiu į save praeityje, kuomet teko mokytis girdinčiųjų mokykloje. Laimei, turėjau gerą mokytoją, kuri užsiimdavo su manimi po pamokų (neturėjau gestų kalbos vertėjų). Tokių pamokų kaip kroatų, matematikos, biologijos, geografijos, metu dėstydavo tikrai žodine kalba, o aš tik sėdėdavau ir nieko nesuprasdavau, nusirašinėdavau konspektus nuo suolo draugų. Visada žinodavau, kad grįžus namo teks juos pakartotinai skaityti su mama. Taigi ta mokytoja kiekvieną dieną po

pamokų pakartodavo visą mokymo medžiagą sėdėdama priešais mane ir aiškiai artikuliuodama žodžius. <...> Pradėjus mokytis koledže pertraukų metu tekdavo nusirašinėti konspektus nuo klasės draugų ir vėliau namuose juos visus skaityti. Tad, galima sakyti, informaciją gaudavau tik namuose, daug vėliau nei bendramoksliai. <...> Universitete man netgi buvo lengva! Nors visi sako, kad ten sunku mokytis ir panašiai, bet man ten mokytis buvo išties daug lengviau negu mokykloje, nes kiekvienos paskaitos metu turėdavau gestų kalbos vertėjus ir galėdavau gauti visą informaciją realiu laiku.“

Š8-2

„Ji mokosi kurčiųjų mokykloje, o po pamokų vedame dukrą pas logopedę, kur mokosi kalbėti. Kadangi dukra norėjo nešioti klausos aparatus, nusprendėme vesti ją į papildomas pamokėles, nes mokykloje bendrauja vien gestų kalba. <...> Šeimoje mes bendraujame vien gestų kalba. Žinoma, lietuvių gestų kalba. Mano žmona, atvykusi iš užsienio, iš karto ėmė mokytis LGK. Supratome, kad taip bus geriau dukrai – norėjome bendrauti viena gestų kalba, t. y. LGK, o ne skirtingomis kalbomis. O mano mama yra neprigirdinti, bendrauja gestų kalba artikuliuodama žodžius, bet dukra supranta ir ją, ir mus abi.“

„Žinoma, kai atsikraustė į Lietuvą, mano žmonai buvo sunku persiorientuoti, jai buvo nelengva iškart susigaudyti, ką kalbame, tad versdavau jai iš LGK į tarptautinius gestus, sakykim, išversdavau, ką dukra sako. Būtent dukros dėka žmona išmoko lietuvių gestų kalbą. Mergaitė kalbėjo vien LGK, juk tarptautinių gestų nemokėjo, ir ji bendraudama su ja išmoko LGK. Dukros žodynas vis plėtėsi, tuo pačiu tobulėjo ir mano žmonos žodynas, mokymasis vyko kartu.“

„Pirmasis dukros gestas buvo LEMPA. Negaliu pasakyti, kada tiksliai, bet ji tikrai buvo metukų, kai pasakė pirmąjį gestą. Iš pradžių daugiausia rodomuoju pirštu rodė į aplinkoje esančius objektus, tik tada pasakė pirmąjį gestą. <...> Ji jau trejų metukų ėmė kalbėti rišliais sakiniais. Pasipasakodavo, ką veikia, kaip jaučiasi, išreikšdavo nusiskundimus etc. Dabar dukra laisvai bendrauja LGK.“

„Kai dukrai sukako treji, ji pamatė, kaip mano žmona bendrauja su savo šeimos nariais ir paklausė, kaip ji išmoko kalbėti. Tada ir išreiškė norą mokytis kalbėti žodine kalba. Paaiškinau jai, kad reikės nešioti klausos aparatus, tik girdint bus įmanoma išmokti. Taip pat sakiau dukrai, kad negaliu jos mokyti žodinės kalbos, kadangi pati nemoku kalbėti žodine kalba ir nenešioju klausos aparatų. Tačiau dukra vis vien norėjo mokytis, turėjo didelę motyvaciją, tad jau pradėjus mokytis parengiamojoje

klasėje savo noru ėmė nešioti klausos aparatus. <...> Logopedė girdinti, visiškai nemoka gestų kalbos, specialiai nuvedėm pas ją, nes norėjome, jog dukra patirtų, ką reiškia bendrauti su girdinčiu žmogumi, kadangi mokykloje ir namuose bei su draugais visą laiką bendrauja gestų kalba. Taigi iki dabar vedame pas tą mokytoją, ir dukra patenkinta užsiėmimais, jai gerai sekasi bendrauti su mokytoja, moka parašyti žodžius, juos ištarti, logopedė taip pat skiria lavinamuosius kalbos pratimus. Abi gerai susikalba, mokymosi procesas vyksta sklandžiai.“

„Ji džiaugėsi išmokusi parašyti žodį MAMA, dukrai buvo kažkur ketveri. Dar darželyje išmoko. Pradėjusi lankyti mokyklą, parengiamojoje klasėje išmoko dar daugiau, pastebėjau sparčią jos pažangą. Labai greitai plėtėsi jos žodynas, o dabar jau geba savarankiškai parašyti savo sugalvotus sakinius, tokius kaip „myliu mamą“ ir pan. Jungia veiksnius su tariniu. Geba ir skaityti tekstus, bet kai kada ir patingi. Daugiausia skaito mokykloje. Bet labiau mėgsta rašyti. <...> Moka išversti po sakinį iš lietuvių k. į gestų kalbą.“

„Pati augindama vaiką domiuosi ugdymo metodais, žinau, kad jau nuo pat gimimo reikia suteikti kurčiam vaikui prieigą prie gestų kalbos. Mano mamos teigimu, dukros kalbos raida daug labiau pažengusi negu mano, kai buvau maža. Anais laikais nebuvo tiek informacijos, manyta, kad normalu viską palikti savieigai, mano mama pati manė, kad išmoksiu savaime. Jos nuomone, šiuolaikiniame technologijų amžiuje kur kas lengviau rasti informacijos apie kurčio vaiko kalbos raidą, tad su kurčiaisiais vaikais daug anksčiau pradedama bendrauti gestų kalba. Prisimenu, kai vaikui buvo 2 ar 3 metai ir daug kalbėdavau gestų kalba su dukra, mano mama sakydavo, kam to reikia, juk ji dar nesupranta, aš aiškindavau savo mamai, kad dukra mus supranta, vėliau tikrai pradės gestais reikšti savo mintis. Dabar mano mama supranta, kad ištis buvau teisi – dukra laisvai kalba gestų kalba. <...> Dukros mokytoja CODA, gali lengvai prisitaikyti prie mokinio poreikių, kalbėti tai gestais, tai žodine kalba.“

„Praėjusią vasarą dukra ėmė domėtis kroatų gestų kalba ir tarptautiniais gestais. Netgi mokėsi ir kroatų gestų dvirankės abėcėlės, išmoko savo vardą daktiliuoti kroatiškai. Su užsieniečiais draugais ji jau stengiasi susikalbėti tarptautiniais gestais, prieš dvejus metus to nedarė, kalbėjo vien lietuvių gestų kalba, dabar jau bando prisitaikyti.“

„Kai buvau maža, manęs visai nedomino suaugusiųjų pokalbiai gestų kalba, o mano dukra itin domisi, ką mes kalbame, viską supranta, tad neįmanoma nieko nusiūpti (juokiasi). Labai smalsi, greit gaudo informaciją, oi...“

„Mano pagrindinė bendravimo kalba – lietuvių gestų kalba. Esant poreikiui varčiau ir kitas kalbas, pvz., rašytinę lietuvių kalbą. Su vyru bendraujame pusiau rusų, pusiau lietuvių gestų kalbomis. Na, sakykim, būna gestų, kurių nėra LGK, tuomet pavartoju skolinius, taip pat kartkartėmis kalbu kitaip, kitoks kalbėjimo stilius.“

„Mes jau žinojome, kad gims kurtieji vaikai, tai mūsų šeimoje genetiškai nulemta, todėl būtume labai nustebę, jei gimtų girdintysis. Jau gimus pirmagimei gimdymo namuose patikrino klausą ir mums pasakė, kad rezultatai gali būti neigiami, yra tikimybė, kad vaikas kurčias. Tačiau aš nelaikiau tų rezultatų kaip neigiamų, visiškai nepergyvenau, kad dukra kurčia, kadangi žinau, kaip bendrauti, gestų kalba yra mano gimtoji, tad tai nesudarė jokių sunkumų. Žinoma, kyla nerimas dėl mano kurčių vaikų švietimo kokybės, bet vis tiek didžiuojuosi, kad esu kurčia ir auginu kurčius vaikus.“

„Na, kalbėti su pirmagime pradėjau dar tada, kai jau ėmė aiškiai matyti, maždaug po mėnesio. Dar iki galo neišsivysčius jos regai, naudočiau juodai baltas korteles, gestų kalba pasakodavau, kas jose pavaizduota, pvz. žvaigždė, saulė ir pan. Pastebėjau, kad dukra jau palaiko akių kontaktą, turiu tai nufilmavus. Taip ir vyko bendravimas. Bet vėliau, kai bendraudavau su dukra, mano mama, netgi kurčia, bei ir kiti giminės sakydavo man – kodėl kalbu su dukra, juk ji nieko nesupranta? Man tokios replikos atrodė keistos, juk su girdinčiaisiais vaikais galima kalbėti žodine kalba, jie klausosi ausimis ir taip mokosi kalbos, o kurtieji to negali akimis? Ir nesako, kad girdintieji vaikai nesupranta, juk pastarieji kalbą įsisavina savaime. Kada gi kurtiesiems išmokyti gestų kalbą? Tad būtina su jais komunikuoti nuo pat gimimo. Tokios vyresnių kurčiųjų nuostatos kyla iš nežinojimo, informacijos trūkumo. Net aš pati, kai dar laukdamasi vaikų domėjausi kurčio vaiko gestų kalbos raida, lietuvių kalba neradau jokios informacijos! Tai stebina, juk dabar 21 amžius. Teko skaityti užsienio šaltinius, rinkti informaciją, domėtis. Ir aktyviai bendravau su dukra. Labai greit pasimatė rezultatai, pirmagimės kalbos raida sparčiai tobulėjo. <...> Pirmas gestas buvo „lempa“, nes man kalbant gestais ir rodant į objektus, dukra sekėdavo juos akimis ir taip įvardijo virš jos kabančią lempą. Jai buvo maždaug 8 mėnesiai. Po kurio laiko jau pradėjo sakyti daug gestų, išreikšdavo, ko nori. Vis užsirašinėčiau ir suėjus metams buvau užrašiusi virš 30 gestų! Vėliau jų atsirado dar daugiau ir jau nebepajėgiau užsirašinėti. Galiu pasakyti, kad kurčio ir girdinčio vaiko kalbos raida visai nesiskiria. Gaila, kad tai pagrindžiančių mokslinių tyrimų Lietuvoje nėra atlikta. Tad dažnai manoma, kad su kurčiu vaiku nereikia bendrauti gestų kalba, spės išmokyti vėliau, bet tai mitas. Girdintieji, auginantys kurčius vaikus, dažniausiai siekia, kad vaikas kalbėtų žodine kalba, manoma, kad gestų kalba per sudėtinga, nesusikalbės ir panašiai. Tad gaila, kad nėra atlikta pagrįstų tyrimų. <...> Na, virš metų,

pusantrų metų jau gebėjo pasakyti sakinius iš 2-3 gestų... Mane nustebino tai, kad dukra mokėjo taikyti LGK gramatikos taisykles. Jai kažkaip savaime gavosi. Tarkim, prisimenu vieną jos sakinį – ŠITAS-BATAS-MOČIUTĖ-TAVO, išvertus būtų „Tai močiutės batai“. Kaip matome, lietuvių k. ir gestų k. sakinių struktūra skiriasi, bet dukra jau mąstė gimtąja kalba.“

„Pati neturėjau tikslo intensyviai mokyti lietuvių kalbos, daugiau kreipiau dėmesį į raidžių pažinimą, pavienių žodžių skaitymą, kadangi lietuvių kalba mus supa kasdien. Tačiau šios kalbos mokytis nėra lengva, ypač mūsų kurtiesiems vaikams, nes šeimoje bendraujame gestų kalba, ji yra mūsų gimtoji. Vaikai jau darželyje pradėjo mokytis lietuvių kalbos, jos moko kone kasdien, bet teigiamų rezultatų nesimatė. Naudos jokios. Mano nuomone, kurtiesiems lietuvių kalbą mokytis naudingiau tik pradėjus lankyti mokyklą, ne anksčiau, kadangi ikimokyklinio amžiaus kurčias vaikas dar neturi poreikio vartoti lietuvių kalbos, tad kam „kalti“ žodžius? Pavyzdžiui, jei mokytume kitą žmogų italų kalbos, kuomet nėra poreikio ją vartoti, ja bendrauti, būtų išties sudėtinga mokytis šią kalbą. Taip pat yra ir su lietuvių kalba. Mokome kurčią vaiką žodžių, bet po savaitės jis būna juos pamiršęs...

<...> Ne, tai ne dėl motyvacijos trūkumo, o dėl kalbos mokymosi poreikio nebuvimo. Įsivaizduokit, jei pati mokyčiausi italų kalbos, bet nėra realaus jos vartojimo poreikio, juk neišsiminsiu žodžių ir neišmoksiu kalbos... Kai pačiai prireikia taikyti kalbos žinias – bendrauti, susirašinėti, skaityti ir pan., tada ir bus reali kalbos mokymosi nauda. Taigi vaikas, didžiąją dalį laiko bendraujantis gestų kalba, taip ir neišmoksta lietuvių kalbos ankstyvame amžiuje. Manychiau, vertėtų pradėti mokytis jau mokykloje, kai suvokia rašytinės lietuvių kalbos svarbą. <...> Prie knygų pratinu po truputį, žiūrinėjame iliustracijas, skaitau vaikams gestų kalba. Bet... matau, kad vaikai dar nesuvokia tų žodžių prasmės, tad tik perpasakaju knygielių turinį, taip susipažįsta su literatūra. <...> Pastebiu vieną problemą – kurčiųjų darželio pedagogai turi nusistatę tokį tikslą, kad kurtieji vaikai iki mokyklos mokėtų apie 100 lietuvių k. žodžių! <...> Kalbant apie gestų kalbą, net nesuskaičiuotume jų, tai būtų milijonas gestų. Mano vaikai gestų kalba jau pasako daug, nėra kažkokio nustatyto reikiamo gestų kiekio, o mano minėtoje švietimo sistemoje... Jeigu būtų numatytas tikslas girdintiesiems išmokyti 100 gestų, kaip tai atrodytų? Pedagogai tiesiog užsideda sau pliusiuką ir tiek.“

„Na, nejaučiu didelio skirtumo, bendravau su abiem vaikais vienodai – gimtąja kalba. Tačiau pastebėjau, kad antrasis vaikas kur kas imlesnis, nes mėgdžioja savo vyresnę sesę. Laisvai išsako savo mintis, geba pasiginčyti, jau išreiškia savo jausmus gestų kalba. Sūnus puikiai moka savo gimtąją kalbą.“

„Laimei, mano dukrą ugdo kurtieji pedagogai. Žiūrėsime, kaip klosis ateityje. <...> Dar sunku pasakyti, ar jau pamėgo lietuvių kalbą – dukra dar tik pirmokė. Po truputį mokosi naujų žodžių, jų

reikšmių. Nuolatos skatinu ją skaityti. Būtent skaitymas padeda plėsti akiratį. Vien žodžių mokymasis nėra veiksmingas – vaikas vis vien nesupras, kaip, kada juos vartoti. Bet skaitymas išties nėra lengva kurtiesiems vaikams. <...> Stengiuosi, kad vaikai plėstų savo žodyną. <...> Na, skaitant reikia mokėti persiorientuoti, versti žodžius į gestų kalbą. Juk abiejų kalbų gramatika, sakinių struktūra skiriasi. Kurtieji vos pamatę žodžio pradžią dažniausiai spėja visą žodį, pvz., perskaitę raidę Š, bet šia raide prasideda daugybė žodžių, tokie kaip ŠEIMA, ŠERNAS ir kt. Neperskaito jo viso iki galo. Mano vaikai dar nelabai geba sklandžiai skaityti dėl kalbų skirtumų. Jie moka išversti pavienius žodžius į LGK, tačiau jiems dar sunku pasakyti pagrindinę teksto mintį. Kuomet aš jiems perskaitau gestų kalba, vaikai pagaliau supranta teksto turinį. Būtina nuolat skaityti knygas.“

„Na, jeigu pedagogas girdintis, jis būtinai turėtų mokėti gestų kalbą. Kurtieji pedagogai taip pat gali neturėti bilingvinio metodo taikymo įgūdžių. Svarbiausia – pedagogo kompetencija ir gestų kalbos mokėjimas.“

„Būna, šeimoje pavartojame keletą rusų gestų. Mums tai išeina savaime, nėra kažkokių ribų, kur LGK, kur rusų GK. Žinoma, jei dukra kalbėdama su draugais pasakytų kurį nors rusų gestą, draugai turbūt nesuprastų, jiems tai būtų nauja. Su vaikais bendrauju įprasta kalba, nenusileidžiu iki jų lygio, o vyras elgiasi kitaip – bendrauja vaikiška kalba... Vaikai tada nesupranta, ką jiems nori pasakyti. Tad iš tiesų nereikia taikytis prie vaikų kalbos, geriau bendrauti su jais natūraliai. <...> Jei nėra gesto, daktiliuoju žodžius, pvz, KIVI, KAIP, KAVA. <...> Kai gerai mokės lietuvių k., galės pažindintis su rusų kalba, dabar dar ne laikas.“

„Daugiakalbystė visada naudinga. Tai didelis privalumas komunikuojant, poliglotams lengviau gyvenime, yra daugiau galimybių, galės skaityti įvairiom kalbom. Manau, kurtiesiems svarbu mokėti ne tik gimtąją kalbą, bet ir lietuvių kalbą. Pastarosios kalbos mokėjimas leidžia kurtiesiems būti savarankiškiems – gebės skaityti, rašyti. Kurčiųjų švietimo sistemoje jau seniai įteisintas bilingvinis metodas, tačiau jo įgyvendinimas vyksta gana lėtai. Dėl šios priežasties daug kurčiųjų neatskleidžia savo tikrųjų gabumų, yra išsilavinimo spragų. Jei dvikalbis metodas būtų sėkmingai įgyvendintas, kurtieji galėtų pasiekti daugiau. <...> Pastebimas neigiamas visuomenės požiūris į gestų kalbą, ji nėra vertinama kaip lygiavertė žodinei kalbai. Lietuvių kalba laikoma svarbesne. Pateiksiu pavyzdį – kurčiųjų mokykloje vyksta daug daugiau lietuvių kalbos pamokų negu gimtosios gestų kalbos. Gimtosios kalbos pamokos vyksta vos 1 ar 2 kartus per savaitę. Prie šios problemos prisideda ir tai, kad daugelis pedagogų nemoka gestų kalbos. Taip nėra tinkamai įgyvendinamas dvikalbis mokymo metodas. <...> Išsilavinimo lygis nepakankamas – kurčiųjų mokymo programa nėra lygiavertė girdinčiųjų programai, nuo jos atsilieka.“

„Medikai dažnai siūlo BERA tyrimą tiksliai klausos lygio nustatymui, bet mes jo atsisakėm, kaip ir daugelis kurčiųjų šeimų. Kam mažam vaikui reikalinga narkozė? Juk matome, kad vaikas tikrai negirdi, skaičiukų reikia ne mums, o gydytojams. Tiesa, jie nesiūlė jokių klausos prietaisų – nei klausos aparatų ar kochlearinių implantų. Kai ateina tik kurtieji šeimos nariai, gydytojai tikrai nesiūlys klausos aparatų, bet jei juos lydi nors vienas girdintis giminaitis, dažniausiai įkyriai siūlo, bando manipuliuoti, tada tie girdintieji bando įtikinti tėvus, kad implantuotų kurčius anūkus... Aš pati buvau su gestų kalbos vertėju, tad nieko nesiūlė. Argumentuodavau, kad vaikas bendrauja gestų kalba, jam viskas gerai, tada nieko nebesakydavo. <...> Medikai neturi žinių apie gestų kalbą, jie tik atlieka savo darbą, kreipia dėmesį tik į klausą, trūksta platesnio požiūrio, galvojimo apie vaiko ateities perspektyvas. Manoma, kad užaugus kilsiančios problemos – ne gydytojų reikalas. Galima palyginti su galūnių protezavimu – pritaikant protezą mąstoma, kaip pacientas vaikščios, bėgios ir panašiai. O su kochleariniais implantais yra kitaip – tiesiog operuojama ir pateikiamos rekomendacijos dėl reabilitacijos ir tiek. Jie nedalyvauja tolesniame procese.“

„Pastebima, kad kurčias vaikas iš pradžių kalbėdamas naudoja tik pirmuosius tris rankos pirštus, dar nevaldo bevardžio ir mažojo pirštų. Pvz. Gestą „Geltona“ rodo ne mažuoju, o rodomuoju pirštuku, „lėktuvas“ V forma. Pasitaiko gramatinių klaidų, erdvinių elementų neatitikimų. Tokie būtų mano pastebėjimai. <...> Galiu pasakyti, kad girdintieji ir kurtieji kūdikiai iki 6 mėnesių guguoja lygiai taip pat. Pasitaikė, kad su mažyliais svečiuojantis pas girdinčius gimines jie palaikydavo juos girdinčiais, balsas praktiškai nesiskirdavo. <...> Po 6 mėnesio kurtieji vaikučiai pradeda mosuoti rankomis, jas judinti, bando naudoti plaštakas atkartodami gestus. Matomas jų noras bendrauti. Esu pastebėjusi ir spardymąsi.“

Š9-2

„Mano žmona daug domėjosi kurčio vaiko kalbos raida, su vaikais daugiausiai ir bendrauja, aš taip pat bendrauju, dažniausiai lietuvių gestų kalba, rusų gestų pasitaiko, galima sakyti, tik kokie 10 proc., kadangi gyvenu Lietuvoje. Vaikai jau paaugo, tad po truputį supažindinu juos ir su rusų gestų kalba, paaiškinu, ką rusiški užrašai reiškia, mokosi pažinti kirilica parašytas raides. Pirmagimė pradėjo kalbėti kažkur 8-10 mėnesių, žmona turi užsirašiusi... Pirmieji gestai buvo LEMPA, po to MAMA, sparčiai plėtėsi LGK žodynas. Jau kiek primiršau, kaip pradėjo kalbėti, senokai tai buvo. Reikėtų peržiūrėti senus užrašus. O antrasis labai greit mokėsi iš savo sesės, mėgdžiojo ją, buvo labai smalsus. Jiedu laisvai bendrauja. <...> Kalbą tobulino ir kurčiųjų darželyje, juos ugdė kurtieji pedagogai, tad visi tarpusavyje komunikavo lietuvių gestų kalba. Žodžių išmoko nedaug, pirmiausia mokėsi gestų

kalbą, tik vėliau juos siejo su žodžiais, mokėsi skirti abi kalbas. Turėjome ir iš Amerikos atsivežtą knygą, kur pavaizduotos skirtingų šalių gestų kalbos, pamatė, kad lietuvių, rusų ir amerikiečių gestų kalbos, kaip ir žodinės kalbos, skiriasi. <...> Žinoma, skaitau vaikams lietuviškas knygeles, tiesa, sunkesnių negaliu skaityti, man dar trūksta lietuvių k. Įgūdžių, bet knygas vaikams gebu perskaityti.“

„Aš manau, svarbiausia pirma išmokti gimtąją kalbą, t. y. gestų kalbą, tik po to žodinę kalbą, kaip ir girdintieji girdi ir įsisavina savo gimtąją kalbą. Su vaikais bendrauju daugiausiai lietuvių kalba, nėra jokių problemų. Netgi močiutė, mano mama, stengiasi su vaikais bendrauti lietuvių gestų kalba, po truputį mokosi šios kalbos. Man kažkaip natūraliai išeina, kadangi gyvename Lietuvoje. Jeigu gyventume Rusijoje, žinoma, mes visi turėtume mokytis tos šalies gestų kalbos.“

„Kai dukra augo, buvo labai smalsi, bendraujanti, tikrai domėjosi gestų kalba, antrasis vaikas kitoks, labiau norėjo žaisti nei kalbėti, bet irgi sparčiai išmoko kalbėti - mėgdžijojo savo sesę. <...> Visi šeimoje kurtieji, žmonos brolis, pusbrolis, teta, kiti giminės... Jeigu kurčias vaikas auga tarp girdinčiųjų šeimos narių, manyčiau, būtų sunkumų su vaiko kalbos raida. O pas mus viskas gerai.“

„Anksčiau Sankt Peterburgo kurčiųjų mokykloje ugdymas vyko totaliosios komunikacijos būdu, buvo labai kreipiamas dėmesys į kurčiųjų žodinę kalbą, taisyklingą žodžių tarimą. Kai mokiausi pradinėse klasėse, gerai kalbėjau žodine kalba (aš visiškai kurčias), bet vėliau nebelavinau savo tarties – šeimoje kalbėjau vien gestų kalba, mano tartis suprastėjo ir toliau nebuvo prasmės manęs mokyti. Mano nuomone, kurčiajam žodinė kalba nėra reikalinga, kurčiojo balsas kitoks – jei prakalbės, girdintiesiems bus keista girdėti tokį akcentą ir jo nesupras. Manai, kad tari teisingai, tačiau tavęs negali suprasti. Juk savo balso tai negirdi... Tokių situacijų būna ir neprigirdintiems. Manau, kalbėjimo įgūdžiai priklauso nuo to, kokiomis kalbomis bendrauji šeimoje, kokioje šeimoje augi. Jei girdinčiųjų – yra galimybė koreguoti tartį, ją tobulinti. O kaip kurčiųjų šeimoje??? Šiuo metu švietimo sistema kitokia, kurtieji gali mokytis gimtąją kalbą, anksčiau daugiausiai skaitydavome iš lūpų, rašydavome, „kaldavome“ žodžius mintinai, mokydavomės juos daktiliuodami... Pastebėjau, kad Rusijos kurtieji kalba gestų kalba dažniausiai artikuliuodami žodžius, nori atrodyti tarsi aukštesnės klasės negu visai neartikuliuojantys žodžių, ryški rusų kalbos įtaka. Lietuvoje taip nėra. O aš pats kalbu vien gestais. Šiuo metu ugdymo metodai Rusijoje pasikeitę, nebemokoma kalbėti žodine kalba, kalbėti mokomi tik neprigirdintieji, o kurtiesiems taikomi kiti metodai. Mano laikais kurčiųjų pedagogų buvo tik du, tačiau jie dėstė tik technologijų ir kūno kultūros dalykus. Tiesa, turėjau ir girdinčius mokytojus iš kurčiųjų šeimų, kurie laisvai mokėjo gestų kalbą. O didžioji dalis pedagogų buvo girdintieji ir prastai mokėjo gestų kalbą. Dažnai pasakydavo klaidingus gestus, visai ne tuos, kuriuos vartojame mes, kurtieji. <...> Galiu pasakyti, kad Lietuvoje kurčiųjų situacija geresnė,

prieinamos vertimo paslaugos, teikiamos netgi nuotolinės paslaugos. Rusijoje tokių paslaugų neturime, su girdinčiais tenka bendrauti raštu, sugaištame daug laiko. Žinoma, dirba vertėjai, lydintys į valstybines įstaigas, bet juos reikia užsisakyti gerokai iš anksto, turime laukti, pvz., į teismą greitai nepasisamdys vertėjo dėl didelio kurčiųjų skaičiaus. Sankt Peterburge gyvena apie 15 tūkst. kurčiųjų. Manau, kad Lietuvos kurčiųjų mokyklose situacija gera, kurtieji turi galimybę mokytis gestų kalba, tačiau čia kurčiųjų mokinių mažėja dėl įtraukiojo ugdymo. <...> Įdomu tai, kad lyginant Lietuvą su Rusija, čia mažesnis kochlearinių implantacijų skaičius, jos atliekamos tik 1-2 proc. kurčiųjų. Taip yra dėl didelės šių operacijų kainos, jos ten nėra kompensuojamos, o Europoje atvirkščiai... Norėtusi, kad tokia tvarka keistųsi, man nelabai patinka, kad daugėja nešiojančių kochlearinius implantus. Taigi Rusijoje dėl tokios situacijos gyvena gerokai daugiau kurčiųjų. <...> Medikai turėtų informuoti tėvus ir apie kitas galimybes, ne tik klausos reabilitaciją, bet ir kurčiųjų bendruomenę, gestų kalbą. Girdintieji tėvai susilaukę kurčio vaiko dažnai būna pasimetę, nežino, ką daryti toliau. O gydytojai renkasi paprasčiausią variantą – tiesiog atlikti kochlearinę implantaciją. Nėra pateikiami kiti variantai, tarkim, tėvai dažnai net nežino, kad egzistuoja kurčiųjų klubai, nesidomi. Skubama daryti operacijas, trūksta platesnio matymo – o kokia gi bus tolesnė vaiko ateitis, ar jam tai tiks ir panašiai... Galima sakyti, kad pažeidžiamos ir vaiko teisės – jei užaugęs jis klaus tėvų, o kodėl dėjote man implantą?“

„Esu už lietuvių kalbos mokymąsi. Kurtieji pirmiausia turi išmokti gimtąją kalbą, vėliau mokytis lietuvių kalbos. Svarbiausia gebėti bendrauti rašytine kalba. Kaip kurčiasis be jos gyvens? Būtina turtinti abiejų kalbų žodyną. Man abi kalbos – lietuvių gestų kalba ir lietuvių kalba – yra lygiavertės. Kai nėra gesto kokiam naujam terminui, tuomet jį daktiliuojame. O dėl užsienio kalbų, manau, verta jų mokytis vėliau, kai gerai išmoksta savo gimtąją kalbą ir valstybinę kalbą (tos šalies, kurioje gyvena). Beje, dukra buvo išmokusi šiek tiek amerikiečių gestų (mom, dad, namai ir kiti pagr. gestai). Įsiminė šiuos gestus pabendravusi su JAV gyvenančia krikšto mama. Kai paaugs, galės išmokti ir ASL, jei norės.“

„Išties reikėtų Lietuvoje įstatymais įtvirtinti kurčio vaiko teisę į gestų kalbą, dabar to nėra, tad tėvams trūksta informacijos, imama manyti, kad geriau nešioti kochlearinius implantus, mokyti žodinės kalbos...“

Š10-1

„Mes jau žinojom, kad mums gims kurtieji vaikai, kadangi daugelis giminių iš mano pusės – kurtieji. Tačiau vyro mama nebuvo tokia užtikrinta, manė, kad vaikas gali gimti girdintis, nes mano vyras

neprigirdintis. Tad jos prašymu nuėjom pas genetikę atlikti tyrimų. Ir genetikas, išnagrinėjęs giminės medį, patvirtino, kad yra 90 procentų tikimybė, jog vaikas gims kurčias. <...> Na, gestų kalba visą laiką bendravau su jais jau nuo pat gimimo. Kai pravirkdavo, klausdavau „nori valgyti?“, parėjus vyrui sakydavau, kad atėjo tėtis, ir kt. Pasakodavau, kas vyksta aplinkui. Kitų kurčių vaikų pirmasis gestas dažniausiai būna „lempa“, o mano vaikų buvo „valgyti“. Ir pirmasis, ir antrasis pradėjo kalbėti to paties amžiaus, 5 mėnesių. Kai išalkę verkdamo, visada gestais klausdavau, ar nori valgyti. Taip susiedavo tą gestą su valgymu ir ėmė jį atkartoti. Rodydavo šį gestą ne viena ranka, o sunėrus abi plaštakas. <...> Dar gestą „tėtis“ rodė tik smiliumi ant kaktos, nors turėtų rodyti suglaustais smiliumi ir didžiuoju pirštu priliečiant kaktą ir smakrą (žr. <http://lgkz.ndt.lt/component/signs/9316-tevas-a-aut.past.>), panašiai kaip su girdinčių vaikų žodžių artikuliacija. Vieni iš pirmųjų gestų buvo „valgyti“ ir „tėtis“. Taip buvo dėl to, kad pasakodavau, jog atėjo tėtis, todėl įsiminė šį gestą. Nors pirmieji gestai buvo nepilni, suprasdavau, ką man bando pasakyti. Aš netaisydavau jų kalbos, tiesiog kalbėdavau taisyklingai ir vaikai natūraliai išmoko visus gestus. <...> Visi pirmagimio darželio grupės vaikai buvo kurtieji, o auklėtoja buvo neprigirdinti, laisvai kalbanti gestų kalba. Grupės mokytoja buvo girdinti, šiek tiek mokėjo gestų kalbą. Darželio grupiškai kurtieji, tad vaikas turėjo galimybę bendrauti gimtąja kalba. <...> Na, nemačiau, kaip iš tiesų mokė lietuvių kalbos, kiek pamenu, kurčia auklėtoja buvo mokytojos asistentė, padėdavo paaiškinti vaikams užduotis pamokėlių metu. <...>“

„Abu vaikai kurtieji ir jie nenešioja klausos aparatų. Bet gydytoja siūlė kochlearinį implantą, tačiau mes atsisakėme. Bandė siūlyti, kadangi mano vyras neprigirdintis, manė, kad galės kažkaip mokyti žodinės kalbos, tačiau, mano manymu, tai klaidingas požiūris, juk mano vyrui neatkursi klausos. Be to, ir aš mokydama mokykloje gana gerai kalbėjau žodine kalba, bet vėliau praradau įgūdžius ir nebekalbu. Ir gydytoja suprato mūsų situaciją, daugiau nebesiūlė. <...> Taip pat manau, kad siūlė dėl to, jog vyro mama girdinti, lyg ir darė įtaką medikei, net kalbėjosi telefonu dėl kochlearinio implantavimo galimybės. Vieną kartą ėjo su mumis pas gydytojus, dar įkyriau siūlė implantus, tad kitą kartą jos nebekvietė ir griežtai pasakė, kad neoperuosime. Galiausiai nustojo siūlyti.“

„Truputį pažindinau su raidėmis daktiliuodama žodžius, pvz. žodį „akis“, vėliau, kažkur nuo pusantų metų, lankė individualius užsiėmimus pas darželio surdopedagogę. Mokė paprastų žodelių per žaidimus, duodavo namų užduočių, dirbau su vaikais ir namuose. Nebuvo lengva, kai kuriuos prisimindavo, kai ką pamiršdavo. Prisimenu, pirmasis išmoktas žodis buvo „bamba“. Dabar mokykloje sekasi gerai. Neturėjau tikslo būtent mokyti žodžių, tiesiog natūraliai bendravau. Lankydavo užsiėmimus kartą per savaitę. Dirbo su vaiku individualiai: piešdavo, mokė žodžius naudodama paveikslėlius, daktiliuodavo žodžius ir pan. Pasitaikė gera mokytoja, ji buvo teigiamos nuomonės apie gestų kalbą, laikė ją svarbia ugdymo procese, jos teigimu, dvikalbis mokymo metodas

naudingas kurčiam vaikui. Pati mokytoja neblogai moka gestų kalbą. Tiesa, pastebėjau, kad užsiėmimų metu vis tiek kviesdavosi kurčią kolegę, jog padėtų. <...> Antrasis sūnus irgi lankė pamokėles. <...> Lyginant gimtosios kalbos įgūdžius, galiu pasakyti, kad antras sūnus dar imlesnis nei vyresnis brolis. Turėjo galimybę stebėti vyresnį brolių, bendrauti su juo, todėl daug greičiau padarė pažangą. <...> Skaitydama knygas stengiausi rodyti į iliustracijas ir prašyti perskaityti šalia užrašytas sąvokas. Nors vaikas sakydavo, kad nepavyksta perskaityti, tada bandydavom skaityti žodžius daktiliuojant ir sūnus perskaitydavo. Kažkaip jam buvo sunkiau skaityti paprastai, be LGK pirštų abėcėlės, pastaroji padėdavo mokytis skaityti. Kad vaikui neatsibostų nuolatos mokytis žodžius, skaitydavau knygas gestų kalba, tik kartais besdavau pirštu į paveikslėlius ir teiraudavausi, kas ten nupiešta. Bet vaikas iki šiol dar nėra pamėgęs skaityti knygų, jam nelengva... Stengiamės kartu skaityti, skatinu vaiką gestais atpasakoti, ką perskaitė, kai stringa, pagelbėju. Kartais būna, kad perskaito kalkine kalba, aš taisau persakydama tą patį tekstuką gimtąja gestų kalba ir vaikas pagaliau supranta, kaip turėtų būti skaitoma. Dėl lietuvių ir LGK gramatinių struktūrų skirtumų būna sudėtinga suvokti tekstus. Tik nuo pirmos klasės jau ėmė suprasti kalbų skirtumus ir reguliariai skaityti knygas, anksčiau vaikams skaityti buvo sunku, tad iki mokyklos jiems skaičiau gestų kalba ir mokiau žodžių, kad juos įsimintų.“

„Antrajam nepasisėkė, parengiamojoje klasėje jo mokytoja buvo girdinti, metodai labai pasenę, ji dėstė „kalimo“ metodu, tad sūnus prarado motyvaciją mokytis lietuvių kalbos, vėliau, pirmoje klasėje ėmė dėstyti kurčia pedagogė, tada tobulėjo daug greičiau, tačiau skaityti kiek pritingi, nelabai nori, nes lietuvių kalba jam kaip užsienio kalba, dar daug žodžių nesupranta. Manau, kad tikrai reikia labiau raginti skaityti, juk girdinčiųjų ir kurčiųjų ugdymo programos jau suvienodintos, krūviai palaipsniui vis didėja ir mokymosi turinys sudėtingėja. Tad stengiamės kiekvieną dieną kartu paskaityti, imame knygas iš bibliotekos. Mano nuomone, be galo svarbu diegti šį įprotį. O jo gestų kalba puiki, tarkim, kai pasakoju vartodama sunkesnius gestus, jis viską supranta, kas kalbama. Aš nesistengiu aiškinti vartodama paprastus gestus, kalbu kaip su suaugusiuoju, nesvarbu, jei kurių gestų nežino, juk mokosi iš manęs ir pats pradės vartoti. Taip pat jis mėgsta stebėti mane kalbančią su kitais žmonėmis. Pirmagimis irgi buvo toks pats, nuolat stebėdavo mūsų pokalbius, pasiteiraudavo, jei ko nesuprasdavo, pvz., apie politiką. Kantriai jam paaiškindavau. Todėl abu sūnūs laisvai kalba LGK.“

„Kai buvome išvykę į Švediją, antragimis labai susidomėjo švedų gestų kalba bei švedų kalba, klausinėdavo, kokie švediški gestai vartojami tam tikram objektui įvardyti ir pan. Grįžęs kiek primiršo, prašė prisiminti švedų k. žodžius, aš atsiminusi keletą jam išdaktiliau. Pastebėjau, kad būdamas toje šalyje susidomėjo kalba, mokėsi gestų bendraudamas su draugais, o namuose nelabai

sekasi... Manyčiau, kalbėdamas virtualiai su draugais vaizdo skambučiais tikrai pramoktų įvairių šalių gestų kalbą.“

„Vaikai nepalaiko šiltų ryšių su močiute iš tėčio pusės, kadangi ji girdinti ir nemoka gestų kalbos. Tikėjosi, kad vyresnėlis bent gebės bendrauti raštu, bet jis turi rašymo problemų ir negeba rašyti, tad nepavyksta susikalbėti su močiute, su ja bendrauti padeda tėtis, verčia, ką nori pasakyti. Neramu, kaip būtų, jei palikčiau sūnų savaitei atostogų pas močiutę, gal ir išeitų, jei nesusikalbėjimo atvejais močiutė paskambintų mano vyrui ir tėtis verstų sūnui ir močiutei, bet tai būtų laiko gaišimas... Arba bandytų kažkaip susikalbėti gestikuliuodami? Net nežinau. Dar nesam bandę vyresnėlio palikti pas močiutę. Manau, kažkada vieną dieną pabandytume. Gal sūnus supras, kad būtina stengtis mokytis lietuvių kalbą. Anksčiau, kai vyras paragino mokytis gestų kalbos, močiutė bandė, tačiau jai buvo per sunku, nesugebėjo įsiminti gestų, jų taisyklingai parodyti, rankos buvo „kietos“, neklusnios. Tad toliau mokytis nebenorėjo. Mano vyras neprigirdintis, tad kai augo, jis su mama bendravo tik žodine kalba, taip ir neišmoko gestų. Jei būtų kurčias, gal būtų bendravę kitaip. <...> Dar sūnaus klausiau, jeigu jam reikėtų gultis į ligoninę, o šalia nebus mamos, kaip raštu susikalbės su gydytojais? Ir jis sutriko, nežinojo, ką atsakyti. Žino, kad yra nuotolinės vertimo paslaugos, bet aš jam sakau, kad ateityje jos gali būti mokamos, ką jis tuomet darys? Reikia mokėti perskaityti nors trumpus paprastus tekstus. Deja, sūnus iki šiol nemėgsta skaityti, jam sudėtinga tobulinti žodyną.“

„Su sūnumis bendrauju natūraliai, nesistengiu supaprastinti kalbos. Pavyzdžiui, vieną vakarą su jaunėliu skaitėme knygelę, joje buvo pasakojama apie elgesį. Pasakiau gestą „kultūra“ ir skaičiau toliau, bet paskui pasiteiravau sūnaus, ar žino, ką šis gestas reiškia. Ir jis paaiškino, kad nekultūringa, tarkim, prisidėti pilną lėkštę maisto, pateikė kitus pavyzdžius. <...> Sūnus kartais klausia, jei kurio gesto nesuprato, būna, įterpiu ir keletą tarptautinių gestų, bet dažniausiai susigauja, apie ką kalbame, puikiai supranta esmę.“

„Kai aš augau, mano pačios gestų kalba nebuvo tokia gera kaip mano vaikų, nes mano mama nelabai bendraujanti, mažai kalbėdavo, mokykloje vaikai irgi nelabai mokėjo gestų kalbą, tik viena klasės draugė laisvai bendravo (turėjo vyresnę kurčią seserį). Išties pastebėjau, kad kurtieji, turintys vyresnius brolius ar seseris, daug geriau kalba gestų kalba nei jų neturintys. Pavyzdžiui, mano jaunėlės sesers gestų kalba turtingesnė išraiškingesnė nei mano. Gerai, kad šiandien kurčiųjų mokykloje dirbantys girdintieji pedagogai jau neblogai moka gestų kalbą ir kurtieji mokiniai turi galimybę su jais bendrauti ir taip mokytis gimtosios kalbos. Bet įdomu tai, kad, nors jaunėlis sūnus parengiamojoje klasėje turėjo girdinčią mokytoją, tačiau ji nesugebėjo tinkamai mokyti lietuvių

kalbos, sūnus nieko neišmoko, o pirmoje klasėje ėmus dėstyti kurčiai mokytojai pažanga buvo daug greitesnė.“

Š10-2

„Kai sužinojome, kad abu vaikai kurtieji, iškart pradėjome su jais bendrauti gestų kalba“

„Mums gestų kalba – geriausias komunikacijos būdas su vaikais, juk žodinė kalba jiems būtų nesuprantama. Svarbiausia suprasti vienas kitą. Mano šeimoje visi girdintys, su mama bendrauju žodine kalba, kadangi galiu kalbėti. Girdžiu, jei esu arti pašnekovo, išgirstu viską, ką sako, iš toliau jau nieko negaliu girdėti ir nesuprantu. Kai mes su vaikais viešime pas mano mamą, aš dažniausiai vertėjauju – išverčiu mamai, ką sako abu sūnus, persakau jiems, ką močiutė pasakė, taip ir vyksta komunikacija. Truputį stengėsi mokytis gestų kalbos, bet dėl vyresnio amžiaus jau sunku išmokti naują kalbą, juo labiau, kai ji yra gestų. <...> Na, turbūt, jei manęs nebūtų šalia, kažkaip bandytų susikalbėti gestikuliuodami buitinėmis temomis, vartotų paprastus gestus, pvz. „valgyti“, „ateik“ ar kitus. Bet gilesnių pokalbių nelabai būtų. Jeigu mano mama turėtų daug noro ir motyvacijos, tada pavyktų išmokti gestų kalbą, bet kai nėra tiek motyvacijos, tai...“

„Na, galiu pasakyti, kad antrojo sūnaus kalbos raida buvo daug spartesnė, kadangi galėjo mokytis iš brolio. Mes tiesiog ir toliau bendravome gimtąja kalba, nebuvo jokių keblumų. <...> Parengiamojoje klasėje antragimiui nelabai sekėsi, kadangi mokytoja nelabai mokėjo gestų kalbą, nesusikalbėjo su mokytoja. Pirmoje klasėje ją pakeitė kurčia mokytoja, daug lengviau susikalbėjo ir sūnus tobulėjo daug greičiau. <...> Abiejų sūnų darželio grupiškai buvo kurtieji, jie visi tarpusavyje laisvai bendravo gestų kalba.“

„Manyčiau, kad abiem vaikam padeda reguliarius knygų skaitymas. Reikia kuo dažniau skaityti, daktiliuoti perskaitytus žodžius, po to juos versti į gestų kalbą, taip suvoks abiejų kalbų skirtumus ir lengviau išmoks lietuvių kalbą. Su pirmuoju nebuvo lengva, vis pamiršdavo išmokus žodžius, dabar stengiamės mokytis antrąjį sūnų. <...> Pirmiausia paaiškiname kiekvieną tekste esantį nežinomą žodį, tik tada aptariame, kaip supranta perskaitytą sakinį, kokia jo mintis. Su pirmagimi sunku dirbti, jis paauglys, nelabai nori skaityti, tad neverčiame, tiek jau to... <...> Manau, pamiršdavo žodžius dėl to, jog neskaitydavo, taip neįsisamonindavo, nesikartodavo žodžių, todėl buvo sunku plėsti savąjį lietuvių k. žodyną. Kai dabar lietuvių k. mokytoja girdinti, sudėtingiau, nelabai geba detalčiai išaiškinti mokymo medžiagą, pradinėse klasėse buvo daug geriau, kai dėstė kurčia pedagogė.“

„Vyresnis sūnus nelabai geba parašyti sakinius, o antrajam sekasi geriau. Moka parašyti paprastus sakinius, tarkim „aš einu namo“ ir panašiai. Jam aštuoneri. Tiesa, knygos jį nelabai traukia, reikia skaityti kartu, tada pavyksta sudominti. <...> Antrasis sūnus labiau motyvuotas mokytis lietuvių kalbos, tad skatiname jį domėtis, nenorime nuslopinti susidomėjimo, po truputį mokome jį žodžių. Žiūrėsime, kaip bus vėliau.“

„Mano žmona geriau moka lietuvių kalbą, tad padeda atlikti vaikams namų užduotis, jiems paaiškina. <..> Būna, jaunikis kartais paklausia, ką kuris žodis reiškia, tenka paaiškinti, o šiaip daug ką atlieka savarankiškai.“

„Na, aš galiu suprasti esmę to, kas parašyta, bet mano gramatika nelabai taisyklinga, dažnai klystu žodžių galūnėse, gal dėl to, kad mama manęs nelabai mokė, o mokykloje nesuprasdavau mokytojų dėstomos informacijos, tad lietuvių kalbą pramokau gana vėlai, tačiau mano įgūdžiai nėra labai geri, dar reikia patobulėti. Manau, lietuvių kalbą mokėti naudinga, ją mokant bus lengviau rasti darbą, komunikuoti su girdinčiais, susirašinėti ir panašiai. Esu už dvikalbystę, man abi kalbos vienodai svarbios. Vien gestų kalbą mokėti neužtenka, juk pasaulyje gyvena daug daugiau girdinčiųjų nei kurčiųjų, mes esame mažuma, tad būtina mokėti laviruoti tarp dviejų kalbų.“

Š11-1

„Iš tiesų pati norėjau, kad gimtų girdintis vaikas, nes žinojau, kad su kurčiu vaiku teks daug dirbti, jį ugdyti. Nebuvo baimės dėl vaiko kurtumo, tiesiog žinojau, jog kurčių vaiką reikės kur kas daugiau mokyti, su girdinčiu daug lengviau, mudu galėtume laisvai bendrauti žodine kalba. Jei būtų gimęs girdintis, planavau mokyti gestų kalbos, juk mes kurčiųjų šeima turime vieni su kitais bendrauti gestų kalba. Tačiau Dievas iš mano planų pasijuokė – gimė visiškai kurčia mergaitė. Buvau be galo nustebusi. Klausos lygis buvo virš 100 decibelų, dukra gimė visai kurčia. Pamatę rezultatus gydytojai siūlė kochlearinę implantaciją, tačiau aš nesutikau. Jeigu medikai būtų manę įkalbėję, vyras vis vien nebūtų sutikęs operuoti. Reikėjo mūsų abiejų sutikimo. Tad apsisprendėme neoperuoti. Svajojau apie girdintį vaiką, bet dabar manau, kad viskas susiklostė gerai ir nieko gyvenime nenorėčiau keisti.“

„Kai paaiškėjo, kad vaikas kurčias, man buvo šokas, mažčiau, kodėl vaikas kurčias, juk aš neprigirdinti, vyras kurčias, jo giminėje nėra kurčiųjų, tiesa, tarp mano giminaičių yra neprigirdinčių, kurčiųjų, teta ir kiti. Manyta, kad taip atsitiko dėl mano ligos nėštumo metu. Iš pradžių, kai buvau pasimetusi, susitikau su surdopedagoge, ir paklausiau, kaip bendrauti su vaiku. Ji pasakė, kad būtinai tik žodine kalba, jokios gestų kalbos. Man buvo sunku pradėti taip bendrauti, kadangi dukra labai

gaudė informaciją akimis, smalsiai dairydavosi. Aplinkiniai pamanydavo, kad dukra girdinti, ramindavo, jog jai viskas gerai. Buvo abejonių, ar dukra girdi ar ne, nes nuo menkiausio vėjelio praėjus dukra pabusdavo, ji buvo labai jautri aplinkos dirgikliams. <...> Kartą, kai buvome pas girdinčius draugus, plaunant puodą jis nukrito ant grindų plytelių, ir dukra toliau miegojo, tada jau supratome, jog ji negirdi. Jai buvo pusė metų. Neteko daužyti šaukštais puodų ir panašiai, tą kartą tiesiog paaiškėjo. Taigi, kai surdopedagogė prisakė su dukra kalbėti vien žodine kalba, paklausiau jos ir ėmiau su ja bendrauti tik balsu, tačiau iš vaiko nemačiau jokios reakcijos. Tada iš šoko būsenos tarsi atėjau į protą ir nusprendžiau bendrauti gestų kalba. Stengiausi jos mokyti jai skaitydama knygas, pasakiusi gestą, tą pačią sąvoką pakartodavau ir žodine kalba. Jai buvo iškart uždėti klausos aparatai, lankėme privačias pamokėles pas surdopedagogę. Taip ir vyko tolesnis vaiko ugdymas.“

„Dukra pradėjo lankyti girdinčiųjų darželį 1 m. 10 mėn. Jame dirbo mūsų surdopedagogė, tad nusprendėme leisti į tą darželį. Ten pradėjo intensyviai mokyti kalbėti žodine kalba. Man sakė, kad dukra labai imli. Bet vis dėlto vykome į Vilnių pas mokytoją Vieliūtę, kad ji pabendrautų su mūsų vaiku, įvertintų, kaip jai sekasi. Pabendravusi su dukra mokytoja nuramino mus, pasakė, kad mergaitė tikrai kalbės, ir viskas bus gerai. Labai norėjau, kad vaikas kalbėtų. Nesu prieš gestų kalbą, bet norėjau išmokyti ją taip pat kalbėti žodine kalba. Bendravome su ja abiem kalbomis, ji laisvai kalbėjo, viskas buvo puiku. Trejų metų ji ištarė pirmą žodį „mama“. Kai dukra augo, ji kalbėjo aiškiai, ji neturėjo kurtiesiems būdingo duslaus balso, tarė žodžius be akcento. Tiesa, dukra kartais skuba norėdama kažką pasakyti, greitai kalbėdama nukanda žodžių galūnes. Tada prašau jos neskubėti, kai kalba. Dukra kalba lygiai taip pat kaip aš – greitakalbe. Stengiamės tai koreguoti, manau, kad su tuo tikrai susitvarkys ir stengsis kalbėti aiškiai. Nors dukrai jau 15 metų, vis dar lanko pamokėles pas surdopedagogę.“

„Dukra pati supranta, kad ji nėra girdinti. Pradinėse klasėse, besimokydama pirmoje ir antroje klasėje buvo sunku, painiojosi savyje, nes dar neturėjo draugų, jautėsi vieniša. Kai dukra buvo antrokė, atėjau į jos klasę papasakoti apie kurčiųjų kultūrą, paaiškinau vaikams, kaip bendrauti su kurčiaisiais. Tada situacija pagerėjo. Be to, mokytis buvo sunku, mokytoja pastebėjo, kad dukra jau ima atsilikti nuo bendraklasių, nebespėja jų pasivyti. Buvo reikalinga mokytojos padėjėja. Tad pasirūpinom tuo ir ją paskyrė. <...> Ketvirtoje klasėje dukra jau pasijuto geriau. Perėjus į progimnaziją jai sekėsi pusėtinai. Dabar dukra mokosi pas mane darbe, Klaipėdos technologijų mokymo centre, labai džiaugiasi draugiška klase, jai patinka šioje mokykloje. Klausiau jos, ar reikia pavertėjauti, padėti, dukra sako, jog jai pagalbos nereikia. Savarankiškai susikalba su visais. Panašu, kad jos identitetas – kaip neprigirdinčiojo. Ji nesijaučia nei kurčia, nei girdinti. Bet turbūt nėra tokio termino, ar ne? <...> Na, sakyčiau, kad ji 100 proc. dvikalbė, gyvena girdinčiųjų ir kurčiųjų pasaulyuose. Pasitaiko, kad ji

kurčiųjų elgesį mato kaip keistą, dukra pripratusi būti tarp girdinčių, tačiau ji puikiai supranta kurčiųjų bendruomenę iš vidaus. <...> Tiesa, kartais pasimeta parduotuvėje, kai reikia paprašyti kokio nors daikto ir pan. ir klysta tardama žodžius. Bet drąsiai bendrauja. Dukra nemėgsta vertėjauti, o neprigirdintis sūnus mielai mums padeda, nors dukra gestų kalbą moka geriau nei sūnus. <..> Taip pat ne viską supranta, kas sakoma per televiziją, ji labiau mėgsta skaityti titrus. <...> Abu tarpusavyje šnekasi žodine kalba, bet būna atvejų, kai nori nuslėpti kažką nuo manęs, tarkim, sėdėdami mašinos gale slapta nuo manęs šnabždasi gestų kalba. O šiaip abu vienas su kitu bendrauja žodine kalba.“

„Kai sūnui buvo 2-3 mėnesiai, nuvežėme jį pas gydytoją audiogramai, prieš ją atrodė, kad girdi gerai. Buvo kitoks nei sesė. Tačiau ten laukė nusivylimas – nors manėme, kad jis girdintis, rezultatai parodė, jog jis neprigirdi. Bet nustebome pamatę audiogramą, klausos lygis buvo daug aukštesnis nei dukros. Tad nusprendėme bendrauti taip – su sūnumi aš kalbu žodine kalba, o vyras su juo bendrauja LGK. Jis turėjo galimybę įsisavinti abi kalbas. Aš su dukra pirmiausia bendravau gestų kalba, vėliau mokiau lietuvių kalbos, o su sūnumi iš karto kalbėjom abiem kalbomis. <...> Pastebėjau, kad dukra, būdama namuose su šeimos nariais daugiausia bendrauja kalkine kalba (gestų kalba su žodžiais). Sūnui lengviau persiorientuoti į gestų kalbą ar žodinę kalbą. Jis ne taip gerai moka gestų kalbą, tačiau sūnus kalba gestų kalba be balso, o dukra būtinai kartu taria žodžius. Nors dukra kurčia, jai neišeina kitaip bendrauti, o vyrui tai labai nepatinka, jį erzina. Sūnus kalba gerai, girdi daug geriau nei jo sesė. Jo klausą pranoksta mano pačios. Būna, kad išgirsta kokį garsą, o aš negirdžiu.“

„Abu lanko girdinčiųjų ugdymo įstaigas. Kalbėjome, jog jei nepavyks integruotis tarp girdinčiųjų, visada spės pereiti į kurčiųjų mokyklą. Mes iškart nusprendėme, kad sūnus lankys bendrojo lavinimo mokyklą – jis gerai girdi. Jam sekasi puikiai, bendrauja kaip lygus su girdinčiais, jei nepastebėtum, kad jis užsidėjęs klausos aparatus, gali pagalvoti, kad berniukas girdintis. Sūnui nereikia skaityti iš pašnekovo lūpų, o dukrai reikia matyti pašnekovą, štai tokius skirtumus pastebėjome... <...> Sakyčiau, kad sūnaus tapatybė – girdinčiojo. Net nepasakyčiau, kad jis neprigirdintis. Dauguma jo draugų girdintieji, kurčiųjų draugų jis turi mažai, tik vaikų stovykloje susipažino su viena kurčia mergina, badmintono treniruotėse susitinka su kurčiaisiais, bet jį supa daugiausiai girdintieji. Tačiau jis vienodai gerai jaučiasi ir tarp kurčiųjų, ir tarp girdinčiųjų. Tiesa, jį labiau traukia prie girdinčiųjų.“

„Kai visa šeima susėda valgyti prie stalo, visi bendraujam LGK. Vyras pyksta, jei kuris iš mūsų užsimiršę pratariam kokį žodį šnekamąja kalba. Aš stengiuosi kalbėti gestų kalba, kartais „kalkine“ kalba, o dukra visą laiką bendrauja kalkine kalba, kitaip jau negali. Būna, ji pamiršta, kad reikia bendrauti LGK ir ima kalbėti žodine kalba, man tenka sudrausti, tada atsiprašo ir persiorientuoja į gestų kalbą. Sūnus kitoks, jis kažkaip nepamiršta, kad šalia sėdi kurčias tėtis ir bendrauja gestų kalba.

Šiaip visi stengiamės laikytis taisyklės bendrauti gestų kalba – kuri visiems suprantama. Abu vaikai labai skirtingi. <...> O kai aplankome girdinčius gimines, man tenka vertėjauti savo vyrui, kad viską suprastų. Jei esam tarp kurčiųjų, nėra jokių problemų, tiesiog bendraujame gestų kalba, vienas kitą suprantame, ir man vertėjauti nebereikia. Turime girdinčių draugų, girdintį brolių, kai pas juos nuvažiuojame, vertėjauju. Aš kažkaip įpratusi versti kurtiesiems, kai reikia, man tai nėra sunku.“

„Aš gestų kalbą išmokau būdama dvidešimties. <...> Na, taip, išmokau vėlokai, gyvenau mažame miestelyje, nebuvo galimybės, mokiausi girdinčiųjų mokykloje. Tuo metu jaučiausi labai vieniša, neturėjau daug draugų. Jie šnekėdavosi tarpusavyje, o aš nieko nesuprasdavau, būdavo nuobodu, kartais paprašydavau draugų parašyti, ką sako. Buvo išties sunku. <...> Dar noriu pasakyti – mano kurčia dukra, nors ir mokosi girdinčiųjų mokykloje, irgi susitinka su kurčiais draugais, bendrauja su jais, pažįsta kurčiųjų pasaulį, tad jos savivertė nėra kritusi, kitaip nei mano. Paauglystėje mano savivertė buvo labai žema, apie save galvojau neigiamai. Jeigu nebendrauji, neturi ryšių su kurčiųjų bendruomene, tai nelabai gerai kurčio vaiko asmenybės augimui. <...> Dukros situacija kitokia, jai viskas gerai. Gyvena tarp dviejų pasaulių – kurčiųjų ir girdinčiųjų. Mums būtina integruotis girdinčiųjų visuomenėje. O kaip kitaip? Aš nesuprantu kurčiųjų, kurie aukština gestų kalbą ir nuvertina lietuvių kalbą. Manau, kad abi kalbos vienodai svarbios ir lygiavertės ir turime mokėti jas abi.“

Š11-2

„Abu lanko girdinčiųjų mokyklą. Kadangi anksčiau mokiausi Klaipėdos kurčiųjų mokykloje, buvau pačioje pirmojoje laidoje, bet jau tada pastebėjau, jog ugdymo kokybė prasta. Su vėlesnėmis mokinių laidomis ugdymas pamažu tobulėjo, pedagogai vis geriau išmoko gestų kalbos, įgijo daugiau patirties. Anksčiau mokytojai prastai kalbėjo gestų kalba, mes nesuprasdavom jų dėstymo. Tad su žmona pasitarėm... na, žmona lankiusi girdinčiųjų mokyklą, gerai kalba žodine kalba, o aš kurčias. Kurčiųjų mokykloje nedaug ką teismokau, dabar prastai moku lietuvių kalbą. Aišku, dabar su telefonais susirašinėjant gali patobulėti, o anksčiau tokių galimybių nebuvo. Nenorėjau, kad taip atsitiktų ir mano dukrai, tikėjome, jog mergaitė sugebės integruotis tarp girdinčių, tad pasiryžome ją vesti į girdinčiųjų mokyklą, su ja papildomai namuose dirbo ir mama, ir ji gerai pramoko kalbėti žodine kalba, nors dukra yra visiškai kurčia, lygiai taip pat kaip aš. O sūnus neprigirdintis, laisvai šneka žodine kalba. Beje, mums pasisekė, kad dukrą mokė stipri pradinių klasių mokytoja. Sūnus irgi gavo tą pačią mokytoją, ji jau žinojo, kaip dirbti su neprigirdinčiu vaiku. Klausos prasme buvo lengviau, nes sūnus geriau girdi nei vyresnėlė. Dukrai buvo sudėtingiau, bet atkakliu darbu pavyko pasiekti rezultatą. Dabar mergaitė laisvai kalba, rašo. Šiuo metu yra perėjusi į kitą girdinčiųjų mokyklą. O

sūnus mokytis kiek pritingi, žinot, berniukai... (šypsosi). Bet kalba gerai, laisvai susišneka. <...> Na, jei būtų gimęs girdintis, vis tiek bendračiau gestais, juk nesuprasčiau, ką šneka žodine kalba. Būna, dukra grįžusi iš mokyklos ir toliau bando kalbėti žodine kalba, tada pabarų ją ir prašau kalbėti gestais, tada stengiasi persiorientuoti. <..> Manau, kad jai labai padeda klausos aparatai. Dabar iphone yra netgi tokia technologija, kad gali kalbėti telefonu prijungiant prie jo klausos aparatus bluetooth ryšiu. Seniau buvo sunkiau kažką išgirsti kalbant telefonu. Sūnui kalbėti telefonu lengviau sekasi. <..>“

Na, kiek pamenu, su dukra visada bendravau gestų kalba. Net neprisimenu, kokie buvo pirmieji gestai, jau daug metų praėjo... Šiuo metu ji daugiau bendrauja žodine kalba o su kurčiais šeimos nariais gestų kalba, bendrauti sekasi sklandžiai, jokių bėdų dėl to nėra. Tiesa, pastebiu žodinės kalbos įtaką, ji kalba kalkine kalba, gestais su lietuvių k., dukrai nelengva persiorientuoti, kai pagrinde bendrauja lietuviškai. Stengiamės prisitaikyti prie vienas kito, lygiavertiškai bendrauti, jog visi galėtų suprasti kas ką sako. Na, sakyčiau, kad dukra daug daugiau moka gestų nei jaunėlis brolis, sūnus, kai ko nesupranta, perklausia. Bet būna momentų, kai klausosi žinių, netgi savanoriškai pavertėjauja, kas sakoma. Jis išties gerai girdi, jam nereikia skaityti iš lūpų. <...> Dėl integracijos, tai dukra su klasiokais laisvai susirašinėja, apie kažką padiskutuoja, sūnus susitinka su girdinčiais draugais, kaimynais gyvai. Mano manymu, jiems gerai sekasi susikalbėti. Vaikai kažkaip nepatiria patyčių, kiti su jais draugiški.“

„Pasitaiko, kad prie vakarienės stalo kuomet mes nosisukam, vaikai šnekasi žodine kalba, tenka subarti, tada pradeda kalbėtis gestais, o šiaip iš esmės viskas gerai. Būna, užsimiršta...Na, jie taip pripratę, kai mūsų nėra, tarpusavyje bendrauti žodine kalba, su keliais gestais. <...> Kad ir jie girdinty, ateityje jiems gyvenime bus lengviau. Tarkim, aš pats patiriu kliūčių, sunkumų tarp girdinčiųjų, nėra lengva. Tai vaikus skatinu siekti daugiau. Aš anksčiau norėjau pramokti kalbėti, bet dėl tam tikrų aplinkybių tai nepavyko. Priklauso nuo tėvų, dar be to, anksčiau klausos aparatai buvo ne tokie kokybiški, gremėzdiški, nieko negalėjai su jais normaliai girdėti.“

„Dukra ėmė nešioti aparatus 7 mėnesių. <..> Ji turėjo ir gerą logopedę, tad jos dėka puikiai išmoko kalbėti, taip pat ir klausą pavyko išlavinti tais aparatais. <..> Na, lankė girdinčiųjų darželį, bet jame buvo kurčiųjų grupė, ją lankė keli kurtieji vaikai, su surdopedagogėm mokėsi tarti žodžius (su zondais).“

„Giminaičiai gestų k. nemoka, tik gestikuliuoja.“

„Dukra tarp girdinčiųjų jaučiasi gerai, ji dabar devintokė.

„Manau, kad abi kalbos vienodai svarbios, ir lietuvių ir lietuvių gestų kalba.“

„Abu vaikai bendrauja gestų kalba, bet būtinai artikuliuoja žodžius, kitaip nemoka. Kai manęs nėra šalia, sūnus su mama bendrauja žodine kalba, prasprūsta keli gestai, bet daugiausiai vyrauja žodinė kalba.“